

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

З МАТЕРІАЛАМИ ІV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

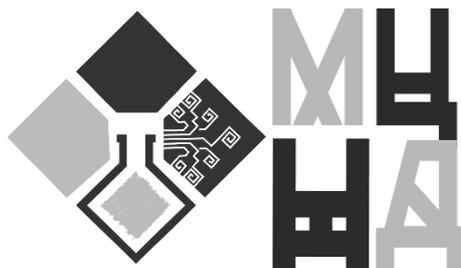
10 ТРАВНЯ 2024 РІК

М. ХАРКІВ, УКРАЇНА

**«СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАУКИ:
ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ВЗАЄМОДІЇ»**



ЗБІРНИК НАУКОВИХ
ПРАЦЬ З МАТЕРІАЛАМИ
IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ



СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАУКИ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ВЗАЄМОДІЇ

| 10 травня 2024 рік
м. Харків, Україна

Вінниця, Україна
«UKRLOGOS Group»
2024

Організація, від імені якої випущено видання:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»

Номер запису організації в Єдиному реєстрі громадських об'єднань: 1499141.

Голова оргкомітету: Сотник С.Г.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Інституту науково-технічної інтеграції та співпраці. Протокол № 35 від 09.05.2024 року.



Конференцію зареєстровано Державною науковою установою у сфері управління Міністерства освіти і науки «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» в базі даних науково-технічних заходів України на поточний рік та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (**Посвідчення № 50 від 05.01.2024**).

Збірник наукових праць з матеріалами конференції видано офіційно суб'єктом видавничої справи зі **Свідоцтвом ДК № 7860 від 22.06.2023**.

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

С 83 **Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії:** збірник наукових праць з матеріалами IV Міжнародної наукової конференції, м. Харків, 10 травня, 2024 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2024. — 236 с.

ISBN 978-617-8312-28-2

DOI 10.62731/mcnd-10.05.2024

Викладено матеріали учасників IV Міжнародної наукової конференції «Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії», яка відбулася 10 травня 2024 року у місті Харків.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2024

© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2024

ISBN 978-617-8312-28-2

© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ I.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

МЕТОДИ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Вархоева В.О..... 11

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УХВАЛЕННІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Боклаг І.С..... 13

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА У БІОЕТАНОЛІ

Родін В.С..... 15

СЕКЦІЯ II.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

АНАЛІЗУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ КРАУДФАНДИНГОВИХ ПЛАТФОРМ У СВІТІ

Суд Я.П. 19

ГРУПУВАННЯ ПЕРЕШКОД, ЯКІ ПОСТАЮТЬ ПРИ ПРОВАДЖЕННІ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ємельянов О.Ю..... 21

СЕКЦІЯ III.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

АМОРТИЗАЦІЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ПРИБУТКУ ВІД ІНШОЇ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сук П.Л. 24

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Бондаренко Н.М., Ємел'янова А.Д..... 29

РОЗКРИТТЯ ПОТЕНЦІАЛУ БЛОКЧЕЙНУ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Лі І.В..... 31

СЕКЦІЯ IV.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ В ПРОЦЕСІ СЕГМЕНТУВАННЯ РИНКУ

Рожко В.І..... 33

РОЛЬ ОСОБИСТОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА КЛІЄНТСЬКИХ ВЗАЄМОДІЙ МАРКЕТИНГУ ПОШТОВИХ КОМПАНІЙ Бабій І.В.....	36
---	----

СЕКЦІЯ V.

МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

DIGITAL TRANSFORMATION OF ENTERPRISES UNDER THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR Kyrylko N.....	38
--	----

IMPLEMENTATION OF STATE YOUTH POLICY IN MODERN CONDITIONS OF PUBLIC ADMINISTRATION Treshchov M.M., Shevtsov A.A.....	42
--	----

КАДРОВИЙ АСПЕКТ АДАПТАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ДО ВИМОГИ САМОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ОСНОВІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ Юшин С.О.....	44
---	----

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ Журба П.О.....	48
--	----

СТРАТЕГІЧНІ УСТАНОВКИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПРАЦІВНИКІВ Федорів Р.Я., Гункевич М.Б.	52
---	----

СУЧАСНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КАР'ЄРНИМ ЗРОСТАННЯМ ПЕРСОНАЛУ Абрасович В.С., Кубіцький С.О.	54
--	----

ФАКТОР ВПЛИВУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ Сидоренко Н.С., Дімітров С.К.	61
--	----

СЕКЦІЯ VI.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕРЕМИЩЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ПОШТИ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ Оленич І.В.	63
---	----

ВІК, З ЯКОГО МОЖЕ НАСТАВАТИ КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ Романова А.В.	66
--	----

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ІНСТИТУТУ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ
У СИСТЕМІ ПРАВА ТА ЕКОНОМІЦІ

Онещук А.В. 68

ПРАВОВА РОЛЬ ТА МІСЦЕ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Федорчук М.В. 70

ПРИБУТКОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Маланчук А.О. 72

РИНОК ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Сидоренко А.А. 75

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Мудрик Я.О. 81

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВOPУШЕНЬ ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сачко Я.М., Корнієнко С.О., Чорна А.Г. 84

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ НАЛЕЖНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ
ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Колесніков Д.О. 87

ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

Сірий К.В. 90

СЕКЦІЯ VII.

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВOPУШЕНЬ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ
КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Явір О.В. 93

СЕКЦІЯ VIII.

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА, ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Кожущенко Т.В. 95

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ПРОВЕДЕНИХ ДІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ
Заїка Л.А., Єфімов Д.В. 98

ОСОБЛИВОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ
Войтенко Д.С. 100

СЕКЦІЯ ІХ. ПОЖЕЖНА ТА ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ
Герасименко М.Є. 103

СЕКЦІЯ Х. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ МУЗЕЇВ ЖИТОМИРА
Соколовська М.О. 106

СЕКЦІЯ ХІ. ХІМІЯ, ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

СИНТЕЗ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ДВОЯДЕРНОГО КОМПЛЕКСУ РУТЕНІЮ –
КАТАЛИЗАТОРА У РЕАКЦІЇ ОКИСНЕННЯ ВОДИ
Рибін Є.М., Dieter Sorsche, Sven Rau 109

СЕКЦІЯ ХІІ. ВИДАВНИЦТВО ТА ПОЛІГРАФІЯ

ОГЛЯД СУЧАСНИХ ТРЕНДІВ ДИЗАЙНУ ВЕБ-САЙТІВ
Кисельов Т.С., Гордєєв А.С. 114

СЕКЦІЯ ХІІІ. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

УГРУПУВАННЯ ТЕМПОРЕАЛЬНИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПОТОКОВИХ ДАНИХ
ПРИСТРОЇВ ІОТ: ОСОБЛИВОСТІ ЧАСОВОЇ СИНХРОНІЗАЦІЇ
Лук'янець М.О. 117

СЕКЦІЯ XIV. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

ЗБІР І ВИВАНТАЖЕННЯ ДАНИХ КОНТУРІВ ПОЛІВ В ІНФОРМАЦІЙНУ СИСТЕМУ CROPWISE, ВИКОРИСТОВУЮЧИ МЕТОДИ API Акімов Д.Д., Мальцева К.І.	119
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДІСКОРДУ В ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ Пеньківський Д.М., Лапін А.В.	123
ЩОДО ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ АНТЕН ДЛЯ ПРИСТРОЇВ НАДВИСОКОЇ ЧАСТОТИ Рощенко О.М.	124

СЕКЦІЯ XV. ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЦИКЛІЧНОСТІ У ВИВЧЕННІ ЕЛЕМЕНТІВ КВАНТОВОЇ ФІЗИКИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ Васюрчик К.О., Галатюк Ю.М.	127
---	-----

СЕКЦІЯ XVI. СОЦІОЛОГІЯ ТА СТАТИСТИКА

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН Сапелкін Ю.В.	130
---	-----

СЕКЦІЯ XVII. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

GRAMMATICAL COMPETENCE Миголь В.М., Слинко І.І., Горобець Л.М.	132
LEXICAL CHALLENGES OF EARTH SCIENCE KNOWLEDGE REPRESENTATION Брона О.А.	135
АНАЛІЗ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ФЕНОМЕНІВ У ТЕКСТОВИХ МАТЕРІАЛАХ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ПРО КУЛЬТУРУ Зима О.Г., Костенко А.Ю.	137
ВІРМЕНСЬКИЙ МЕДІАЛАНДШАФТ У КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ МЕЖІ ТИСЯЧОЛІТЬ Косюк О.М.	143

СИНЕСТЕЗИЯ ЯК РІЗНОВИД МЕТАФОРИ (НА МАТЕРІАЛІ ДЖОАН ГАРРІС «ШОКОЛАД») Тертична О.І.....	146
--	-----

СПЕЦИФІКА ДИСЦИПЛІНИ «МОВА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ» Цимбалова С.С.....	148
--	-----

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ МАТЕРІАЛІВ НА ВІЙСЬКОВУ ТЕМАТИКУ Нестерчук М.В.....	150
--	-----

СЕКЦІЯ XVIII. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ Кубікова К.О.....	152
--	-----

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОЄКТ «ІЗОМЕРНІ АЛКІЛБЕНЗЕНИ СКЛАДУ C ₁₀ H ₁₄ » В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ «ОРГАНІЧНА ХІМІЯ» Карпенко Х.А., Храновська Т.О., Вдовенко К.А., Толмачова В.С.....	156
---	-----

ОБГОВОРЕННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАДГОРТАННОГО ПРОВІДНИКА ПОВІТРЯ AIR-Q-SP (ILA-SP) З САМОНАДУВНОЮ МАНЖЕТОЮ З ЛІКАРЯМИ ПРАКТИЧНОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Курсов С.В., Скоропліт С.М., Загуровський В.М.	160
---	-----

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА» В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ Лехіцький Т.В., Поплавська Г.В.....	165
--	-----

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ Мінаков І.В.....	168
--	-----

СЕКЦІЯ XIX. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ANXIETY AS INDICATOR OF ADAPTIVE ACTIVITY OF PERSONALITY Kaliuzhna Ye.	171
--	-----

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕПРЕСІЇ: ПРИЧИНИ, ПРОЯВИ ТА ЛІКУВАННЯ Ташматов В.А., Продан Д.Д.....	173
---	-----

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ З РІЗНИМИ РИСАМИ ХАРАКТЕРУ Герасименко Л.Б.	176
--	-----

СЕКЦІЯ XX. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

DAMAGE TO THE RESPIRATORY SYSTEM OF PATIENTS SARS-COV-2 ASSOCIATED WITH COVID-19 INFECTION Andrusovych I.V.	180
SOME ASPECTS OF THE MECHANISM OF ACTION OF PHYTOESTROGENS IN WOMEN OF REPRODUCTIVE AGE WITH OVARIO-MENSTRUAL DISORDERS Abdullaieva A., Pysarenko K.	181
ВСТАНОВЛЕННЯ КРАНІОТИПУ ЛЮДИНИ ЗРІЛОГО ВІКУ ЗА ЧЕРЕПНИМ ІНДЕКСОМ Якименко Р.О., Вовк О.Ю.	184
ЗВ'ЯЗОК МІЖ КУРІННЯМ СИГАРЕТ І РЕЗЕРВОМ ЯЄЧНИКІВ СЕРЕД ЖІНОК, ЯКІ ЗВЕРТАЮТЬСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ З ПИТАНЬ ФЕРТИЛЬНОСТІ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ) Варваринець Р.І.	189
ОСОБЛИВОСТІ ДИФЕРЕНЦІЙНОЇ ДІАГНОСТИКИ ТУЛЯРЕМІЙНОГО ТОНЗИЛІТУ Грищенко В.Г.	195
ПРОЯВИ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ШКТ НА ФОНІ СТРЕСУ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ У СТУДЕНТІВ ХНМУ Літвінова Д.Г., Журавльова Л.В.	197
СПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ БОЛЕМ Серік М.Р., Мощенко Є.М. Романов О.В. Кузнецова М.О.	198
СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ РОЗРИВІВ ХРЕСТОПОДІБНИХ ЗВ'ЯЗОК Винникова В.Ж., Макарова К.М.	200

СЕКЦІЯ XXI. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ВПЛИВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА БОЙОВУ ГОТОВНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ Ткаченко Т.О.	205
ВПЛИВ ФУТБОЛУ НА ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК Щур Р.І.	208
ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ ТА СПОСОБІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН В ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ Рухло Н.В., Порохнявий А.В.	210

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ Сміян Д.Д., Шевченко Л.Г.	213
---	-----

СЕКЦІЯ XXII. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ В ДОБУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991 – 2023 РР.) Затірка О.О.	216
---	-----

СЕКЦІЯ XXIII. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

ВІДОБРАЖЕННЯ СТАНУ ПРИРОДИ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ Самонова Д.В.	218
---	-----

ВПЛИВ РЕДИЗАЙНУ АЙДЕНТИКИ НА ЕСТЕТИЧНІСТЬ ТА ВІДВІДУВАНІСТЬ БОТАНІЧНОГО САДУ: АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНІ НАСЛІДКИ Михайлюк О.Ю., Коляско І.М.	220
---	-----

КВІТИ ЯК ОБ'ЄКТ ЗОБРАЖЕННЯ У ТВОРАХ ХУДОЖНИКІВ-ЖИВОПИСЦІВ Кібукевич К.В.	223
--	-----

МОЗАІЧНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ Косяк Д.	227
---	-----

ТЕХНОЛОГІЯ КОЛЬОРОВОГО ДРУКУ XV-XVII СТОЛІТТЯ Кириць Є.І.	231
---	-----

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

МЕТОДИ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Вархоєва Вікторія Олександрівна

здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

Фінансові ризики є невід'ємною частиною будь-якої діяльності підприємства, оскільки вони можуть впливати на його фінансовий стан та результативність. Мінімізація фінансових ризиків - це важливе завдання для забезпечення стабільності та успішності діяльності підприємства. Зростання ступеня впливу фінансових ризиків на результати діяльності і фінансову стабільність підприємства пов'язане з швидкою мінливістю економічної ситуації в країні і кон'юнктури фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин господарюючих суб'єктів, появою нових фінансових технологій і інструментів, а також цілим рядом інших чинників. Тому виявлення економічної сутності фінансових ризиків і встановлення форм їх впливу на результати діяльності підприємства є одним з актуальних завдань системи фінансового менеджменту.

Мета даної роботи: полягає у дослідженні та систематизації методів мінімізації фінансових ризиків на підприємствах. Вона передбачає вивчення основних видів фінансових ризиків, аналіз ефективності різних методів мінімізації цих ризиків і визначення оптимальних стратегій управління фінансовими ризиками для підприємств різних галузей та розмірів.

За своєю сутністю, ризик - це усвідомлена можливість небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей через випадкові зміни умов економічної діяльності, несприятливі обставини[1]. Причини виникнення фінансових ризиків різноманітні й можуть виникати спонтанно в процесі діяльності підприємства та поділяють на зовнішні та внутрішні.

До основних зовнішніх причин формування фінансових ризиків можна віднести такі: слабка і нестабільна економіка країни; економічна криза; інфляція; неефективне державне регулювання банківської облікової ставки; підвищення рівня конкурентної боротьби: зниження цін на світовому ринку; політичні чинники тощо. Усі ці причини мають зовнішнє, щодо підприємства, походження і тому, їх підприємство контролювати не може.

До внутрішніх причин формування фінансових ризиків можна віднести: підвищення витрат на підприємстві, незадовільну фінансову політику підприємства, неефективне управління витратами, доходами і фінансовими результатами [1].

Важливу роль в управлінні фінансовими ризиками підприємства відіграє механізм нейтралізації ризиків. Його перевага - високий ступінь альтернативності прийнятих управлінських рішень, які залежать від здійснення фінансової діяльності і фінансових можливостей підприємства. Механізм нейтралізації фінансових ризиків

ґрунтується на використанні сукупності методів і прийомів зменшення можливих фінансових втрат[2]. Їх вибір у процесі ризик-менеджменту значною мірою залежить від специфіки підприємницької діяльності. Основні методи мінімізації фінансових ризиків на підприємствах:

Таблиця

Метод	Суть	Переваги	Недоліки
Диверсифікація портфелю активів	Розподілення інвестицій на різні види активів допомагає зменшити загальний ризик. Це може включати інвестування в акції, облігації, нерухомість та інші фінансові інструменти.	Зменшує загальний ризик в портфелі, може забезпечити стабільні доходи з різних джерел.	Потребує значних фінансових ресурсів для розподілу вкладень, не завжди ефективна в умовах економічної нестабільності.
Страховання	Придбання страхових полісів для покриття ризиків, таких як пожежа, крадіжка, стихійні лиха тощо. Страховання дозволяє підприємствам захистити себе від фінансових втрат у разі негативних подій.	Захищає підприємство від фінансових втрат внаслідок негативних подій, надає певну стабільність та безпеку.	Вартість страхових полісів може бути високою, можливість відмови виплати у разі несвоєчасного або неправильного оформлення.
Фінансові деривативи	Використання фінансових інструментів, таких як опціони, ф'ючерси, свопи тощо, для захисту від коливань цін на ринку. Ці інструменти дозволяють забезпечити фінансову стабільність в умовах змінюючихся цін.	Забезпечують можливість захисту від коливань цін, можуть бути використані для зменшення ризику портфеля.	Високий рівень складності та ризику, можливість зазнати значних втрат у разі несправного використання.
Аналіз та управління ризиками	Проведення систематичного аналізу фінансових ризиків та прийняття заходів для їх управління. Це включає в себе оцінку ризиків, розробку стратегій їх зменшення та моніторинг ризиків впродовж часу.	Дозволяє своєчасно виявляти та управляти ризиками, зменшує ймовірність виникнення фінансових проблем.	Вимагає великих зусиль та ресурсів для реалізації, може бути неефективним без точного аналізу.

Загалом, найбільш ефективним може бути комплексне підходу до мінімізації фінансових ризиків, включаючи використання кількох методів одночасно. Наприклад, підприємство може поєднувати диверсифікацію портфелю зі страхуванням та управлінням ризиками для максимального захисту від фінансових втрат.

Виявлено, що фінансові ризики є невід'ємною складовою будь-якої діяльності підприємства, і їх відсутність практично неможлива. Проте важливою є уміння ефективно їх управляти. Важливим аспектом є також розуміння, що мінімізація фінансових ризиків не передбачає повного їх усунення, а лише зменшення їх впливу на фінансовий стан підприємства. Тому важливо поєднувати різні методи та стратегії для досягнення оптимальних результатів.

Список використаних джерел:

1. Землячова, О. А. (2012). Класифікація фінансових ризиків та методи їх зниження. Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції, (3), 50-57.
2. Партин, Г. О. (2010). Фінансові ризики підприємства та методи їх нейтралізації. Науковий вісник НЛТУ України, 20(9), 215-220.

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УХВАЛЕННІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Боклаг Ірина Сергіївна

здобувач вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Ніколаєць Катерина Миколаївна

ORCID ID: 0000-0002-0471-2895

Д-р. іст. наук, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Головною умовою успішного функціонування підприємства є ухвалення виважених рішень для ефективного управління виробництвом. Ефективне функціонування та управління діяльністю підприємства вимагає своєчасної оцінки його фінансового стану, формулювання стратегії розвитку та ухвалення обґрунтованих рішень у сфері виготовлення продукції та її збуту, а також забезпечення виробництва кваліфікованими працівниками.

Економічний аналіз - це система способів вивчення за даними обліку, звітності, нормативних планів та інших джерел інформації результатів і стану господарської діяльності, можливих варіантів її поліпшення для оцінювання і контролю виробництва, обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності роботи підприємств, їхніх підрозділів, об'єднань і формувань [1]. Основною метою економічного аналізу є виявлення резервів підвищення ефективності діяльності підприємств у процесі господарювання та розробка заходів щодо їх реалізації. Необхідними умовами для досягнення цієї мети є проведення наступної попередньої підготовки:

- оцінка фактичної ситуації в організації;
- ідентифікація факторів, що викликають відхилення фактичних показників від планових;
- визначення впливу (кількісного та якісного) різних факторів на результати діяльності організації;
- визначення резервів для покращення поточної ситуації на підприємстві, а також формування стратегії просування продукції на ринку із визначенням конкурентних переваг.

Економічний аналіз виступає елементом прямого і зворотного зв'язку між системами, що є керуючою та підпорядкованою їй. Керівник або відповідний орган передає інформацію на управлінський об'єкт, котрий, змінюючи свій стан на новий, завдяки зворотному зв'язку повідомляє про результати виконання визначених завдань та зміни, які були запроваджені у організації а управлінні виробництвом. Прямий зв'язок економічного аналізу виявляється у забезпеченні параметрів впливу на управлінський об'єкт, а зворотний - в оцінці ефективності цього впливу, його доцільності та необхідності коригування [2].

Перед ухваленням рішення інформація, отримана шляхом здійснення економічного аналізу, повинна допомогти оцінити рівень використання ресурсів, а також позицію компанії на ринку та ефективність управління нею. Роль економічного аналізу на етапі прийняття рішень полягає в тому, щоб надати інформацію про неточність і шахрайство у діяльності стосовно порівнянь, які беруться за основу

(попередній період, змодельована ситуація, запланована ситуація, ситуація аналогічних компаній). Інформація, отримана шляхом економічного аналізу, повинна також передбачати вжиття заходів щодо коригування процесу управління відповідно до раніше прийнятих положень. Таким чином, економічний аналіз забезпечує науково-економічну основу для ухвалення управлінських рішень.

Для розуміння ролі економічного аналізу в управлінні виробництвом важливо розглянути так званий аспекtnий підхід до розробки та прийняття управлінських рішень. Суть його полягає у тому, що при опрацюванні управлінських рішень беруться до уваги різні аспекти: політичний, соціальний, психологічний, правовий, організаційний, економічний, ринковий та інші [1]. Економічний аналіз є основним джерелом інформації з економічних питань і має велике значення. Його необхідно враховувати при ухваленні господарських та управлінських рішень на усіх рівнях управління виробництвом.

Управлінські рішення, що базуються на результатах економічного аналізу, сприяють ефективному використанню ресурсів, уникненню зайвих витрат, попередженню помилок у розрахунках та вирішенню проблемних ситуацій. Економічний аналіз допомагає швидко адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури, передбачити можливі зміни в поведінці партнерів та уникнути невиправданих економічних ризиків.

Отже, економічний аналіз на всіх етапах управління виробництвом є особливим видом управлінської діяльності і важливою функцією управління. Зміст аналізу полягає в отриманні аналітичної інформації про поточний стан і результати діяльності підприємства та його галузей, величину, характер і причини відхилень, резерви виробництва в досліджуваній діяльності. Для пошуку управлінського рішення, яке найкращим чином відповідає задачі досягнення високої ефективності виробництва в ринкових умовах, необхідно провести ретельне наукове дослідження не тільки поточного стану економічної системи та її підсистем, але й спрогнозувати можливі результати функціонування економічної системи при різних варіаціях складних поєднань важливих факторів виробництва.

Список використаних джерел:

1. Ярчук А.В. (2021). Роль економічного аналізу при ухваленні управлінських рішень. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки), 1(43), 114-120. DOI: 10.31388/2519-884X-2021-43-114-120.
2. Ковтуненко Ю.В., Телеганенко Р.Л., Бормотіна А.В. (2019). Роль економічного аналізу в процесі управління підприємством. Економіка та управління підприємствами, (31), 269-274. Вилучено з: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/42.pdf.

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРОВИРОБНИЦТВАУ БІОЕТАНОЛІ

Родін В.С.

докторант, кандидат економічних наук
 ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

Вступ

У наслідок військових дій на території нашої держави змінилися моделі торгівлі, виробництва та споживання. Ціни на енергоносії зросли на 50%, ціни на нафту до 100 долл. за барель, на газ удвічі, на вугілля на 80%.

У такій ситуації проблема продовольчої та енергетичної безпеки постає, як ніколи гостро, та спричиняє необхідність прискорення долучення до загальносвітової тенденції отримання енергії з біоенергетичних джерел, зокрема з цукрового буряку.

Ціль роботи: удосконалити методику розрахунку можливості забезпечення потреб вітчизняного сільського господарства у біоетанолі з урахуванням внутрішніх потреб у споживанні цукру на рівні раціональних норм, за умов сучасного її виробництва.

Матеріали та методи: У процесі дослідження використано: аналітичний діалектичний, методи пізнання, що дали змогу дослідити закономірності, переваги та негативні наслідки виробництва біоетанолу з біоенергетичної сировини у вигляді буряку цукрового (фабричного) в Україні, враховуючи кон'юктуру світового ринку, в контексті забезпечення України біоенергетичними ресурсами.

Результати та обговорення:

Згідно аналізу статистичних даних посівних площ буряку цукрового (фабричного) з 1990 р по 2022 р., спостерігається їх поступового скорочення. За 22 роки загальний розмір посівних площ під цукрові буряки скоротився на 88,5 % (з 1607,2 тис. га у 1990 р – до 184,1 тис. га у 2022 р.), лише з 2010 р. скорочення посівних площ становило 63,2 % (з 500,9 тис. га у 2010 р до 184,1 тис. га - 2022 р.) (табл. 1.44), (Рис. 1.43).



Рис. 1.43. Динаміка площ посіву біоенергетичної сировини у вигляді буряку цукрового (фабричного) (1990-2022 рр.) (тис. га)

Джерело: Держкомстат. <https://www.ukrstat.gov.ua>

Важливим фактором аналізу, є співвідношення посівних площ підприємств, до площ, з яких було зібрано врожай буряку цукрового фабричного, та визначення розміру втрат цукрового (фабричного) на стадії вирощування.

За весь досліджувальний період 1990 -2022 рр. найбільших втрат – до 16% посівних площ у зв'язку з природно-кліматичними умовами підприємства понесли у 2000 р. В подальші роки втрати посівних площ не перевищували 0,2%.

Таким чином, не зважаючи на вплив природно-кліматичних умов, підприємствам різних форм господарювання та фермерським господарствам вдалося мінімізувати втрати посівних площ та відповідно і втрати врожаю буряку цукрового фабричного під час вирощування.

Згідно аналітичних даних виробництво біоенергетичної сировини у вигляді буряку цукрового (фабричного) за видами господарств, її валовий збір зменшувався відповідно за умов скорочення посівних площ.

Різне падіння валового збору відбулося у період з 1990 р. по 2020 р з у 3,4 раза (з 44264,5 тис. т. до 9150,2 тис. т.). Пікове зростання, валового збору цукрових буряків, що відбулося у 2006 році, (22420 тис. т) становило лише 50% від валового збору 1990 р. (Рис. 1.47.)

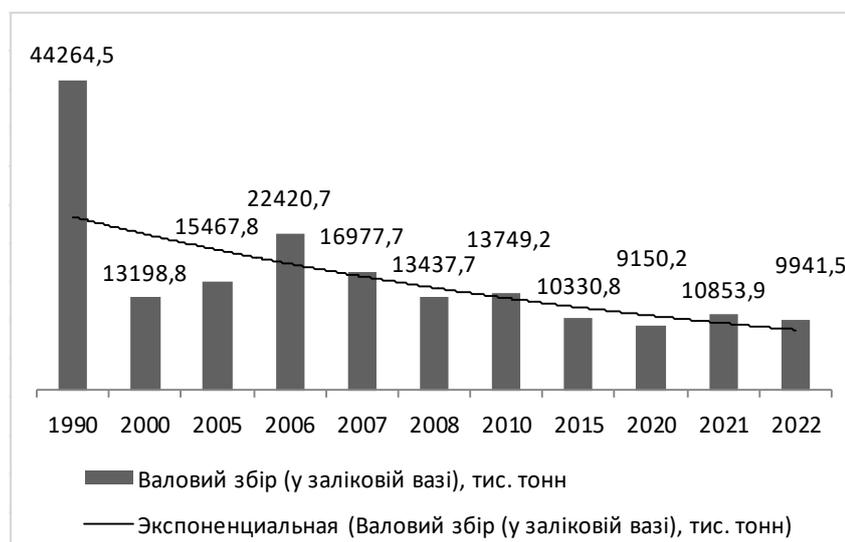


Рис. 1.47. Динаміка валового збору біоенергетичної сировини у вигляді буряку цукрового (фабричного) (1990-2022 рр.) (тис. тонн)

Джерело: Держкомстат. <https://www.ukrstat.gov.ua>

В подальші роки в цілому спостерігалася негативна динаміка валового збору, з незначними коливаннями у бік зростання. Однак швидкість падіння відсотку валових зборів біоенергетичної сировини у вигляді буряку цукрового (фабричного) повільніша ніж швидкість скорочення посівних і зібраних площ.

Так, якщо розмір посівних площ у 2022 р становив лише 11,5% рівня 1990 р, і 36,8% від рівня 2010 р., а розмір зібраних площ становив відповідно – 11,4% та 37,4%, то валовий збір 2022 до 1990 р був - 22,5%, а до 2010 – 72,3%. Тобто скорочення валового збору у двічі повільніше, ніж скорочення посівних і зібраних площ.

Відповідна динаміка спостерігається і за видами господарств. Наприклад, посівні площі біоенергетичної сировини у вигляді буряку цукрового (фабричного) підприємств у 2022 р становили 10,7% відносно 1990 р. та 37,5 % відносно 2010 р. Відсоток зібраної площі у 2022 р відносно 1990 р співпадав із посівною, а відносно 2010 становив 38,2%. В той час, як валовий збір на підприємствах становив у 2022 р.

відносно 1990 21,5%, а відносно 2010 р – 75,1%.

Така ситуація пояснюється підвищенням врожайності буряку цукрового (фабричного) у всіх видах господарств на протязі усього періоду, що досліджується.

Згідно статистичних даних не дивлячись на певні коливання у бік пониження у 2000 р та 2010 р., з 1990 р по 2022 р., спостерігається зростання врожайності біоенергетичної сировини у вигляді буряків у 2 раза. (Мал. 1)



Рис. 1. Динаміка врожайності біоенергетичної сировини у вигляді буряку цукрового (фабричного) (1990-2022 рр.) (ц/га)

Джерело: Держкомстат

Враховуючи прибутковість вирощування цукрових буряків та виробництва цукру в Україні (в першу чергу за рахунок високих світових цін), у 2023 році українські фермери суттєво збільшили посівні площі цукрового буряку до 250 тис. га (184 тис. га в 2022 році). Станом на середину жовтня буряк зібрано з площі 96 тис. га (39% від плану) з середньою врожайністю 47,7 т/га. Згідно прогнозів Українського клубу аграрного бізнесу можна очікувати, що загальний врожай біоенергетичної сировини у вигляді цукрових буряків в Україні в 2023/24 році становитиме близько 11,8-12 млн тонн (що буде найбільшим значенням з 2018 року), [7]

Згідно даних FAO, починаючи з 2016 року світові ціни на цукор демонстрували поступове зниження до лютого 2020 року: за вказаний період ціна на цукор на світовому ринку впала аж на 48%. Причиною цього слугувала надлишкова пропозиція в комбінації зі світовою тенденцією на здорове харчування зі зменшенням рівня споживання цукру. Подібна тенденція спостерігалася і в Україні. Однак починаючи з лютого 2020 року, ціни на цукор починають зростати. Низька ціна в попередні роки скоротила обсяги виробництва не лише в Україні, а в ряді країн-виробників. Крім того, в останні місяці додатковим фактором росту ціни послужувало часткове перенаправлення Бразилією (основного світового експортера цукру) вирощеної цукрової тростини на виробництво етанолу на фоні зростання цін на нафту.

В 2023 році Україною було експортовано 265 тис. т цукру. Основними країнами-імпортерами українського цукру були Туреччина (17% експортної виручки), Узбекистан (11%) та Таджикистан (8%). [8] (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка імпорту-експорту біоенергетичної сировини
у вигляді цукру України, (2005-2023 рр.) (тис. т).**

Продукція		рік													2021 р	2023 р
		2005	2006	2007	2008	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	до 2005 р %	до 2005 р %
Цукор білий	імпорт	43,8	27,5	18,2	62,2	90	4	7	3	4	4	168	-	-	383,6	-
	експорт	41,7	22,4	5,2	11,4	65	153	617	594	248	151	37	55	265	88,7	635,5

Джерело: власні розрахунки на основі статистичних даних Мінекономіки України <https://www.me.gov.ua/>, НАЦУ Укрцукор www.ukrsugar.com, Державна служба статистики України www.ukrstat.gov.ua

Високі залишки біоенергетичної сировини у вигляді цукру на початку сезону 2022/2023, а також високі світові ціни на цукор в новому сезоні дають можливість Україні експортувати близько 600-650 тис. тонн цукру. <https://www.ucab.ua/> або переробляти на біоетанол

Пропонується: У процесі досліджень удосконалена методика розрахунку можливості забезпечення потреб вітчизняного сільського господарства у біоетанолі (близько 30 тис. тонн). Виконані орієнтовні розрахунки вартості переробки біоенергетичної сировини у вигляді цукрового буряку фабричного на біоетанол з урахуванням внутрішніх потреб у споживанні цукру на рівні раціональних норм (38 кг на душу населення за рік), за умов її виробництва буряку у 2023/24 МР на рівні - 12 млн т, та прогнозованого експорту 2023/24 МР 506 тис. т загальною вартістю \$390 млн.

Висновки: Таким чином, одним з пріоритетних напрямів розвитку в Україні є поступовий перехід від експорту біоенергетичної сировини до виробництва і експорту товарів кінцевого споживання

Список використаних джерел:

1. Економіко-організаційні засади виробництва біопалива як напрям оптимального вирішення енергетичних та продовольчих проблем в Україні. / [Шпичак О.М., Стасіневич С.А., Куць Т.В.] за ред. академіка НААН України О.М. Шпичака – К.:ЗАТ «Нічлава», 2011. – 410 с.
2. Шпичак О.М., Боднар О.В. «Теоретичні основи біоенергетики в контексті закону збереження енергії» Економіка АПК, 2019, № 8. С. 6-13.
3. Шпичак О.М. Економічні проблеми виробництва біопалива та продовольча безпека України. Економіка АПК. 2009. № 8. С. 11-19.
4. Енергоресурси України та в країнах світу. за редакцією академіка НААН України О.М. Шпичака – К.: ННЦ «ІАЕ», 2023. – 192 с.
5. Калетнік Г.М., Пришляк Н.В. Виробництво біоетанолу з цукрових буряків – один із головних чинників стабілізації галузі. Економіка АПК. 2013. № 3. С. 65-69.
6. Держкомстат. <https://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Міністерство економіки України <https://www.me.gov.ua/>.
8. <https://www.ucab.ua>.

СЕКЦІЯ II. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

АНАЛІЗУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ КРАУДФАНДИНГОВИХ ПЛАТФОРМ У СВІТІ

Суд Ярослав Петрович

аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Варто зауважити, що краудфандинг активно застосовується протягом останнього десятиліття у підприємницькій діяльності і не тільки, адже саме він радикально змінив спосіб, яким окремі особи чи бізнеси можуть отримувати фінансування для різноманітних проектів — від інноваційних технологічних продуктів до особистих ініціатив та громадських проектів.

Платформи краудфандингу стають все більш популярними та ростуть у розмірах та обсязі. За даними дослідження, проведеного компанією Allied MarketResearch, світовий ринок краудфандингу до 2027 року може досягти понад 28 мільярдів доларів, що сприяє розвитку великого потенціалу цього ринку [1].

Варто вказати, що обсяг краудфандингових операцій активно зростав саме з 2012 року. Одним із факторів збільшення краудфандингових операцій вплинуло підписання Бараком Обамою «Jumpstart Our Business Startups Act» (Закон про відкриття бізнесу), який дозволив інвестувати не лише кваліфікованим інвесторам, як було до того, а й звичайним людям [2].

У світі на даний момент найактивнішими краудфандинговими платформами є такі:

1. Kickstarter - запущений у 2009 році, назва сайту спершу навіть стала синонімом краудфандингу, на сайті зосереджуються переважно на творчих проектах, таких як мистецтво, музика та технології. Особливістю є модель фінансування "все або нічого", за якою творці проектів отримують обіцяні кошти тільки в умовах досягнення встановленої первісної цілі з фінансування. Ця модель знижує ризики для спонсорів та мотивує творців активно просувати свої проекти;

2. Indiegogo – платформа пропонує більш гнучкий підхід у порівнянні з Kickstarter, дозволяючи користувачам вибирати між фіксованою (все або нічого) та гнучкою моделями фінансування, є популярною серед технічних інноваторів та підприємців, яким потрібне фінансування на ранніх стадіях;

3. GoFundMe - платформа, що відома фінансуванням особистих чи благодійних ініціатив. Користувачі можуть збирати кошти на медичні витрати, освітні потреби та громадські проекти. Характеризується простим у використанні інтерфейсом та відсутністю встановлених термінів збору коштів.

4. Patreon - платформа вирізняється тим, що допомагає художникам, музикантам, письменникам та іншим творцям отримувати регулярний дохід за допомогою передплат від їхніх шанувальників або "патронів". Творці пропонують ексклюзивний досвід або контент в обмін на регулярні платежі, що робить Patreon

ідеальним для підтримки довгострокових проектів та відносин з підтримувачами;

5. Crowdcube - провідна інвестиційна платформа, де окремі особи можуть інвестувати в стартапи та компанії на ранніх стадіях зростання в обмін на акції;

6. SeedInvest - платформа надає стартапам доступ до акредитованих інвесторів. Варто вказати, що завдяки суворому процесу відбору, вона дозволяє лише дійсно перспективним стартапам представляти свої проекти на платформі, забезпечуючи якість та знижуючи ризики для інвесторів;

7. Fundly – платформа, що дозволяє будь-кому розпочати кампанію на будь-яку причину без мінімальних вимог до збору коштів. Її сайт високо візуальний, заохочуючи збирачів коштів використовувати відео та фотографії для залучення потенційних донорів;

8. Ulule – платформа, що зосереджена на проектах, що мають позитивний вплив, чи то художні, підприємницькі або спрямовані на громаду. Ulule надає творцям кампаній коучинг та інструменти для досягнення їхніх цілей з фінансування, підкреслюючи успіх через взаємодію з громадою.

9. Crowdfunder – платформа, що представляє більш значні проекти та бізнеси, пропонуючи не тільки варіанти на базі донатів, але також інвестиції в борг та акції. Це платформа, де процвітають більш встановлені бізнеси, яким потрібна значна кількість капіталу, поєднуючи традиційне фінансування бізнесу з доступністю краудфандингу.

Отже, у світі є сотні активних платформ, проте найбільше застосовуються проаналізовані вище, адже вони є одними із перших у певній визначеній категорії проектів. Ці платформи значно знизили бар'єри для фінансування, надаючи інструменти та мережі, які надихають окремих осіб та бізнеси на реалізацію своїх бачень. Кожна платформа має свої сильні сторони і спеціалізується на різних типах проектів, задовольняючи різноманітні потреби збирачів коштів по всьому світу. Оскільки краудфандинг продовжує розвиватися, він залишається важливим інструментом для інновацій і розвитку громад, відображаючи зміщення до більш демократичних форм інвестицій та підтримки.

Список використаних джерел:

1. Редько, Н., & Амеліна, Н. (2023). CROWDFUNDING AS A BUSINESS PROJECT DEVELOPMENT TOOL. *SWorldJournal*, 2(18-02), 115–120. <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2023-18-02-050>.
2. Kuzmin, O., Skybinskyi O. & Ugolkova, O. (2016). Crowdfunding: essence, value and typology *Marketing and Management of Innovations*, 2, 170-180. <https://doi.org/10.21272/mmi.2016.2-15>.

ГРУПУВАННЯ ПЕРЕШКОД, ЯКІ ПОСТАЮТЬ ПРИ ПРОВАДЖЕННІ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Забезпечення належної ефективності діяльності підприємств в умовах конкурентного середовища функціонування потребує перманентного розвитку суб'єктів господарювання [1, 2], що, серед іншого, викликає необхідність формування потенціалу економічного розвитку компаній [3–6] та провадження ними інвестиційно-інноваційної діяльності [7–10], зокрема здійснення технологічного оновлення [11–16] та реалізації ресурсозберігаючих програм і проєктів [17–22]. Однак при цьому необхідною є попередня розробка підприємствами стратегій свого економічного розвитку [23–26]. Зокрема, важливо сформулювати дієві механізми подолання бар'єрів, які постають при реалізації суб'єктами господарювання заходів із провадження ресурсозберігаючих технологічних змін. Водночас, формуванню цих механізмів повинно передувати групування видів зазначених бар'єрів.

При цьому можуть бути виділені такі групи бар'єрів, що постають на шляху до провадження ресурсозберігаючих технологічних змін на підприємствах:

1) за етапами процесу провадження на підприємствах ресурсозберігаючих технологічних змін: перешкоди, що постають при отриманні підприємствами інформації про нові ресурсозберігаючі технології; перешкоди, що постають при обробленні вхідної інформації та визначенні доцільності впровадження на підприємствах проєктів енергозберігаючих технологічних змін; перешкоди, що постають при реалізації на підприємствах проєктів ресурсозберігаючих технологічних змін. При цьому наведений перелік етапів за необхідністю може бути деталізованим. Наприклад, другий етап може бути поділений на такі підетапи: формування проміжного масиву інформації; формування остаточного масиву інформації, необхідної для ухвалення рішень про впровадження ресурсозберігаючих технологій; інтерпретація остаточного масиву інформації, необхідної для ухвалення рішень про впровадження ресурсозберігаючих технологій. Стосовно останнього етапу процесу провадження на підприємствах ресурсозберігаючих технологічних змін, то зазначений етап може бути поділений на такі підетапи: формування необхідних фінансових та інших ресурсів, потрібних для реалізації проєктів ресурсозберігаючих технологічних змін; придбання ресурсозберігаючих технологій; їх впровадження; отримання фінансово-економічних результатів від такого впровадження;

2) за причинами, які зумовлюють відповідні перешкоди: перешкоди, зумовлені нестачею у працівників підприємств компетенцій, необхідних для управління ресурсозберігаючими технологічними змінами; перешкоди, зумовлені нестачею у підприємств необхідних обсягів ресурсів; перешкоди, зумовлені недостатньою якістю цих ресурсів; перешкоди, зумовлені зовнішніми відносно підприємств чинниками (наприклад, занадто низькими цінами на відповідні види виробничих ресурсів, занадто великою вартістю ресурсозберігаючих технологій тощо). При цьому перелічені перешкоди можуть бути деталізовані, зокрема, за видами компетенцій та ресурсів. Наприклад, перешкоди, зумовлені нестачею у працівників підприємств

компетенцій, необхідних для управління ресурсозберігаючими технологічними змінами, місять такі головні групи перешкод: перешкоди, зумовлені нестачею у працівників підприємств компетенцій у питаннях отримання інформації про нові ресурсозберігаючі технології; перешкоди, зумовлені нестачею у працівників підприємств компетенцій у питаннях оброблення вхідної інформації та визначення доцільності впровадження проєктів ресурсозберігаючих технологічних змін; перешкоди, зумовлені нестачею у працівників підприємств компетенцій у питаннях реалізації проєктів ресурсозберігаючих технологічних змін;

3) за ієрархією перешкод: перешкоди, які безпосередньо впливають на можливість підприємств впроваджувати проєкти ресурсозберігаючих технологічних змін; перешкоди, які опосередковано впливають на можливість підприємств впроваджувати проєкти ресурсозберігаючих технологічних змін. При цьому перший вид перешкод є похідним від другого їх виду. Наприклад, недостатній рівень компетенцій працівників, необхідних для оброблення інформації, може бути зумовлений відсутністю у менеджерів підприємств компетенцій в управлінні професійним розвитком персоналу та (або) нестачею фінансових ресурсів, потрібних для забезпечення такого розвитку.

Звичайно, досліджувані перешкоди можуть бути згрупованими і за іншими ознаками, зокрема за рівнем цих перешкод, можливістю їхнього подолання тощо. Водночас, представлене вище групування є достатнім для розроблення механізмів подолання зазначених перешкод.

Список використаних джерел:

1. Міщенко, Н. Г. & Міщук, А. І. (2016). Розвиток підприємства на основі інформаційного та інноваційного потенціалу. Науковий вісник Одеського національного економічного університету, (4(236)), 191–204.
2. Петрушка, Т. О. (2013). Оцінювання економічної ефективності ресурсозберігаючого розвитку промислових підприємств (дис. ... канд. екон. наук). НУ «Львівська політехніка». Львів, Україна.
3. Ємельянов, О. & Петрушка, Т. (2012). Інтенсифікація використання виробничих ресурсів промислових підприємств як чинник їх економічного розвитку. Схід, (6), 24–30.
4. Yemelyanov, O., Symak, A. & Zarytska, O. (2016). Modelling the process of forming the potential of economic development of an industrial enterprise. *Periodyk naukowy Akademii Polonijnej, Czestochowa, Akademia Polonijna w Czestochowie*, (3), 128–137.
5. Ємельянов, О. Ю., Висоцький, А. Л., Симак, А. В. & Петрушка, Т. О. (2017). Методичні засади оцінювання попиту на продукцію машинобудівних підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, (3), 198–212.
6. Коновал, В. В. (2014). Оцінювання потенціалу розвитку підприємств легкої промисловості. *Вісник ХДУ*, (6 (2)), 206–209.
7. Kryvovyazyuk, I., Britchenko, I., Smerichevskyi, S., Kovalska, L., Dorosh, V. & Kravchuk, P. (2023). Digital Transformation and Innovation in Business: the Impact of Strategic Alliances and Their Success Factors. *Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania)*, (32 (1)), 3–17.
8. Козик, В. В., Ємельянов, О. Ю. & Петрушка, Т. О. (2014). Інвестиційно-інноваційний механізм забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств. *Проблеми економіки*, (1), 52–58.
9. Смолій, Л. В. (2010). Формування інвестиційного механізму інноваційного розвитку буряківництва. *Інноваційна економіка*, (17), 168–171.
10. Федулова, Л. І. (2013). Інноваційний вектор розвитку промисловості України. *Економіка України*, (4), 15–23.
11. Амоша, О. І., Булеєв, І. П. & Шевцова, Г. З. (2007). Інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах: теорія і практика. *Економіка промисловості*, (1(36)), 3–9.

12. Ємельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Клімковський, М. І. (2020). Методологічні засади оцінювання потенціалу технічного розвитку підприємств. ЛОГОС. ОНЛАЙН.
13. Ємельянов, О. Ю. & Петрушка, Т. О. (2013). Чинники та закономірності розвитку техніко-технологічної бази підприємств. Схід, (6), 85–91.
14. Piva, M. & Vivarelli, M. (2018). Technological change and employment: is Europe ready for the challenge. Eurasian Bus. Rev., (8(1)), 13-32.
15. Caliskan, H. K. (2015). Technological change and economic growth. Procedia Soc. Behav. Sci., (195), 649–654.
16. Yemelyanov, O., Petrushka, I., Zahoretska, O., Petrushka, K. & Havryliak, A. (2023). Information support for managing energy-saving technological changes at enterprises. Procedia Computer Science, (217), 258–267.
17. Бойчук, Н. Я. & Острянюк, М. М. (2017). Проблеми енергозбереження та підвищення енергоефективності економіки України. Сучасні проблеми економіки і підприємництва, (19), 25–34.
18. Бурда, В. Є. (2013). Потенціал енергозбереження та напрями використання альтернативних джерел енергії у промисловості. Економічний часопис – XXI, (1-2), 45–48.
19. Ємельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Крет, І. З. (2013). Методичні засади оцінювання економічної ефективності впровадження ресурсозберігаючих технологій на промислових підприємствах. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління», (754), 18–25.
20. Іваненко, О. В. (2013). Формування потенціалу ресурсозбереження соціально-економічних систем. Економіка. Фінанси. Право, (8), 7–10.
21. Некрасова, Л. А. & Хрїстова, А. В. (2017). Формування ресурсозберігаючої моделі розвитку підприємства. Економіка: реалії часу, (2 (30)), 79–84.
22. Сотник, І. М. (2010). Економічне стимулювання ресурсозбереження у контексті сталого розвитку України. Економіст, (12), 72–75.
23. Баранович, А. М. (2014). Теоретико-методичні засади формування стратегій розвитку підприємства. Вісник ХДУ, (2), 77–81.
24. Македон, В. В. (2013). Розробка стратегії розвитку промислового підприємства. Теоретичні і прикладні аспекти економіки та інтелектуальної власності, (1(1)), 369–373.
25. Шавшин, О. С. (2017). Стратегія інноваційного розвитку підприємства. «Інтернаука». Сер.: Економічні науки, (3(25)), 167–171.
26. Харченко, В. А. (2014). Механізм формування системи стратегічного управління розвитком промислового підприємства. Економіка промисловості, (4 (68)), 97–104.

СЕКЦІЯ III. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

АМОРТИЗАЦІЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ПРИБУТКУ ВІД ІНШОЇ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сук Петро Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-8556-7123

*Д-р. екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут", Україна*

Підприємство, яке здійснює діяльність, повинне використовувати необоротні активи. Вони здатні приносити підприємству економічні вигоди у майбутньому, можуть застосовуватись (обертатись) більш як один раз у процесі виробництва, і мають очікуваний строк корисного використання (експлуатації) більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Вартість необоротних активів по мірі їх зносу списується у витрати частинами за допомогою амортизації. Використовують різні методи для її розрахунку. Одним із таких методів може бути обернений метод амортизації необоротних активів на основі прибутку від іншої операційної діяльності.

Іншою операційною діяльністю підприємства є операційна діяльність підприємства, яка не є основною діяльністю і безпосередньо не пов'язана з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг).

Прибуток (збиток) від іншої операційної діяльності визначається як різниця між іншим операційним доходом, адміністративними витратами, витратами на збут та іншими операційними витратами. Він відображається у складі прибутку (збитку) від операційної діяльності. Його підприємство може вираховувати для потреб господарського обліку на свій розсуд, виходячи із необхідності формування інформації на вимогу користувачів або для контролю за виробничим процесом.

У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) прибуток від операційної діяльності відображається у статті "Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток)", код рядка 2190, а збиток – у статті "Фінансовий результат від операційної діяльності (збиток)", код рядка 2195 знаходиться від операційної діяльності [1; 2].

До складу інших операційних доходів включаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), зокрема: дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття тощо [3].

Для обліку інших доходів від операційної діяльності, крім доходу від основної діяльності, використовують рахунок 71 “Інший операційний дохід”, який має такі субрахунки:

710 “Дохід від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю”;

711 “Дохід від купівлі-продажу іноземної валюти”;

712 “Дохід від реалізації інших оборотних активів”;

713 “Дохід від операційної оренди активів”;

714 “Дохід від операційної курсової різниці”;

715 “Штрафи, пені, неустойки”;

716 “Відшкодування раніше списаних активів”;

717 “Дохід від списання кредиторської заборгованості”;

718 “Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів”;

719 “Інші доходи від операційної діяльності” [4; 5].

Відповідно до видів доходу від іншої операційної діяльності можна обчислити стільки ж видів прибутку. По видах прибутку від іншої операційної діяльності можна застосовувати обернені методи амортизації необоротних активів на основі прибутку від іншої операційної діяльності.

Щоб визначити амортизацію необоротних активів за оберненим методом на основі прибутку від іншої операційної діяльності, спочатку потрібно вирахувати амортизацію за простим методом на основі прибутку від іншої операційної діяльності, і суми проставити у протилежній послідовності: перший рік – в останній, другий – у передостанній і т.д.

Річна сума амортизації необоротних активів за методом на основі прибутку від іншої операційної діяльності розраховується множенням вартості, що амортизується (різниця між первісною і ліквідаційною вартістю), на коефіцієнт амортизації, який обчислюється діленням прибутку від іншої операційної діяльності за окремі періоди на плановий обсяг прибутку від іншої операційної діяльності за увесь період.

Визначення прибутку (збитку) від іншої операційної діяльності здійснюється за формулою:

$$П(З)ІОД = ІОД - АВ - ВЗ - ІОВ,$$

де: П(З)ІОД – прибуток (збиток) від іншої операційної діяльності; ІОД – інший операційний дохід; АВ – адміністративні витрати; ВЗ – витрати на збут; ІОВ – інші операційні витрати.

Метод амортизації необоротних активів на основі прибутку від іншої операційної діяльності розраховується за формулами:

$$СА = (ПВ - ЛВ) \times КА,$$

де: СА – сума амортизації; ПВ – первісна вартість об'єкта; ЛВ – ліквідаційна вартість об'єкта; КА – коефіцієнт амортизації.

$$КА = ОПІОД : ПОПІОД,$$

де: ОПІОД – плановий або фактичний обсяг прибутку від іншої операційної діяльності за окремі періоди; ПОПІОД – плановий обсяг прибутку від іншої операційної діяльності за увесь період.

Обрахунок методу амортизації на основі прибутку від іншої операційної діяльності можна виконувати також за іншим варіантом:

$$CA = ОПЮД \times КА;$$

$$КА = (ПВ - ЛВ) : ПОПЮД.$$

Метод амортизації необоротних активів на основі прибутку від іншої операційної діяльності можна визначати за двома способами: 1) із первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) із залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

З використанням прикладу розрахуємо амортизацію необоротних активів за оберненим методом на основі прибутку від іншої операційної діяльності.

Приклад. Первісна (початкова) вартість необоротних активів – 144000 грн, строк корисного використання (експлуатації) – 5 років, ліквідаційна вартість – 4000 грн. Вартість, що амортизується, становить 140000 грн (144000 – 4000 = 140000).

На протязі періоду користування необоротними активами планується отримати 408000 грн прибутку від іншої операційної діяльності, в тому числі: в 1-му році – 100000 грн, в 2-му році – 95000 грн, в 3-му році – 88000 грн, в 4-му році – 74000 грн, в 5-му році – 51000 грн.

Значення коефіцієнтів амортизації дорівнюють: за 1-й рік – 0,2451 (100000 : 408000 = 0,2451), за 2-й рік – 0,2328 (95000 : 408000 = 0,2328), за 3-й рік – 0,2157 (88000 : 408000 = 0,2157), за 4-й рік – 0,1814 (74000 : 408000 = 0,1814), за 5-й рік – 0,1250 (51000 : 408000 = 0,1250).

Прорахунок амортизації необоротних активів за 1-м способом (від первісної (початкової) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі прибутку від іншої операційної діяльності проілюстровано в таблицях 1 і 2.

Таблиця 1

Нарахування амортизації необоротних активів за методом на основі прибутку від іншої операційної діяльності (1-й спосіб (від первісної (початкової) вартості необоротних активів))

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Прибуток від іншої операційної діяльності, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	140000	100000	0,2451	34314
2	140000	95000	0,2328	32592
3	140000	88000	0,2157	30198
4	140000	74000	0,1814	25396
5	140000	51000	0,1250	17500
х	Разом	408000	1	140000

[авторська розробка]

Таблиця 2

Нарахування амортизації необоротних активів за оберненим методом на основі прибутку від іншої операційної діяльності (1-й спосіб (від первісної (початкової) вартості необоротних активів))

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Прибуток від іншої операційної діяльності, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	140000	51000	0,1250	17500
2	140000	74000	0,1814	25396
3	140000	88000	0,2157	30198
4	140000	95000	0,2328	32592
5	140000	100000	0,2451	34314
х	Разом	408000	1	140000

[авторська розробка]

На основі даних таблиць 1 і 2 можна стверджувати, що застосування 1-го способу (від первісної (початкової) вартості необоротних активів простого і оберненого методів амортизації на основі прибутку від іншої операційної діяльності забезпечує повний розподіл вартості необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Обчислення амортизації необоротних активів за 2-м способом (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі прибутку від іншої операційної діяльності охарактеризовано в таблицях 3 і 4.

Таблиця 3

Нарахування амортизації необоротних активів за методом на основі прибутку від іншої операційної діяльності (2-й спосіб (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів))

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Прибуток від іншої операційної діяльності, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	140000	100000	0,2451	34314
2	105686	95000	0,2328	24604
3	81082	88000	0,2157	17489
4	63593	74000	0,1814	11536
5	52057	51000	0,1250	52057
х	Разом	408000	1	140000

[авторська розробка]

Таблиця 4

Нарахування амортизації необоротних активів за оберненим методом на основі прибутку від іншої операційної діяльності (2-й спосіб (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів))

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Прибуток від іншої операційної діяльності, грн	Коефіцієнти амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	52057	51000	0,1250	52057
2	63593	74000	0,1814	11536
3	81082	88000	0,2157	17489
4	105686	95000	0,2328	24604
5	140000	100000	0,2451	34314
х	Разом	408000	1	140000

[авторська розробка]

Як показують дані таблиць 3 і 4, при використанні 2-го способу (від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів) простого і оберненого методів на основі прибутку від іншої операційної діяльності сума необоротних активів до останнього періоду повністю не розподіляється, а включається у витрати періоду.

Висновки. Обчислення амортизації необоротних активів можна виконувати за оберненим методом на основі прибутку від іншої операційної діяльності.

Розрахунок цього методу здійснюється на базі простого методу на основі прибутку від іншої операційної діяльності, і суми переставляються у зворотній послідовності: перший рік – в останній, другий – у передостанній і т.д.

По видах прибутку від іншої операційної діяльності можна застосовувати відповідні обернені методи розрахунку амортизації необоротних активів, а саме, на основі: 1) прибутку від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю; 2) прибутку від купівлі-продажу іноземної валюти; 3) прибутку від реалізації інших оборотних активів; 4) прибутку від операційної оренди активів; 5) прибутку від операційної курсової різниці;

6) прибутку від штрафів, пені, неустойок; 7) прибутку від відшкодування раніше списаних активів; 8) прибутку від списання кредиторської заборгованості; 9) прибутку від безоплатно одержаних оборотних активів; 10) інших прибутків від операційної діяльності тощо.

Обрахунок оберненого методу амортизації необоротних активів на основі прибутку від іншої операційної діяльності можна робити за двома способами: 1) від первісної (початкової) вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової, поточної) вартості необоротних активів.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України). № 433. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” (Наказ Міністерства фінансів України). № 290. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 1591. (2011). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 291. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Бондаренко Наталія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
економічного моделювання, обліку та статистики

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Ємел'янова Альона Дмитрівна

студентка факультету економіки

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Оподаткування прибутку підприємств є ключовим інструментом фіскальної політики держави, що впливає на економічні стимули бізнесу та інвестиційну активність. В Україні актуальними є питання вдосконалення податкового законодавства в контексті забезпечення прозорості, стабільності та справедливості податкових навантажень на підприємницькі структури [1].

Низка досліджень зосереджена на аналізі податкового тягаря, який включає прямі та непрямі податки, що впливають на діяльність підприємств. Водночас існує значна кількість наукових праць, які критикують недосконалість механізмів податкового адміністрування та корупційні ризики у сфері оподаткування.

Актуальні проблеми оподаткування прибутку підприємств в Україні можна поділити на кілька ключових аспектів:

1. Нестабільність податкового законодавства: часті зміни в податковому кодексі створюють невизначеність для бізнесу і ускладнюють довгострокове планування.

2. Високий рівень податкового навантаження: податкові ставки на прибуток підприємств в Україні, зокрема, ставка податку на прибуток, є однією з найвищих у Європі, що обмежує інвестиційну привабливість країни.

3. Проблеми з податковим адмініструванням: недостатньо розвинені цифрові технології в адмініструванні податків, висока бюрократизація процесів, що призводить до затягування перевірок та збору податків.

4. Тіньова економіка: велика частка тіньової економіки в Україні знижує ефективність податкової системи, оскільки значна кількість транзакцій не піддається оподаткуванню.

Через недоліки у законодавчому регулюванні та часті зміни в податковій політиці, підприємства стикаються з численними викликами у точному та ефективному обліку податкових зобов'язань. Облік податку на прибуток є фундаментальним аспектом фінансового управління підприємствами, який вимагає особливої уваги у контексті української реальності. Ключові проблеми включають складність податкових норм і часту їх зміну, що ускладнює планування податкових витрат і стратегічне управління фінансами.

Багато підприємств також відзначають проблеми з визначенням податкової бази через неоднозначність умов щодо визначення витратної частини. Це часто призводить до податкових спорів і необхідності залучення значних ресурсів для їх вирішення. Важливо також відзначити, що відсутність ефективних механізмів для застосування міжнародних стандартів обліку та податкового планування робить українські підприємства менш конкурентоспроможними на глобальному рівні [2].

Враховуючи це, актуальним є удосконалення податкового законодавства з

метою спрощення і уніфікації податкових процедур, що може значно покращити ситуацію в обліку податків та знизити адміністративне навантаження на підприємства. Реформування системи оподаткування прибутку підприємств в Україні має базуватися на принципах справедливості, стабільності та прозорості. Важливими кроками у цьому напрямку можуть стати зниження податкових ставок, удосконалення механізмів адміністрування, зокрема через впровадження сучасних цифрових рішень та активна боротьба з тіньовою економікою [3].

Таким чином, оподаткування прибутку підприємств в Україні стикається з рядом проблем, включаючи нестабільне податкове законодавство, високий податковий тягар, недосконалість адміністрування та широку присутність тіньової економіки. Ці фактори ускладнюють фінансове планування та стратегічне управління, спричиняючи часті податкові спори та високе адміністративне навантаження. Реформа податкового законодавства, що включає зниження ставок і вдосконалення механізмів адміністрування за допомогою сучасних технологій, може сприяти підвищенню прозорості, стабільності та справедливості системи оподаткування, значно поліпшивши умови для підприємництва та інвестицій в країні.

Список використаних джерел:

1. Смирна К. Основні проблеми системи оподаткування України. Економіка та суспільство. 2024. №59. С. 132-137.
2. Татяниченко О.А. Проблеми податкового законодавства в умовах воєнного стану. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/91.pdf>.
3. Шило Ж. С. Реформування податкової системи України: проблеми та перспективи. URL: <https://doi.org/10.31713/ve1202322>.

РОЗКРИТТЯ ПОТЕНЦІАЛУ БЛОКЧЕЙНУ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Лі Ірина Вячеславівна

здобувач вищої освіти факультету фінансів та обліку
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Науковий керівник: Кузьменко Олена Петрівна

ORCID ID: 0000-0002-2417-924X

Старший викладач кафедри обліку та оподаткування
Державний торговельно-економічний університет, Україна

В контексті стрімкого темпу розвитку інформаційного середовища з особливою нагальністю вбачається питання щодо вдосконалення інформаційних технологій та їх застосування в управлінській діяльності суб'єктів господарювання з подальшим підвищенням їхньої економічної стійкості. Технологія блокчейн останніми роками набула досить значного поширення завдяки своїм потенційним можливостям застосування в різних галузях економіки. До таких галузей належить бухгалтерський облік, де впровадження технології блокчейн може кардинально змінити традиційні процеси та забезпечити більшу прозорість і безпеку фінансових операцій.

Блокчейн - це розподілена система ведення обліку, яка використовує криптографію для забезпечення безпеки та прозорості транзакцій. Вона складається з ланцюжка блоків, де кожен блок містить групу транзакцій та хеш попереднього блоку. Це створює незмінний запис усіх транзакцій, які коли-небудь відбувалися в мережі. [1]

Як свідчить вивчення сфери застосування технології блокчейн, цифрові технології дедалі активніше впроваджуються у фінансовому, банківському та страховому секторах для оптимізації бізнес-процесів і зниження операційних витрат. З досвіду дослідників та розробників можна зробити висновок, що впровадження технології блокчейн в таких галузях, як бухгалтерський облік, зможе докорінно змінити та покращити роботу спеціалістів.

Система, заснована на блокчейні, не потребує наявності централізованого органу довіри. Натомість довіра досягається за допомогою "процесу майнінгу", який дозволяє захистити та гарантувати достовірність інформації, доданої до ланцюжка між вузлами системи. У процесі майнінгу нові транзакції перевіряються вузлами всієї системи, відомими як "майнери", перш ніж вони будуть додані до блокчейну. Майнери додають нові блоки в ланцюжок або нові транзакції в блок за алгоритмом консенсусу, який повинен бути підтверджений більшістю або всіма вузлами в системі, як операція голосування. [2]

В одному з теоретичних досліджень [3], що стосується значимості блокчейну та його корисності в бухгалтерському обліку, автори зазначають, що за допомогою цієї системи можна не тільки реєструвати транзакції, але й вимірювати, перевіряти та класифікувати їх без посередників. В майбутньому це дозволить компаніям заощаджувати кошти і, звичайно, дасть змогу забезпечити якомога більшу прозорість для їхніх стейкхолдерів. Крім того, використання системи блокчейн в бухгалтерському обліку має пряме відношення до довіри до представленої компаніями інформації і передбачає проведення постійного аудиту кожного разу, коли відбувається транзакція, що є додатковою перевагою для підприємств.

Відповідно до досліджень компанії Deloitte [4], що входить до списку компаній

Великої четвірки, за використання технології блокчейн можна спробувати вирішити деякі проблеми бухгалтерського обліку. Наприклад:

- Можна досягти зниження трудомісткості облікового процесу шляхом застосування смарт-контрактів на базі блокчейн-технології, що надасть контрактам можливість автоматично виконувати реалізацію заздалегідь зазначених умов та полегшити транзакції у реальному часі.

- Так як блокчейн може забезпечити прозорість, доступність і незмінність внесених до реєстру записів, то будь-які підозрілі дії будуть відслідковані та виявлені, що в свою чергу мінімізує вразливість до шахрайських дій.

- Завдяки оперативнішому формуванню звітності й забезпеченні вищої точності наявних даних за рахунок автоматизації процесів забезпечення відповідності через смарт-контракт можна підвищити ефективність регулювання. Що в свою чергу знизить витрати для суб'єктів господарювання і надасть можливість здійснювати моніторинг даних у режимі реального часу між регуляторними органами та господарюючими суб'єктами. [4]

За результатами опрацювання праць та досліджень [1-6] можна виділити такі переваги використання технології блокчейн в бухгалтерському обліку як: уникнення помилок у розрахунках та свідомих перекручень даних; можливість спрощення міжнародних операцій і транзакцій; достовірні бухгалтерські записи; забезпечення прозорості інформації; автоматизація рутинних процесів обліку; зменшення витрат на облік та аудит; доступ до операцій та керування операціями з будь-якого місця та пристрою; поява нових послуг у сфері бухгалтерського обліку та аудиту та ін.

За результатами опрацювання праць та досліджень [1-6] можна виділити такі недоліки використання технології блокчейн в бухгалтерському обліку як: відсутність нормативно-правової бази для регулювання використання блокчейн-технологій; потреба у зміні господарських процесів на підприємстві; потреба в зміні та інтегруванні вже наявних систем бухгалтерського обліку; безповоротність операцій; витрати на технічне переобладнання та затрати на тренінги та підвищення кваліфікації співробітників та ін.

Висновки. Беручи до уваги все вищенаведене можна прийти до висновків, що блокчейн технологія створює умови для надійного захисту даних, а також забезпечує повну прозорість у процесі виконання облікових й аудиторських процедур, що у майбутньому може призвести до революційних змін у бухгалтерській сфері.

Список використаних джерел:

1. Z. Wang, T. Wang, H. Hu, J. Gong, X. Ren, and Q. Xiao, "Blockchainbased framework for improving supply chain traceability and information sharing in precast construction," *Automation in Construction*, vol. 111, p. 103063, 2020.
2. Tian, F. (2017) A Supply Chain Traceability System for Food Safety Based on HACCP, Blockchain Internet of Things. *Proceedings of the International Conference on Service Systems and Service Management*, Dalian, 16-18 June 2017, 1-6.
3. Sebahattin Demirkan & Irem Demirkan & Andrew McKee, 2020. "Blockchain technology in the future of business cyber security and accounting," *Journal of Management Analytics*, Taylor & Francis Journals, vol. 7(2), pages 189-208, April.
4. Blockchain in banking While the interest is huge, challenges remain for large scale adoption. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/in/Documents/strategy/in-strategy-innovation-blockchain-in-bankingnoexp.pdf>.
5. Nezhyva, M., Zaremba, O., & Nehodenko, V. (2021). Application of blockchain technology in accounting and audit: international and domestic experience. *SHS Web of Conferences*, 107.
6. Правдюк Н. Л., Обнявко М. В. Впровадження блокчейну в облікову систему: кроки назустріч. *Ефективна економіка*. 2022. № 1.

СЕКЦІЯ IV. МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ В ПРОЦЕСІ СЕГМЕНТУВАННЯ РИНКУ

Рожко Віктор Іванович

ORCID ID: 0000-0003-0153-6280

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу,
менеджменту та підприємництва

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Факторний аналіз виник і почав розвиватися у зв'язку з необхідністю рішення завдань психології. Його основоположником вважається Ч. Спирмен, який в 1904 році в статті про природу інтелекту висунув припущення про існування якого-небудь фактору, загального для усіх інтелектуальних тестів. Нині сфера застосування факторного аналізу значно розширилася і охоплює багато розділів багатовимірного статистичного аналізу.

При проведенні сегментації факторний аналіз використовується передусім як метод стискування даних, тобто скорочення великої кількості змінних. Змінні, які можуть бути використані для сегментації із застосуванням кластерного аналізу, скорочуються до деякого основного набору змінних (факторів), які потім і використовуються при кластеризації. Необхідність такого скорочення пов'язана не лише з бажанням дослідника «прискорити» процедуру кластерного аналізу але і з деякими важливими міркуваннями [2]:

якщо в кластерний аналіз включаються декілька змінних, пов'язаних з описом однакових або близьких характеристик (наприклад, параметрів товару), то ці характеристики отримують набагато більшу вагу. Оскільки відстані обчислюються виходячи з різниць між спостереженнями по кожній змінній, то декілька пов'язаних змінних зроблять більший вплив на результати;

важливою причиною використання факторного аналізу перед проведенням кластеризації є чіткість і простота інтерпретації. Досліднику-маркетологу набагато простіше зрозуміти кластерне рішення, що ґрунтується на аналізі 5-6 факторів (якщо у них є осмислена інтерпретація), ніж рішення для 50-60 змінних.

Таким чином, за наявності великої кількості кластерних змінних скорочення даних за допомогою методів факторного аналізу часто може передувати кластеризації. Дослідник повинен при цьому чітко уявляти, що факторний аналіз відноситься до розвідувальної статистичної техніки і не може дати чітких і однозначних відповідей на усі питання, що цікавлять. Значною залишається роль дослідника при ухваленні рішення про кількість факторів і їх інтерпретацію – воно багато в чому ґрунтується на знанні предметної області, попередньому досвіді і інтуїції.

Основні завдання при проведенні факторного аналізу – це визначення кількості факторів і їх інтерпретація. Взагалі для маркетолога здатність до інтерпретування є одним з найбільш важливих критеріїв при ухваленні рішення про те, зберігати або видаляти фактор, хоча з точки зору математичної статистики і методу факторного аналізу немає ніякої необхідності в якій-небудь інтерпретації факторів. При підборі числа факторів користуються різними статистичними показниками – власними числами, долями поясненої дисперсії, але ці показники також не є такими, що абсолютно визначають.

При вивченні та проведенні сегментації споживачів факторами зазвичай являються деякі основні властивості товару або поведінки споживачів, які виявляються за допомогою низки запитань опитного листа. При проведенні факторного аналізу передусім необхідно проаналізувати кореляційну матрицю змінних, призначених для кластеризації. Шукані фактори мають бути лінійно пов'язані із змінними [3]:

$$\begin{aligned} V_1 &= \lambda_1 * F_1 + \varepsilon \\ V_2 &= \lambda_2 * F_1 + \varepsilon \\ V_n &= \lambda_k * F_k + \varepsilon \end{aligned} \quad (1)$$

Кожна змінна виражається через який-небудь фактор, помножений на коефіцієнт навантаження, плюс погрішність.

У цій системі рівнянь невідомими є як V_1 , V_2 , так і F_1 , а також погрішності. Тому приведені факторні рівняння неможливо вирішити в їх початковому вигляді. Але можна звернути увагу на те, що змінні корелюють між собою (саме ця їх особливість дозволяє виразити усі змінні через менше число факторів) і кожна з них містить унікальну випадкову компоненту або помилку, яка не вносить ніякого вкладу до їх кореляції. Але у разі, коли змінні мають загальну компоненту, як, наприклад, змінні V_1 і V_2 в приведеній вище системі рівнянь мають загальний фактор F_1 , їх кореляція пов'язана з факторними навантаженнями. Застосовуючи подібне міркування до усіх попарних кореляцій, можна оцінювати коефіцієнти навантаження по кореляційній матриці – існуючі підходи (метод найменших квадратів, узагальнений метод найменших квадратів, аналіз максимальної правдоподібності) пов'язані з різними методами факторного аналізу.

Таким чином, вирішити приведену вище систему рівнянь можна, тільки знаючи фактори F_i , для визначення яких можуть бути використані дві пов'язана між собою техніка, об'єднана загальним терміном «факторний аналіз» [1; 4]:

- метод головних компонент;
- метод факторного аналізу.

Метод головних компонент заснований на спробі пояснити максимальну долю дисперсії в заданому наборі змінних і орієнтується на елементи на діагоналі кореляційної матриці, що є нормованими дисперсіями. Метод факторного аналізу намагається пояснити кореляції між змінними і, відповідно, більше сфокусований на внедіагональних елементах кореляційної матриці. Обидва методи спрямовано на апроксимацію кореляційної матриці певним числом факторів – меншим, ніж кількість змінних, але способами апроксимації вони відрізняються.

Зрозуміло, методи дають схожі результати: якщо головні компоненти пояснюють велику частину дисперсії в змінних V_1 і V_2 , вони пояснюють і майже усю кореляцію.

Досвід практичного застосування методів показує, що факторний аналіз

використовується у тому випадку, коли дослідник зацікавлений у вивченні взаємозв'язків між змінними, тоді як метод головних компонент застосовують там, де дослідникові більше потрібне саме скорочення розмірності даних і менше потрібна їх інтерпретація. Проте при обробці результатів маркетингових досліджень популярнішим є метод головних компонент, оскільки їм (на відміну від інших факторних методів) можна користуватися і при мульти-колінеарності даних. До того ж практика показує, що для застосування факторного аналізу необхідно мати велике число спостережень: воно має бути як мінімум на порядок більше числа виявлених факторів [5].

Існує декілька конкретних методів факторного аналізу, найбільш поширені з них розрізняються підходом до підгонки кореляційної матриці. «Традиційним» методом є метод головних осей (метод PAF). Сучасніший – факторний аналіз максимальної правдоподібності; але якщо дані погано обумовлені (наприклад, майже мультиколінеарні), метод максимальної правдоподібності може видавати не занадто осмислені рішення.

Інші факторні методи менш популярні: до найбільш відомим з них відноситься метод Q-факторного аналізу, заснований на транспонуванні матриці даних і наступному проведенні факторного аналізу на респондентах замість змінних. В цьому випадку кореляції обчислюються для кожної пари об'єктів на підставі їх відгуків на змінні. На сьогодні цей метод в деякій мірі застарілий, оскільки були створені методи, більш відповідні подібній структурі даних. Одним з таких методів є кластерний аналіз.

Таким чином, при проведенні сегментації ринку зазвичай застосовується метод головних компонент (внаслідок мультиколінеарності цих маркетингових досліджень). Якщо маркетолог упевнений у відсутності великої кількості сильно корельованих змінних або інших джерел появи погано обумовлених даних, то він може окрім методу головних компонент використовувати також і факторний метод максимальної правдоподібності. При цьому завжди необхідно мати на увазі що останній може привести до некоректного рішення, якщо дані не є добре обумовленими.

Список використаних джерел:

1. Зоріна О. І. Сучасні маркетингові технології та їх специфіка. Інтернаука. 2017. № 9. С. 49–51.
2. Chandler A.D. (2013) Strategy and Structure. Cambridge: MIT Press.
3. Porter E., & Kramer R., (2011) The Big Idea: Creating Shared Value. Cambridge: Harvard Business Review.
4. Kotler P. Marketing Management: Analysis, planing, implementation and control, New Jersey, Englewood Cliffs, Prentice-Hall Inc., 6th edition, 1988.
5. Lambin J.J. Le marketing strategique. Fondements, méthodes et applications. 2e édition, Edsience international, 1993. – 456 c.

РОЛЬ ОСОБИСТОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА КЛІЄНТСЬКИХ ВЗАЄМОДІЙ МАРКЕТИНГУ ПОШТОВИХ КОМПАНІЙ

Бабій І.В.

Група МАР2301м

Сумський національний аграрний університет, Україна

Роль особистого обслуговування та клієнтських взаємодій у маркетингу поштових компаній є критичною для забезпечення високої лояльності та задоволеності клієнтів. Особисте обслуговування та ефективна взаємодія з клієнтами відіграють важливу роль у формуванні позитивного іміджу компанії, створенні емоційного зв'язку та збереженні вірних клієнтів. Деякі ключові аспекти важливості особистого обслуговування та клієнтських взаємодій включають таке:

Будівництво довіри: Особисте обслуговування дає можливість клієнтам встановлювати особисті відносини з представниками компанії, що сприяє будівництву довіри та впевненості в якості послуг.

Розуміння потреб: Взаємодія з клієнтами в реальному часі дозволяє компаніям краще розуміти потреби та вимоги клієнтів, що допомагає в адаптації послуг до їхніх потреб.

Персоналізація: Особисте обслуговування відкриває можливості для персоналізації послуг та створення індивідуальних рішень для кожного клієнта, що робить їх більш привабливими та значущими для клієнтів.

Вирішення проблем: Ефективна взаємодія з клієнтами дозволяє вирішувати проблеми та незрозумілості в реальному часі, що сприяє підвищенню задоволеності клієнтів та зниженню рівня втрат.

Створення позитивного враження: Якщо клієнти отримують якісне та особисте обслуговування, це створює позитивне враження про компанію, що може призвести до підвищення лояльності та позитивного відгуку.

Роль особистого обслуговування та клієнтських взаємодій у маркетингу поштових компаній дуже важлива, оскільки ці компанії залежать від відносин з клієнтами для забезпечення лояльності та задоволеності своїх клієнтів. Особисте обслуговування може включати в себе ряд аспектів, таких як:

Консультації та підтримка клієнтів: Поштові компанії можуть надавати особисту консультаційну підтримку для клієнтів, які мають питання або проблеми. Це може включати допомогу в оформленні посилок, виборі послуг доставки та вирішенні спорів.

Персоналізований підхід до обслуговування: Розуміння індивідуальних потреб та вимог клієнтів дозволяє поштовим компаніям надавати персоналізовані послуги, що підвищує задоволеність клієнтів.

Взаємодія через різні канали зв'язку: Комунікація з клієнтами через різні канали, такі як особистий контакт, телефон, електронна пошта та соціальні мережі, дозволяє підтримувати активну взаємодію та вирішувати питання клієнтів швидко та ефективно.

Забезпечення якості послуг: Важливо, щоб поштові компанії надавали високоякісні послуги як основу для побудови стабільних відносин з клієнтами.

Фідбек та післяпродажний сервіс: Збір відгуків від клієнтів та надання післяпродажної підтримки допомагають поштовим компаніям розуміти потреби

своїх клієнтів і вдосконалювати свої послуги.

Підсумовуючи, особисте обслуговування та ефективна взаємодія з клієнтами є ключовими елементами для маркетингу поштових компаній. Це дозволяє підвищити рівень лояльності та задоволеності клієнтів, що в свою чергу сприяє збільшенню обсягів продажів та позитивному іміджу компанії.

Висновок: Особисте обслуговування та активна взаємодія з клієнтами в маркетингу поштових компаній виявляються ключовими факторами у забезпеченні успіху та стабільності бізнесу. Вони не лише допомагають залучати нових клієнтів та зберігати існуючих, але й сприяють формуванню позитивного іміджу компанії, розвитку довіри та встановленню тісних стосунків з клієнтами. Особисте обслуговування створює можливість для індивідуального підходу до кожного клієнта, вирішення їхніх проблем та задоволення їхніх потреб. Клієнтські взаємодії сприяють формуванню відчуття важливості та унікальності кожного клієнта для компанії, що є основою для побудови довгострокових стосунків та підтримки лояльності. Таким чином, інвестування в особисте обслуговування та взаємодію з клієнтами є важливим стратегічним кроком для досягнення успіху та конкурентної переваги в сфері поштових послуг.

Список використаних джерел:

1. "Customer Relationship Management in Postal Services: Strategies for the Digital Era" - В. М. Редженс.
2. "The Role of Personalized Customer Service in Building Brand Loyalty: Insights from Postal Industry" - Л. Сміт.

СЕКЦІЯ V. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

DOI 10.62731/mcnd-10.05.2024.001

DIGITAL TRANSFORMATION OF ENTERPRISES UNDER THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Natalia Kyrylko

ORCID ID: 0000-0002-9099-5229

PhD in Economics, senior teacher department of management
Kyiv National University technologies and design, Ukraine

Summary. *The article examines the issue of digital transformation of enterprises in the conditions of the Russian-Ukrainian war. An analysis of the works of foreign and domestic scientists regarding the concept of digitization and digitalization was carried out. The main directions of the transition of the industrial, pharmaceutical and military spheres to advanced technologies - digitization in today's modern realities - are highlighted. The process of implementation of digital business models to the existing classical one has been identified. In the conditions of an unfavorable competitive environment, to ensure the sustainable development of the enterprise and the organization of various spheres of activity, which use advanced digital technologies, implement creative and innovative solutions, have greater adaptive capacity to today's challenges. It was found that the active use of digital platforms will accelerate the development of the industry, pharmaceutical and military spheres of our country. The relevance of the impact of digitalization as a whole on the growth and stability of industrial, military, pharmaceutical and other spheres of activity in the war and post-war period is proven.*

Keywords: *digitalization, military sphere, pharmaceutical sphere, cloud technologies, biotechnology.*

Setting the research task. The purpose of the article is to research and determine the main directions of the transition of the industrial, pharmaceutical and military spheres to advanced technologies - digitalization, taking into account the challenges of the Russian-Ukrainian war.

Formulation of the problem. The transition from classical forms and methods of management to the application of digitization processes of enterprises and organizations of various spheres of activity in the modern realities of today is aimed at making new compromise and meaningful decisions. The effectiveness and the possibility of achieving sustainable development of the industrial and military sphere depends on the level, scale and nature of the activation of the use of digital platforms in the war and post-war period.

The scientific-theoretical and practical importance of issues related to the digital transformation of enterprises in the conditions of the Russian-Ukrainian war determined the relevance, purpose and task of the study.

Analysis of recent research and publications. The following scientists were engaged in the study of problems and features of business transformation in the conditions of digitalization of enterprises: E. Akhmetshin, K. Bagatska, A. Balamurugan, J. Brennen,

M. Budyayev, A. Bundyuk, A. Heydor, A. Zagorodnya, D. Kiron, O. Komelina, D. Kreis, V. Kumarasinghe, L. Matskiv, P. Ranjan, R. Singareddy, G. Unruh, K. Shabana, and others.

With the start of a full-scale war, caused by the occupying power of the Russian Federation, against Ukraine, the country was forced to quickly adapt to new challenges, including geopolitical tensions and economic sanctions, when martial law was imposed. In particular, enterprises of various spheres of activity faced the need to relocate business from dangerous zones.

In such a daily atmosphere, the vitality of any enterprise is measured by its ability to change and adapt its business to new conditions. It is worth noting that it is digital transformations that contribute to the adaptation of today's business challenges.

In response to these challenges, an action platform was introduced to address such issues, including digitalization of the business sector.

Digitization is the process of converting the information field from analog to a digital format for easier further use on modern electronic devices.

It should be noted that digitalization tools contribute to the creation of a relationship between the sphere of education, science, industry, the military sphere and the defense capability of the country as a whole.

One of the powerful digitalization platforms is the use of the Diya platform [1], which allows you to speed up the resolution of problems caused by the attack by the troops of the Russian Federation and their consequences. The storage of personal documents in electronic form and personal free access to them from anywhere in the world (passport of a citizen of Ukraine, identification code, birth certificate, diploma of completion of higher education, pension certificate, etc.) is a guarantee of not losing informational individual space in society for using the Diya platform.

It is worth noting that today's realities also prompt the industrial sphere, namely the production lines and personnel of enterprises to quickly adapt to the conditions of military events. The rapid transition from traditional to advanced technologies is an impetus for preserving the production capacities of enterprises and concentrating labor resources, equipment, and technologies in safer regions of the country.

It should be noted that innovative digital potential ensures growth of economic development in general, strengthening of its competitiveness. It is the IT industry that is the driving force of the latest production processes, which contributes to the creation of new types of products and services, and is a health-improving function for economic processes that are in a state of decline and need improvement. It is the need for revitalization and stimulation in order to accelerate development, use the capabilities of the intellect, and gradually expand products in the development processes of various spheres of activity that is the main goal of the effective formation of digitalization. To overcome the crisis, digitalization can be the impetus for modernization of the country's economy, according to experts.

In particular, the use of the latest management technologies in the industrial, pharmaceutical and military spheres in wartime involves the following directions, which are shown in fig. 1.

At a time when, due to today's dangers, workers cannot be permanently present at the workplace, a partial reconfiguration of work processes is possible with the help of digitalization tools– a virtual workplace of the worker and the use of digital tools and software products. Therefore, an employee of an industrial enterprise, even when located in another region or another country, can work using modern IT technologies and software products to support the vitality of the enterprise's business processes.

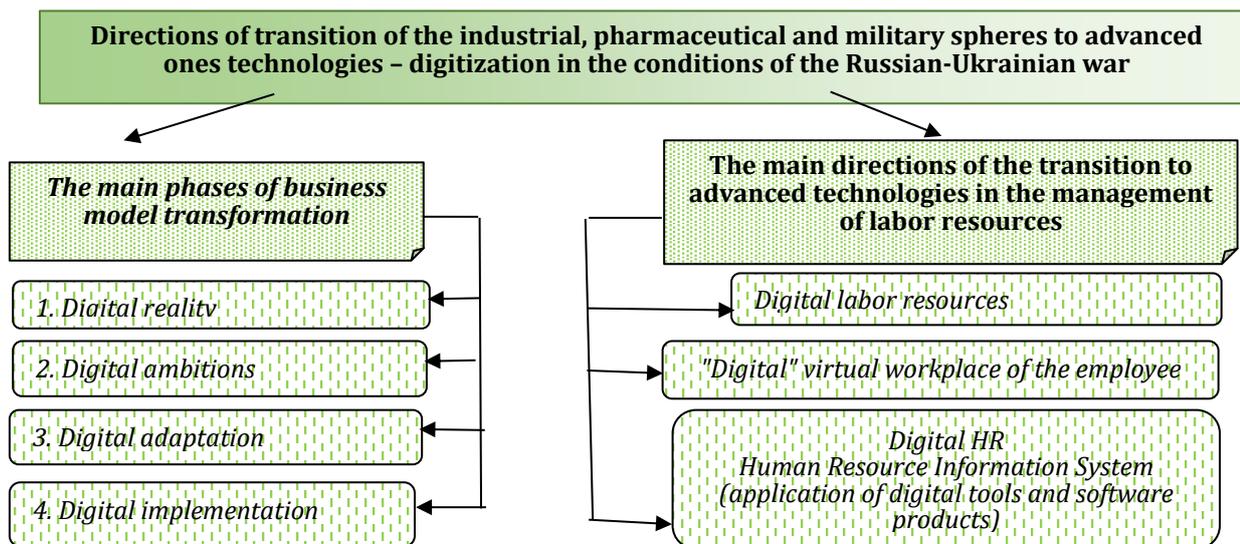


Fig. 1. Characterization of the directions of the transition of the industrial, pharmaceutical and military spheres to modern cutting-edge technologies in the conditions of the Russian-Ukrainian war [2-3, 5-6]

In particular, today in the military sphere recruiting is very actively used, that is, the selection of personnel for a certain military vacancy. The most useful skills, knowledge and abilities of potential candidates for various positions are taken into account. Candidates have a certain choice of specialties, where they can maximally apply their experience both on the front lines and in the rear of our country. During the cooperation, automation and digitization of personnel management processes and improvement of the electronic system of military accounting take place. The use of digitization tools simplifies and speeds up these processes. The definition of its activity is based on innovations and information technologies.

Digitalization is a modern concept that involves the industrial, pharmaceutical, military and other spheres of the country's economy in business cooperation with EU countries, Eastern countries and the USA. There is a gradual process of implementation of digital business models to the existing–classical model, which facilitates the interaction of various participants through the use of digital communication channels.

The main digital technologies in widespread use include the Internet of Things (IoT), large data sets (Big Data), cloud computing (Cloud computing), wireless technologies (Wireless Communication), virtual reality (Virtual reality), artificial intelligence (Artificial Intellect - AI), remote and mobile access (Remote & mobile access), three-dimensional printing (3D printing), etc.

The application of cloud technologies in the modern realities of our country is also quite relevant. It is worth noting that big data technologies (Big data.) are a consequence of the growth of the amount of digital data on the Internet and the number of objects connected to the network. Big data is considered big when traditional computing power cannot cope with the amount, speed, complexity, and quality of data that overwhelms human life [4].

Technologies of autonomy various unmanned systems have become common tools used during the armed conflict of the Russian Federation.

Over the last period, the pharmaceutical sector has seen rapid development in the use of biotechnology, and in other areas, the active use of additive manufacturing–3D and 4D.

Based on the above, we can conclude that the future of Ukrainian business, in particular, lies behind digital technologies. Adopted correct innovative solutions

significantly simplify work with a large amount of information, optimization in the use of resources

The orientation of Ukrainian enterprises and organizations in various spheres of activity towards European values and standards implies such a transformation of the national economy, the goal of which is to achieve the goals of sustainable development, which will allow gradual improvement of socio-economic indicators.

Thus, the research provides a clear idea of the intensification of the impact of digitization in general on the growth and sustainability of industrial, military, pharmaceutical and other spheres of activity in the war and post-war period.

This will make it possible to rapidly develop using modern tools of the latest information technologies and further to gain capacity for the sustainable development of the economy and industry and to strive to be in line with the leading companies of the world.

References:

1. In order to win, you have to believe." What to expect from Ukraine in 2023. Public. 2022. URL: <https://suspilne.media/349378-dla-togo-sobperemogti-treba-viriti-cogo-ocikuvati-ukraini-vid-2023-roku/>.
2. Digital Transformation and the Evolution Of HR Trends. URL: <http://infosystems.ms/digital-transformation-and-the-evolution-of-hr-trends> (дата звернення 23.04.2024).
3. Shalmo D., Christopher A., Williams L. B. Digital transformation of business models – best practice, enablers and roadmap. International Journal of Innovation Management. 2017. Vol. 21(08). Pp. 1–17.
4. Pisarenko T.V. Analysis of global technological trends in the military sphere: monograph [Electronic resource] / T. Pisarenko, T. Kvasha, T. Havrys, etc., according to the general edited by T.V. Pysarenko. - K.: UkrINTEI, 2021. - 110 p.
5. Digital business models for Industrie 4.0. Federal Ministry for Economic Affairs and Energy (BMWi). Public Relations Division. Berlin. 2019. URL: https://www.bmwi.de/Redaktion/EN/Publikationen/Industry/digital-businessmodels-industry-4-0.pdf?__blob=publicationFile&v=3.
6. Lisova R. M. Digital platforms as a tool for digitalization of the economic system. Innovative solutions in modern science, education and practice. Materials of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference (scientific publication), November 17–18, 2020: at 2 p.m. Kyiv: NTU, 2020. Part 1. P. 208–210.
7. Bodnar D., Semenyuk S. Competitiveness of the enterprise in the conditions of the digital economy // Digital economy as a factor of innovation and sustainable development of society: materials of the III International. of science practice conf. of scientists and students, Ternopil, December 6–7, 2022. Ternopil, 2022. P. 5–7.
8. Lazebnyk L. L., Voytenko V. O. Information infrastructure in the digitalization of business processes of the enterprise // Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. 2020. Issue 42. P. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-42-3> (date of access: 30/04/2024).
9. Shklyar V., Petukhov A. The role of digital technologies in the management of foreign economic activities of enterprises // Management and administration in the conditions of countering hybrid threats to national security: materials of the International. of science practice conf. Kyiv, November 22. 2022. Kyiv, 2022. P. 232–235.

IMPLEMENTATION OF STATE YOUTH POLICY IN MODERN CONDITIONS OF PUBLIC ADMINISTRATION

Treshchov Myroslav Mykolaiovych

Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor,
Professor of the Department of Management and Administration
Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Ukraine

Shevtsov Andrii Arturovych

Student of the master's level of study
Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Ukraine

Our future is our youth, because the young people we meet every day are and will be the core of future socio-economic, social and political changes in society, society and our country in particular. Young people today need time, impetus, desire and motivation from the state, because providing opportunities for the continuous development and formation of young people is a top priority of every social state. Today, young people are a significant socio-demographic group of people who are extremely important and necessary for shaping successful changes in the socio-economic state of the state and creating an active phase of civil society development. The urgency of this problem is determined by the difficult state of political and economic life of the state, while young people are able to make certain adjustments to this process and change the vector of development in the necessary direction.

Using modern methods of management and development of an economically stable system, state and local governments can improve social support, as it is a crucial component of the systemic policy of our country.

Currently, the modern world community is in a state of active transformation of all socio-political processes, including education, and the younger generation has become a carrier of enormous intellectual potential that is quite capable of forming the «core» of our country's development.

It is also worth noting that young people are an active subject who are the heirs to the material and spiritual wealth of society. Ukrainian legislation defines youth as citizens between the ages of 14 and 35. At the same time, young people are seen as the successor and continuer of the country's social development [1; 2].

The main directions of youth policy should focus on the development of young people as individuals who have a desire for self-development and achievement of their goals.

The development of youth policy in Ukraine, in our opinion, should not focus only on the legislative and regulatory regulation of the living space of young people, but it would be more appropriate to pay attention to the following aspects:

1. Expanding youth outlook through the creation of a network of educational and cultural institutions;
2. Formation of a spectrum of life prospects;
3. Opportunity to receive desired and high-quality educational services, etc.

It is also important to add that according to statistics, 52% of young people are ready to personally join community initiatives. And this is a significant indicator that young people want to change their lives and the lives of their communities [3;4].

Also, when planning and implementing state youth policy in modern public administration, it is advisable to use project management technologies [5].

Thus, summarizing the above information, we can conclude that youth policy in the current environment should be aimed at creating a comfortable standard of living and a safe environment for our youth to develop fully and properly. At the same time, creating favorable preconditions for life self-determination and self-realization of young citizens, solving urgent problems of young people, supporting their innovative activities, and civic engagement are also among the important tasks of our state today, because, in fact, our younger generation is the path to our prosperity in the future.

References:

1. Baranova N. Sotsialna pidtrymka molodi yak fundament staloho rozvytku v Ukraini. Konferentsii Derzhavnoho universytetu «Zhytomyrska politekhnik». URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/133-1.pdf> (data zvernennia: 03.05.2024).
2. Sydorenko N. Suchasni tendentsii rozvytku publichnoho upravlinnia. Public administration aspects. 2022. T. 10, № 3. S. 59–63. URL: <https://doi.org/10.15421/152220> (data zvernennia: 03.05.2024).
3. Molod. Detsentralizatsiia v Ukraini. URL: <https://decentralization.gov.ua/youth> (data zvernennia: 10.12.2022).
4. Kozubai I., Byba N., Naumyk A. Vplyv pedahohiky partnerstva na formuvannia ta rozvytok osobystosti maibutnoho derzhavnoho sluzhbovtsia. Grail of science. 2023. № 33. S. 342–345. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.10.11.2023.54> (data zvernennia: 03.05.2024).
5. Naumyk A. S., Sydorenko N. S. Deiaki aspekty proiektnoho upravlinnia v orhanakh derzhavnoi vlady. Tekhnolohii, instrumenty ta stratehii realizatsii naukovykh doslidzhen : MATERIALY V MIZhNAR. NAUK. KONF., m. Kyiv, 24 liut. 2023 r. S. 88–89.

КАДРОВИЙ АСПЕКТ АДАПТАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ДО ВИМОГИ САМОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ОСНОВІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ

Юшин Сергій Олександрович

ORCID ID: 0000-0002-9874-4926

Д-р. екон. наук, професор

м. Київ, Україна

У Арістотеля: “світ не бажає, щоб ним правили зле” [1, 1075β]. Концепція переходу УРСР до ринкової економіки (затверджена Верховною Радою УРСР 01.11.1990 р.) визнала за “зле” диктат адміністративно-бюрократичної системи. На думку І.І. Лукінова, для розкріпачення від адміністративно-бюрократичного диктату і створення ефективної ринкової економіки потрібна дієздатна система менеджменту в усій ієрархії державного і господарського управління “знизу до верху” [2, с. 6, 373]. В Україні “менеджмент” у якості професії та кваліфікації був визнаний в 1991 р. (спільна постанова Мінпраці УРСР, Мінвузу УРСР, Міносвіти УРСР № 58/147/6-44р). У 1992 р. Закон України “Про приватизацію державного майна” № 2163-ХІІ актуалізував підвищення кваліфікації кадрів менеджменту підприємств. Питання кадрового менеджменту актуалізовані в Указах Президента України починаючи з 1998 р. (№ 810) й до 2021 р. (№ 121). З 1997 р. Україна запроваджує стандарти ISO 14000 (Environmental management systems), ISO 9000 (Quality management systems) та ISO 22000 (Food safety management systems). Спеціальність “Management and administration” (код 0413) введена до системи підготовки здобувачів вищої освіти. Професія “менеджер” введена до Класифікатора професій ДК 003:2010 (Розділ 1: Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)). Отже, удосконалення кадрового корпусу менеджменту визнане в Україні її стратегічним пріоритетом.

В.М. Геєць, аналізуючи моделі організації державної діяльності, вказував: “сильна держава може співіснувати із сильною/слабою бюрократією”. І “кожна з цих моделей має давати відповідь на питання щодо: 1) наявності політичної та економічної стратегії на основі національної самоідентифікації, 2) розвитку сфер і видів діяльності, які знаходяться під контролем держави і забезпечують життєдіяльність суспільства і 3) пошуку відповідей на нові виклики часу” [3, с. 182-183]. Стратегія комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1155-р, 2022 р.) серед системних проблем діяльності органів державної влади виділяє наявність бюрократичних перепон у внутрішніх процесах. Саме тому реалізація вищенаведених моделей В.М. Геєця (держава/бюрократія) потребує ґрунтовних теоретичних обґрунтувань. У цьому сенсі доречно навести думку Г. Мінцберга, згідно з якою бюрократії притаманні форми (1. Механістична – більш жорстка з пріоритетом стандартизації; 2. Професійна – більш гнучка з пріоритетом кваліфікації), де форма 1 посилює централізацію і одночасно блокує творчість та самореалізацію кадрів, тоді як форма 2 має протилежний вплив [4, с. 25, 260].

В епоху розгортання “суспільства знань” та “інформаційного суспільства”, вважає Дж. Малган, “майже непереборними здаються труднощі, пов’язані з використанням знань, що продукуються у великих бюрократичних структурах, де

відомчі та дисциплінарні кордони перешкоджають обміну інформацією, а корпоративна пам'ять вкрай закрита” [5, с. 218]. Тому, вказує Дж. Гелбрейт, “суспільства повинні розпізнавати бюрократичний синдром та боротися з ним і в громадському, і в приватному секторах” [6, с. 112]. Саме на реорганізацію застарілих бюрократичних структур, доводить К. Шваб, націлені інформаційні процеси формування засад штучного інтелекту та прийняття рішень [7, с. 171].

У 2007 р. Постановою Верховної Ради України № 1244 був визнаний сам факт нерозвиненості системи інноваційного менеджменту. “Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки” (Розпорядження Кабінету Міністрів України № 67-р, 2018 р.) вказує, що недостатнє володіння інноваційним та інвестиційним менеджментом, методами управління – реальні перешкоди на шляху до Індустрії 4.0. Прийнята Указом Президента України № 479 (2021 р.) “Концепція забезпечення національної системи стійкості” визнає недосконалість системи кризового менеджменту на національному рівні та пропонує відповідні механізми організації і координації подолання її недоліків.

Менеджмент не існує поза ієрархії. З цього приводу К. Маркс дає наступне визначення бюрократії: “коло, із якого ніхто не може вискочити. Її ієрархія є ієрархія знання, Верхи покладаються на нижчі кола у всьому, що стосується знання зокрема; нижчі ж кола довіряють верхам у всьому, що стосується розуміння загального, і, таким чином, вони взаємно вводять один одного в оману” [8, с. 305]. Всесвітня доповідь ЮНЕСКО “До суспільств знання” (2005 р.) зазначає, що спроба використати у науковій сфері підходи менеджменту допомагає знайти відповіді на такі питання: організація фірми через knowledge management, постійне оновлення професійної компетенції – перекваліфікації, інноваційна культура – передумова подолання інерції когнітивних компетенцій, перехід процесів з адаптації людини до машин до адаптації машин до людини; забезпечення цивілізаційного самозбереження людства через врахування того парадоксу, що інструменти, покликані оптимізувати збереження та передачу знань, можуть призвести й до збіднення різноманітності когнітивних культур.

На сьогодні Україна долає важкі часи воєнного стану. Тому є доречним будь-які дослідження узгоджувати викликами, які обумовлені даним станом. “Стратегія воєнної безпеки України” (Указ Президента України № 121/2021) орієнтує весь український народ на збереження держави Україна шляхом управління ризиками у сфері воєнної безпеки і стійкого опору агресору, який досягається здатністю системи управління державою швидко відновлюватися та адаптуватися до змін у безпековому середовищі; реалізації Стратегії має сприяти ефективний менеджмент у сфері оборони, заснований на інноваційних рішеннях та сучасних бізнес-практиках, (де професійний склад сил оборони одночасно мають підтримати вдосконалені системи кадрового менеджменту).

Прийнята у 2024 р. “Концепція Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року” (Розпорядження Кабінету Міністрів України № 141-р) затвердила орієнтири на формування оборонної свідомості та громадянської стійкості. Ці орієнтири стали логічним продовженням принципів, викладених вищезгаданою “Концепцією забезпечення національної системи стійкості”, яка організаційну стійкість визначає як фактичну здатність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій адаптуватися до змін безпекового середовища задля збереження функціонування і подальшого розвитку, де

адаптивність – це здатність системи забезпечувати виживання, еволюцію, можливість трансформувати негативні результати в позитивні, а також застосовувати інноваційні рішення у підготовці та перепідготовці кадрів.

Ще Ч. Дарвін розглядав адаптацію до одного найдосконалішим чином шляхом безперервного збереження всіх особистостей, які мають у своїй будові незначні, взаємно корисні ухилення [9, с. 199]. Арістотель згадував вчених, які, “вихваляючи устрій лакедемонців, захоплюються метою ... пристосувати все в законодавчій системі для здатності громадян до війни”. Аналізуючи способи, завдяки яким держава набуває сталості, він вказував, що “знаючи руйнівні чинники в державі, ми повинні знати і про рятівні, завдяки яким у державі панує спокій; протилежні дії виникають із протилежних причин, а руйнування і збереження – протилежні дії” [10, с. 145, 199]. За визначенням К. Клаузевіца, стійкість (опірність тривалості натиску) потребує більшої міри підтримки розуму, оскільки вона черпає свою силу в планованості; проникливість розуму радить не витратити до кінця, не ставити останнє на карту, а зберегти хоча б стільки, скільки необхідно для впорядкованого відступу, бо мужність аж ніяк не є актом розуму, а представляє точно таке ж почуття, як і страх; останній спрямований на фізичне самозбереження, а мужність – на моральне [11, с. 68].

На думку Платона, “якщо ми скеруємо до високих знань і непростих для виконання вправ людей здорових тілом і духом і відповідно їх виховаємо, то ми збережемо в цілості державу та її устрій; а якщо будемо скеровувати до того людей, яким це все чуже, то зробимо якраз навпаки” [12, с. 233]. Стосовно кадрових аспектів, К. Клаузевіц зазначає: навіть на нижчих постах ми вимагаємо від командира, який прагне висунутись, видатних духовних здібностей і підвищуємо наші вимоги на кожному щаблі; щоб досягти визначних результатів на війні, і на нижчих та на вищих щаблях, потрібен своєрідний геній; а щоб довести всю війну чи хоча б великий її відрізок, званий походом, до блискучого кінця, необхідно глибоко вникнути у вищі державні співвідношення; тут стратегія та політика зливаються воедино, і полководець робиться одночасно державною людиною [11, с. 276]. По суті, з огляду на тезу К. Клаузевіца, стає актуальною і пропозиція І.І. Лукінова стосовно введення дієздатної системи менеджменту в усій ієрархії державного і господарського управління “знизу до верху” [2, с. 6]. Саме це дозволить подолати горезвісну бюрократичну ієрархію знань, яка стоїть на заваді сталого розвитку цивілізації.

Висновки. Наведений вище матеріал дає підстави стверджувати наступне:

- * менеджмент нині займає високі сходинки в класифікаторі професій, але він потребує адаптивної де-бюрократизації за стандартами суспільств знання;
- * інноваційна адаптація менеджменту слід орієнтувати на організаційну стійкість з врахуванням вимоги самозбереження (виживання, еволюції, тощо);
- * кадрова досконалість менеджменту має досягатися шляхом конвергенції усієї сукупності знань та умінь, набутих на усіх щаблях управлінської ієрархії.

Список використаних джерел:

1. Арістотель. Метафізика / Пер. з давньогрец. Харків: Фоліо, 2020. 597 с.
2. Лукінов І.І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя). / К.: ІЕ НАНУ, 1997. 455 с.
3. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. К., 2009. 864 с.
4. Минцберг Г. Структура в кулаке: создание эффективной организации / Пер. с англ. СПб.: Питер, 2004. 512 с.
5. Малган Дж. Искусство государственной стратегии: мобилизация власти и знания во имя всеобщего блага / Пер. с англ. М.: Ин-т Гайдара, 2011. 469 с.

6. Гелбрейт Джон К. Суспільство блага. Пора гуманності. / Пер. з англ. К.: Вид. дім «Скарби», 2003. 160 с.
7. Шваб Клаус. Четвертая промышленная революция / Пер. с англ. М.: Форм, 2016. 208 с.
8. Маркс К. До критики гегелівської філософії права: твори. Київ. Вид-во політ. літ. України, 1980. Т. 1. С. 207-324.
9. Дарвин Ч. Происхождение видов / Ч. Дарвин; Пер. К.А. Тимирязева. М.-Л.: ОГИЗ-СЕЛЬХОЗГИЗ, 1935. 636 с.
10. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. К.: Основи, 2000. 239 с.
11. Клаузевіц Карл фон. Про природу війни. / Пер. Руслан Герасимов. Харків: Vivat, 2018. 416 с.
12. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. К.: Основи, 2000. 355 с.

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Журба Павло Олександрович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Україна

Науковий керівник: Семенова Тетяна Миколаївна

доктор філософії, заступник голови
Київська обласна рада, Україна

Фінансова децентралізація, яка стала однією з ключових реформ в Україні, вплинула на багато напрямів державного управління, включаючи систему державного фінансового контролю місцевих бюджетів. Ця реформа передбачала передачу значної частини фінансових ресурсів та повноважень з управління ними з центрального рівня на місцевий, що вимагає адаптації контрольної системи до нових умов.

Мета даного дослідження полягає в ретельному вивченні та аналізі системи державного фінансового контролю місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації з метою виявлення можливостей для її подальшого вдосконалення.

Однією з основних особливостей системи державного фінансового контролю місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації є перехід від централізованого до децентралізованого підходу до контролю.

Перехід від централізованого до децентралізованого контролю в системі державного фінансового контролю місцевих бюджетів передбачає значні зміни в ролі та функціоналі центральних та місцевих контрольних органів, а також збільшення участі громадськості у контролі за використанням коштів:

- Зміна ролі центральних контролюючих органів.
- Розвиток місцевого самоврядування.
- Збільшення ролі місцевих аудиторських органів.
- Посилення участі громадськості.

Розглянемо детальніше зазначені вище трансформації у зв'язку з упровадженням фінансової децентралізації [8].

Попередньо контроль за використанням коштів місцевих бюджетів здійснювався переважно центральними органами влади. Проте фінансова децентралізація передбачає передачу значної частини фінансових ресурсів та повноважень на місцевий рівень. Іншими словами, місцеві органи влади мають більшу відповідальність і можливості управління фінансами та потребують власних механізмів контролю. Міністерство фінансів України контролювало виділення коштів на місцеві програми та проекти. Однак, з упровадженням фінансової децентралізації, центральні органи стали більш зосереджені на моніторингу та наданні консультаційних послуг, тоді як місцеві органи влади отримали більше повноважень у витратах та контролі. При фінансовій децентралізації місцеві органи влади отримали більше повноважень у витратах коштів, а також управлінні та

реалізації місцевих програм та проектів. Місцеві ради та виконавчі комітети стали відповідальними за розподіл коштів на розвиток інфраструктури, освіти, охорону здоров'я тощо, відповідно до місцевих потреб. З уведенням фінансової децентралізації, місцеві аудиторські органи отримали більше повноважень у проведенні фінансового аудиту та контролю за використанням коштів місцевих бюджетів. Місцеві палати обліку стали активно перевіряти фінансову діяльність місцевих органів влади та їх відповідність законодавству. Громадськість також отримала більше можливостей для контролю за використанням коштів місцевих бюджетів. Ініціативні групи та громадські організації мають можливість активно використовувати механізми громадського моніторингу та аудиту для виявлення недоліків та порушень у витратах громадських коштів.

Іншою важливою особливістю є необхідність створення ефективної системи моніторингу та контролю за використанням коштів місцевих бюджетів. З урахуванням збільшення фінансових ресурсів, що перераховуються до місцевих бюджетів, стає критично важливим забезпечити ефективний контроль за їх використанням. Цей процес вимагає не лише створення ефективної системи контролю, а й розвитку механізмів моніторингу, які б дозволили вчасно виявляти порушення та реагувати на них.

Створення ефективної системи моніторингу та контролю є критично важливим аспектом у забезпеченні ефективного управління та використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів [8].

Основні принципи і підходи до створення системи моніторингу та контролю:

- 1) забезпечення прозорості та доступу до інформації;
- 2) розвиток ефективних засобів моніторингу;
- 3) удосконалення процедур аудиту;
- 4) залучення громадськості та стейкхолдерів;
- 5) навчання та розвиток кадрів.

Ефективна система контролю повинна базуватися на принципах прозорості та відкритості. Тобто, інформація про витрати та фінансові операції місцевих бюджетів повинна бути доступною для громадськості та зацікавлених сторін. Також для ефективного контролю необхідно розробити та впровадити ефективні інструменти та системи моніторингу, які дозволять вчасно виявляти порушення та ризики, пов'язані з використанням коштів місцевих бюджетів.

Громадськість та зацікавлені стейкхолдери повинні бути активно залучені до контролю за використанням коштів місцевих бюджетів.

Аналізуючи усі ті виклики, які постають перед місцевими органами самоврядування щодо прозорого, раціонального використання бюджетних коштів, очевидним стає те, що ефективна система контролю потребує наявності кваліфікованих кадрів, які володіють необхідними знаннями та навичками у сфері фінансів, аудиту та контролю.

Отже, створення ефективної системи моніторингу та контролю вимагає комплексного підходу, що базується на прозорості, розвитку відповідних інструментів та процедур, а також активному залученні громадськості та професіоналів у цей процес.

Крім вищенаведених трансформацій, зміни у системі державного фінансового контролю місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації передбачають посилення ролі та відповідальності органів місцевого самоврядування у фінансовому контролі. Це не лише забезпечення відповідності витрат місцевих бюджетів законодавству, а й вдосконалення механізмів внутрішнього контролю та аудиту на

рівні місцевих органів влади [9].

Умови фінансової децентралізації створюють нові виклики для системи державного фінансового контролю. Контрольні органи та механізми потребують адаптації до змінених умов та розширення свого функціоналу для ефективного виконання своїх завдань.

В умовах фінансової децентралізації особливо важливою стає прозорість та відкритість у фінансових процесах. Це передбачає не лише забезпечення доступу до інформації про витрати місцевих бюджетів для громадськості, але й розвиток механізмів залучення громадськості до контролю за використанням цих коштів.

Україна наразі переживає нелегкі часи. В умовах воєнного стану надзвичайно важливим є забезпечення оперативного, належного та безперервного виконання місцевих бюджетів.

Наведемо ключові зміни та моменти у галузі місцевих бюджетів у період дії правового режиму воєнного стану в Україні [4]:

1. Внесення змін до місцевого бюджету приймається виконавчими комітетами відповідних місцевих рад, місцевими державними адміністраціями, військово-цивільними адміністраціями або військовими адміністраціями за поданням місцевих фінансових органів без ухвалення відповідного рішення Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою.

2. Перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, включаючи резервний фонд бюджету, додаткові дотації та субвенції, у межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника бюджетних коштів, а також збільшення видатків розвитку за рахунок зменшення інших видатків здійснюється без погодження відповідною комісією місцевої ради.

3. Виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації можуть приймати рішення про перерахування коштів з місцевого бюджету державному бюджету з метою відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України.

4. Передача коштів між місцевими бюджетами можлива без укладання договору.

5. Проекти місцевих бюджетів затверджуються рішеннями виконавчих комітетів відповідних місцевих рад чи розпорядженнями місцевих державних адміністрацій, військово-цивільних адміністрацій або військових адміністрацій.

6. Перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються [4].

7. Дозволено перевищення обсягу резервного фонду бюджету понад 1% обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету відповідно до абзацу шостого частини першої пункту 22 Розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України [1].

Висновки. Важливо зазначити, що в умовах фінансової децентралізації система державного фінансового контролю місцевих бюджетів стає складнішою та більш розгалуженою. Вона потребує постійного вдосконалення та адаптації до змін у фінансовій системі країни.

Саме тому розвиток ефективної системи контролю є одним із пріоритетних завдань для забезпечення стабільності та ефективності місцевих бюджетів у контексті фінансової децентралізації.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 15.03.2022 №2134-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text>.

2. Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану". URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77303.html>.
3. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
4. Постанова КМУ від 11 березня 2022 р. № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану».
5. Про співробітництво територіальних громад. Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/157-19>.
7. Дяченко, С. (2023). Децентралізація державного управління та інституційні трансформації системи місцевих фінансів України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління, 18(2), 43-48. <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-7/14>.
8. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/333/10.11.2018.pdf>.
9. Савастєєва О. М. Організація бюджетного процесу на місцевому рівні в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. – Чернігів: ЧНТУ, 2019. – 360 с.

СТРАТЕГІЧНІ УСТАНОВКИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПРАЦІВНИКІВ

Федорів Р.Я.

здобувач вищої освіти факультету економіки і менеджменту
ПВНЗ «Європейський Університет», Україна

Гункевич М.Б.

ORCID ID: 0009-0005-9510-8122

канд. екон. наук, завідувач кафедри менеджменту
та соціально-гуманітарних дисциплін

Львівська філія ПВНЗ «Європейський Університет», Україна

Будь-яка сучасна організація, установа чи підприємство можуть ефективно функціонувати тільки за умови наявності персоналу з відповідним рівнем знань, вмінь, навичок, досвіду чи інших кваліфікаційних та особистих здібностей, необхідних для того чи іншого виду і способу діяльності. Беручи до уваги також і той факт, що сучасне ринкове середовище розвивається з шаленими темпами змін, кожне підприємство просто вимушене дбати про належний професійний рівень своїх працівників, його постійний розвиток та покращення без чого неможливо забезпечити собі високий рівень функціонування та бажані конкурентні переваги у стратегічній перспективі.

Такі українські вчені як Бузько І. Р., Вартанова Г. О. та інші у своїх працях зазначають, що «стратегічною метою системи управління персоналом є забезпечення розвитку підприємства чи організації за рахунок ефективного використання людського капіталу» [1, с. 164].

Стратегію управління персоналом в цілому можна визначити як пріоритетний кількісно та якісно виражений напрям дій у зовнішньому і внутрішньому середовищі організації, необхідний для досягнення довготермінових цілей із створення високопрофесійного, відповідального, згуртованого та відданого колективу з урахуванням стратегічних цілей розвитку цієї організації та її ресурсних можливостей [3, с. 49].

Можна виокремити такі основні стратегічні установки управління професійним розвитком працівників підприємств та організацій:

- 1) довготерміновий характер, який впливає з самої сутності стратегічного менеджменту;
- 2) цілі стратегічного управління професійним розвитком працівників мають відповідати цілям стратегічного розвитку організації в цілому;
- 3) гнучкість та своєчасність реагування на зміни середовища з метою здійснення відповідних коригувальних заходів.

В основі стратегії управління професійним розвитком працівників можна виокремити її основні цілі та шляхи їх реалізації (рис. 1).

Зазначені на рис. 1. стратегічні цілі і шляхи їх реалізації в контексті управління професійним розвитком працівників повинні бути узгоджені не лише з економічною стратегією організації, але і з її місією, загальними й функціональними елементами, і відповідати при цьому конкурентній політиці компанії та її позиції на ринку.

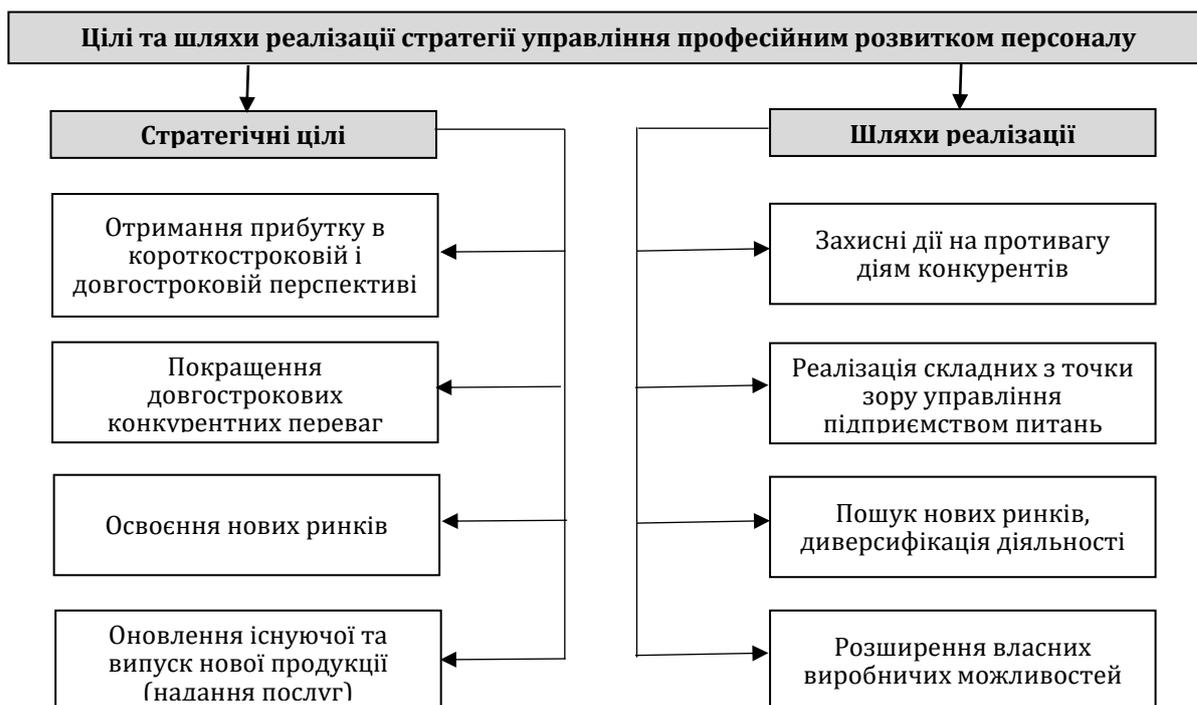


Рис. 1. Цілі та шляхи реалізації стратегії управління професійним розвитком працівників підприємств і організацій

Примітка: складено автором на основі [3]

У цьому контексті можна визначити стратегію управління персоналом, включно з його професійним розвитком, «ретельно продуманим, пріоритетним, якісно визначеним напрямом дій, який розроблений керівництвом організації з метою досягнення довгострокових цілей з управління персоналом, в тому числі створення колективу професіоналів з високим рівнем мотивації та відповідальності» [2, с. 211].

Висновки. Таким чином, можна справедливо вважати, що центральне місце у стратегічному управлінні професійним розвитком працівників займає процес формування, розробки та впровадження відповідної стратегії менеджменту персоналу, від ефективності якої прямо залежить ефективність функціонування всього підприємства у довготерміновій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Бузько І.Р. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах сучасного розвитку ринку праці: монографія / І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Надьон та ін. -- Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 304 с.
2. Вахович І. М. Теоретичні засади формування моделі сталого розвитку суспільства / І. М. Вахович // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – № 15. – С. 17-27.
3. Щербак В.Г. Управління персоналом підприємства / В.Г. Щербак. – Харків: Вид-во ХНЕУ, 2005. – 220 с.

СУЧАСНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ КАР'ЄРНИМ ЗРОСТАННЯМ ПЕРСОНАЛУ

Абрасович Владислав Сергійович

здобувач вищої освіти гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Кубіцький Сергій Олегович

ORCID ID: 0000-0002-7691-8606

канд. пед. наук, професор, завідувач кафедри управління та освітніх технологій
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Пошук роботи та управління кар'єрою - це дві сфери, які характеризуються постійними змінами, зумовленими технологіями, глобальною економікою та іншими важливими факторами. Сучасний погляд на кар'єру дуже відрізняється від того, який домінував у вітчизняній теорії та практиці управління людськими ресурсами ще десять років тому [5].

Раніше, якщо традиційне робоче місце сприяло досить вузькій і передбачуваній формулі розвитку кар'єри, достатньо було оволодіти однією спеціалізацією, і цього вистачало майже на весь період професійної діяльності. Кар'єрне зростання нагадує ескалатор, який починається з першого дня роботи і триває до виходу на пенсію, причому працівники починають з нижніх щаблів ієрархічної структури і просуваються кар'єрними сходами настільки, наскільки їм дозволяють мотивація і здібності. На сучасному етапі кар'єрне зростання людини нагадує американські гірки з непередбачуваними піками та зміною напрямку. Багаторазова зміна роботодавців для більшості людей стала скоріше нормою, ніж винятком. Ідея «одне життя - одна організація - одна професія - одна кар'єра» застаріла, на зміну їй прийшла ідея різноманітної та багатогранної кар'єри. У ХХІ столітті кар'єрний ріст більше не визначається вузькими посадовими обов'язками чи навичками, а досвідом та здатністю до навчання. Постійна трансформація роботи, потреба людей та організацій у безперервному вдосконаленні своїх здібностей та зміна вподобань працівників вимагають нових підходів до навчання та розвитку, управління ефективністю та кар'єрним зростанням [3; 12; 13].

Згідно з дослідженням Deloitte «Глобальні тенденції розвитку людського капіталу», кар'єрний розвиток людських ресурсів ХХІ століття є третьою за важливістю тенденцією. На цьому етапі ринок праці пропонує більше можливостей для професійного розвитку та вибору траєкторій кар'єрного просування. Традиційні системи управління навчанням доповнюються і замінюються низкою нових технологій, і ця революція в навчанні та кар'єрному розвитку спричиняє швидкі зміни. Майже половина (45%) опитаних керівників вважають це питання важливим або дуже важливим, згідно з дослідженням Deloitte. Можливості відстають, і не всі компанії здатні задовольнити потреби своїх працівників у навчанні та кар'єрному розвитку [16].

Розглянемо деякі з основних сучасних тенденцій в управлінні діловою кар'єрою персоналу в усьому світі.

Зменшення тиску вікових обмежень. На відміну від попередніх епох, коли стаж роботи та досвід працівника, або так звані «стаж», були найважливішими критеріями для просування по службі, сьогодні саме молоді фахівці мають найбільш

широкі можливості для розвитку своєї кар'єри відповідно до своїх здібностей. Молоді фахівці, як правило, мають значну освітню перевагу та перспективу навчання і розвитку компетенцій за рахунок компанії [15].

Кар'єрне просування сьогодні не дозволяє довгострокового планування. Причиною цього є те, що конкуренція на ринку праці різко зросла і існує занадто багато невизначеностей. Якості, необхідні сьогодні, - це професійна мобільність, кар'єрна гнучкість і адаптивність, а також готовність докладати зусиль. Стара формула «високих знань» (червоний диплом, відмінні оцінки з профільних предметів) більше не працює для роботодавців, натомість на зміну їй прийшла інша формула «високих результатів» (знання плюс вміння їх застосовувати). Сучасні роботодавці зацікавлені і потребують універсальних фахівців, які можуть миттєво реагувати на нові тенденції та зміни і вдало поєднують логічне мислення зі здатністю знаходити інноваційні підходи до вирішення проблем. Професійне просування працівника залежить від його особистих якостей і характеристик, способу життя, цілей і цінностей, накопичених знань, навичок і досвіду [2; 12; 14].

Стрімкий економічний розвиток призвів до того, що працівники частіше змінюють роботу, переходять з однієї сфери діяльності в іншу, тим самим змінюючи типову кар'єрну траєкторію. Згідно з нещодавнім дослідженням Бюро трудової статистики США, роботодавці можуть утримувати працівників в середньому 4,6 року. Динамічність кар'єри працівника все більше визначається тим, наскільки успішною є його співпраця зі своєю компанією. Сьогодні змінюється підхід до визначення успіху в кар'єрному розвитку. Працівники більше не вимірюють свою кар'єру виключно з точки зору підвищення заробітної плати, а розглядають кар'єрний розвиток як форму роботи, яка відповідає їхнім цінностям і дозволяє їм повністю реалізувати свій потенціал та покращити своє життя. Конкуренція за висококваліфікованих фахівців є жорсткою, а вартість залучення працівників ще ніколи не була такою високою. На зміну примітивному кадровому плануванню кар'єри приходить управління кар'єрою. Управління кар'єрою полягає у забезпеченні умов для більш ефективної адаптації працівників до мінливих потреб компанії, своєчасному інформуванні їх про кар'єрні можливості, визначенні необхідності та термінів перепідготовки та підвищення кваліфікації. HR-менеджери виступають у ролі кар'єрних тьюторів і коучів, налагоджуючи партнерські стосунки з працівниками, допомагаючи їм підвищувати рівень своєї компетентності та беручи активну участь у розробці та реалізації індивідуальних кар'єрних концепцій для кожного співробітника [1; 8; 15].

Стрімкий розвиток технологій змушує організації будувати нові моделі кар'єри. Штучний інтелект, робототехніка та автоматизація мають значний вплив на роботу, створюючи нові потреби в робочій силі, включаючи підвищення кваліфікації. З розвитком технологій навички застарівають з безпрецедентною швидкістю. Наприклад, інженери-програмісти тепер повинні оновлювати свої навички кожні 12-18 місяців, а фахівці з маркетингу, продажів, виробництва, юриспруденції, бухгалтерії та фінансів повідомляють про аналогічні вимоги. На зміну традиційним кар'єрним сходам прийшли нові моделі кар'єрного зростання, що дозволяють людям постійно отримувати новий досвід і збагачуватися на робочому місці [14].

Однією з ключових тенденцій у сучасній кар'єрі є зосередженість організації на створенні культури навчання. Сучасний ринок корпоративного навчання пропонує безліч нових інструментів для самостійного навчання, які дозволяють працівникам здобувати нові знання та навички, підвищувати кваліфікацію та обмінюватися інформацією, як ніколи раніше. Такі інструменти, як YouTube, Khan Academy, Udacity, Udemy, Coursera, NovoEd, edX та інші інноватори зробили навчання та професійний

розвиток на відстані одного кліку. Провідні університети пропонують курси магістерського рівня онлайн за допомогою програми edM MicroMasters за частку вартості повного магістерського ступеня. Закінчення такої серії курсів відкриває молодим фахівцям шлях до вступу на офіційні магістерські програми в багатьох провідних університетах [15].

Компанії серйозно розглядають можливість заміни своєї інфраструктури навчання співробітників і придбання нових інструментів для вивчення технологій на всіх рівнях. Сьогодні на ринок виходять нові навчальні інструменти від таких постачальників, як Degreed, Pathgather, EdCast, Grovo та Axonify. Ці інструменти використовують навчальні матеріали, відео, мобільні навчальні рішення, мікронавчання, нові методи інтеграції та швидко зростаючу бібліотеку зовнішніх MOOC (масових онлайн-курсів) і відео-тренінгів, доступних в Інтернеті. Наприклад, такі компанії, як Visa, Ingersoll Rand, IBM і Walmart використовують платформи масових відкритих онлайн-курсів (МВОК) для створення навчальних мереж і систем обміну знаннями. Salesforce, SAP та інші великі постачальники надали своїм співробітникам безкоштовний доступ до контенту віддалених платформ, допомагаючи їм здобувати нові знання та проходити навчання, необхідне для підвищення кваліфікації [12].

Провідні компанії використовують цифрові формати для безперервного навчання; GE створила навчальну платформу під назвою Brilliant U-an, яка надає можливості для обміну відео та пропонує навчання працівникам на всіх рівнях компанії. ВМО, четвертий за величиною банк Канади, використовує додатки доповненої реальності (AR), щоб дозволити співробітникам взаємодіяти з цифровим шаром на фізичному робочому місці, надавати доступ до навчальних матеріалів і заохочувати співробітників використовувати гейміфікацію. Shell у Нідерландах перетворює кар'єрні та навчальні можливості співробітників на інтерактивний цифровий досвід, використовуючи як доповнену реальність (AR), так і віртуальну реальність (VR) для прискорення набуття нових знань і навичок та покращення робочого досвіду для співробітників. Американська електронна компанія IBM створила інструмент самооцінки на основі штучного інтелекту, щоб допомогти працівникам знайти курси навчання та розвитку, роботу та особистий кар'єрний шлях, які найкраще відповідають їхнім індивідуальним потребам та інтересам. Такі програми дуже ефективно допомагають працівникам вдосконалювати свої навички та професійний досвід. У свою чергу, вони допомагають організаціям утримувати працівників, задовольняючи їхні професійні потреби за допомогою нових кар'єрних шляхів, які приносять користь як людині, так і компанії. Стратегічне навчання, підвищення кваліфікації та вдосконалення моделей управління кар'єрою приносять свої плоди: згідно з аналізом журналу FORTUNE «Great Places to Work», компанії, які зробили навчання та розвиток головним стратегічним пріоритетом, продемонстрували вищі темпи зростання доходів, в середньому на 22,2% за останні 24 місяці. Цифри показують, що середній темп зростання доходів за останні 24 місяці склав 22,2%. Американське товариство навчання та розвитку стверджує, що компанії, які проводять комплексне навчання співробітників, збільшують свої прибутки на 24% [15].

Проаналізуємо аспекти управління кар'єрним розвитком персоналу в компаніях США, Японії, Швеції та Франції.

Управлінська діяльність в американських компаніях базується на конкуренції. Модель управління розвитком кар'єри фокусується на кінцевому результаті роботи працівника. Цінності працівника, які враховуються при професійному просуванні, - це

індивідуалізм, лідерство, свобода і конкуренція. Працівники оцінюються на основі їхніх результатів і роботи та відбираються для участі в програмах кар'єрного розвитку. На цій основі в компанії виникає конкуренція між працівниками за бажані майбутні посади, бонуси та пільги, що, в свою чергу, створює мотивацію, заохочення та стимулювання до виконання завдань, які стоять перед ними. Конкурентне середовище в американських компаніях навмисно створюється керівництвом для підвищення ефективності та результативності роботи співробітників, щоб вони краще виконували свою роботу, а позитивні результати роботи співробітників виливалися в корисну діяльність для компанії в цілому. В американських компаніях винагороджуються лише ті працівники, які виконують свої завдання і досягають високих показників. Це пов'язано, головним чином, з обмеженою кількістю винагород і зусиллями, які кожен працівник докладає, щоб їх заслужити, що формує мистецтво управління кар'єрою в США. Тому корпоративна модель управління кар'єрою використовує таку схему: конкурентне середовище - висока продуктивність працівників - винагорода - загальна конкурентоспроможність і прибутковість компанії [4; 7; 10].

Заробітна плата в американських компаніях є індикатором цінності, яку працівники приносять компанії та утримують в ній. Розмір винагороди працівника тримається в таємниці, підтримується атмосфера спеціалізації всередині колективу, де менеджери вирішують, яка винагорода відповідає роботі працівника. Ще одним способом мотивації персоналу є нарахування заробітної плати відповідно до кількості здобутих професій та рівня кваліфікації. За кожен нову здобуту спеціальність працівникам нараховуються бали. Щоб отримати надбавку до зарплати, працівник повинен набрати певну кількість балів. Основними перевагами методу оплати праці на основі кваліфікації є: забезпечення мобільності працівників всередині компанії; скорочення кількості працівників за рахунок кваліфікованих працівників; відсутність середньої управлінської ланки; підвищення якості роботи та продуктивності праці; економія матеріальних і людських ресурсів, що витрачаються на одиницю продукції [11].

У США значна увага приділяється навчанню та професійному розвитку працівників. Рівень знань та навичок визначає професійний статус працівника та розмір винагороди за його працю. Чим вищий рівень професійної освіти працівника, тим вища його посада в компанії. Тому американці визнають, що без належної освіти неможливо досягти вищих посад. Тому кар'єрний розвиток працівника починається ще за шкільною партою. Важливу роль у цьому контексті відіграє національна культура. Наприклад, з точки зору менеджменту, людина без відповідної кваліфікації, відповідних знань у сфері управління або освіти, яка не відповідає цій посаді, не може стати керівником компанії [5].

Розглядаючи японську систему управління кар'єрою, очевидно, що для неї характерна довічна зайнятість працівників. Японська система управління пов'язує гарантії зайнятості та оплату праці зі стажем роботи. На відміну від США, акцент робиться на командній роботі та злагоді, а не на конкуренції між працівниками [6].

Основний принцип системи управління кар'єрою, якого дотримуються керівники японських корпорацій, полягає в тому, що чим більший стаж роботи, тим вища посада і заробітна плата. Кар'єрне просування працівника напряму залежить від стажу роботи в компанії. Професійна компетентність, кваліфікація та особисті якості працівника також мають важливе значення, але без відповідного стажу роботи в японській компанії неможливо просунути вгору або вниз. Більше того, якщо працівник змінює роботу, всі минулі досягнення анулюються, і він більше не має

права претендувати на керівні посади [9].

Окрім підвищення заробітної плати, в японській системі управління кар'єрою існують такі види заохочень: премії або бонуси, що виплачуються щонайменше раз на півроку; витрати на проїзд до місця роботи та транспортні витрати; медичне страхування для працівників та їхніх сімей; часткове покриття витрат на житло; кредити на придбання нерухомості; навчання у закладах вищої освіти Японії, Європи та США [11].

Що стосується освіти, то в Японії цей процес є дуже цікавим і багатограним. Порівняно з рештою світу, в Японії найбільша кількість людей з вищою освітою. В системі освіти країни існує конкуренція, оскільки японці переконані, що рівень освіти має значний вплив на професійне просування в корпоративній ієрархії. Крім того, успішне закінчення університету сприяє отриманню посади у великій компанії в Японії [6].

Японські бізнес-менеджери приділяють значну увагу стратегії та стилю управління кар'єрою своїх співробітників. Важливо, що через політику довічного найму, коли працівник приходить у компанію для працевлаштування, його цікавить не те, яку посаду йому запропонують, а те, як компанія може розвивати його майбутню кар'єру. Тому значна увага приділяється управлінським аспектам, таким як планування та розвиток кар'єри людських ресурсів компанії [9].

Таким чином, узагальнюючи досвід управління кар'єрним розвитком працівників в Японії, можна сказати, що значна увага приділяється підтримці планування кар'єрного розвитку працівників, а також навчанню та вихованню працівників. Японська система управління кар'єрою має дві особливості, які відрізняють її від систем управління в інших країнах:

- система довічного найму, що є важливою умовою для розвитку кар'єри;
- концепція безперервного навчання, яка веде до саморозвитку та високої продуктивності.

Швеція - країна, яка характеризується високим рівнем життя своїх громадян. Державна безперервна освіта відіграє важливу роль у системі управління кар'єрним зростанням працівників у компаніях. Шведський уряд фінансує безперервний професійний розвиток працівників. Немає сумнівів, що такі програми мають позитивний вплив на професійний розвиток кар'єри працівників шведських компаній. Позитивним аспектом управління кар'єрним розвитком працівників є те, що вони отримують як теоретичну, так і практичну підготовку під час навчання в університеті, що в кінцевому підсумку полегшує їхню професійну діяльність [4].

Що стосується управління кар'єрним розвитком працівників у шведських компаніях, то можна виділити наступні переваги: мотивація кар'єрного розвитку працівників; державна підтримка професійно-кваліфікаційного рівня працівників; ефективна діяльність профспілок; утримання кваліфікованих працівників; розмір та виплата заробітної плати визначається на основі колективних переговорів [6].

Професійне просування працівників у Франції характеризується стабільністю і базується на підйомі сходами ієрархії компанії, вислужі років та гарантії зайнятості в компанії в процесі кар'єрного розвитку. Особливим і позитивним фактором, характерним для французької моделі управління кар'єрою працівників, є взаємозв'язок між кар'єрним просуванням і пов'язаним з ним навчанням. Професійне навчання є необхідною умовою для кар'єрного зростання працівника. Призначення на керівні посади на всіх ієрархічних рівнях має супроводжуватися підтвердженням того, що кандидат пройшов або пройде навчання, пов'язане з виконанням професійних обов'язків на даній посаді [5].

Таким чином, уявлення про систему управління кар'єрою працівників у сучасному західному суспільстві зазнало значних змін. На зміну традиційним моделям управління кар'єрою працівників прийшли нові моделі, що характеризуються широким спектром нових технологій. Дослідження однієї з іноземних компаній визначає такі сучасні тенденції в управлінні кар'єрою працівників. Наразі найважливішими критеріями для професійного просування є компетентність, рівень освіти та кваліфікація працівника. Найбільш затребуваними якостями є професійна мобільність, кар'єрна гнучкість та адаптивність, готовність віддаватися роботі, а роботодавці підбирають персонал за формулою «знання + застосування навичок». Ці зміни змушують компанії та організації по всьому світу переосмислювати підходи до управління кар'єрним розвитком своїх співробітників, розробляти та впроваджувати нові рішення та заходи для підтримки кар'єри ХХІ століття.

Проаналізований зарубіжний досвід показує, що управління кар'єрою є специфічним для кожної країни, але спільною рисою є велика увага, яку керівництво компаній приділяє програмам розвитку кар'єри, особливо безперервному навчання та професійному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Амеліна С.М., Кубіцький С.О. (2020). Корпоративна культура у системі управління персоналом. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». № 7 (39). С. 59-66.
2. Базелюк В.Г., Кубіцький С.О., Михайліченко М.В., Михнюк С.В. (2022). Техніка управлінської діяльності: навчальний посібник. К.: Міленіум. 424 с.
3. Базелюк В.Г., Гречаник Н.І., Кубіцький С.О., Шумілова І.Ф. (2023). Управління освітньою діяльністю: навч. посібник. К.: Міленіум. 723 с.
4. Данилова Н.В. (2017). Концепція «Зеленого офісу»: світовий досвід та економічне обґрунтування для України. *Modern economics*. № 3. С. 60-68. URL: http://ZZnbuv.gov.ua/UJRNZmodecon_2017_3_9.
5. Дегтярьова І.Б., Сітак Є.О. (2013). Економічні проблеми формування трудового потенціалу підприємства. Механізм регулювання економіки. № 2. С. 136-141.
6. Живко З.Б., Кухарська Л.В., Зінчук Ю.Я. (2018). Стратегія формування організаційно-економічного механізму управління розвитком працівників підприємства. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. Вип. 2. С. 145-155.
7. Зленко А.М. (2012). Оцінка працівників методом «360 градусів». Економічний вісник університету: [зб. наук. праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Григорія Сковороди]. Вип. 18/1. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evu/2012_18_1/Zlenko.pdf.
8. Іванова В.І., Кубіцький С.О. (2023). Зарубіжний досвід управління кар'єрою персоналу. Теорія модернізації в контексті сучасної світової науки: матеріали I Міжнародної наукової конференції, м. Полтава, 23 червня, 2023 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа. С. 64-70.
9. Кісельов А.П. (2014). Теорія і практика сучасного бізнесу. К.: Лібра. 207с.
10. Кубіцький Ю.С., Кубіцький С.О. (2023). Зарубіжний досвід організації корпоративного управління у банківській установі. Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук: матеріали III Міжнародної наукової конференції, м. Рівне, 29 вересня, 2023 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа. С. 45-49.
11. Кузьмін О.Є. (2019). Економіка та менеджмент. Львів: Державний університет «Львівська політехніка». 828 с.

12. Пругіна Ю.А. (2013). Розвиток працівників підприємства: підходи, сутність, моделі. Вісник економіки транспорту і промисловості. Вип. 42. С. 323-327. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2013_42_47.
13. Рептух Н.О., Кубіцький С.О. (2010). Формування творчої особистості магістра: інтерактивний аспект. Науковий вісник НУБіП України / Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія». Редкол.: Д.О. Мельничук (відп. ред.) та ін. К., 2010. Вип. 155. Ч.1. С. 140-146.
14. Савіна М.М., Бочкарева Є.І., Щербина А.М. (2014). Соціальні аспекти забезпечення ефективності менеджменту організації. Вісник Хмельницького національного університету. № 5. Т. 2. С. 82-93.
15. Савченко В.А. (2002). Управління розвитком працівників: навч. посібник. К.: КНЕУ. 351 с.
16. Global Human Capital Trends (2020). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/>.

ФАКТОР ВПЛИВУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Сидоренко Наталія Сергіївна
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри управління та адміністрування
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Дімітров Станіслав Костянтинівич
здобувач вищої освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

В сучасних умовах господарської діяльності закладів вищої освіти України серед багатьох форм і видів освіти: денна, заочна, вечірня, саме дистанційне навчання стає одним з найпріоритетніших напрямів освітньо-педагогічної та навчально-наукової діяльності. Це пов'язано із багатьма факторами. Наприклад: зручність, швидкість, можливість здійснювати проведення занять будь-де.

Питання теорії і практики здійснення освітньо-педагогічної діяльності вивчала велика кількість провідних науковців України, а саме: С. Шевченко, В. Савіщенко, О. Ядловська, І. Шкіцька, А. Мунько та інші. Значний внесок в сучасну освіту зробила й фахівець в галузі інструментального забезпечення якості вищої освіти, доктор юридичних наук, професор – Н. Сидоренко, яка в своїх наукових працях і публікаціях виробила теоретико-методологічну й категорійно-понятійну основу забезпечення якості освіти в умовах соціально-економічної невизначеності процесів життєдіяльності суспільства[1;2;3].

У дистанційному навчанні теоретико-методологічною основою є проведення лекційних та семінарських занять за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Перевагами дистанційного навчання можна визначити так:

1. Економія часу – ефективний розподіл часу при онлайн-навчанні на розробку та виконання завдань й поєднання їх з власними інтересами;
2. Доступ до додаткових заходів – викладачі можуть залучати здобувачів вищої освіти до різних форм інноваційної діяльності: вебінари, курси, круглі столи та науково-практичні конференції, де вони діляться досвідом та особистими думками щодо певних питань їх галузі знань;
3. Самостійність та самодисципліна – вимагає від здобувачів вищої освіти здатності до ефективної самоорганізації та компетенції організування розподілу часу. Також самодисципліна дозволяє належним чином ставити пріоритети та дотримуватися встановленого графіку навчальних занять без зовнішнього нагляду;
4. Гнучкість освітньо-професійних курсів – здобувачам вищої освіти надається право та можливість самостійного вибору форм і методів діяльності з широкого спектру;
5. Можливість одночасного залучення великої кількості здобувачів вищої освіти до навчання та активної наукової діяльності.

За кредитно-модульною системою при дистанційному навчанні основними видами занять є лекція, семінар, практичні та лабораторні заняття, курсові роботи, реферати, домашні завдання, консультації. Проведення їх відбувається завдяки

самостійному опрацюванню студентами навчального матеріалу з використанням електронних засобів та електронних дистанційних курсів. Слід зазначити, що при цьому має залишатися тісне і зі студентами, де останні мають змогу поставити викладачеві проблемні питання й одразу отримати на них кваліфіковану відповідь [4].

Варто зазначити, що при дистанційному навчанні можливості студентоцентрованого підходу – збільшуються.

Студентоцентрованість передбачає забезпечення повної інформаційної відкритості закладів освіти, створення мотивації до навчання у здобувачів освіти, залучення практиків, моніторинг якості надання освітніх послуг та періодичний перегляд й зміну освітніх (освітньо-професійних) програм. Важливість даного підходу підкреслюється сучасними тенденціями розвитку освіти. Так, міжособистісна взаємодія студента та викладача, повинна відповідати принципам педагогіки партнерства: рівності в правах, довірі, доброзичливого ставлення один до одного, демократичних способах співпраці тощо [5;6].

Таким чином, дистанційне навчання має значну кількість переваг в порівнянні з «класичною» формою здобуття вищої освіти, адже воно долає територіальний фактор нерівності в доступі до якісної освіти. Важливість належної кількості компетенцій, що здобуваються під час дистанційного навчання в глобалізованому світі є необхідною умовою для того, щоб майбутні фахівці були затребувані на сучасному ринку праці. Також, використання значного інформаційно-комунікаційного ресурсу забезпечує інноваційний розвиток суспільства, освіти та науки в цілому, що позитивно впливає на суспільство.

Список використаних джерел:

1. Сидоренко Н. Внутрішнє забезпечення якості вищої освіти в Україні як суспільно-освітній пріоритет. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. Вип. 4. С. 81-86.
2. Сидоренко Н. С., Лебедева Я. В. Вища освіта як фактор зміцнення національної безпеки країни. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 бер. 2021 р.). С. 397–398.
3. Сидоренко Н. С., Корх А. О., Наумик А. С. Важливість формування деонтологічної компетентності при навчанні майбутніх державних службовців. Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики: матеріали II міжнар. наук. конф., м. Кривий Ріг, 19 січ. 2024 р. С. 104–105.
4. Oleksiuk O., Teriaieva L., Teriaiev V. Features of the organization of the educational process in the conditions of distance learning. Educological discourse. 2023. Т. 43, № 1. С. 40–58. URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.13> (дата звернення: 02.05.2024).
5. Наумик А., Ядловська О. С. Особливості студентоцентрованого підходу у викладанні. Матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції: «Світ наук. дослідж. Вип. 16», 16–17 лют. 2023 р. С. 128–130.
6. Козубай І., Корх А., Наумик А. Цифровізація у викладанні іноземної мови: історичний та правовий аспекти. Grail of science. 2023. № 32. С. 317–321. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.13.10.2023.058> (дата звернення: 02.05.2024).

СЕКЦІЯ VI. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ПОШТИ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Оленич Ірина Вікторівна

студентка 4 курсу юридичного факультету
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Науковий керівник: Лабик Анастасія Русланівна

асистент кафедри Міжнародного права та порівняльного правознавства
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Дипломатичні представництва для цілей визначених їх діяльністю наділені рядом імунітетів та привілеїв. Зокрема такою важливою ціллю є забезпечення безперешкодного функціонування та зв'язку дипломатичних установ із центральними органами акредитуючої держави та держави перебування. Однією із форм взаємодії між зазначеними установами є дипломатична пошта.

Основою міжнародно-правового регулювання дипломатичної пошти вважається стаття 27 Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року (далі – Конвенція). За даною Конвенцією держава перебування повинна дозволяти та охороняти вільні зносини представництва для всіх офіційних цілей. У зв'язку з урядом та іншими представництвами та консульствами держави, що акредитує, де б вони не знаходилися, представництво може користуватися всіма відповідними засобами. Відповідно до пункту 3 цієї ж статті дипломатична пошта не підлягає ні розкриттю, ні затриманню [1]. Передаватися дипломатичною поштою може офіційна кореспонденція представництва, тобто вся кореспонденція, що стосується діяльності представництва та його функцій.

Незважаючи на те, що дипломатична пошта є недоторканою, органам влади допускається проводити її зовнішній огляд. Проте при такому огляді не завжди можна визначити, носить кореспонденція офіційний чи приватний характер. На практиці залишається можливість зловживання дипломатичними посадовими особами недоторканністю дипломатичної пошти, що буде мати наслідком ухилення від сплати митних платежів та зборів, переправлення до акредитуючої держави чи держави перебування заборонених товарів під виглядом поштових контейнерів.

У дипломатичній практиці широко відомий прецедент початку липня 1984 року, коли з СРСР було надіслано дипломатичну пошту на адресу посольства Радянського Союзу у Швейцарії. Дипломатичною поштою при цьому оголошувався дев'ятитонний автофургон. «Дипломатична вантажівка» відправилась до Швейцарії у супроводі радянського дипломата і водія. «Автофургон-валіза» з грифом «дипломатична пошта» пройшов транзитом усі митниці на шляху слідування, але на кордоні Швейцарії був затриманий. Швейцарська влада вирішила відправити вантаж назад до СРСР. У Німеччині митні органи наполягали на розкритті вантажу, незважаючи на

положення ст. 27 Віденської конвенції. Посольству СРСР довелося дозволити провести такий огляд [2, с. 74-75].

З огляду на вищезазначене, дипломатична практика склалася таким чином, що відкриття дипломатичної пошти можливе, коли об'єктивні обставини свідчать про те, що така пошта містить, наприклад, заборонений вантаж. При такому відкритті повинна бути присутня уповноважена особа дипломатичного представництва акредитуючої держави.

Вітчизняне митне законодавство регулює дане питання так: дипломатична пошта та консульська валіза іноземних держав, що переміщуються через митний кордон України, не підлягають ні розпечатуванню, ні затриманню. За наявності достатніх підстав вважати, що консульська валіза містить товари, не зазначені в частині третій цієї статті, митний орган може зажадати розпечатання валізи уповноваженими особами цієї іноземної держави у присутності посадових осіб митного органу. У разі відмови від розпечатання така валіза повертається до місця відправлення [3].

У ситуації, яка склалася між Швейцарією та СРСР, обґрунтованою підозрою стали габарити такої дипломатичної пошти: цілий автофургон було пред'явлено як дипломатичну пошту. Однак, звертаючись знову до положень статті 27 Конвенції, можна визначити, що власне розмір у розумінні даного документу не вважається підставою для відкриття пошти, якщо відсутні інші обґрунтовані підозри. Мовою оригіналу Конвенції дипломатична пошта вживається як «diplomatic bag», що означає контейнер, у якому листи пересилаються між дипломатами без перевірки митниками. Звідси можна побачити, що на увазі мається певне вмістище незначного, але достатнього розміру. Дипломатична пошта хоч і доставляється за допомогою транспорту, проте сам транспорт не є складовою цієї пошти, а представляє собою лише засіб її доставки. Такий висновок можна зробити виходячи з положень п. 4 ст. 27 Конвенції, відповідно до якого дипломатичну пошту можуть містити лише дипломатичні документи та предмети, призначені для офіційного користування.

Митним кодексом України, а саме ч. 3 ст. 387 вказано, що дипломатична пошта може містити виключно дипломатичні документи та товари, призначені для офіційного користування, а консульська валіза - тільки офіційну кореспонденцію та документи або товари, призначені виключно для офіційного користування [3].

Тому на транспортний засіб, який доставляє дипломатичну пошту не буде поширюватися статус дипломатичної пошти.

Спірним моментом є можливість проведення перевірки дипломатичної пошти технічними засобами, а саме металолукачами, приладами рентгенівського випромінювання та ін. З одного боку, така перевірка не суперечить Конвенції, оскільки остання не містить прямої заборони на здійснення зазначених дій технічними прикладами. З іншого боку, варто враховувати, що Конвенцію прийнято 1961 року, а отже, багато технічних нюансів нею і не могло бути врегульовано. Виходячи із суті статті 27 Конвенції, можна дійти висновку, що дипломатична пошта є недоторканою в межах розумного сумніву, адже яким би шляхом не здійснювалася перевірка, вона порушуватиме таємницю службової кореспонденції. Тому перевірка технічними засобами дипломатичної пошти з посиланням на відсутність заборони на її проведення у даному міжнародному акті є необґрунтованою.

Доставляють дипломатичну пошту дипломатичні кур'єри, які є недоторканими та підпадають під захист держави перебування (п. 5 ст. 27 Конвенції). Доволі неоднозначним є регулювання правового статусу кур'єрів ad hoc. Конвенція наділяє

їх захистом лише до моменту доставки пошти за призначенням. Надалі ці особи позбавляються імунітету та стають незахищеними, що може становити небезпеку, особливо якщо держава перебування є, умовно кажучи, неспокійною. Тому недоцільно призначати кур'єрами ad hoc осіб з числа тих працівників дипломатичного представництва, які відповідно до свого статусу не користуються дипломатичним імунітетом. У будь-якому випадку положення ст. 27 Конвенції щодо рівня правової захищеності кур'єрів ad hoc є недостатньо досконалыми та такими, що би враховували реальні умови та виклики по доставці дипломатичної пошти.

Отже, невіршеними проблемами залишаються: можливість зловживання дипломатичним імунітетом при організації ведення дипломатичної пошти; перешкоджання місцевою владою збереженню таємниці службової інформації дипломатичних представництв під прикриттям здійснення своїх повноважень; незахищеність та недостатня врегульованість питання правового статусу кур'єрів ad hoc. Зазначені виклики залишаються актуальними саме через недосконалість міжнародно-правової бази, яка є довгий період часу застарілою. Тому одним із способів вирішення даних проблем є осучаснення положень міжнародно-правових актів, зокрема Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року.

Список використаних джерел:

1. Vienna Convention on Diplomatic Relations. 18 April 1961. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf (дата звернення: 29.04.2024).
2. Лященко Т. М. Правовий статус дипломатичних представництв. – К.: 2008. – с. 214.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI : Станом на 13.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

ВІК, З ЯКОГО МОЖЕ НАСТАВАТИ КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Романова Анастасія Вікторівна

Курсант 2 – курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Людвік Валентин Дмитрович

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Визначення вік, з якого особа може нести кримінальну відповідальність, є складною та багатогранною проблемою в сучасному правовому середовищі. Питання про вік, з якого можуть розглядатися особи в якості підозрюваних, обвинувачених або підсудних у кримінальних справах, має велике значення як для правопорядку, так і для захисту прав та інтересів неповнолітніх та молоді.

З одного боку, визначення мінімального віку кримінальної відповідальності базується на різних соціальних, психологічних та юридичних факторах. З іншого боку, це питання стає предметом глибоких дискусій та суперечок серед правознавців, психологів, соціологів та громадськості.

Актуальність цієї проблеми посилюється в контексті сучасних тенденцій розвитку правового простору, змін в соціальній та моральній сфері суспільства, а також врахування інтернаціональних стандартів та законодавства.

Однією з ключових проблем є визначення поняття "неповнолітньої особи" та встановлення моменту, коли вона може нести кримінальну відповідальність за свої дії. Суспільство розділяється у поглядах на цю проблему: одні вважають, що відповідальність може наступати з певного віку, інші підкреслюють роль індивідуального розвитку та зрілості особи.

Наукові дослідження та емпіричні дані вказують на те, що розуміння та оцінка ризиків поведінки молоді та підлітків пов'язані з біологічними, психологічними, соціальними та культурними факторами. Враховуючи це, встановлення моменту, коли може настати кримінальна відповідальність, вимагає комплексного підходу та урахування всіх зазначених аспектів.

Законодавство різних країн містить різні підходи до визначення мінімального віку кримінальної відповідальності. Деякі держави встановлюють фіксований вік, коли особа може бути притягнена до відповідальності за скоєні злочини. Інші країни застосовують індивідуальний підхід, де враховуються не лише вік, а й інші обставини справи, рівень розвитку та поведінка особи.

Роль психологічних та медичних експертів у визначенні здатності особи до розуміння та усвідомлення значення своїх дій є надзвичайно важливою. Експертні висновки та дослідження можуть допомогти суду у прийнятті обґрунтованих рішень щодо кримінальної відповідальності особи.

Важливим аспектом є також врахування специфіки кримінальної відповідальності для різних категорій осіб, таких як неповнолітні, особи з обмеженими можливостями або особи із соціально-економічних маргінів. Забезпечення захисту прав та інтересів цих осіб є одним із пріоритетів сучасного правового простору.

У висновку, визначення моменту, з якого може наставати кримінальна відповідальність, є складним процесом, який вимагає уважного аналізу і врахування різних аспектів. Це питання має велике значення для правопорядку та захисту прав людини. Продовження досліджень у цьому напрямку та вдосконалення законодавства можуть сприяти ефективній боротьбі зі злочинністю та підвищенню рівня правової культури в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Вісьтацька О. В. Державний лад українських земель у складі Російської імперії (кінець XVIII – початок XX ст.) // Науковий вісник Української юридичної академії. – 2020. – № 1. – С. 12-20.
2. Гриценко О. М. Правове становище українського населення в Австрійській імперії (кінець XVIII – початок XX ст.) // Український історичний журнал. – 2019. – № 4. – С. 140-152.
3. Іващенко О. М. Судова система українських земель у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.) // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2018. – № 16. – С. 110-118.

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ІНСТИТУТУ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У СИСТЕМІ ПРАВА ТА ЕКОНОМІЦІ

Онещук Андрій Вікторович

аспірант

*Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, Україна*

У сучасному світі люди все частіше беруть кредити, беруть участь у фінансових угодах, інвестують у різні проекти. З цим тісно пов'язаний ризик несплати боргів та інших фінансових зобов'язань. Система господарських судів, яка уже не перше десятиріччя функціонує в Україні, покликана вирішувати господарські спори та інші питання, що виникають у господарській діяльності. Не існує універсальної моделі вирішення господарських спорів, а особливості вирішення господарських суперечок у різних країнах зумовлюються багатьма факторами, наприклад, розміром країни, історичними передумовами, приналежністю до правової сім'ї тощо [1]. Господарський спір у юридичній науці прийнято визначати як протиріччя між учасниками господарських відносин щодо різного розуміння взаємних прав та обов'язків, які наявні через реалізацію або порушення правових норм в економіці та які підлягають вирішенню сторонами або в юрисдикційному порядку [2]. Справи про банкрутство – це особлива категорія справ, завдяки яким спори між боржником та всіма його кредиторами вирішуються в особливий спосіб, який є специфічним виключно для даної категорії справ.

Неплатоспроможність і банкрутство є поширеними явищами у сфері господарювання, від яких може потерпати будь-який суб'єкт господарювання або його контрагенти-кредитори [3]. Відносини неплатоспроможності (банкрутства), які за своєю природою мають комплексний характер (матеріально-правовий і процесуально-правовий), у будь-якому разі повинні існувати у межах господарсько-процесуальної форми, адже, за загальним правилом, поки немає відкритого провадження у справі про банкрутство, говорити про відносини неплатоспроможності (банкрутства) не можна (не беручи до уваги санацію боржника до відкриття провадження) [4].

Законодавство України про банкрутство протягом періоду незалежності України розвивалося шляхом розширення кола суб'єктів, до яких можуть бути застосовані процедури банкрутства [5]. Кодекс України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ), який набрав чинності 21 жовтня 2019 року, розширив можливості застосування процедур банкрутства на фізичних осіб-непідприємців та визначив нові правила проведення цієї процедури. З одного боку, нові правила дають більше можливостей для боржників, що опинилися у скрутному матеріальному становищі, пройти процедуру банкрутства та отримати другий шанс на фінансове відновлення. З іншого боку, це створює додаткові виклики для кредиторів, які можуть зазнати значних збитків через застосування процедур банкрутства до боржників-фізичних осіб.

В основі відкриття справи про неплатоспроможність громадянина лежить неможливість фізичної особи задовольнити грошове зобов'язання перед

кредитором [6]. Загалом завданням процедури банкрутства є погашення вимог кредиторів та відновлення платоспроможності боржника [7]. Тому у разі банкрутства фізичної особи стає актуальним питання щодо захисту прав боржників та кредиторів. Кредитори мають право на погашення своїх вимог, а боржники мають право на захист від неправомірних дій кредиторів. Тому важливо досліджувати законодавство та судову практику в цій сфері.

Банкрутство фізичних осіб безумовно впливає і на банківську систему, і на економіку країни загалом. Запровадження інституту банкрутства фізичних осіб покликано сприяти удосконаленню у тому числі і інвестиційної привабливості України, адже, як зазначається у науковій літературі, потрібно створювати умови, що сприятимуть захисту інвестицій, підвищенню їх кількісних та якісних показників [8].

Таким чином, інститут неплатоспроможності фізичних осіб відіграє важливе значення як в системі права України, дозволяючи врегульовувати суперечки між боржником та кредиторами, так і в економіці держави, покращуючи економічний клімат та інвестиційну привабливість країни.

Список використаних джерел:

1. Butyrsky, A. A., Nikolenko, L. N., Ivanyuta, N. V., Butyrskaya, I. A., & Kabenok, Y. V. (2021). Economic Disputes Resolving Models by Courts in the Post-soviet Countries. *J. Legal Ethical & Regul. Issues*, 24, 1.
2. Бутирський, А. А. (2015). Вирішення господарських спорів в Україні та країнах Східної Європи: дис.... д-ра юрид. наук: 12.00. 04. Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. ФГ Бурчака. Київ.
3. Деревянко, Б. В., Туркот, О. А., & Прилуцька, А. В. (2022). Захист прав суб'єктів господарювання: навчальний посібник.
4. Бутирська, І. (2021). Проведення у справах про банкрутство як особливий вид провадження у господарському судочинстві. *Право України*, (4), 23-32.
5. Дутка, В. В. (2024). Історичний розвиток інституту неплатоспроможності (банкрутства) фізичних осіб в незалежній Україні. *Актуальні проблеми держави і права*, (101), 56.
6. Поляков, Р. Б. (2021). Підстави відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи за законодавством України і Німеччини. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*, 46.
7. Бутирський, А. А., Ніколенко, Л. М. (2021). Виплата винагороди арбітражному керуючому у справі про банкрутство: теоретичні і практичні проблеми. *Економіка та право*, (2 (61)), 25-32.
8. Деревянко, Б. В. (2020). Щодо формування та діяльності спеціалізованого інвестиційного суду України. *Підприємництво, господарство і право*, (3), 323-327.

Правова роль та місце державної прикордонної служби України у забезпеченні національної безпеки

Федорчук Микола Васильович

начальник командно-штабного курсу тактичного рівня
(L-2) факультету підготовки керівних кадрів
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, Україна*

Національна безпека є однією з ключових складових сучасного державного устрою, особливо для країн зі складним геополітичним положенням, таких як Україна.

Правовою основою діяльності Державної прикордонної служби України є Конституція України, Закон України "Про державний кордон України", цей Закон, інші закони України, видані на їх виконання акти Президента України, Кабінету Міністрів України, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [1].

Забезпечення національної безпеки передбачає комплекс заходів, одним з найважливіших з яких є ефективна організація та функціонування Державної прикордонної служби України далі (ДПСУ). ДПСУ є правоохоронним органом спеціального призначення, на який покладаються завдання щодо забезпечення недоторканості державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні [2].

ДПСУ відіграє важливу роль у системі національної безпеки України, адже саме від її діяльності залежить захист країни від зовнішніх загроз, таких як:

Незаконне переміщення людей, товарів та зброї через кордон; диверсійно-розвідувальна діяльність; транскордонна організована злочинність; Тероризм.

Основними завданнями ДПСУ у сфері національної безпеки є:

- Забезпечення режиму державного кордону України
 - Боротьба з контрабандою та незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх прекурсорів
 - Протидія незаконному переміщенню через кордон зброї, боєприпасів, вибухівки
 - Виявлення та затримання осіб, які розшукуються органами влади
 - Забезпечення дотримання правил перебування іноземців та осіб без громадянства на території України
 - Участь у заходах з попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій
- ДПСУ співпрацює з іншими органами державної влади України та міжнародними партнерами для забезпечення національної безпеки. Такими як:
- Службою безпеки України
 - Національною поліцією України
 - Державною службою з надзвичайних ситуацій України
 - Збройними Силами України
 - Прикордонними службами інших країн
 - Інтерполом
 - Європейським агентством з питань прикордонної та берегової охорони

(Frontex) [3].

У своїй діяльності ДПСУ спрямована на:

- *Захист суверенітету та територіальної цілісності України.* Держприкордонслужба виконує важливі завдання у забезпеченні суверенітету та територіальної цілісності України шляхом забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її винятковій морській економічній зоні. Захист суверенітету та територіальної цілісності в Україні є важливим завданням в контексті складної геополітичної ситуації в державі.

- *Забезпечення громадської безпеки України.* Прикордонне відомство відіграє важливу роль у забезпеченні громадської безпеки України через свою системну та комплексну діяльність на кордонах країни. Забезпечення громадської безпеки є однією з ключових функцій ДПСУ і передбачає різноманітні заходи та дії, спрямовані на захист громадян та їхніх прав у прикордонні..

- *Створення сприятливих умов для економічного розвитку країни.* ДПСУ відіграє важливу роль у створенні сприятливих умов для економічного розвитку країни через свою активну діяльність на кордонах та прикордонних територіях. Існують кілька ключових напрямків, які вказують на важливість роботи відомства у контексті економічного зростання України : забезпечення безпеки міжнародних торговельних маршрутів; боротьба з контрабандою та незаконним ввезенням, вивезенням товарів; співпраця з міжнародними партнерами; забезпечення правопорядку та стабільності.

- *Інтеграцію України до європейського та світового співтовариства* [4]. Інтеграція України до Європейського та Світового Співтовариства є стратегічною метою для країни. ДПСУ відіграє важливу роль у досягненні цієї мети, забезпечуючи безпечний та ефективний контроль кордону та сприяючи розвитку співпраці з європейськими та світовими партнерами.

Отже, Державна прикордонна служба України відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки України. Завдяки своїй діяльності ДПСУ захищає країну від зовнішніх загроз, сприяє розвитку економіки та інтеграції України до європейського та світового співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Закон України про Державну прикордонну службу України [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення: 25.04.2024).
2. Закон України про Державну прикордонну службу України [Електронний ресурс] URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030661?an=4> (дата звернення: 25.04.2024).
3. Співпраця ДПСУ з Frontex [Електронний ресурс] URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/derzhprikordonslyzhba-ukraini-tisno-spivpracuje-z-jevropejskim-agentstvom-ohoroni-zovnishnih-kordoniv-krain-chleniv-jes-frontex/> (дата звернення: 25.04.2024).
4. Програма інтеграції України до Європейського союзу [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00#> (дата звернення: 25.04.2024).

ПРИБУТКОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Маланчук Анастасія Олександрівна

здобувачка вищої освіти кафедри соціально-економічних дисциплін
Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського», Україна

Науковий керівник: Слугоцька Вікторія Михайлівна

асистент кафедри соціально-економічних дисциплін
Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського», Україна

Податкова система України є складною структурою, яка включає в себе різноманітні податки, збори та інші обов'язкові платежі. Основу цієї системи становлять прибуткові податки, які відіграють ключову роль у формуванні доходів державного бюджету.

Історія прибуткових податків в Україні є багатогранною та відображає зміни, які відбувалися в країні протягом століть. Вона починається ще з часів Київської Русі, коли податки стягувалися у формі натуральних платежів, і триває до сучасності, де податкова система стала більш складною та регульованою [5, с. 46].

Прибуткові податки — це податки, які нараховуються на доходи фізичних та юридичних осіб. Розмір таких податків прямо залежить від обсягу отриманого доходу або прибутку.

Прибуткові податки в Україні мають такі характерні ознаки:

1. Прибуткові податки сплачуються з доходів фізичних осіб або підприємств. Об'єктом оподаткування є сам прибуток, який може бути різного походження (заробітна плата, дивіденди, проценти, прибуток від підприємницької діяльності тощо).

2. Прибуткові податки є прямими, оскільки сплачуються безпосередньо з доходів фізичних осіб або підприємств.

3. Розмір прибуткового податку зазвичай залежить від величини отриманого доходу. Чим більший прибуток, тим вищий податок.

4. Прибуткові податки можуть бути прогресивними (з більшими ставками для вищих доходів) або пропорційними (однакові ставки для всіх). Прогресивні ставки сприяють більшій соціальній справедливості, оскільки вищі доходи сплачують більше податку.

5. Прибуткові податки можуть бути сплачені як фізичними особами (податок на доходи фізичних осіб) так і підприємствами (податок на прибуток підприємств).

Ці ознаки визначають сутність прибуткових податків та роблять їх важливою частиною податкової системи України

В Україні до прибуткових податків відносять податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств.

Податок на доходи фізичних осіб є одним із бюджетоформуючих податків при наповненні місцевих бюджетів в Україні. Серед усієї сукупності податкових платежів саме податок на доходи фізичних осіб характеризується перерозподільчими процесами, які найефективніше проявляються через його функціональне призначення [1].

Основним законодавчим документом, що регламентує встановлення податку з доходів фізичних осіб є Податковий кодекс України.

Податок на доходи фізичних осіб є прямим податком, який безпосередньо залежить від виду і рівня доходів громадян. Цей податок в Україні відносять до загальнодержавних податків і зборів, проте більше 95 % цього податку надходить до місцевих бюджетів за місцем реєстрації фізичної особи. А до державного бюджету надходить лише 50 % податку на доходи фізичних осіб, мобілізованого на території міста Києва.

Податок з доходів фізичних осіб — плата фізичної особи за послуги, які надаються їй територіальною громадою, на території якої така фізична особа має податкову адресу або розташовано особу, що утримує цей податок [2].

Податок на доходи фізичних осіб сплачують фізичні особи зі своїх доходів, отриманих в Україні. Цей податок стягується з доходів за ставкою 18%, яка застосовується майже для всіх видів доходів громадян: зарплати, заохочувальні та компенсаційні виплати, виплати за договорами цивільно-правового характеру тощо. Необхідно також відмітити, що деякі доходи оподатковуються за іншими ставками. Наприклад, за ставкою 9 % оподатковуються доходи у вигляді дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток; за ставкою 5 % - доходи у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами - платниками податку на прибуток підприємств (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях, інвестиційних сертифікатах, які виплачуються інститутами спільного інвестування); ставка 0% застосовується до вартості власності, що успадковується членами сім'ї спадкодавця першого та другого ступенів споріднення [3, ст. 167].

Слід зауважити, що заробітна плата становить більшу частину доходів домогосподарств, а інколи є єдиним джерелом доходу. Застосування в Україні пропорційних ставок податку на доходи фізичних осіб обумовлює соціальну несправедливість, яка проявляється в сплаті податків різними соціальними групами населення в рівних частках від доходів, незалежно від їх сум.

В Україні можуть надаватись пільги з ПДФО певним категоріям населення, наприклад, людям з інвалідністю, самотніми матерями, учасникам бойових дій, ветеранам і т.д. Це дозволяє зменшити податкове навантаження на вразливі верстви населення.

Зібрані через ПДФО кошти зараховуються до місцевого бюджету і використовуються на фінансування різних державних потреб, включаючи соціальні програми, охорону здоров'я, освіту та інфраструктуру.

Наступним прибутковим податком в Україні є податок на прибуток підприємств, який має на меті оподаткування прибутку, отриманого підприємствами. Його сновне призначення – це регулювання підприємницької діяльності, стимулювання розвитку інвестиційних процесів та нарощення капіталу суб'єктів підприємництва [4].

Розглянемо основні аспекти, які визначають сутність цього податку.

Податок на прибуток підприємств є прямим податком, який нараховується на прибуток, здобутий від різних видів діяльності, включаючи продаж товарів, надання послуг, фінансові операції та інше. Об'єктом оподаткування є чистий прибуток підприємства після вирахування всіх витрат та відрахувань.

Платниками податку на прибуток є юридичні особи, які провадять господарську діяльність, як на території України, так і за її межами. Це включає резидентів, які отримують доходи з джерел в Україні, та нерезидентів, які здійснюють діяльність через постійне представництво в Україні.

Ставка на цей податок в Україні складає 18%, що робить її досить низькою,

порівняно з розвиненими країнами, проте, таке порівняння не являється зовсім коректним, адже у цих країнах застосовується диференційована ставка оподаткування, що дозволяє середньому бізнесу сплачувати меншу ставку податку порівняно з великими корпораціями. Проте, ставки податку можуть змінюватися та встановлюються законодавством. Вони можуть бути фіксованими або змінними в залежності від різних факторів, таких як тип діяльності, розмір підприємства, та інше [4].

Отже, прибуткові податки є важливим елементом будь якої системи оподаткування і відіграють значну роль у формуванні місцевого і державного бюджету країни. Вважаємо, що тема прибуткового оподаткування потребує подальших поглиблених досліджень, результати яких неодмінно повинні бути враховані при виробленні науково обґрунтованих підходів до реформування системи оподаткування та адміністрування прибуткових податків зокрема, що забезпечить реалізацію принципу соціальної справедливості, створення сприятливих умов для ведення бізнесу, динамічного збільшення сукупних податкових надходжень до усіх рівнів бюджетів та державних цільових фондів.

Список використаних джерел:

1. Логвіновська С.І. Механізм справляння податку на доходи фізичних осіб в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. URL: <http://surl.li/tkahx>.
2. Пархоменко-Цироциянц С.В. Податок з доходів фізичних осіб у системі податків України. URL: <http://surl.li/tkajj>.
3. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 30.04.2024).
4. Серкіна М.С. Податок на прибуток підприємств: його роль для держави та платників податку. URL: http://www.vtei.com.ua/konfa/27_03/4/21.pdf.
5. Ярошенко Ф. О. Історія податків та оподаткування в Україні: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ф. О. Ярошенко, В. В. Павленко, В. П. Павленко; за заг. ред. А. М. Подоляки. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 416 с.

РИНОК ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Сидоренко Андрій Антонович

здобувач вищої освіти, група № М-ЮД-322

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шаповалова Катерина Геннадіївна

доктор філософії в галузі «Право», адвокат, доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності Західноукраїнського національного університету, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Головним пріоритетом правової, соціальної, демократичної держави є забезпечення ефективної реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина. Використання корисних властивостей землі та розташованих на ній природних об'єктів задовольняє духовні, естетичні, оздоровчі, рекреаційні та медичні потреби громадян. У сучасних умовах реформування та оновлення земельного законодавства України особливого значення набуває аналіз усіх складових, які складають основу земельно-правової реформи України. Тому дослідження питань ринку землі України є одним із найактуальніших завдань як теоретичного, так і практичного характеру.

3 липня 2021 р. в Україні почав функціонувати ринок землі. Зараз він знаходиться на початковій стадії та з безліччю обмежень, у зв'язку з чим можна сказати, що ми лише на шляху запровадження вільних ринкових відносин у сфері обігу земель сільськогосподарського призначення. Незважаючи на загальноправильний вектор розвитку відносин, що пов'язані з ринком землі, аналіз правового регулювання та правозастосовчої практики виявляє певні проблеми та недоліки, що потрібно вирішити на законодавчому рівні.

Отже, 1 липня 2021 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» (надалі – Закон), відповідно до якого в Україні почав функціонувати ринок землі. Через півтора року, незважаючи на військові дії на території України, обіг земель продовжується і можна робити певні підсумки. Питання про впровадження обігу сільськогосподарських земель доволі дискусійне та заповітено. Хоча варто зазначити, що обіг земель відбувався і до набуття чинності Закону через укладення емфітевзису із заповітом, договорами міни та іншими юридичними конструкціями. Тому логічним буде висновок, що запровадження ринку землі, а отже, його легалізація та виведення його з «тіні» є безумовно позитивними змінами у законодавчій сфері. Проте не можна стверджувати, що на сьогодні ринок землі повноцінно функціонує, оскільки у правозастосовчій практиці виявлено питання, недоліки, невиконані завдання, що й обумовлює актуальність дослідження у цьому напрямку.

Відповідно до Закону ринок землі впроваджується у 2 етапи. З 1 липня 2021 р. по 31 грудня 2023 р. обіг земель сільськогосподарського призначення буде відбуватися між громадянами України. Максимальний обсяг – 100 га на особу. З 1 січня 2024 р. поряд з фізичними особами землю зможуть купувати також юридичні

особи, створені й зареєстровані за законодавством України, учасниками (акціонерами, членами) яких є лише громадяни України та / або держава, та / або територіальні громади, територіальні громади та держава. Водночас максимальний обсяг придбаної землі може становити 10 тис. га [1].

Чи були обґрунтовані вищезгадані обмеження щодо недопуску на початковому етапі до обігу земель юридичних осіб та концентрації у власності в однієї особи не більше 100 га – предмет для дискусій. З одного боку, зараз ринок землі функціонує в так званому «тестовому режимі», у зв'язку з обмеженнями кількості транзакцій із землею не може бути великою. За таких обставин є можливість проаналізувати поведінку суб'єктів на ринку, виявити, які практичні проблеми виникають, та відповідно вирішувати їх у законодавчому полі. З іншого боку, як зазначають О. В. Лазарева, А. Ю. Мась, К. Ю. Борисевич одним з основних завдань ринку землі є забезпечення розширення інвестиційних можливостей для розвитку вітчизняного аграрного сектору та відповідно надходження в український бізнес іноземного капіталу, що дасть змогу підвищити конкурентоспроможність економіки як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, досягти позитивного соціально економічного ефекту задля економічного зростання [2]. Погоджуємося з думкою А. В. Карюгіна та Т. В. Лобунець, що земля є основою для розвитку підприємництва в аграрному секторі, а функція ринку землі – надання можливості для фермерських господарств, які бажають розширити власне сільськогосподарське виробництво, придбати додаткову землю, збільшити зростання та масштаби своєї діяльності, перетворитися на малі сільськогосподарські підприємства [3]. Варто додати, що для активного інвестування в агросектор та пов'язану з ним переробну промисловість інвесторам потрібна надійна основа – земельний банк, що дасть можливість мати земельні гарантії. З огляду на те, що на сьогодні діяльність агровиробників пов'язана переважно з землекористуванням, а строк оренди в середньому становить 10 років, то, відповідно, формувати сталий земельний банк вкрай важко.

На сьогодні більшість земельних ділянок, що інвестиційно привабливі та можуть оброблятися, перебувають в оренді в агровиробників, у яких відповідно до норм Земельного кодексу України є переважне право на придбання цих ділянок. Зміст цього права полягає в тому, що якщо власник має намір продати землю, що використовується для розроблення родовищ корисних копалин або перебуває в оренді, він зобов'язаний звернутися до нотаріуса та зареєструвати у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно такий намір. Встановлений законом строк для такого звернення – не пізніше 2 місяців до дня укладення договору. Після цього нотаріус має 3 робочі дні для того, щоби повідомити суб'єктів переважного права про майбутній продаж землі. Після отримання повідомлення суб'єкт переважного права має один місяць на надання відповіді нотаріусу. У випадку, якщо він погоджується щодо ціни та умов продажу, то стає власником ділянки [4]. Враховуючи обмеження щодо недопуску на початковому етапі до ринку землі юридичних осіб, виникає ситуація, що в юридичних осіб від 1 липня 2021 р. до 1 січня 2024 р. виникає переважне право на купівлю земельних ділянок, що перебувають в них в оренді, проте реалізувати його, за винятком передачі такого фізичним особам, вони не можуть. Виходом у такій ситуації є передача переважного права фізичній особі (переважно це власники юридичних осіб чи їхні родичі). Проте вже сьогодні можна спрогнозувати, що такий «вихід із ситуації» згенерує безліч судових спорів у майбутньому. Варто додати, що в самому механізмі реалізації переважного права виникають непорозуміння через вищезгадану проблему наявності в юридичних осіб переважного права, яке не можна реалізувати [5, с. 148].

Крім того, в правовому регулюванні існують певні законодавчі колізії, пов'язані із реалізацією переважного права. Не рідкісними є випадки, коли земельна ділянка сільськогосподарського призначення перебуває у спільній частковій власності двох чи більше осіб і перебуває в оренді. У процесі продажу частки такої ділянки, відповідно до норм ст. 362 Цивільного кодексу України, у разі продажу частки у праві спільної часткової власності співвласник має переважне право перед іншими особами на її купівлю за ціною, оголошеною для продажу, та на інших рівних умовах, крім випадку продажу з публічних торгів [6]. Проте водночас відповідно до норм ст. 1301 Земельного кодексу України в орендаря земельної ділянки також виникає переважне право на купівлю ділянки. З огляду на це виникає питання: чиє переважне право є першочерговим? Згідно зі ст. 131 Земельного кодексу України, укладення цивільно-правових угод, що передбачають перехід права власності на земельні ділянки, а також набуття права власності на земельні ділянки за такими угодами здійснюються відповідно до Цивільного кодексу України з урахуванням вимог Земельного кодексу України. У зв'язку з цим можна дійти висновку, що у вищеописаній ситуації потрібно застосовувати норми цивільного законодавства. Варто додати, що переважне право співвласника походить з права власності, а переважне право орендаря – з права користування [7]. Оскільки чинне законодавство ставить право власності вище за право оренди в ієрархії речових прав на нерухоме майно, то в аналізованій ситуації співвласник матиме першочергове право. Такий висновок впливає з того, що Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» називає право оренди похідним від права власності, що є додатковим аргументом про те, що переважне право співвласника першочергове [8]. Проте для того, щоб уникнути потенційних спорів у такій ситуації, в ст. 1301 Земельного кодексу України доцільно внести норму, відповідно до якої під час продажу частки земельної ділянки сільськогосподарського призначення, власниками якої є декілька осіб, першочергове право на її придбання має співвласник такої ділянки.

Не менш вагомою є проблема, пов'язана зі сплатою податку особою, що продає ділянку. Так, відповідно до ст. 172 Податкового кодексу України, під час проведення операцій з продажу (обміну) об'єктів нерухомості між фізичними особами сторони повинні сплачувати податки та військовий збір, який встановлений Підрозділом 10 Перехідних положень Податкового кодексу України. Дохід від продажу об'єкта нерухомості визначається на основі ціни, зазначеної в договорі купівлі-продажу, але не нижче оціночної вартості такого об'єкта, розрахованої модулем електронного визначення оціночної вартості Єдиної бази даних звітів про оцінку, або не нижче ринкової вартості такого об'єкта, визначеної суб'єктом оціночної діяльності (оцінювачем) відповідно до законодавства та зазначеної у звіті про оцінку, зареєстрованому в Єдиній базі даних звітів про оцінку [9]. Тобто сума сплати податку вираховується від суми, що не менша від експертної грошової оцінки або оцінки, визначеної за допомогою Єдиної бази даних звітів про оцінку земельної ділянки. Варто додати, що переважно при розпаюванні особи отримували у власність пай, що складався з 2 ділянок, одна з яких належала до угідь-ріллі, а інша до угідь-пасовища. Зазвичай рілля за площею більша, ніж пасовище та більш цінна з точки зору землеробства, адже це орні землі. Проте у процесі оцінювання розрахованої модулем електронного визначення оціночної вартості Єдиної бази даних звітів про оцінку ціна у деяких випадках непомірно велика. Так, ціна земельної ділянки відповідно до вищезгаданої оцінки, що є ріллею, переважно збігається з нормативною грошовою оцінкою чи на 10–30% більша. Проте, коли йдеться про пасовище, то доволі часто така оцінка буває в 4-8 разів більша від нормативної грошової оцінки земельної ділянки.

Це відбувається внаслідок того, що модулем електронного визначення оціночної вартості Єдиної бази даних звітів про оцінку може бути вибір неадекватних аналогів для порівняння, через що система може видати значно завищену вартість нерухомого майна і з цієї суми доведеться сплачувати податки. Можливістю зменшити податкове навантаження є звернення до суб'єкта оціночної діяльності. Проте в такому разі звіт про оцінку незалежного оцінювача вноситься до Єдиної бази даних, якщо його результати не перевищують 25% від оцінки Фонду держмайна України, а Фонд держмайна України проводить цей розрахунок за допомогою вищезгаданого модуля електронного визначення оціночної вартості Єдиної бази даних звітів про оцінку [10]. Через таку проблему суттєво зростає податкове навантаження на продавця земельної ділянки.

Починаючи із травня 2022 року, у міру відновлення доступів до державних реєстрів, ринок землі почав поступово відновлюватися. Варто зауважити, що з 24 лютого по 19 грудня 2022 року на ринку землі на площі 66631 га було укладено 36590 угод. Відзначимо, що Вінницька (7 тис. га), Кіровоградська (7 тис. га), Хмельницька (6,9 тис. га), Полтавська (6,9 тис. га) та Дніпропетровська (6,4 тис. га) області є регіонами з найактивнішим ринком землі під час війни (за кількістю угод та площею землі).

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» від 19.10.2022 № 2698-IX [11] знаменує перехід від статусу тимчасового порядку користування (оренди) земель сільськогосподарського призначення, запровадженого в умовах воєнного часу, коли не функціонував Державний земельний кадастр і Державний реєстр речових прав та не проводилися електронні земельні аукціони, до прозорого порядку на такі передачі в довоєнний період. У зв'язку із запровадженням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» від 19.10.2022 № 2698-IX запроваджуються наступні стандарти: 1. Оренда земельних ділянок сільськогосподарського призначення здійснюється за умови реєстрації земельної ділянки в Державному земельному кадастрі та реєстрації права на неї в Державному реєстрі речових прав. Водночас сільгоспугіддя, раніше передані в оренду без внесення відомостей до відповідного кадастру та реєстру, мають бути зареєстровані протягом двох місяців. 2. Встановлено пунктом 27 Перехідних положень Земельного кодексу України особливості правового регулювання земельних відносин у зв'язку з укладенням договорів оренди землі, передачею права користування землею, встановленням та зміною цільового призначення ділянок на час, коли функціонування Державного земельного кадастру призупинено на всій території України рішеннями центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, яке застосовується протягом 30 робочих днів з дня прийняття такого кадастрового рішення і до дати прийняття рішення про відновлення функцій Державного земельного кадастру. 3. Відновлено передачу сільськогосподарських земель державної та комунальної власності у користування на земельних торгах. 4. Після введення воєнного стану припиняється автоматичне продовження (без згоди договірних сторін) договорів землекористування, термін дії яких закінчився. 5. Громадянам та юридичним особам, які набули право безстрокового користування земельною ділянкою, але не можуть бути суб'єктами такого права відповідно до Земельного кодексу України, надається

право викупу земельної ділянки з розстрочкою платежу. 6. В умовах воєнного стану допускається безоплатна приватизація земельних ділянок з будівлями і спорудами, що перебувають у приватній власності, та земель, переданих громадянам у користування до набрання чинності Земельним кодексом України. 7. Потужності з виробництва біометану можуть будуватися на сільськогосподарських угіддях, які є сільськогосподарським виробничо-переробним та складським комплексом. 8. Компенсація за втрати сільськогосподарської продукції та деградацію ґрунту внаслідок вилучення ріллі більше не застосовується. 9. Питання, що входять до сфери державного управління нерухомим майном, щодо якісної характеристики ґрунтів, заходів із захисту ґрунтів, обмежень у використанні ґрунтів регулюються на підставі документації із землеустрою у сфері охорони ґрунтів. Удосконалення законодавства про охорону земель сільськогосподарського призначення дозволить внести до Державного земельного кадастру інформацію, необхідну для розробки проектів відведення робочих земель та обліку кількості знищених територій, зокрема тих, що постраждали від агресії ворога. Це дає можливість вжити заходів, необхідних для виконання ремонтних робіт, оцінити розмір збитків і суму, необхідну для відновлення [12, с. 236].

В розрізі євроінтеграційних процесів скасування мораторію на продаж сільськогосподарських земель в Україні не уникнути. Модель земельної реформи, що орієнтована на запровадження ринку земель має захищати інтереси громадян України, а також юридичних осіб, вирівнювати умови здійснення бізнесу на різних рівнях, забезпечувати пріоритетний розвиток сільських територій і досягнення високих і стабільних показників сільськогосподарського виробництва та експорту продукції. Отже, запровадження ринку земель в Україні є одним із пріоритетних напрямків державної політики, а інвестиційна привабливість земельного ринку в Україні залишається на високому рівні. Проте, формування цивілізованого та прозорого ринку землі є дуже складним, поступовим і тривалим процесом [13, с. 101].

Підсумовуючи, варто зазначити, що забезпечення прав на землю має своєю основною метою створення найбільш сприятливих умов для фактичної реалізації норм законодавства і відіграє важливу роль в утвердженні верховенства права, демократії та існуванні громадянського суспільства.

Запровадження ринку землі та відповідно легалізація трансакцій із землею є позитивним вектором руху земельних відносин. Проте на сьогодні ми лише на початковому етапі шляху до запровадження справжніх, сталих ринкових відносин у сфері обігу земель сільськогосподарського призначення, що є важливою складовою земельної реформи в Україні. З огляду на численні обмеження не можна сказати, що ринок повноцінно функціонує і не завжди ці обмеження необхідні, але в перспективі розвитку відносин ми на правильному шляху, що дасть змогу створити привабливий інвестиційний клімат в агросекторі. Існує низка недоліків, неузгодженостей та прогалин у чинному нормативно-правовому забезпеченні передачі земель в Україні. Для того, щоб вирішити всі питання, порушені в цьому дослідженні, необхідно внести зміни до Земельного кодексу України. Однак, безумовно, позитивним є те, що законодавець звертає увагу на ці питання, а це означає, що це правильний шлях розвитку відносин у сфері передачі земельних ділянок.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31.03.2020 р. № 552-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#n9>.

2. Лазарева О. В., Мась А. Ю., Борисевич К. Ю. Вивчення європейського досвіду функціонування ринку землі та його перспективи в українських реаліях. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 17. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2021/7.pdf.
3. Карюгіна А. В., Лобунець Т. В. Ринок землі як інструмент активізації діяльності в аграрній сфері. Економіка та суспільство. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1377/1328>.
4. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
5. Грошко Б. Актуальні проблеми ринку землі – аналіз та пропозиції вирішення. Актуальні проблеми правознавства. 2023. № 1 (33). С. 147-152.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1960>.
7. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
8. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.
9. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
10. Про затвердження Порядку ведення єдиної бази даних звітів про оцінку : Наказ ФДМУ від 17.05.2018 № 658 зареєстрований у Міністерстві юстиції України 24.02.2021 р. за № 239/35861. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0677-18#Text>.
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель : Закон України від 19 жовтня 2022 року № 2698-IX. URL: <https://land.gov.ua/zakon-ukrainy-vid-19-zhovtnia-2022-roku-2698-ikh-pro-vnesennia-zmin-do-deiakykh-zakonodavchykhaktiv-shchodo-vidnovlennia-systemy-oformlennia-prav-orendy-zemelnykh-dilianok-silskohospodarsko-ho-pryzn/>.
12. Удовенко І.О., Шемякін М.В. Ринок землі: досягнення в умовах війни. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 235-238.
13. Гулюк О.Д. Перспективи запровадження ринку сільськогосподарських земель в Україні: європейський досвід. Студентський вісник Національного університету Водного господарства та природокористування. 2020. Вип. 1 (13). С. 98-101.

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Мудрик Ярослав Олександрович

здобувач вищої освіти кафедри соціально-економічних дисциплін
*Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського», Україна*

Екологічне оподаткування – один із найважливіших стимулів раціонального природокористування. Основна ідея введення екологічних податків полягає у встановленні прямої залежності між розміром податкових відрахувань та ступенем негативного впливу на навколишнє природне середовище та природні ресурси у результаті діяльності суб'єктів господарювання.

Слід зауважити, що екологічні податки – неоднозначний економічний інструмент, тому кожна країна повинна вирішувати проблему їх упровадження відповідно до своїх вимог, що і є однією з причин досить значної різноманітності видів екологічних податків. Існує точка зору, що екологічні податки – це механізм протидії конкуренції, «механізм, який зменшує конкурентоспроможність держави через витрати на екологічні заходи» [2, с. 169].

Сутність екологічних податків проявляється у виконанні функцій. У вітчизняній фінансовій літературі є багато поглядів щодо кількості функцій податків, але практично всі вчені визнають існування двох основних: фіскальної та регулюючої.

У загальному вигляді фіскальна функція екологічних податків полягає в акумулюванні фінансових ресурсів цілеспрямованого фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища. Варто зазначити, що екологічне оподаткування спрямоване на зменшення бази оподаткування, тому не потрібно розраховувати на стабільність надходжень від цього виду податків. Для прикладу наведемо тенденції надходжень екологічних податків, які сформувались до і після екологічних податкових реформ, проведених у країнах ЄС останнім часом. Так, при піднятті ставок і розширенні бази оподаткування відбувалося зростання надходжень, а після певного періоду адаптації платників податків до нових ставок спрацювали ефекти заміщення і сформувалась тенденція до спаду надходжень з паралельною тенденцією до зниження навантаження на навколишнє природне середовище. Отже, фіскальна функція екологічних податків, хоча і надзвичайно важлива, проте не є первинною як у випадку фіскальних податків.

Регулююча функція податків зазвичай трактується як здатність їх впливати на різні сторони діяльності платників [5, с. 294] і на практиці реалізується шляхом маніпулювання податковими формами, методами, видами податків, оптимізації податкових ставок і баз оподаткування, розширення або обмеження податкових пільг і податкових санкцій [1, с. 246].

Специфіка екологічних податків проявляється у тому, що їх регулююча функція полягає у формуванні ціни товарів, що адекватна навантаженню нанавколишнє природне середовище, яке зумовлене їх виробництвом та споживанням, сприяттні компенсації суспільних витрат від забруднення, стимулюванні розвитку виробництва та споживання екологічно чистих товарів, видів діяльності і дестимулюванні екологодеструктивної діяльності.

Погоджуючись з думкою В. Костицького [3, с. 746], варто виділити також контрольну функцію екологічних податків, яка проявляється у тому, що на основі

інформації, отриманої податковими органами в процесі виконання своїх функцій з адміністрування екологічних податків, виникають можливості моніторингу надмірного навантаження на навколишнє природне середовище, обсягів використання екологічно шкідливих факторів виробництва та обсягів виробництва продукції. При цьому має місце феномен, який полягає в тому, що природоохоронні органи володіють більшими обсягами інформації щодо нарахованих та сплачених екологічних податків та формування об'єктів оподаткування ніж фіскальні органи.

При визначенні сутності екологічних податків, важливою є також і класифікація екологічних податків, яка дозволить структурувати основні їх характеристики, а саме: мету запровадження, сферу застосування, об'єкти оподаткування. Класифікація екологічних податків за критерієм податкового навантаження передбачає розподіл їх на три групи:

- фіскальнозначущі податки, спрямовані як на зміну екологічно шкідливої поведінки, так і для отримання суттєвих податкових надходжень. В Україні до цієї групи податків можна віднести акцизний податок з нафтопродуктів, скрапленого газу, які використовуються для легкових автомобілів та мотоциклів; акцизний податок з легкових автомобілів, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів; мито на нафтопродукти, транспортні засоби та шини до них, транспортний податок;

- збори, призначені для покриття вартості моніторингу та контролю за станом навколишнього природного середовища. В Україні до цієї групи податків можна віднести екологічний податок за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, розміщення відходів; утворення радіоактивних відходів; збір на соціально-економічну компенсацію ризику населення, яке проживає на території зони спостереження;

- стимулюючі податки, що мають на меті зміну екологічно шкідливої поведінки, але не мають значного фіскального значення [6]. В Україні до цієї групи податків можна віднести рентну плата (без плати за користування вуглеводними корисними копалинами); збір за спеціальне використання рибних та інших водних живих ресурсів; плату за спеціальне використання диких тварин.

Іншим підходом до класифікації екологічних податків є їхній розподіл за критерієм виду об'єкта оподаткування на такі групи: енергетичні податки, транспортні податки (без податків на споживання нафтопродуктів) і група, в якій об'єднані податки на забруднення та ресурсні податки. Нині ця класифікація є загальноприйнятною і використовується в ЄС, ОЕСР та МЕА [4].

Хоча фахівці Єврокомісії об'єднують податки на забруднення та ресурси в одну групу, вважаємо за доцільне досліджувати їх окремо, зважаючи на зовсім інший склад об'єктів оподаткування.

Податки на забруднення – це податки на виміряну або оцінену емісію забруднюючих речовин у повітря, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, шумовий вплив, платежі за діяльність, пов'язану з управлінням твердими відходами. Ця група податків належить до традиційних податків Пігу. Їх завданням є стимулювання скорочення надмірного навантаження на навколишнє природне середовище шляхом зміни поведінки виробників через задіяння механізмів заміщення технологій, факторів виробництва та готової продукції. Застосування цього виду податків є складним з точки зору контролю за правильністю розрахунку податкових зобов'язань платниками податків.

Ресурсні податки – платежі, пов'язані з видобутком або використанням

природних ресурсів. Склад об'єктів оподаткування екологічними податками цієї групи є обмеженим, адже нині вплив на навколишнє природне середовище діяльності з видобутку природних ресурсів є недоведеним. До цієї групи відносять також плату за ліцензії на полювання, риболовлю тощо, через те, що ці види діяльності виснажують природні ресурси. Податки на землю не належать до екологічних. Зазначені платежі класифікуються як майнові податки. Цільовим призначенням цього виду податків є стимулювання природокористувачів до раціонального використання природних ресурсів.

Використовуючи вищенаведений підхід, класифікація екологічних податків в Україні передбачає наступний розподіл на групи:

1) енергетичні податки: акцизний податок з нафтопродуктів, скрапленого газу, які використовуються для легкових автомобілів та мотоциклів; екологічний податок за утворення радіоактивних відходів; мито на нафтопродукти;

2) транспортні податки: акцизний податок з легкових автомобілів, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів; мито на транспортні засоби та шини до них; транспортний податок;

3) податки на забруднення: екологічний податок за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, за розміщення відходів; збір на соціально-економічну компенсацію ризику населення, яке проживає на території зони спостереження;

4) ресурсні податки: рентна плата (без плати за користування вуглеводними корисними копалинами); збір за спеціальне використання рибних та інших водних живих ресурсів; плата за спеціальне використання диких тварин.

Отже, дослідження сутності екологічного оподаткування дозволило зробити висновок про його спрямованість на досягнення суспільно ефективного рівня забруднення. Також можна стверджувати, що екологічне оподаткування прискорює процес дивергенції зв'язків економічного зростання, навантаження на навколишнє природне середовище та ресурсокористування, має здатність стимулювати довгострокове економічне зростання на основі екологічного імперативу.

Список використаних джерел:

1. Антоненко С. В. Вплив інструментів податкового регулювання на стан охорони довкілля. Економічний аналіз. 2011. № 8 (1). С. 244–247.
2. Кашенко О.Л. Фінанси природокористування. Суми: Університетська книга, 1999. 252 с.
3. Костицький В.В. Екологія перехідного періоду: право, держава, економіка (Економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні). Київ: ІЗП і ПЗ, 2003. 772 с.
4. Новицька Н.В. Екологічне оподаткування в Україні: Стан та перспективи розвитку: дис. канд. економ. наук: Ірпінь, 2016. 274 с. URL: <http://surl.li/thipp>.
5. Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія і практика становлення: Київ: Знання-Прес, 2004. 454 с.
6. Green tax report. – London: Chartered Institute of Taxation, 2009. URL: <http://www.tax.org.uk/>.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сачко Яна Миколаївна

курсант 3 курсу Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Корнієнко Сергій Олександрович

курсант 3 курсу Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Чорна Аліна Геннадіївна

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Активна фаза збройної агресії росії проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, несе пряму загрозу глобального військового конфлікту. Існує реальна небезпека нападу на інші демократичні країни світу, насамперед на країни Європейського союзу та, ймовірно, Сполучених штатів Америки. Ці новітні виклики потребують переосмислення традиційних підходів до правового регулювання суспільних відносин з точки зору антиномії "війна - мир". Правова система багатьох держав світу має адаптуватися до умов воєнного стану. Засоби боротьби з суспільно небезпечними діяннями, як на національному, так і на міжнародно-правовому рівні, потребують трансформації.

Необхідність криміналізації та пеналізації будь-якого правопорушення впливає з його суспільної небезпеки, яка є невід'ємною ознакою. Аналізуючи суспільну небезпечність злочинів, скоєних в умовах воєнного стану, важливо зазначити, що за своєю спрямованістю на заподіяння шкоди певним суспільним відносинам вони можуть бути різноманітними. Їх небезпечний характер може охоплювати практично всі або ж абсолютну більшість сфер суспільних відносин, які охороняються кримінальним законодавством.

Якщо виходити з усталеного в кримінально-правовій науці постулату, що ознакою суспільної небезпеки є заподіяння істотної шкоди соціальним благам, а будь-яке правопорушення полягає в заподіянні тієї чи іншої шкоди цим благам, то суттєва шкідливість — це та сама шкідливість, тільки в більшому ступені. Тому можна погодитися із зазначеною точкою зору, що загалом суспільно небезпечні будь-які правопорушення [1].

Вчинення будь-якого злочину в умовах воєнного стану розглядається як обставина, що обтяжує покарання (п. 11 ч. 1 ст. 67 Кримінального кодексу України (далі ККУ)). Виняток становлять лише випадки, коли суд мотивовано вирішує не враховувати цю обставину або ж вона вже включена до складу кримінального правопорушення (ч.ч. 2, 4 ст. 67 ККУ) [2].

Важливо зазначити, що певні групи суспільних відносин, наприклад, ті, що забезпечують основи національної безпеки України, життя, здоров'я, свободу, честь, гідність, статеву свободу та недоторканість особи, власність, порядок несення

військової служби, мир та безпеку людства, міжнародний правопорядок тощо, стають особливо вразливими до деструктивного впливу в умовах воєнного стану.

Не можна стверджувати, що злочини, скоєні в умовах воєнного стану, мають вузькоспрямований характер і зачіпають лише одну обмежену сферу суспільних відносин. На наш погляд, при визначенні суспільної небезпечності таких злочинів ключовим фактором є ступінь їх негативного впливу на суспільство.

Оскільки суспільна небезпечність є кількісною характеристикою, її визначення передбачає порівняння злочинів, скоєних в умовах воєнного стану, з аналогічними (або однорідними) злочинами, вчиненими в мирний час.

Умови воєнного стану можуть поєднувати в собі декілька факторів, що значно істотно підвищують ступінь суспільної небезпечності злочинів. До таких факторів належать [3]:

- масовий характер злочинів;
- поширення різних форм співучасті: від групового вчинення злочинів до створення злочинних організацій;
- наявність багатьох потерпілих;
- множинність злочинів;
- збіг вразливого стану окремої особи з вразливим станом цивільного населення в цілому;
- вчинення злочинів з особливою жорстокістю;
- розповсюдження зброї, військової техніки, вибухових пристроїв та інших предметів, які можуть бути використані для вчинення злочинів, небезпечних для життя багатьох людей;
- наявність мотивів національної нетерпимості.

Як бачимо, умови воєнного стану являють собою специфічну "суміш" обставин, які закріплені в ККУ, як кваліфікуючі. Таке поєднання, безсумнівно, є більш небезпечним для суспільства, ніж кожна ознака окремо. Тому умови воєнного стану виправдано закріплювати як особливо кваліфікуючі ознаки низки злочинів.

В ККУ використовується лише один з розглянутих термінів – "воєнний стан". Зокрема, вчинення злочину в умовах воєнного стану визнається кваліфікуючою ознакою багатьох злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), що закріплені в розділі XIX Особливої частини ККУ.

До березня 2022 року конститутивною ознакою однієї з форм державної зради (ст. 111 ККУ) був перехід на бік ворога в умовах воєнного стану. Згідно зі змінами, внесеними Законом № 2113-IX від 03.03.2022 р., вчинення діяння в умовах воєнного стану стало кваліфікуючою ознакою цього злочину (ч. 2 ст. 111 ККУ у чинній редакції) [4].

Пунктом 11 ч. 1 ст. 67 ККУ обставиною, що обтяжує покарання, визнається вчинення злочину з використанням умов воєнного стану. З березня 2022 р. до обставин, які виключають кримінальну протиправність діяння, належить діяння, спрямоване на відсіч та стримування збройної агресії Російської Федерації або агресії іншої країни, вчинене в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту (ст. 431 ККУ).

"Умови воєнного стану" наразі закріплені як кваліфікуюча ознака не лише військових, а й загальнокримінальних злочинів (ч. 2 ст. 113, ч. 4 ст. ст. 185, 186, 187, 189, 191 ККУ), а також конститутивна ознака злочину за ст. 114-2 ККУ.

Підвищення санкцій статей Особливої частини ККУ у разі вчинення злочину за умов воєнного стану, що є його кваліфікуючою ознакою, зумовлено не самим по собі часом або місцем запровадження воєнного стану, а фактичними умовами цього

періоду. Ці умови, як вже згадувалося, характеризуються підвищеним ступенем суспільної небезпечності.

З огляду на це, не можна погодитися з твердженням, що воєнний стан слід розглядати як час вчинення злочину. Також спірним є твердження про те, що дана ознака є комплексною або комбінованою. Склад злочину, як відомо, являє собою систему передбачених кримінальним законом обов'язкових об'єктивних та суб'єктивних ознак, що визначають вчинене суспільно небезпечне діяння як кримінально протиправне. Традиційно склад злочину не включає інших складових, окрім ознак, що об'єднуються в елементи.

Враховуючи високий рівень суспільної небезпечності та значне поширення, пропонуємо в майбутньому ще ширше закріпити ці ознаки (передусім "з використанням умов воєнного стану") в Особливій частині ККУ як особливо кваліфікуючі. Це стосується, наприклад, деяких злочинів проти життя та здоров'я, волі, честі та гідності особи, статевої свободи та статевої недоторканості, а також шахрайства (ст. 190 ККУ) та інших.

Впровадження таких ознак, що впливають на кваліфікацію злочину, значно посилить кримінально-правову боротьбу з відповідними суспільно небезпечними діяннями порівняно з застосуванням п. 11 ч. 1 ст. 67 ККУ. До того ж, при призначенні покарання ця обставина може не враховуватися.

Отже, умови воєнного стану суттєво підвищують рівень суспільної небезпеки кримінальних правопорушень. Дослідження показують, що під час конфліктів та воєнних дій збільшується інтенсивність злочинності та різноманітність злочинів, що посягають на громадський порядок та безпеку населення. Злочини такого характеру можуть включати терористичні акти, підпільну діяльність, пограбування, вбивства, погрози та інші форми насильства. Воєнний стан сприяє дезорганізації суспільства, зниженню рівня захисту прав та інституційного контролю, що збільшує можливості для злочинної діяльності. Таким чином, ефективні заходи протидії кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану є надзвичайно важливими для забезпечення безпеки та стабільності в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. КРАВЕЦЬ, І. (2022). КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ. СТАНУ: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції в авторській редакції, (м. Кропивницький, 27 жовтня 2022 року). Кропивницький, 2022. 367 с., 104.
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.03.2024).
3. Кримінальне право України (загальна частина): збірник кейсів : навч.- метод. посібник / М. Г. Тома. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 232 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: закон України від 03 березня 2022 року № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n6> (дата звернення: 17.03.2024).

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ НАЛЕЖНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Колесніков Даніїл Олегович

здобувач вищої освіти юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет, Україна

Науковий керівник: Нежевело Валентина Вікторівна

ORCID ID: 0000-0003-4596-4818

доктор філософії спеціальності 081 «Право»,
доцент кафедри приватного та соціального права
Сумський національний аграрний університет, Україна

Земля є не просто природним ресурсом, але являється і джерелом життєзабезпечення, продовольства, та інших благ. Тому земельні правовідносини відіграють важливу роль у суспільних відносинах, спрямовуючись на врегулювання порядку володіння, користування та розпорядження земельними ділянками.

Земельні правовідносини в Україні набувають ще більш особливої значущості в умовах повномасштабної війни з росією. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема, таким фактором є продовжена не дивлячись на такі суттєві перепони дія земельної реформи.

Дана реформа вже відтворила низку ключових моментів, адже передбачила, та передбачатиме в ряду її впровадження, низку важливих змін, наприклад, скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, запровадження ринку земель, удосконалення системи земельних торгів, тощо. Вивчення, аналіз та якісна апробація всіх процесів розвитку та дії земельних правовідносин дозволить краще зрозуміти наслідки земельної реформи та розробити рекомендації щодо її подальшого вдосконалення.

Як відомо, Україна є одним із світових лідерів з експорту зернових культур. Але війна призвела до порушення ланцюгів постачання та знищення частини врожаю, що є загрозливим становищем для продовольчої безпеки як України, так і світу. Тому, належне дослідження дієвого врегулювання земельних правовідносин може допомогти розробити механізми для стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та забезпечення продовольчої безпеки країни. Після закінчення війни очікується зростання інвестицій у землю [1].

Якісне дослідження земельних правовідносин сприяє і створенню позитивного інвестиційного клімату та залученню інвестицій для розвитку економіки України.

В умовах війни зростає ризик порушення прав власників та користувачів земельних ділянок. Це може бути пов'язано з незаконним захопленням земель, примусовим відчуженням без належної компенсації, порушенням правил земельного кадастру та державної реєстрації прав на землю. Тому ретельне вивчення актуальних проблем в сфері земельних відносин може допомогти розробити механізми для захисту прав власників та користувачів земельних ділянок та запобіганню їх порушенням.

Загалом, на науковому рівні, під поняттям «земельні відносини» В.П. Ситник розуміє суспільні відносини стосовно володіння, користування та розпорядження

землею. Вони також охоплюють в собі і управління в області використання й охорони земельних ресурсів на кожному рівні: державному, регіональному і господарському [2, с. 75]. На думку іншого науковця М.М. Федорова земельні відносини необхідно розглядати як суспільні взаємовідносини щодо володіння, користування землею, розпорядження, а також управління на державному, регіональному, господарському рівнях, а також як засіб виробництва та об'єкт господарської діяльності в сільському господарстві [3, с. 4]. А.І. Колесник вважає, що земельні відносини виникають між членами суспільства з приводу власності й управління земельними ресурсами, а також під час розподілу доходів, одержаних унаслідок їх використання [4, с. 2, 4].

Таким чином, аналіз сукупності різних думок щодо розуміння поняття «земельні відносини» дає змогу зробити висновок, що «земельні відносини» варто визначати як відносини між державою, суспільством, а також бізнесом, які формуються в процесі власності, користування та захисту земельних ресурсів, які мають роль одного з головних засобів виробництва [5].

Загальні особливості земельних правовідносин, які відрізняють їх від інших видів правовідносин полягають у нерозривному зв'язку із землею, де земельні правовідносини завжди пов'язані з конкретними земельними ділянками; обмежений характер надає земельним ресурсам право володіння, користування та розпорядження земельними ділянками; публічно-правовий характер - земельні правовідносини мають публічно-правовий характер, що означає, що держава відіграє важливу роль у їх регулюванні, а також спеціальний характер захисту, згідно яким земельні ділянки підлягають спеціальному захисту з боку держави [6].

Оскільки, земля - це один з основних природних ресурсів, який використовується для виробництва сільськогосподарської продукції, видобутку корисних копалин, розміщення промислових об'єктів, будівництва житла та інфраструктури, то земельні правовідносини забезпечують стійкий розвиток економіки, сприяючи раціональному використанню та охороні земель, відіграють важливу роль у житті суспільства [6].

Доречно зазначити, що після запровадження правового режиму воєнного стану в Україні, земельні правовідносини постали на порядку денному, як чи не одне з головних питань у державі. Тому уряд України змушений був відреагувати на виниклі діяння та внести ряд змін до діючого законодавства, для належного упорядкування земельних відносин під умови сьогодення.

Отже, земельні правовідносини є важливим інститутом правової системи України, які забезпечують раціональне використання земельних ресурсів, захист прав та законних інтересів суб'єктів земельних правовідносин, розвиток економіки та соціальної сфери, а також збереження природного довкілля, що свідчить про їх як загальнонаціональну значущість, так і значущість індивідуального характеру, якісне дослідження яких є вагомим для якісної реалізації в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Іванова О. С. Вплив воєнного стану на земельні правовідносини в Україні // Землю українську: Науковий журнал. - 2023. - № 1. - С. 5-10.
2. Ситник В.П. Трансформація АПК України в ринкові умови: монографія. Київ: ІАЕ, 2002. 518 с.
3. Федоров М.М. Трансформація земельних відносин до ринкових умов: доповідь. Економіка АПК. 2009. № 3. С. 4-18.

4. Колесник І.А. Трансформація земельних відносин в аграрній сфері: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК». К., 2002. 14 с.
5. Нежевело В.В., Роговенко О.В., Петрова Н.О., Мироненко А.О., Розвиток земельних відносин у контексті реформування місцевого самоврядування. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2023. Серія ПРАВО. Випуск 78: частина 1. С. 359-363. Режим доступу: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/07/78_part1.pdf.
6. Петренко О. М. Земельне право України: Навчальний посібник. - К.: Юридичний інститут, 2020. - 320 с.

ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

Сірий Константин Валерійович

здобувач вищої освіти кафедри соціально-економічних дисциплін
*Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського», Україна*

Науковий керівник: Слугоцька Вікторія Михайлівна

асистент кафедри соціально-економічних дисциплін
*Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського», Україна*

Категорія цивільно-правового договору пройшла значний шлях свого розвитку, від перших визначень, які давались ще римськими юристами, із розвитком суспільних відносин договір почав набувати нових рис і нового значення, які були притаманні тому чи іншому періоду історії.

В Україні законодавче визначення договору з'явилося тільки з прийняттям Цивільного кодексу України, втім і до цього часу існувала велика кількість наукових визначень даної категорії та підходів до її розуміння. Сьогодні можна вести мову про те, що договір розглядається у наступних розуміннях: 1) як юридичний факт; 2) як правовідношення; 3) як документ.

Договір як юридичний факт розглядається як воля двох чи декількох осіб, де зміст волевиявлення учасників має збігатися й відповідати одне одному. Договір ще розглядається як спільна дія осіб, яка спрямована на досягнення певних цивільно-правових наслідків, таких як: встановлення, зміна та припинення цивільних прав та обов'язків [2, с. 24]. Договір як власне правовідношення. У цьому розумінні договір є засобом регулювання поведінки сторін у цивільних правовідносинах [5, с. 284]. Розглядаючи договір як документ, в ньому вбачають саме документ у паперовому вигляді, де закріплено факт встановлення зобов'язальних правовідносин [9, с. 173].

Багатоаспектність категорії договору має підтримку у багатьох науковців. Коли говорять про договір як юридичний факт, правовідносини чи документ, йдеться не про функції одного явища, а про різні явища. Як зазначає Калаур. І., вони об'єднані єдиним терміном - «договір», але відрізняються змістом, бо зміст договору в розумінні цивільних правовідносин складають права і обов'язки суб'єктів цих правовідносин, а зміст договору як правочину – договірні умови [1, с. 90]. Однак Цивільний кодекс України заклав принципово нову парадигму цивільно-правового договору, що розглядається, в першу чергу, не як правочин, правовідношення чи документ, а як регулятор суспільних відносин [3, с. 146].

Визначення договору офіційно закріплене в ч. 1 ст. 626 ЦК України, відповідно до якої договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Договір є однією з найпоширеніших підстав виникнення цивільно-правових зобов'язань (ст. 11 і ч. 2 ст. 509 ЦК України). Згідно чинного законодавства, договір є видом правочину як погодженою дією (а отже, і волею) двох або більше сторін, спрямованою на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ч. 1, 4 ст. 202 ЦК України) [7]. Отже, сам договір можна ототожнювати з правочином, який є вираженням злагодженої волі двох або більше сторін договору, що спрямована на виникнення,

зміну або припинення цивільних прав та обов'язків у формі зобов'язального правовідношення. Натомість, вітчизняні та зарубіжні вчені схиляються до думки, що договір – це взаємна згода, єдність думок, почуттів і настроїв щодо предмета договору [3, с. 147].

Як зазначає у своїй праці О. В. Мороз, вчені-цивілісти визначення поняття змісту цивільно-правового договору розглядають так само неоднозначно, як і поняття договору. Одні вчені зміст цивільно-правового договору пов'язують із умовами договору, а інші – з правами та обов'язками сторін. Так, на думку, М. Й. Бару права та обов'язки сторін знаходять своє закріплення у договорі. А за твердженнями О. О. Красавчикова зміст договору являє систему тих умов, на яких він укладений. Також, він зазначає, що договірні умови закріплюють в своєму змісті досягнення сторонами даної угоди, їхнє спільне рішення із усіх важливих для них питань становлення визначеного правового зв'язку. Тобто, у самому договорі немає ніяких прав та обов'язків. У ньому тільки міститься конкретна правова модель того правовідношення, що виникає відповідно до закону на підставі договору [4].

Згідно з ч. 1 ст. 628 ЦК України [7] зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін та погоджені ними, і умови, що є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства.

Умови цивільно-правового договору прийнято поділяти на істотні, звичайні та випадкові.

Істотними умовами виступають умови, які є необхідними для укладення цивільно-правових договорів певного виду. Якщо сторони досягли згоди за всіма істотними умовами, які визнані такими за законом або необхідні для договорів даного виду, то договір вважається укладеним і набуває обов'язкової сили для сторін. Проте кожна зі сторін може наполягати на узгодженні й таких умов, які в законі прямо не названі істотними і за своїм характером не є необхідними для даного виду договору. Було б недоцільно ігнорувати ці умови, бо за ними іноді приховуються важливі інтереси суб'єктів цивільних правовідносин.

Відповідно до ч. 1 ст. 638 ЦК України істотні умови цивільно-правових договорів поділяються на чотири групи:

- умови про предмет договору;
- умови, які визначені законом як істотні для договорів даного типу;
- умови, які є необхідними для договорів даного виду;
- умови, щодо яких за заявою однією з сторін має бути досягнуто згоди [7].

Звичайні - це ті умови, які передбачаються у законі чи іншому нормативному акті і стають обов'язковими для сторін внаслідок самого факту укладення договору. Від істотних вони відрізняються тим, що не потребують окремого погодження і про них не обов'язково застерігати у тексті договору.

Випадковими прийнято вважати такі умови договору, які погоджені сторонами у відступ від положень диспозитивних норм або з метою вирішення питань, що взагалі не врегульовані законодавством [8]. Тому випадкові умови можна виявити при порівнянні їх зі звичайними умовами: якщо якусь умову внесено до договору на зміну чи на доповнення до правил, викладених у законодавчому акті, то порівняно зі звичайно прийнятими в договорах даного виду умовами вона виявиться випадковою.

Протягом останнього часу цивілісти виражають думку, що підстави виділення в змісті договору будь-яких інших видів умов, крім істотних, відсутні.

Зміст договору, тобто сукупність передбачених у ньому умов, завжди визначається угодою сторін. Проте воля і волевиявлення учасників договору формуються насамперед під впливом приписів норм права, які містять абстрактну

модель взаємовідносин сторін. Договір же є індивідуальним правовим актом, у якому абстрактна модель стосунків осіб, окреслена у загальних рисах у законі, наповнюється конкретним змістом. Ось чому в договорі немає потреби дублювати положення, які є звичайними і передбачені у відповідних нормативних актах (наприклад, про відповідальність за порушення умов договору), оскільки сторони повинні керуватися ними незалежно від того, чи внесені вони в договір, чи ні. На визначення змісту договорів можуть впливати й адміністративні акти, зокрема державні замовлення [6].

Підсумовуючи викладене зазначимо, що наведені міркування не вичерпують всієї повноти проблематики правової природи договору. Поняття договір безумовно, має широке смислове навантаження та багатоаспектний вимір свого тлумачення. Воно являє собою найбільш універсальний юридичний інструмент, який забезпечує можливість встановлювати, змінювати та припиняти відповідні цивільні права та обов'язки на основі вільного волевиявлення.

Список використаних джерел:

1. Калаур І. Р. Поняття договору у новому Цивільному кодексі України. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління і права: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів «Актуальні проблеми правознавства очима молодих вчених», 2002. № 1. С. 89 – 91.
2. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності. Навч. посіб. Юрінком Інтер, 2008. 576 с.
3. Міщенко І. В. Цивільно-правові договори в митній справі України, 2008. 345 с.
4. Мороз О. В. Щодо поняття цивільно-правового договору. Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці від дня народження Олександра Анатолійовича Пушкіна (м. Харків, 20 трав. 2022 р.). Харків: ХНУВС, 2022. С. 174-177.
5. Панченко М. І. Цивільне право України. Навч. посіб. Знання, 2005. 583 с.
6. Процьків Н. М. Науковий вісник Чернівецького університету. Випуск 125. Чернівці «Рута», 2001. С. 31-35.
7. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. № 435–IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 28.04.2024 р.).
8. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2004. Кн. 1. 736 с.
9. Цивільне право: навчальний посібник. За заг. ред. Р.О. Стефанчука. Наукова думка, 2004. 448 с.

СЕКЦІЯ VII. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Явір Олександр Віталійович

Курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Кисельов Андрій Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції, доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Незаконний обіг та розповсюдження наркотиків стає все більшим предметом уваги для правоохоронних органів через використання сучасних технологій, таких як Інтернет та телекомунікаційні мережі. У цьому контексті раніше судимі особи та організовані злочинні групи виявляють активний інтерес до використання цифрових інструментів для уникнення виявлення своєї діяльності та обміну наркотиків на гроші, спрямований на уникнення затримання «на гарячому».

Зазначені особи активно залучають до своїх дій індивідів зі спеціалізованими знаннями в інформаційних технологіях для створення та підтримки веб-сайтів, блогів та інших інтернет-ресурсів, що використовуються для комунікації з покупцями. Злочинці використовують широкий спектр телекомунікаційних технологій, включаючи зашифровані мережеві ресурси, псевдоніми, кодові слова та різноманітні мобільні додатки для координації своїх дій та обміну інформацією, що значно ускладнює виявлення та розслідування злочинів [1, с. 86].

Крім того, злочинці активно використовують криптовалюту для розрахунків за незаконні операції з наркотиками, а також для легалізації незаконних доходів. Технологія блокчейн, на якій базується криптовалюта, забезпечує анонімність та незмінність транзакцій, що робить виявлення та переслідування злочинців ускладненим завданням для правоохоронних органів [2, с. 15].

Наразі в Україні правовий статус криптовалют залишається невизначеним, але процес майнінгу, як спосіб створення криптовалюти, не є забороненим. Проте, виникає необхідність в урегулюванні цього питання для забезпечення безпеки та легальності фінансових операцій у цифровому просторі. Потенційний законопроект

«Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» може стати важливим кроком у цьому напрямку, сприяючи розвитку економіки на основі новітніх технологій [4, с. 75].

У сучасному цифровому світі інтернет став простором для вчинення різноманітних кримінальних правопорушень, що потребує ретельного вивчення та аналізу для ефективного протидії злочинності. Виявлення та документування кримінальних дій у мережі Інтернет вимагає використання спеціалізованих методів кримінального аналізу, які враховують особливості цифрового середовища.

Цифрові Техніки Виявлення:

- Використання спеціалізованих програмних засобів для моніторингу та аналізу активності у мережі Інтернет, включаючи пошукові системи, аналітичні інструменти та інші цифрові техніки.

- Використання методів цифрового форензіку для відновлення видалених або прихованих даних на електронних пристроях та сервісах.

- Аналіз активності та взаємодій користувачів у соціальних мережах для виявлення злочинних груп, організацій або індивідуальних зловмисників.

- Використання методів аналізу мови та психологічного профілювання для ідентифікації потенційно небезпечних осіб або активностей.

- Систематичний аналіз електронних слідів злочинів, таких як електронні листи, чати, файлові передачі та інші цифрові докази.

- Використання методів кібербезпеки для виявлення та аналізу кібератак, включаючи хакерські атаки та вторгнення в системи [3, с. 45].

Складність аналізу великої кількості цифрових даних та інформації. Необхідність висококваліфікованих спеціалістів у галузі кібербезпеки та цифрового аналізу. Потреба у постійному оновленні методів та інструментів для виявлення нових видів кіберзлочинності.

Використання спеціалізованих методів кримінального аналізу є ключовим для ефективного виявлення та документування кримінальних правопорушень у мережі Інтернет. Розвиток та вдосконалення таких методів є важливим завданням для забезпечення кібербезпеки та боротьби з цифровою злочинністю.

Список використаних джерел:

1. Балтовський, Олексій Анатолійович, Володимир Юрійович Калугін. Основи кримінального аналізу. 2023. С. 96.
2. Бурангулов, Андрій Вікторович. Сутність кримінального аналізу. 2023. С. 75.
3. Саковський, А., М. Климчук. Особливості документування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ 2019. С. 49-59.
4. Струков, В. М., Д. Ю. Узлов, Ю. В. Гнусов. Інструментальні інтелектуальні платформи для кримінального аналізу. 2021. С. 87.

СЕКЦІЯ VIII. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА, ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Кожущенко Тимур Вадимович
курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирев Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Вогнева підготовка є важливою складовою професійної підготовки працівників поліції. Ця частина навчання спрямована на надання поліцейським необхідних навичок та знань для ефективного використання вогнепальної зброї в їхній роботі. Основні аспекти вогневої підготовки включають:

1.Безпека: Перед усім, поліцейські повинні навчитися правильно та безпечно користуватися вогнепальною зброєю, щоб уникнути нещасних випадків під час службових операцій.

2.Стрільба: Професійні поліцейські повинні бути навчені точно та ефективно стріляти зі своєї зброї. Це включає в себе відпрацювання навичок стрільби на різні відстані та в різних ситуаціях.

3.Тактика: Поліцейські також повинні розвивати навички тактичної вогневої підготовки, включаючи роботу в команді та реагування на різні кризові ситуації, де вогнепальна зброя може бути необхідною.

4.Спеціалізована зброя: Деякі поліцейські мають доступ до спеціалізованої вогнепальної зброї, такої як снайперські гвинтівки та інші види зброї. Вони повинні бути навчені користуватися цією зброєю ефективно.

5.Етика та закон: Важливою частиною вогневої підготовки є навчання поліцейських правилам етики використання сили та вогнепальної зброї в рамках закону. Поліцейські повинні розуміти, коли та як вони можуть використовувати зброю згідно з чинним законодавством.

Вогнева підготовка є необхідною для забезпечення безпеки як самого поліцейського, так і громади, яку вони обслуговують. Ця підготовка розвиває навички, необхідні для виконання обов'язків поліцейського та для ефективного реагування на небезпечні ситуації [1, с.52].

Професійна вогнева підготовка поліцейських може включати в себе різні етапи і аспекти. Нижче розглянемо кілька ключових елементів:

• Сценарії та симуляції: Поліцейські під час вогневої підготовки часто проводять навчальні сценарії та симуляції різних ситуацій, що допомагають їм розвивати навички в прийнятті рішень та реагуванні на події в реальному часі.

- Робота зі спеціальними одиницями: Деякі поліцейські спеціалізуються на роботі у спеціальних одиницях, таких як антитерористичні підрозділи або команди штурму. Вони отримують додаткові навички з вогневої підготовки, які дозволяють їм ефективно діяти в найнебезпечніших ситуаціях.

- Постійна практика: Вогнева підготовка - це процес, який вимагає постійної практики та тренувань. Поліцейські регулярно перевіряють та оновлюють свої навички стрільби, вивчають нові методи та технології для поліпшення своєї ефективності.

- Міжнародні стандарти: Вогнева підготовка поліцейських може враховувати міжнародні стандарти та норми щодо використання зброї та поведінку в небезпечних ситуаціях. Це допомагає забезпечити узгодженість та співпрацю між різними поліцейськими організаціями у всьому світі.

Загалом, вогнева підготовка є невід'ємною частиною підготовки поліцейських, оскільки вони повинні бути готові до різних ситуацій, де вогнепальна зброя може бути необхідною для забезпечення безпеки громади та власної безпеки. Така підготовка сприяє професіоналізму та ефективності поліцейської роботи, а також забезпечує дотримання законів та етичних стандартів у сфері використання сили [2].

Вогнева підготовка є багатоаспектною та вимагає від поліцейських високої відповідальності та професійності. Вона допомагає забезпечити безпеку громади та поліцейських самих, зменшуючи ризик для всіх сторін у ситуаціях, коли вогнепальна зброя стає необхідною. Таким чином, вогнева підготовка є невід'ємною частиною роботи поліції та допомагає їм виконувати свої обов'язки професійно та ефективно.

1. Підготовка до кризових ситуацій: Вогнева підготовка також включає в себе навчання поліцейських реагувати на кризові ситуації, такі як, акти насильства або терористичні події. Поліцейські навчаються координувати дії в команді та мінімізувати ризики для невинних громадян.

2. Використання несмертельних засобів: Поліцейські також навчаються використовувати несмертельні засоби, такі як бити, паралізатори або газові балончики, які можуть допомогти їм контролювати ситуації без використання вогнепальної зброї.

3. Психологічна підготовка: Поліцейські отримують психологічну підготовку, щоб долати стресові ситуації та ефективно приймати рішення в небезпечних обставинах [3].

Вогнева підготовка, як важлива складова професійної підготовки поліцейських, є критично важливою для забезпечення безпеки громади та ефективної роботи поліції в небезпечних ситуаціях. Ця підготовка включає в себе навчання навичкам стрільби, тактиці, безпеці, спеціальній зброї та важливій психологічній підготовці. Вогнева підготовка також покликана допомагати поліцейським розуміти, коли і як використовувати силу в рамках закону та етичних стандартів.

Ця підготовка допомагає забезпечити безпеку громади та зменшує ризик для всіх сторін у ситуаціях, коли вогнепальна зброя стає необхідною. Постійна практика та оновлення навичок дозволяють поліцейським залишатися на передовій у своїй професії. Із захистом та обслуговуванням громади як своєю головною метою, поліцейські мають надійну підготовку, щоб ефективно виконувати свої обов'язки та зберігати громадський порядок.

Список використаних джерел:

1. Вогнева підготовка: навч. посіб. / В. В. Федоров, П. В. Пістряк, А. Ф. Бальва та ін.; за заг. ред. В. В. Федорова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 256 с.

3. Навчання поліцейських на початковому етапі вогневої підготовки: методичні рекомендації / кол. авт.; за заг. ред. к.ю.н., доц. Поливанюка В.Д. Дніпро: ДДУВС, 2019. 52 с.
2. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 20.03.2024).
3. Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень та житла громадян при забезпеченні заходів правового режиму воєнного стану, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1456. URL: https://ips.ligazakon.net/document/KP211456?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress05&_ga=2.118132617.1207343044.1667242708-1342308293.1654545263 (дата звернення: 20.03.2024).

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ПРОВЕДЕНИХ ДІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ

Заїка Людмила Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0003-4386-4004

канд. пед. наук, старший дослідник, старший науковий співробітник
Національний університет оборони України, Україна

Єфімов Денис Валерійович

ORCID ID: 0000-0002-8101-9699

старший науковий співробітник
Національний університет оборони України, Україна

Система підготовки військовослужбовців у Збройних Силах України є динамічною системою, що постійно має адаптуватися до внутрішніх потреб держави. Таке динамічне середовище, у поєднанні з постійним поповненням новими (непідготовленими) кадрами, вимагає оновлених стандартів підготовки, що зможуть гарантовано забезпечувати потрібний рівень їх навченості. Аналіз проведених дій відноситься до доктринального інструменту підготовки збройних сил НАТО, є основою забезпечення зворотного зв'язку під час її проведення та базисом для удосконалення колективної підготовки, створення ефективного тренувального середовища, особливо для ланки військових управлінців усіх рівнів.

Аналіз проведених дій (далі – АПД) (After Action Review (AAR)) під час проведення підготовки військових фахівців всіх рівнів є складовою процесу навчання особового складу ще з часів Другої світової війни. У директивних документах НАТО процес АПД – це «механізм зворотного зв'язку, який керівники (лідери) використовують для підтримання динамічності системи підготовки та можливості постійного вдосконалення та корекції» [1]. Використовується також формальне доктринальне визначення АПД як «методу забезпечення зворотного зв'язку з підрозділами шляхом залучення учасників до навчального діагностичного процесу з метою підвищення та зміцнення навчання, під час якого керівник АПД спрямовує учасників на виявлення недоліків і пошук рішення»

Сьогодні стандарти НАТО стають також стандартами підготовки військових фахівців у Збройних Силах України. Однак, не дивлячись на достатню розробленість питань підготовки та проведення АПД [2], залишаються можливості розвитку його успішності. Причини цього можуть ґрунтуватися на недотриманні основних правил проведення АПД, нестачу виділеного часу для його проведення тощо. Зазначене може призводити до зниження результативності як самого АПД, так і всього етапу підготовки військових фахівців.

Проведене дослідження із використанням теоретичних методів, а саме аналізу практик і публікацій з вітчизняного досвіду використання аналізу проведених дій під час підготовки органів військового управління у Збройних Силах України, огляду стандартів підготовки військовослужбовців збройних сил США, сутності поняття «аналізу проведених дій» та його видів, дав змогу визначити методичні особливості підготовки та проведення аналізу проведених дій, проблемні питання його організації; представити основні тенденції обробки даних та автоматизації їх для проведення аналізу проведених дій під час тренувань та окреслити такі висновки:

1. Аналіз проведених дій відноситься до діяльності, що складається із словесного обміну думками, аналізу тактичних ситуацій, перегляду аудіо- і відеозапису з відтворення тренування, та спрямована на обговорення подій усіма учасниками й формування висновків.

2. Процес аналізу проведених дій містить: планування; підготовку; проведення; рецензування. Основною метою такого аналізу є підвищення результативності підготовки військових фахівців завдяки максимізації переваг навчання – надання розуміння ефективності виконаних завдань і дій, уможливлення критичного зворотного зв'язку, підтримка оцінювання та порівняння для кращої саморефлексії навчальної аудиторії. Цілями аналізу проведених дій слід вважати: визначення проблем, що виникли під час тренування; формування рішення стосовно кожної проблемної ситуації; перетворення рішення на цілі майбутнього тренування для підвищення рівня підготовленості особового складу.

3. Методика проведення аналізу проведених дій передбачає надання зворотного зв'язку результативності дій кожного учасника (підрозділу) тренування – це є ключовим його елементом. Зазначене дає змогу підвищувати рівень підготовленості через виявлення недоліків, їх причин та вчасного проведення відповідних коригувальних дій.

4. Основна відповідальність за проведення результативного аналізу проведених дій покладається на керівника (лідера) такого аналізу, що володіє відповідними компетентностями, щоб спрямовувати всі обговорення разом із навчальною аудиторією на виявлення та визначення проблеми, розроблення рішення та формулювання коригувальних дій. У такий спосіб ті, хто навчаються, сприймають таке рішення як власне, а не нав'язане керівництвом тренування.

Отже, використання методу аналізу проведених дій та дотримання методичних особливостей його підготовки та проведення дасть змогу підвищувати рівень підготовленості ланки військових управлінців усіх рівнів. Це є важливим, оскільки (за інших рівних умов) помилки управління виявляються більш вирішальними для процесу функціонування будь-якої системи професійної діяльності, ніж помилки виконавчих підсистем.

Список використаних джерел:

1. Тимчасова інструкція з процесу аналізу проведених дій заходів підготовки: затв. начальником Головного управління підготовки ЗС України ВП 7(3)-00(01).01. Грудень, 2019.
2. FM 25-100: Training the force. Fort Leavenworth, KS: US Army Combined Arms Center of Department of the Army, 1988b.

ОСОБЛИВОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Войтенко Данило Сергійович

курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Бодирєв Дмитро Анатолійович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

У сучасних умовах надзвичайно важливою стає якісна вогнева підготовка працівників Національної поліції України. Це пояснюється не лише потребою у вмінні ефективно захищати себе та громадян від озброєних злочинців, але й реальними загрозами, що походять від поширення зброї серед населення. Розповсюдження зброї в суспільстві, особливо серед злочинців, стає серйозним викликом для правоохоронних органів. Цей процес часто спричинений погіршенням економічної та соціально-політичної ситуації в країні, а також зростанням кримінальної активності. Незаконно придбана та утримувана зброя, яка нерідко потрапляє у руки злочинців, створює серйозні загрози громадській безпеці та порядку [3].

Тому, підвищення рівня професійної підготовки поліцейських у використанні вогнепальної зброї стає надзвичайно актуальним завданням. Це не лише підвищує їх власну безпеку, а й забезпечує відповідальне втручання в ситуації, що потенційно загрожують громадянам. Такий підхід дозволяє забезпечити не лише безпеку правоохоронців, а й захист громадського порядку у країні в цілому. У світлі сучасних викликів і загроз, які стикаються правоохоронні органи, важливо враховувати значення якісної підготовки поліцейських у застосуванні вогнепальної зброї. Часом, особливо в екстремальних ситуаціях, коли кожна секунда має значення, працівники поліції змушені діяти швидко і в умовах обмеженого часу [1].

Один із аспектів, який варто враховувати, це високий ризик зіткнення з терористичною діяльністю або іншими тяжкими злочинами, які часто включають в себе використання зброї та вибухових пристроїв. В таких ситуаціях навички точної стрільби, особливо на рухливі цілі, стають критично важливими, адже вони можуть врятувати життя як поліцейського, так і невинних людей [4].

Досвід і аналіз показують, що багато поліцейських не мають достатніх навичок у цій області. Відсутність стабільних знань і практичних вмінь може призвести до серйозних наслідків у критичних ситуаціях. Тому важливо посилити навчання і тренування поліцейських з метою підвищення їхньої ефективності та безпеки як для них самих, так і для громади, яку вони обслуговують [1].

Аналіз реальних випадків стрілянин показує, що система навчання поліцейських має бути комплексною та включати різноманітні аспекти. Вона повинна охоплювати базову підготовку з метою швидкого та точного влучання цілей на різних відстанях, правову підготовку для швидкого реагування на ситуації та прийняття обґрунтованих рішень щодо застосування зброї, а також психологічну підготовку для збереження емоційної стійкості та влади над ситуацією. На

сьогоднішній день у навчанні поліцейських зі стрільби використовується різноманітні вправи, спрямовані на розвиток навичок, а також проводяться пошуки найбільш ефективних методик навчання. Особливу увагу приділяють спеціальним стрілецьким вправам, спрямованим на збереження безпеки при використанні зброї, таким як правильне утримання та контроль ствола зброї під час переміщення зі зарядженим станом, а також правильне взаємодіяння зі спусковим гачком [5].

Інструктори з професійної підготовки використовують спеціальні методики, спрямовані на формування у поліцейських не лише навичок стрільби, але й вміння ефективно керувати ситуацією в умовах стресу. Вони активно застосовуються для підготовки особового складу поліцейських підрозділів з метою забезпечення їх безпеки та ефективного виконання службових обов'язків.

На сьогоднішній день існують значні прогалини у вивченні аспектів вогневої підготовки поліцейських, особливо щодо ситуацій стрілянини в реальних умовах та в контексті службово-бойової діяльності. Це створює перешкоди для повного формування необхідних навичок і відповідної професійної компетенції у працівників поліції [3].

Використовуючи зібраний міжнародний досвід, проводиться ряд спеціальних вправ, спрямованих на підвищення рівня стрілецької майстерності у різних аспектах. Це включає швидке вилучення пістолета, ефективну перезарядку зброї, безпечне переміщення зі зброєю в різних напрямках, а також стрільбу на рухомих цілях. Ці практичні вправи допомагають підвищити відповідність та готовність поліцейських до реальних ситуацій, забезпечуючи їм необхідні навички та впевненість у своїх діях [2].

Отже, в контексті воєнного стану особливе значення має якісна вогнева підготовка працівників поліції, оскільки вони знаходяться в передовій боротьби зі злочинністю та загрозами для громадської безпеки. Враховуючи складність ситуацій, з якими стикаються поліцейські під час воєнного стану, важливо надати їм повний спектр необхідних навичок і знань. Особлива увага повинна бути зосереджена на трьох основних аспектах вогневої підготовки: базова техніка стрільби для ефективного поранення цілей на різних відстанях, правові знання для адекватної оцінки ситуації та вибору оптимального рішення, а також психологічна стійкість для управління стресовими ситуаціями.

На основі міжнародного досвіду необхідно розробляти та впроваджувати спеціальні програми навчання, спрямовані на підвищення рівня стрілецької майстерності та ефективного використання зброї в реальних умовах. Такі програми мають включати різноманітні вправи зі стрільби, а також спеціальні тренування з управління стресом та прийняття рішень в умовах небезпеки.

Список використаних джерел:

1. Владимиров М. В. Вогнева підготовка: проблематика та шляхи вирішення під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану. 2022 р. с.32-33 с.
2. Владимиров М. В., and В. В. Підгайна. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр.[конф.(м. Харків, 26 трав. 2023 р.)]. Вінниця: ХНУВС, 2023р. С. 66-69.
3. Носкова Т. І., В. М. Головка. Вогнева підготовка працівників поліції під час воєнного стану. 2022р. 66-67 с.

4. Омельченко А. А. Зміни у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. The 7 th International scientific and practical conference Modern research in world science(October 2-4, 2022) SPC Sci-conf. com. ua, Lviv, Ukraine. 2022p. 1320 с.
5. Шелест Ю. Д. Вогнева підготовка працівників поліції під час воєнного стану. Проблеми сучасної поліцейстики: тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 квіт. 2022 р.). Харків, 2022.С. 316-318.
6. Бодирев, Д. А., & Завістовський, О. Д. (2023). Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство, (3), 246-249. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.44>.

СЕКЦІЯ ІХ. ПОЖЕЖНА ТА ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Герасименко Марія Євгенівна

Курсантка 1-го курсу Навчально-наукового інституту Права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції, Факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Король Катерина Сергіївна

Викладач кафедри Тактико-спеціальна підготовка
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

В умовах воєнного стану поліцейські стикаються зі значними викликами та загрозами для своєї особистої безпеки. Вони виконують важливі завдання з підтримання громадського порядку та забезпечення безпеки громадян, проте військові дії можуть створювати додаткові загрози для їхнього життя та здоров'я.

Особиста безпека поліцейських є найважливішим аспектом успішного виконання службових обов'язків, особливо в умовах воєнного стану. Забезпечення безпеки персоналу має бути головним пріоритетом для поліцейських, оскільки це може врятувати їхнє життя у небезпечних ситуаціях.

Для забезпечення якісної особистої безпеки поліцейських вони повинні дотримуватися всіх вимог інструкцій та наказів від Міністерства внутрішніх справ України та Головних управлінь Національної поліції в областях/районах. Крім того, важливо постійно підвищувати свої знання щодо тактико-спеціальних та психологічних прийомів для забезпечення власної безпеки [1, с. 14].

Однією з основних проблем, з якими стикаються поліцейські в умовах воєнного стану, є недостатня підготовка до реагування на воєнні загрози. Багато поліцейських не мають необхідних знань та навичок для ефективного захисту в умовах воєнних дій. Крім того, вони можуть стикатися з недостатнім забезпеченням особистими захистними засобами та засобами комунікації, що ускладнює їхню роботу та підвищує ризик для їхнього життя.

Виконання службових обов'язків поліцейськими в особливому режимі пов'язане з постійним емоційним напруженням та необхідністю реагування на складні ситуації, які можуть становити загрозу для їхнього життя та здоров'я. Принцип «безперервності» служби в умовах воєнного стану означає, що поліцейські змушені виконувати свої обов'язки у бронежилетах, зі зброєю та під ризиком для життя під час виконання різних завдань, таких як рятування людей з-під завалів під час обстрілів [2, с. 65].

Такі умови служби, постійні тривоги та загрози можуть спричинити фізичну та психологічну перевтому, професійне вигорання та інші проблеми серед поліцейських. Це може впливати на їхню ефективність та бажання продовжувати службу.

Забезпечення безпеки поліцейських під час виконання службових обов'язків є складною та важливою задачею, оскільки ризики, з якими вони стикаються, можуть бути різноманітними за характером та наслідками. На жаль, практика показує, що безпека праці поліцейських на сьогоднішній день не є задовільною, оскільки значна кількість поліцейських щорічно стикаються з травмами, психологічними проблемами та навіть самогубством.

Поліцейські можуть бути залучені до виконання різноманітних бойових завдань, зокрема обслуговування блокпостів, які є об'єктами підвищеного ризику. Блокпости - це пункти контролю та пропуску, які тимчасово встановлюються на в'їзді/виїзді з території, де діє воєнний стан. На блокпостах проводиться перевірка осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів, розташування вогневої зброї та техніки, а також забезпечення необхідних умов для поліцейських, які обслуговують ці пункти [3, с. 20].

Під час служби на блокпостах поліцейським важливо дотримуватися правил особистої безпеки, оскільки вони мають стикатися з перевіркою не лише транспортних засобів, але й осіб, які можуть мати зброю.

Для покращення безпеки поліцейських в умовах військового стану необхідно розробити та впровадити спеціальні програми підготовки, спрямовані на навчання поліцейських ефективним стратегіям та технікам захисту в умовах військових дій. Також важливо забезпечити їх необхідними захистними засобами та засобами комунікації, що допоможе зменшити ризик для їхнього життя та здоров'я [4, с. 185-187].

Професійна діяльність поліцейських в умовах військового стану представляє серйозну загрозу для їхньої безпеки і вимагає особливої уваги та підтримки.

Надзвичайні ситуації, що можуть призвести до травмування або загибелі поліцейських, можуть мати різноманітні причини. Серед них можна виділити психофізіологічні фактори, такі як помилкові дії через втому від важкої роботи або напруженість, об'єктивні обставини, які не залежать від поліцейського, а також суб'єктивні причини, які можуть виникати через неправильні дії, помилкову оцінку ситуації, недооцінку власних можливостей, порушення правил безпеки та обійдення нормативів щодо поводження зі зброєю. Важливо враховувати всі ці фактори для запобігання негативним наслідкам та забезпечення безпеки поліцейських у виконанні службових обов'язків [2, с. 68-69].

Отже, забезпечення особистої безпеки поліцейських в умовах військового стану є важливим завданням, яке потребує уваги та розв'язання. Шляхи покращення безпеки поліцейських включають в себе підвищення рівня підготовки та забезпечення необхідними ресурсами. Реалізація цих стратегій допоможе зменшити загрози для особистої безпеки поліцейських в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Грибан В.Г. Безпека працівників Національної поліції в умовах надзвичайних ситуацій: навчальний посібник (Грибан В.Г., Фоменко А.Є., Казначеев Д.Г., Бойко О.І. / за заг. ред. Грибана В.Г.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 100 с.

2. Ковалів М.В., Іваха В.О. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2016. № 837. С. 65-70.
3. Особиста безпека поліцейського в умовах дії правового режиму воєнного стану: навч. посіб. /[уклад.: Боровик М. О., Шутяк І. А., Ларіонова І. Т., Іншеков М. В.]; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Ф-т № 3, Каф. такт. та спец. фіз. підготовки. – Вінниця : ТВОРИ, 2023. – 188 с.
4. Скляр О. С. Нормативне забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2020. No 4. С. 185-192.

СЕКЦІЯ Х. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ МУЗЕЇВ ЖИТОМИРА

Соколовська Марія Олегівна

здобувачка вищої освіти природничого факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Романюк Руслана Костянтинівна

доктор педагогічних наук, професор, декан природничого факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Музей як соціокультурна складова суспільства виконує багато важливих функцій та допомагає вирішувати проблеми адаптації людини до реалій об'єктивної дійсності. Роль і місце природничих музеїв як соціального інституту взаємодії людини з природним світом та механізм предметно-просторової організації навколишнього середовища є визначальною. Аналізуючи діяльність природничих музеїв у соціокультурному вимірі, вітчизняний науковець О. Климишин виокремив низку функцій, які відображають їх суспільне призначення [1, с. 45–48]. На думку вченого, однією з важливих функцій природничих музеїв є документальний облік натуралій, що дозволяє отримати наукову інформацію процесів і явищ навколишнього середовища відповідно до природничого профілю інституції. Не менш важливою є функція зберігання, реалізація якої дозволяє формуванню сприятливих умов для збереження наукових фондів у спеціально побудованих експозиційних залах, приміщеннях та сховищах, за умови дотримання температурних та технічних рекомендацій.

Виконанню дослідницьких завдань сприяє науково-дослідна функція, яка зумовлює вибір актуальної тематики відповідно до спеціалізації профільних установ. У межах природничих музеїв наукова діяльність визначається у дослідженні музейних фондів, організація обліку, зберігання, консервація, реставрація та систематизація природних об'єктів, проектування колекцій та здійснення наукових доробок. Останній вид діяльності передбачає публікацію наукових матеріалів у вигляді фахових статей, посібників, монографій, методичних рекомендацій, каталогів буклетів тощо.

Перехід до інформаційного суспільства зумовлює серйозні зміни в методах роботи природничих музеїв. Виконання цього завдання покладено на інформаційно-аналітичну функцію, яка, за допомогою новітніх інформаційних технологій, наповнює суспільний простір актуальними і важливими повідомленнями. Крім того, інформаційні технології дозволяють музейним працівникам отримувати нові знання й аналізувати результати польових і лабораторних досліджень. Для відвідувачів природничих музеїв, завдяки технічним можливостям, створюються сприятливі умови для ознайомлення з експозиціями чи колекціями у фото, відео чи аудіо форматах. Завдяки представленню природничих музеїв в мережі інтернет, усі

зацікавлені особи отримують унікальну можливість здійснити віртуальний тур по залах установи.

Визначальною метою функціонування музеїв природничого напрямків є реалізація освітньо-виховної функції. Це виражається у набутті нових знань про природу і довкілля, їх осмислення й аналіз, екологічному й естетичному вихованні суспільства, розуміння значимості охорони та збереження природи для майбутніх поколінь. Саме тому важливою складовою функціонування музею є комунікативна складова. Її мета спрямована на передачі інформації, поширення знань та пропагування культурної і природної спадщини. Невипадково природничий музей можна розглядати як інститут, який не лише збагачує світогляд, а й реакраційне місце де можна відпочити й отримати естетичну насолоду [1, с. 45–48].

Видатну цінність з погляду збереження, природної краси, естетики та науки має природна спадщина Житомира. У місті функціонують природничі музеї, експозиції яких вважається одними з найкращих в Україні. Осередком збереження і репрезентації природно розмаїття житомирського краю є Житомирський обласний краєзнавчий музей – один з найстаріших музейних закладів України. Він був заснований у другій половині XIX ст. з метою вивчення природи та історії поліського регіону. Офіційною датою відкриття музею вважається 1865 р. коли губернатором Волині М. Чертков у Житомирській публічній бібліотеці представив для огляду особисту колекцію мінералів та гірських порід, яка нараховувала 48 зразків. Важливу роль у розбудові музейної справи зіграло духівництво Волині з ініціативи якого було створено церковно-археологічне товариство та збудовано спеціальне приміщення для збереження давніх пам'яток.

Сьогодні Житомирський обласний краєзнавчий музей складається з 7 відділів – художній, історичний, етнографічний, інформаційно-виставковий, відділ фондів, відділ природи, відділ досліджень культурної спадщини і науково-методичної роботи з музеями [2]. Відділ природи є одним з найдавніших музейних закладів Полісся, в якому експонуються найбільш типові види флори та фауни краю. За період свого існування музей постійно змінював приміщення у різних сакральних спорудах. Зокрема, впродовж 1987–2011 рр. музей природи знаходився у Хрестовоздвиженській церкві.

На сучасному етапі свого розвитку музей природи має багату і різноманітну колекцію, а його фонд складається близько 12 тисяч експонатів. Найкращими зразками є колекція корисних копалин регіону, яка складається із граніту і лабрадориту. У музеї зберігаються унікальні фрагменти моріону, топазу, берилу місцевих родовищ та колекція пісковиків. Великою цінністю вважається зібрана В. Бруховським сукупність таксидермічних скульптур птахів Житомирської області [3]. Свій внесок у розбудову природничого музею зробили видатні українські геологи П. Тутковський і С. Більський, ботанік Р. Собкевич та метеоролог М. Кудрицький.

Працівники відділу природи Житомирського обласного краєзнавчого музею проводить екскурсії по виставках природничих колекцій у приміщенні музею. Окремо функціонує пересувна виставка "Природа Житомирської області". Співробітники музею читають лекції, організовують громадські заходи з природничої тематики для різних вікових груп, займаються науково-дослідницькою і освітньо-виховною роботою, що дало змогу створити "Каталог палеонтологічних зразків викопної фауни антропогенного періоду" [3]. Поряд найбільшими природничими музеями України музей природи Житомира відіграє провідну роль у популяризації та вивченні природи нашої держави.

Важливу роль у збереженні природних багатств України здійснює музей Природи на природничому факультеті Житомирського державного університету імені Івана Франка. Він був заснований у 1973 – 1976 роках з ініціативи Кена Івановича як зоологічний музей, колекція якого нараховувала близько 400 експонатів тварин. Великий внесок у розбудову музею здійснили викладачі природничого факультету.

У музеї зібрано багатий палеонтологічний матеріал, колекція якого нараховує близько 80 одиниць збереження і характеризує такі геологічні епохи як палеозой, мезозой, кайнозой. Серед експонатів є представники морської фауни – черепашки древніх черевоногих, двостулкових і головоногих молюсків (амонітів, наутілусів, белемнітів), древні губки, корали, морські їжаки, нумуліти, зуби акул. Вони знайдені на території Житомирщини, яку в давнину не раз вкривало море. Серед палеонтологічних експонатів музею є відбитки гігантських хвощів, плаунів, вапняки Сарматського моря. Колекція гідробіонтів представлена мешканцями морських і прісноводних водойм: губки та корали, голкошкірі, молюски, ракоподібні, риби.

Сьогодні музей Природи Житомирського державного університету імені Івана Франка складається з 650 експонатів тварин, серед яких мушлі 50-ти видів молюсків, 15 видів ракоподібних і хеліцерових, понад 100 видів комах, цікава колекція коралів і голкошкірих, близько 60 видів риб, 20 видів амфібій, 30 видів плазунів, 250 видів птахів, 70 видів ссавців. Окрасою музею є шимпанзе, антилопа зебу, як, голова зубра, гігантський броненосець, африканський страус, американський страус нанду, рожевий пелікан, тощо. Колекція рідкісних і дорогоцінних мінералів та гірських порід Житомирщини, України, Євразії налічує понад 200 експонатів [4].

Здобувачі природничого факультету, вивчають у музеї фонові види України, знайомляться з рідкісними та зникаючими тваринами, що потребують охорони. Зокрема, серед Червонокнижних видів України у колекції музею Природи Житомирського державного університету імені Івана Франка представлені комахи (красотіл пахучий, вусач великий дубовий, жук-олень, махаон, мнемозина, бражник мертва голова, сатурнія мала та ін.).

Музей Природи є одним із найкращих серед закладів вищої освіти України. Для здобувачів факультету музей є вагомою базою і яскравим наочним зібранням при вивченні курсів зоології, геології, анатомії людини, ботаніки. Музей завжди відкритий для усіх, хто хоче пізнати багатство і різноманітність природи. Музей підтримує тісний зв'язок зі школами міста Житомира і області, обласним еколого-натуралістичним центром, іншими навчальними і виховними закладами Житомира. За останні роки було проведено близько 200 екскурсій на різну тематику для житомирян і гостей міста з усіх куточків України та зарубіжних країн [4].

Список використаних джерел:

1. Климишин О. С. Природнича музеологія: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 208 с.
2. Житомирський обласний краєзнавчий музей. URL: <http://kraymuz.zt.ua/about-museum/museum-history/>.
3. Музей природи (м. Житомир). URL: <https://drymba.com/uk/1045783-muzey-pryrody-zhytomyr>.
4. Музей природи. Житомирський державний університет імені Івана Франка. URL: https://zu.edu.ua/museum_nature.html.

СЕКЦІЯ XI. ХІМІЯ, ХІМІЧНА ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

СИНТЕЗ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ДВОЯДЕРНОГО КОМПЛЕКСУ РУТЕНІЮ – КАТАЛІЗАТОРА У РЕАКЦІЇ ОКИСНЕННЯ ВОДИ

Рибін Є.М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Dieter Sorsche

Доктор наук

Інститут неорганічної хімії Ульмського університету, Німеччина

Sven Rau

Професор, доктор наук

Інститут неорганічної хімії Ульмського університету, Німеччина

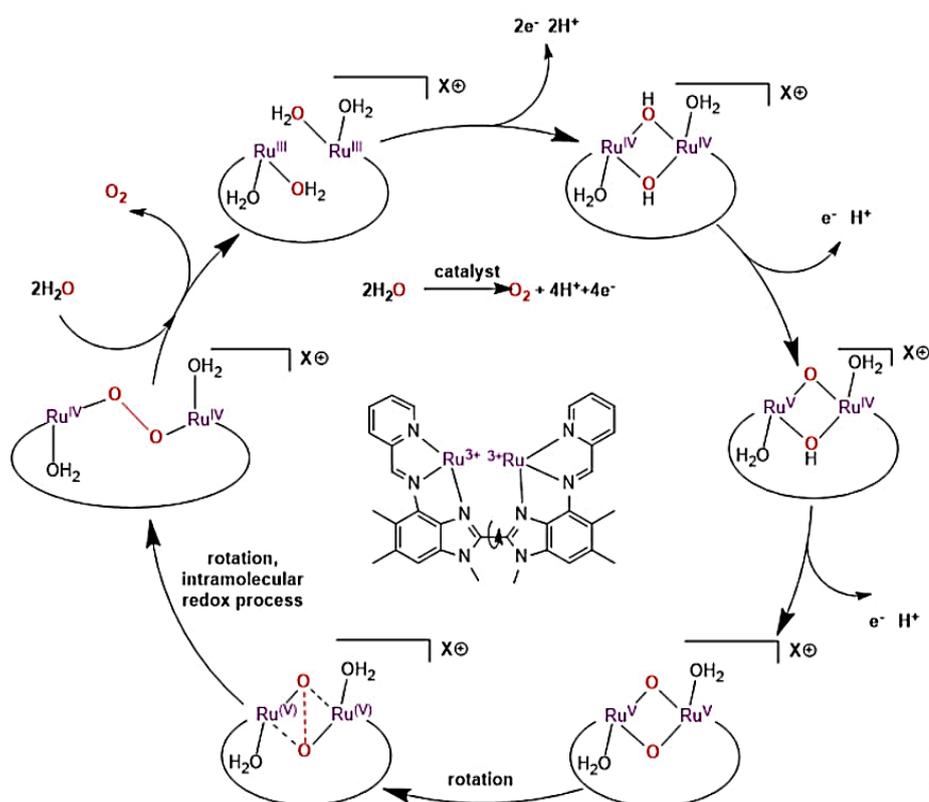
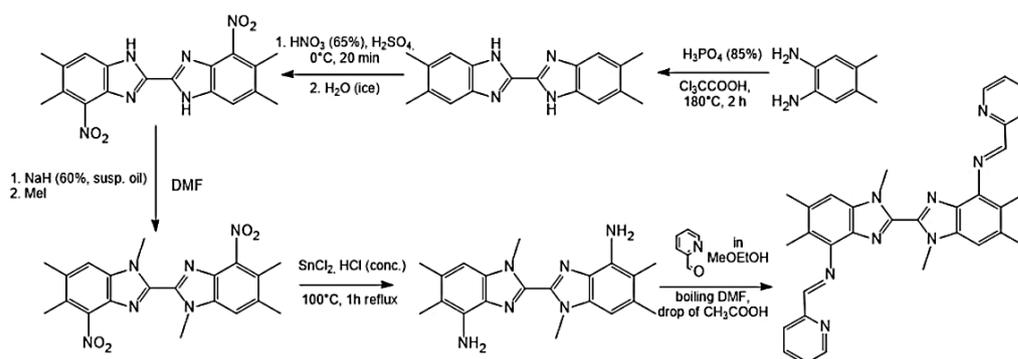
Моделювання біохімічних процесів є однією з основних глобальних задач сучасної хімії. Багато хімічних перетворень, що відбуваються під час функціонування живих організмів, здійснюються за участі металовмісних комплексів, які виступають у ролі каталізаторів біохімічних реакцій. Саме тому синтез та вивчення нових представників цього класу речовин на предмет каталітичної активності є одним із пріоритетних напрямків сучасних досліджень. Фотосинтез, як наріжний камінь життя на Землі, є процесом, шляхи моделювання якого активно шукає наука сьогодні [1].

У свою чергу, окиснення води – приклад важливого і вартого детальних досліджень процесу, що є не тільки ключем до створення штучного фотосинтезу, а й до розробки технологій видобування екологічно чистих видів енергії. Саме цим і мотивований вибір тематики досліджень, а також обумовлена **актуальність** представленої роботи.

Відомо, що одним із способів розробки нової молекули-ефективного фотокаталізатора є своєрідний її «збір» із трьох основних частин: активного центру, фотосенситайзора та містка між ними. Метою даної роботи є реалізація першого етапу на шляху створення повноцінного фотокаталізатора, а саме – синтез та дослідження нової комплексної сполуки, яка може виконувати роль безпосереднього каталітичного центру під час реакції окиснення води. У якості металу-комплексоутворювача було обрано рутеній, відомий завдяки численним прикладам прояву активності у згаданому процесі [2]. Огляд наукових публікацій про комплекси рутенію приводить до висновку, що у якості каталізатору для реакції видобування кисню з води використовуються як одно- [3], так і двоядерні [4] координаційні сполуки сорок четвертого елемента.

Серед багатьох органічних лігандів було обрано 1,1',5,5',6,6'-Гексаметил-4,4'-біс(2-піколіміно)-2,2'-бібензімідазол [5], оскільки можливість обертання навколо центрального зв'язку теоретично може позитивно вплинути на перебіг

каталітичного процесу.

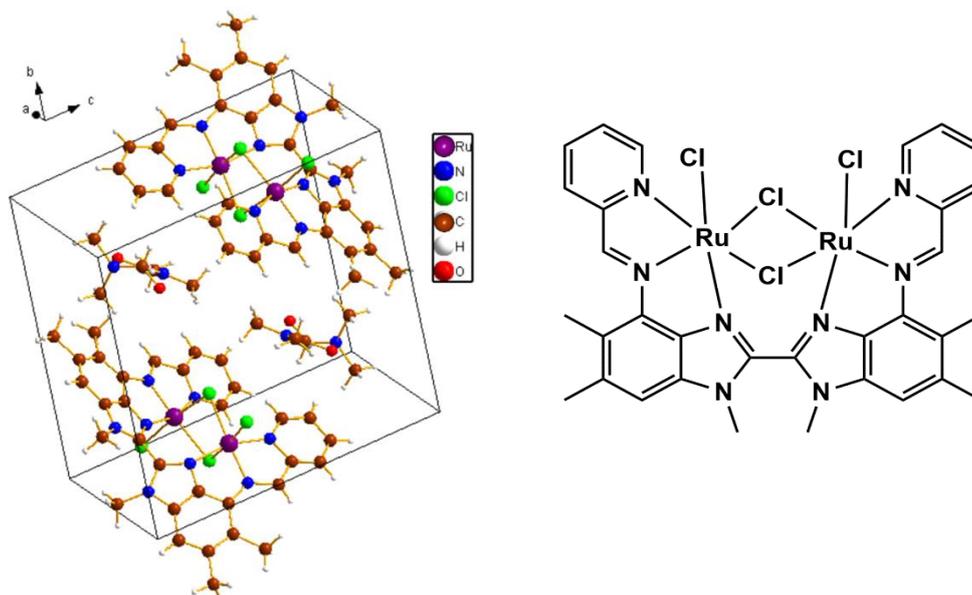


Першим етапом на шляху до створення нової сполуки стало відтворення синтезу ліганду згідно джерела [5]. Усі реакції характеризуються достатньо високими виходами та високою чистотою утворених продуктів, однак на стадії утворення нітросполуки продукт було необхідно очистити від домішок шляхом перекристалізації з 2-метокси етанолу.

Другий етап роботи – синтез рутенієвого комплексу із одержаним лігандом. На основі вивчення літературних джерел було обрано та опробовано дві методики синтезу:

1) Стехіометричну суміш дихлоро(1,5-циклооктадієну) рутенію (II) та ліганду (2 моль до 1 моль) кип'ятили у диметилформаміді за температури 160°C протягом двох годин. Після чого реакційну суміш охолоджували до 0°C для випадення осаду утвореного комплексу. Чорний аморфний осад відфільтровували та сушили до повного вилучення розчинника.

2) Стехіометричну суміш хлориду рутенію (III) тригідрату та ліганду (2 моль до 1 моль) кип'ятили в етанолі за температури 80°C протягом чотирьох годин. Після чого реакційну суміш охолоджували до 0°C для випадення осаду утвореного комплексу. Фільтруванням та подальшим висушуванням отримували аморфний чорний із зеленуватим відтінком осад. При додаванні до фільтрату висолуючого розчинника (диетилового етеру) випадав додатковий осад схожої структури, але із більш вираженим зеленуватим відтінком.

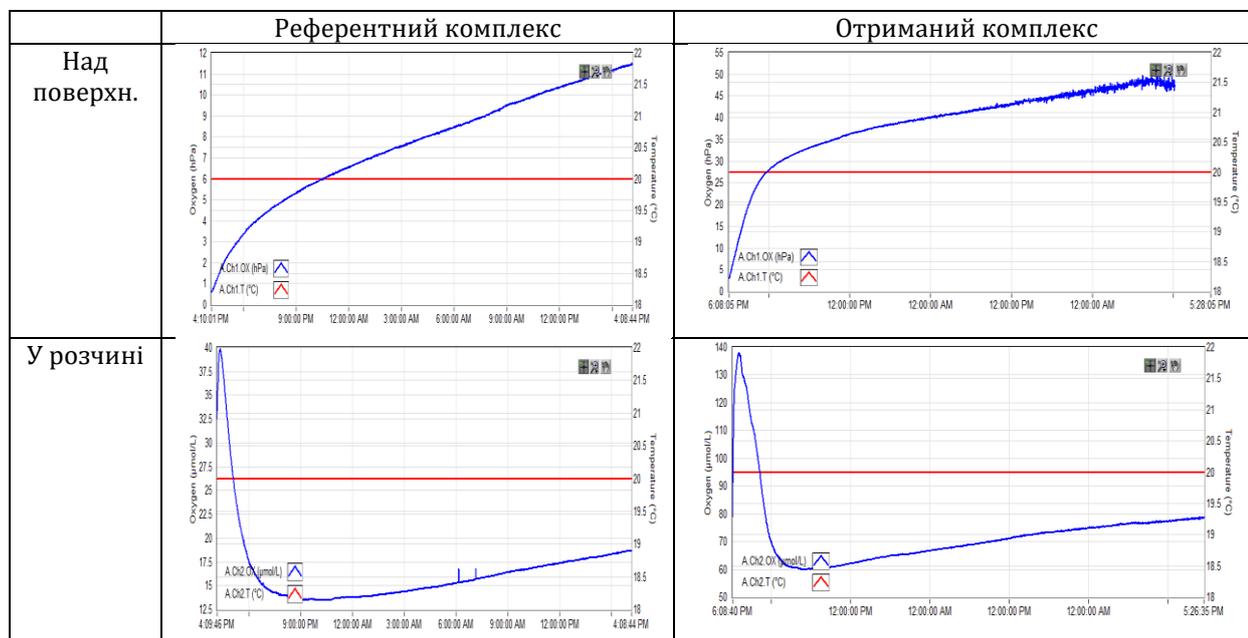


Чітко встановити структуру вийшло для комплексу, отриманого способом «1». Невеличкі монокристали які вдалося отримати, були досліджені методом рентгеноструктурного аналізу (scXRD). Дані елементного аналізу підтвердили однаковий склад кристалів і аморфного осаду. Окрім того, отриманий комплекс охарактеризували методами інфрачервоної спектроскопії, електронної спектроскопії та мас-спектрометрії. Згідно даних, отриманих за допомогою фізичних методів дослідження, найімовірніший ступінь окиснення рутенію у складі отриманого комплексу – +3. Точний склад комплексів, отриманих способом «2» встановити не вдалось, оскільки жодна із численних спроб провести кристалізацію за різними методиками не була успішною. Усі одержані осади добре розчинні в диметилформаміді та диметилсульфоксиді, набагато гірше в ацетоні, ацетонітрилі, метанолі та воді, нерозчинні у неполярних розчинниках.

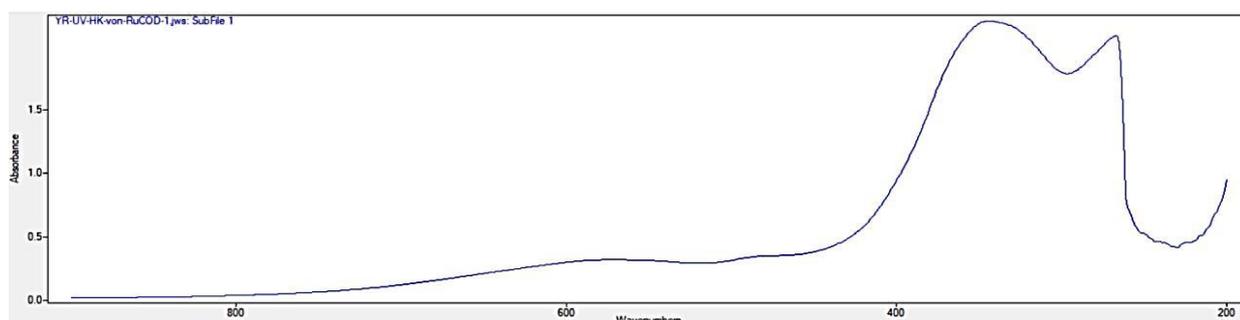
Останнім етапом роботи була перевірка каталітичних властивостей отриманого двоядерного рутенієвого комплексу та порівняння із добре відомим одноядерним комплексом. У якості сполуки для порівняння обрано терпіридиновий комплекс рутеній трихлориду.

До кожного із твердих зразків із розрахунку концентрації $5 \cdot 10^{-4}$ моль/л в інертній атмосфері додавався розчин нітрату амонію-церію складу $(\text{NH}_4)_2[\text{Ce}(\text{NO}_3)_6]$ (0,22 моль/л). Пробірка, у якій відбувався каталітичний процес окиснення води ($2\text{H}_2\text{O} + 4\text{Ce}^{+4} \rightarrow \text{O}_2 + 4\text{Ce}^{+3} + 4\text{H}^+$) була оснащена магнітною мішалкою та спеціальними датчиками для детектування кисню у розчині та над його поверхнею. Результати експерименту, які демонструють достатньо високу каталітичну активність отриманого каталізатора у порівнянні з референтним, представлено нижче у вигляді графіків залежності концентрації кисню від часу.

Таким чином, нами синтезовано новий двоядерний комплекс рутенію (III), встановлено його структуру й досліджено його спектральні та каталітичні властивості. Встановлено, що в області окиснення води така симетрична структура із двома рутенієвими центрами є достатньо активною, що робить цей клас сполук перспективним для подальших досліджень.



Додаток



Інфрачервоний та електронний спектри отриманого рутенієвого комплексу

Список використаних джерел:

1. Barber, J., & Tran, P. D. (2013). From natural to artificial photosynthesis. Journal of The Royal Society Interface, 10(81), 20120984.

2. Matheu, R., Garrido-Barros, P., Gil-Sepulcre, M., Ertem, M. Z., Sala, X., Gimbert-Suriñach, C., & Llobet, A. (2019). The development of molecular water oxidation catalysts. *Nature Reviews Chemistry*, 3(5), 331-341.
3. Matheu, R., Ertem, M. Z., Gimbert-Suriñach, C., Sala, X., & Llobet, A. (2019). Seven coordinated molecular ruthenium-water oxidation catalysts: a coordination chemistry journey: focus review. *Chemical reviews*, 119(6), 3453-3471.
4. Berardi, S., Francàs, L., Neudeck, S., Maji, S., Benet-Buchholz, J., Meyer, F., & Llobet, A. (2015). Efficient Light-Driven Water Oxidation Catalysis by Dinuclear Ruthenium Complexes. *ChemSusChem*, 8(21), 3688-3696.
5. Muller, E., Bernardinelli, G., & Reedijk, J. (1995). 4, 4'-Bis (2-picolinimino)-2, 2'-bibenzimidazoles: A New Class of Dinucleating Ligands Which Allow for a Tuning of the Metal-Metal Distance. Structures and Properties of a Dicopper (II) Complex and of Two Oxygenation Products of a Dicopper (I) Complex; a Tentative Coordination Chemical Modeling of Hemocyanin. *Inorganic Chemistry*, 34(24), 5979-5988.

СЕКЦІЯ XII. ВИДАВНИЦТВО ТА ПОЛІГРАФІЯ

ОГЛЯД СУЧАСНИХ ТРЕНДІВ ДИЗАЙНУ ВЕБ-САЙТІВ

Кисельов Тимофій Сергійович

здобувач вищої освіти ОС «бакалавр» факультету інформаційних технологій
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Гордєєв Андрій Сергійович

доктор технічних наук, професор, професор
кафедри комп'ютерних систем і технологій
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Сучасний дизайн веб-сайтів відіграє надзвичайно важливу роль у розробці інтернет-проектів. Він не лише створює перші враження у відвідувачів, але й впливає на їхню поведінку та взаємодію з сайтом. Ефективний сучасний дизайн враховує не лише естетичні аспекти, але й функціональність, відповідаючи потребам користувачів та вимогам ринку. Він забезпечує зручну навігацію, швидке завантаження, адаптивну адаптацію до різних пристроїв і вирізняється своєю унікальністю, підкреслюючи індивідуальність бренду чи компанії. Такий підхід допомагає підвищити конкурентоспроможність сайту, збільшити кількість відвідувачів та покращити їхнє задоволення від взаємодії з веб-ресурсом.

Зважаючи на важливість сучасного дизайну веб-ресурсів, настає час розглянути актуальні тенденції, що диктують розвиток цієї галузі. Постійно зростаючі вимоги користувачів та стрімкий темп технологічних змін заохочують дизайнерів та розробників до вдосконалення й адаптації. Саме тому важливо розглянути інноваційні напрямки, які дозволять підтримувати високий рівень конкурентоспроможності та відповідати сучасним вимогам ринку. Давайте заглибимось у світ сучасних трендів дизайну веб-сайтів, щоб зрозуміти, які стратегії та концепції зараз переважають і як вони можуть бути застосовані для досягнення максимального ефекту.

Адаптивний дизайн веб-сайту на сьогоднішній день є не просто доречним, але й важливим елементом успішної онлайн присутності [1, 3]. Він дозволяє автоматично адаптувати вигляд та функціональність сайту під різні пристрої та їхні розміри екранів, забезпечуючи комфортне відображення контенту для користувачів. Використання адаптивного дизайну веб-сайту [1, 3] має кілька вагомих переваг: покращує швидкість завантаження сторінок на мобільних пристроях, сприяє підвищенню позицій сайту в пошукових системах, таких як Google, оскільки мобільна дружність стає важливим фактором ранжирування, покращує користувацький досвід та збільшує лояльність аудиторії, адже вони отримують зручний та приємний досвід взаємодії з сайтом на будь-якому пристрої.

Один із найбільш помітних трендів у веб-дизайні на 2024 рік полягає у використанні насичених та живих кольорів [2], які привертають увагу та створюють

відповідний настрій. Кольори відіграють важливу роль у психологічному впливі на користувачів, тому вибір палітри має бути узгодженим з цілями та аудиторією веб-сайту. Яскрава колірна гама може допомогти виділитися серед конкурентів, підкреслити індивідуальність та сформувати позитивне сприйняття бренду.

Іншою стороною дизайну є мінімалізм – класичний стиль, який привертає увагу своєю простотою та лаконічністю [2, 3]. Основна мета цього підходу полягає в створенні дизайну, який зосереджується на основному контенті та легко сприймається користувачем. Такий стиль, добре підходить для різних типів веб-сайтів, але особливо ефективно виглядає на сайтах, які стосуються дизайну, моди, фотографії або технологій. Прикладом такого підходу може бути веб-сайт компанії Apple, який відомий своїм мінімалістичним дизайном, використанням білого простору, стриманими кольорами та простими шрифтами, що допомагає зосередитися на продукції.

Говорячи про стилістику, варто зазначити, що темний режим став не лише популярною, але й практичною функцією на сучасних веб-сайтах та додатках [1, 3, 5]. Він дозволяє користувачам зручно працювати в темний час доби або в темних приміщеннях, зменшуючи втомленість очей від яскравого світла екрану.

Цей режим також полегшує читання контенту, підвищуючи контрастність та видимість елементів на темному фоні. Він створює сучасний та стильний вигляд веб-сайту, підкреслюючи його сучасність.

Застосування 3D-графіки та розширених анімацій [3, 4] стає стандартом у сучасному веб-дизайні. Ці технології дозволяють створювати елементи, які виходять за межі плоскості екрану, надаючи враження глибини та простору. Вони додають динаміки та візуальної привабливості веб-сайтам, створюючи неповторний вражаючий ефект. У такому контексті, використання 3D-графіки [6] та анімацій стає важливим елементом для забезпечення відмінного візуального сприйняття та залучення уваги користувачів.

Таким чином, розглянуті сучасні тренди веб-дизайну відкривають широкі можливості для реалізації різноманітних проєктів у веб-просторі. Маючи такий широкий спектр функціональних, стилістичних та дизайнерських рішень, веб-дизайнер має можливість із великою гнучкістю адаптувати свої проєкти до конкретних потреб та вимог клієнтів. Важливо уточнити, що кожен проєкт вимагає індивідуального підходу та вибору відповідних елементів веб-дизайну. Наприклад, для сайтів, що спрямовані на молоду аудиторію, може бути важливим використання яскравих кольорів та відмінних анімаційних ефектів, тоді як корпоративний сайт може вимагати стриманого мінімалістичного дизайну для відтворення серйозного бренду. Враховуючи потреби та цільову аудиторію кожного проєкту, веб-дизайнер може забезпечити оптимальне поєднання трендових елементів з унікальними характеристиками проєкту, що допоможе досягти максимального враження та ефективності.

Список використаних джерел:

1. Responsive vs. Adaptive Design. URL: <https://careerfoundry.com/en/blog/uidesign/responsive-vs-adaptive-design/> (дата звернення 25.04.2024).
2. Бондар І. О. Теорія кольору: навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.051501 "Видавничо-поліграфічна справа" / І. О. Бондар. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця,

2016. – 164 с.

3. Мінімалізм у веб-дизайні. URL: <https://webtune.com.ua/statti/dyzajn/minimalizm-u-veb-duzajni/> (дата звернення 29.04.2024).
4. Євсєєв, О. С. Створення інтерактивних медіа: навчальний посібник / О. С. Євсєєв. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 138 с.
5. Що таке веб-дизайн? URL: <https://gts-agency.com/blogs/scho-take-veb-dizajn/> (дата звернення 1.05.2024).
6. Гаврилов В. П. 3D-графіка медіа: навчальний посібник / В. П. Гаврилов. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 126 с.

СЕКЦІЯ XIII. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

DOI 10.62731/mcnd-10.05.2024.004

УГРУПУВАННЯ ТЕМПОРЕАЛЬНИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПОТОКОВИХ ДАНИХ ПРИСТРОЇВ ІОТ: ОСОБЛИВОСТІ ЧАСОВОЇ СИНХРОНІЗАЦІЇ

Лук'янець Михайло Олександрович

ORCID ID: 0009-0006-0083-391X

*Аспірант кафедри програмного забезпечення комп'ютерних систем
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», Україна*

У теперішній час мережі пристроїв Інтернету речей (ІоТ) стають все більш поширеними. Ці мережі можуть складатися з різноманітних пристроїв, які збирають дані про погоду, трафік, зображення, відео або звук, серед іншого. Інформація, зібрана такими пристроями, може мати різноманітні формати, такі як тексти, зображення, відео та числові значення, та надходити з різних джерел у реальному часі.

Для ефективної обробки цих даних та їхнього подальшого представлення користувачу у деяких випадках потрібно передбачити їхнє попереднє групування за часом їхнього збору. Оскільки пристрої ІоТ можуть бути різноманітними та збирати різні дані, цей процес ускладнюється. Також ускладнює його можливість наявності розбіжностей у часі, які виникають внаслідок технічних особливостей пристроїв та мереж, які передають відповідні дані.

Відповідно, постає задача синхронізації даних за часовими мітками. Існує значна кількість методів синхронізації часу між пристроями. Виділяють наступні проблеми синхронізації: затримки мережі, мережеві флуктуації, флуктуації на кінцевих системах, розбіжність годинників, дрейф годинників, дрейф швидкості, розбіжність мережі, розбіжність відображення [1].

Часто використовують для подолання цих проблем протокол NTP або синхронізацію з використанням сигналу GPS. Проте, не у всіх випадках це можливо. У віддалених умовах сигнал GPS може бути відсутнім або подавленим, що унеможливить отримання точну синхронізацію мережі пристроїв. Аналогічно, доступ до мережі Інтернет може здійснюватися з великими затримками у віддалених умовах через супутникові мережі, що не дозволить отримати достатню точність для одночасного відображення даних, оскільки затримки отримання даних можуть досягати декількох секунд. Проте також наявні алгоритмічні способи синхронізації мереж пристроїв [1] та способи компенсації затримок при безпосередньому відображенні отриманих від пристроїв даних на пристрої, що отримує потоки даних

від мережі пристроїв [2].

Альтернативним способом може бути синхронізація з визначеними допустимими часовими затримками для врахування можливих розбіжностей у синхронізації пристроїв. Одним із таких способів є синхронізація з допомогою GroupJoin, що є методом з використанням реактивного програмування [3]. У зазначеному методі вихідним результатом будуть отримані групи даних, що можуть використовуватися для подальшого оброблення та відображення, що може дати достатню точність відображення в залежності від вимог до конкретної системи. Також можливе подальше створення методів для синхронізації таких даних і без використання реактивного програмування.

Висновки. Отже, задача синхронізації часу між пристроями у мережах IoT є вирішуваною як в умовах з доступом до GPS та мережі Інтернет з невеликими затримками, так і в умовах без доступу до GPS та значними затримками у отриманні даних через мережу Інтернет для подальшого використання цих даних для аналізу та візуалізації.

Список використаних джерел:

1. Boronat F., Lloret J., Garcia M. (2009) Multimedia group and inter-stream synchronization techniques: A comparative study. Information Systems.
2. Sivrikaya F. & Yener B. (2004) Time synchronization in sensor networks: a survey. IEEE network.
3. Лук'янець М.О. & Сулема Є.С. (2024). Метод угруповання темпоральних мультимодальних потокових даних пристроїв iot на основі реактивного програмування. Системні технології (4).

СЕКЦІЯ XIV. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

ЗБІР І ВИВАНТАЖЕННЯ ДАНИХ КОНТУРІВ ПОЛІВ В ІНФОРМАЦІЙНУ СИСТЕМУ CROPWISE, ВИКОРИСТОВУЮЧИ МЕТОДИ API

Акімов Д.Д.

аспірант кафедри інформаційних систем і технологій
Національний транспортний університет, м. Київ, Україна

Мальцева К.І.

здобувачка вищої освіти інституту інформаційних технологій в економіці
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: Гавриленко В.В

Д-р. фіз.-мат. наук, професор, завідувач кафедри інформаційних систем і технологій
Національний транспортний університет, м. Київ, Україна

Протягом останнього десятиліття інформаційні технології стали невід'ємною частиною ефективного управління в агропромислових підприємствах. Один з важливих аспектів цього управління - обмін даними між різними інформаційними системами. Одним з важливих напрямків обміну є дані про поля підприємства і їх контури, це дає можливість агрономам та фермерам отримувати точну інформацію про стан своїх полів для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, прогнозувати майбутній врожай [1].

Контур поля відображає границі земельної ділянки на карті, зазвичай з точними вимірами та координатами. Це допомагає фермерам, геодезістам та іншим спеціалістам у визначенні розмірів та форми земель, щоб ефективно використовувати їх для сільськогосподарських або інших цілей.

Існує безліч способів визначення контуру поля. На рисунку 1 зображена BPMN модель, яка ілюструє дії спеціаліста геоінформаційних систем під час отримання завдання на виконання обміру контура поля. З даної моделі видно, що для можуть використовуватись сівалки точного землеробства, які фактично вимірюють площу посаженої на полі культури, супутникові знімки, кадастрові дані, тощо.

Крім того, варто зазначити, що цей процес може бути складним та різноманітним, залежно від використовуваних технологій та особливостей самого поля.

Cropwise – комплексна цифрова система управління агровиробництвом компанії, що допомагає аграріям підвищити ефективність бізнесу, значно знизити вартість агрооперацій за рахунок раннього виявлення проблемних зон на полях та раціонального використання ресурсів [2]. Система має як мобільний застосунок так і веб версію, що дає можливість користуватись системою з різних пристроїв.

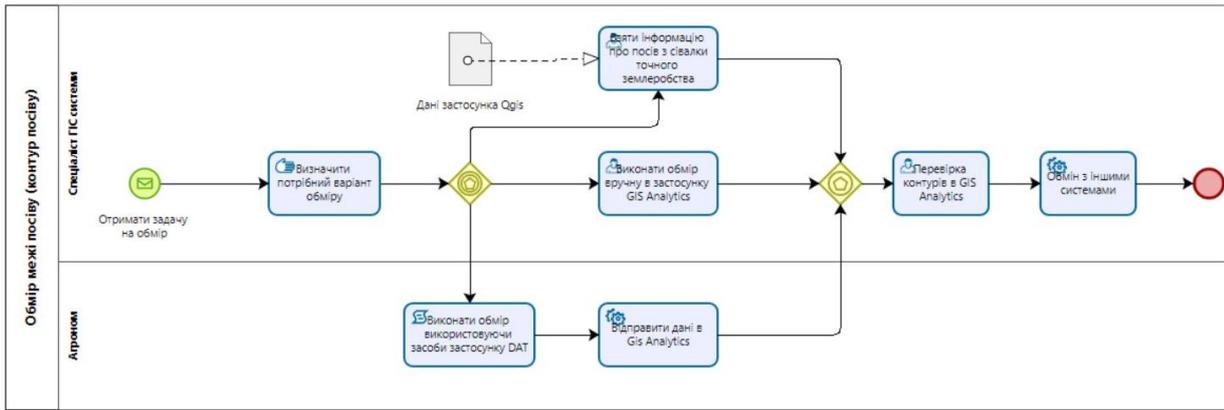


Рис. 1. BPMN модель дій спеціаліста ГІС систем для визначення контура поля

Зважаючи на розмаїття методик збору інформації про контури полів, в інформаційній системі Cropwise було передбачено можливість внесення декількох площ одночасно, а саме:

- офіційна – площа ділянки згідно документації;
- розрахункова – обчислюється за даними точок контура посіву, що визначають за даними супутникових і аеро знімків;
- фактична – обчислюється за даними техніки що сіє культуру, наприклад сівалки точного землеробства.

За контури полів відповідає довідник “Field_shapes”, атрибути якого написані в таблиці 1.

Таблиця 1

Атрибути довідника “Field_shapes”[3], що можуть зберігатись в системі Cropwise.

Назва атрибуту в документації	Тип даних	Пояснення для API
id	int	Унікальний ідентифікатор контура у системі Cropwise Operations. Це поле доступне лише для читання.
field_id	int	Унікальний ідентифікатор поля, до якого належить дана область, у системі Cropwise Operations Platform.
field_external_id	string	Ви можете вказати зовнішній ідентифікатор для поля, і Cropwise Operations Platform знайде поле за цим зовнішнім ідентифікатором.
start_time	datetime	Час, коли контур стає актуальним.
end_time	datetime	Час, коли контур перестає бути актуальним.
calculated_area	float	Площа, обчислена на основі форми контура. Це поле доступне лише для читання.
legal_area	float	Площа по документах для даного контуру.
tillable_area	float	Площа, яка була фактично оброблена.
shape_simplified_[format]	Залежить від формату	Серія атрибутів, що містять спрощену форму області у різних форматах.
shape_[format]	Залежить від формату	Серія атрибутів, які містять або дозволяють задати оригінальну форму області у різних форматах.
external_id	string	Строкове поле для зберігання ідентифікатора елемента для зовнішньої системи.
created_at	datetime	Час, коли об'єкт був створений в системі. Це поле доступне лише для читання.
updated_at	datetime	Останній час, коли об'єкт був оновлений. Це поле доступне лише для читання.

Дані про координати контура поля передаватимемо в форматі GeoJSON. GeoJSON - це відкритий стандартний формат обміну географічною інформацією, побудований

на базі мови об'єктів JavaScript (JSON) [4]. У форматі GeoJSON типи даних "Polygon" і "MultiPolygon" використовуються для представлення географічних об'єктів, таких як області, території або зони. Тип даних "Polygon" визначає одиночний полігон, "MultiPolygon" використовується для представлення набору полігонів, які можуть містити як один внутрішній контур, так і декілька для кожного полігону. На рисунку 2 зображено приклад того як виглядає один з контурів поля, після побудови його в GeoJSON валідаторі geojsonlint [5].



Рис. 2. Побудова поля по точкам координат у форматі GeoJSON

Передавати дані у систему Cropwise будемо за допомогою застосунку Postman[6], який є популярним інструментом для розробки та тестування API. загальний вигляд запиту методом PUT зображений на рисунку 3.

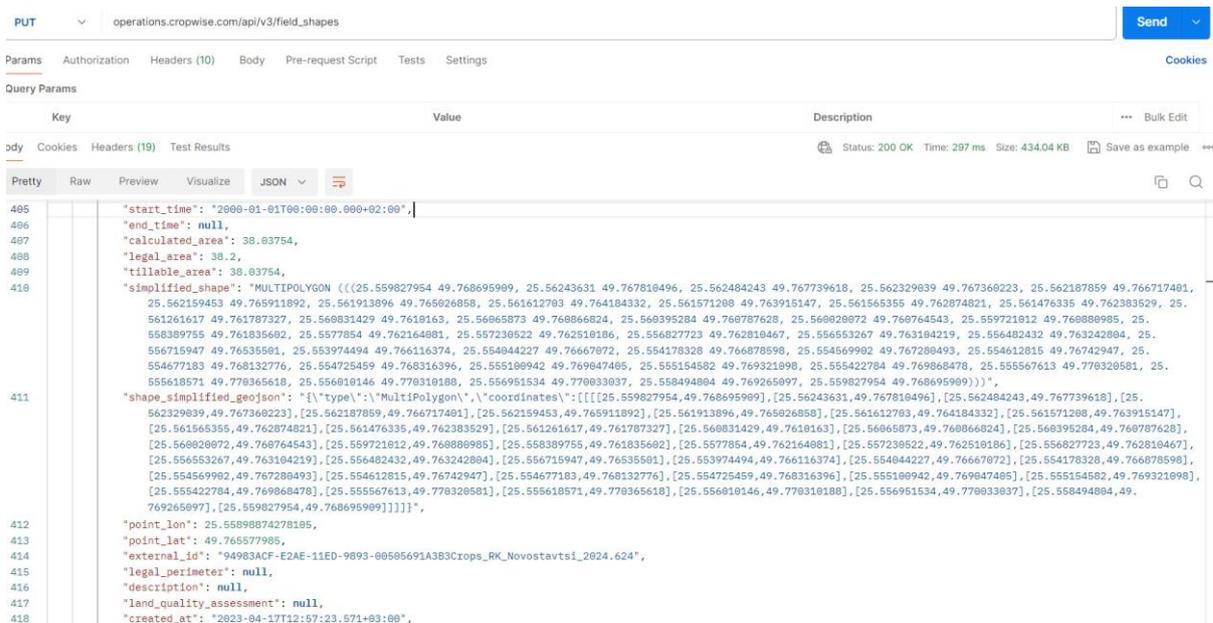


Рис. 3. Інтеграція методу PUT у процес завантаження контуру через Postman

Метод PUT є одним із стандартних методів HTTP-протоколу і використовується для зміни чи оновлення існуючого ресурсу на сервері. Коли клієнтська програма

відправляє HTTP-запит з методом PUT, вона передає серверу повний оновлений об'єкт ресурсу, який замінює попередній. Таким чином, всі дані по контуру поля були передані в застосунок Cropwise, і готові для використання.

Отже, у даній роботі досліджуються методи збору та вивантаження даних контурів полів в інформаційну систему CropWise, використовуючи методи API. Актуальність цього дослідження полягає в можливості оптимізації процесів управління агропромисловими підприємствами. Шляхом автоматизації збору та вивантаження геоданих про контури полів через API, система CropWise отримує можливість точного та швидкого оновлення інформації, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень агрономами та фермерами.

Список використаних джерел:

1. Akimov D. Застосування технологій інтернету речей для оптимізації логістики в сільському господарстві. COMPUTER-INTEGRATED TECHNOLOGIES: EDUCATION, SCIENCE, PRODUCTION. 2023. № 53. С. 9–15. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2524-0560-2023-53-02>.
2. CROPWISE DIGITAL FARMING CONNECTED. cropwise.com. URL: <https://www.cropwise.com/> (дата звернення: 01.05.2024).
3. Cropwise Operations Platform API v3 Apiary. Cropwise Operations Platform API v3 Apiary. URL: <https://cropwiseoperations.docs.apiary.io/#/reference/field-shapes> (дата звернення: 01.05.2024).
4. GeoJSON–Portal for ArcGIS | Документація для ArcGIS Enterprise. URL: <https://enterprise.arcgis.com/ru/portal/latest/use/geojson.htm>.
5. GeoJSON Viewer & Validator. GeoJSON Viewer & Validator. URL: <https://geojsonlint.com/> (дата звернення: 01.05.2024).
6. Postman. URL: <https://www.postman.com/> (дата звернення: 01.05.2024).

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДІСКОРДУ В ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ

Пеньківський Денис Миколайович
Поліський національний університет, Україна

Лапін Андрій Валерійович
кандидат економічних наук
Поліський національний університет, Україна

У сучасному світі, де використання онлайн-технологій є необхідністю, дистанційна освіта стає все більш популярною. Це обумовлено зростанням числа людей, які бажають отримати освіту, але не можуть відвідувати традиційні установи. Онлайн-технології в освіті сприяють ефективнішому навчанню, швидкому доступу до інформації та комфортній формі вивчення матеріалу.

Системи дистанційного навчання надають можливість викладачам оцінити рівень засвоєння матеріалу студентами через тести та забезпечують студентам інформацію про їхній прогрес. Одним із головних переваг таких систем є можливість виявлення плагіату. Наприклад, платформа Moodle співпрацює зі засобами контролю плагіату, що дозволяє вчителям ефективно моніторити оригінальність робіт студентів.

Дистанційне навчання також дозволяє студентам вибирати курси, які відповідають їхнім індивідуальним потребам та розкладу. Це надає більшу гнучкість як для студентів, так і для викладачів, але водночас потребує високого рівня дисципліни та у дистанційній освіті платформа Discord відіграє значну роль у сприянні комунікації та спільної роботи між студентами та викладачами. Discord надає широкий спектр інструментів для спілкування, співпраці та організації навчального процесу[1].

Однією з основних переваг використання Discord є можливість створення серверів для конкретних курсів або груп студентів[2]. На цих серверах можуть бути створені окремі канали для обговорень, відправлення матеріалів, планування заходів та багато іншого. Кожен канал може бути налаштований для певних цілей і відповідний контент може бути легко знаходити у відповідних категоріях.

Додатково, на Discord можна інтегрувати ботів, які допомагають автоматизувати різні аспекти навчання. Ці боти можуть надсилати регулярні нагадування про дедлайни, створювати опитування для студентів, відслідковувати активність користувачів та багато іншого. Використання ботів дозволяє викладачам та адміністраторам курсів зосередитися на найважливіших завданнях, сприяючи ефективнішому навчанню та управлінню групами.

Крім того, голосові та відео-канали на Discord забезпечують можливість проведення онлайн-занять, вебінарів та інтерактивних лекцій. Це дозволяє студентам та викладачам зближуватися та взаємодіяти, навіть якщо вони знаходяться на відстані один від одного. самодисципліни.

Список використаних джерел:

1. Кухаренко В.М., Рибалко О.В., Сиротенко Н.Г. Дистанційне навчання. Умови застосування. Дистанційний курс. За ред. Кухаренко В.М. – Харів: Торсінг, 2001. – 320 с.
2. Демида Б., Сагайдак С., Копил І. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Комп'ютерні науки та інформаційні технології. – 2011. – № 694. – С. 98–107.

ЩОДО ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ АНТЕН ДЛЯ ПРИБОРІВ НАДВИСОКОЇ ЧАСТОТИ

Рощенко Олексій Миколайович

ORCID ID: 0000-0002-3562-5428

старший науковий співробітник

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна

Однією з найбільш перспективних антен для пристроїв надвисокої частоти є антена, виконана з діаграмою направленості (ДН) спеціальної форми у вертикальній площині та секторної форми – у горизонтальній. Форма її у вертикальній площині повинна відповідати критерію (1.2.17), а горизонтальній являти собою або сектор заданої ширини, або мати можливість сканування в межах необхідного сектора.

Процедура розрахунку необхідної ДН у вертикальній площині полягає у визначенні її значень з урахуванням впливу поверхні землі.

З урахуванням припущень ($R \gg h_1; R \gg h_2; h_1 \gg h_2$) зв'язок ДН (за потужністю) ізольованої антени та ДН, визначеної з урахуванням відображень від плоскої однорідної поверхні має вигляд:

$$F(\theta) = \left| \sqrt{F_{\text{вип}}(\theta)} e^{j\Psi_{\text{вип}}(\theta)} + \Gamma(\theta) \sqrt{F_{\text{вип}}(-\theta)} e^{j\Psi_{\text{вип}}(-\theta)} e^{-j2kh_2 \sin\theta} \right|^2$$

де $F_{\text{вип}}(\theta)$ і $\Psi_{\text{вип}}(\theta)$ – амплітудна та фазова ДН ізольованої антени,
 $\Gamma(\theta)$ – коефіцієнт відбиття від плоскої межі розділу «повітря»-«поверхня».

Завдання знаходження оптимальної ДН ізольованої антени НПЗ полягає у визначенні величини $F_{\text{вип}}(\theta)$, що забезпечує умову

$$Q_{\text{НПЗ}} = G(\vec{R}/|R|) \exp(-2\alpha|R|)/|R|^2 \quad (1)$$

$$\min_{Q_{\text{НПЗ}} \overline{\Omega}_R} (F(\vec{R}/|R|)) \rightarrow \max_{F(\vec{R}/|R|)}$$

де \vec{R} – вектор, що спрямовується з точки розташування антени НПЗ в точку розташування сигналу;

$\overline{\Omega}_R$ – область можливих положень сигналу / джерела сигналу;

$G(\vec{R}/|R|)$ і $F(\vec{R}/|R|)$ – відповідно коефіцієнт посилення та ДН за потужністю антени НПЗ з урахуванням впливу землі;

α – коефіцієнт загасання у атмосфері.

Можливі два підходи до вирішення зазначеної задачі. Перший забезпечує рішення інваріантне щодо висоти підйому антени НПЗ. Крім того, цей підхід дозволяє отримати рішення дуже простими засобами.

Представимо шукану ДН рядом відліків у точках $\theta = n\Delta\theta$, ($n = 0, \pm 1, \pm 2 \dots \pm \pi/2\Delta\theta$). Тоді шукані значення $F_{\text{вип}}(n\Delta\theta)$ знаходяться з розв'язання системи з $2M + 1$ рівнянь, де у якості лівої частини системи використовуються значення $F_{\text{опт}}(n\Delta\theta)$ знайдені методами розділу (1). Вказане рішення можна отримати дуже просто:

для $n = 0$:

$$F_{\text{вип}}(\theta) = |1 + \Gamma(\theta)| \approx 0,25 F_{\text{опт}}(\theta)$$

для $n \neq 0$:

$$F_{\text{вип}}(n\Delta\theta) = \begin{cases} F_{\text{вип}}(n\Delta\theta) & n > 0 \\ 0 & n < 0 \end{cases}$$

Тут, однак, необхідно зробити одне важливе зауваження. Знайдена ДН ізольованої антени має відповідати умові фізичної реалізованості антени з кінцевою апертурою. Умова фізичної реалізованості в даному випадку відображає той факт, що значення похідної від ДН, що досягається, на інтервалі $[-\Delta\theta, \theta]$ повинна мати достатню величину, щоб величина $F_{\text{вип}}(\theta)$ змінилася від значення $F_{\text{вип}}(\theta)$ до нуля в точці $\theta = -n\Delta\theta$. Це означає, що величина $\Delta\theta$ не може бути довільно малою, а повинна відповідати умові $\Delta\theta \geq \Delta\theta_{\text{min}}$, де $\Delta\theta_{\text{min}}$ – обмежено значенням похідної від ДН. Як відомо [1], значення похідної від ДН є величина, обмежена електричним розміром апертури $^{-L}/\lambda$.

Оцінимо цю величину. Комплексна ДН довільної лінійної антени $\dot{F}(u)$, де $u = \sin\theta$ може бути представлена у вигляді ряду:

$$\dot{F}(u) = \sum_{-\infty}^{\infty} \dot{F}(n\Delta u) \sin \frac{kL}{2}(u - n\Delta u) / \frac{kL}{2(u - n\Delta u)}$$

$$\text{де } \Delta u = \frac{\lambda}{L}.$$

Таким чином, щоб у точках $-\Delta u, -\Delta u \dots$ значення відліків $\dot{F}(n\Delta u)$ могли мати нульове значення, величина Δu повинна бути рівною $\frac{\lambda}{L}$. Оскільки при досить великих розмірах апертури (практично не менше кількох довжин хвиль) $\Delta u = \Delta \sin\theta \approx \Delta\theta$, виходить оцінка для мінімально можливого кроку дискретизації ДН ізольованої антени:

$$\Delta\theta = \frac{\lambda}{L}$$

Другий підхід вільний від зробленого припущення $F_{\text{вип}}(n\Delta\theta) = 0$ при $n < 0$. Нехай шукана ДН також представлена рядом звітів у точках $n\Delta\theta$, де $\Delta\theta$ обраний згідно

$$F(\theta, \varphi) = \max_j F_j(\theta, \varphi)$$

виходячи з вимог фізичної реалізованості. Проміжні значення $F_{\text{вип}}(\theta)$ в кожному інтервалі $[n\Delta\theta, (n+1)\Delta\theta]$ можуть бути задані шляхом кусково-лінійної інтерполяції:

$$F_{\text{вип}}(\theta) = \left\{ F_{\text{вип}}(n\Delta\theta) + \frac{F_{\text{вип}}((n+1)\Delta\theta) - F_{\text{вип}}(n\Delta\theta)}{\Delta\theta} (\theta - n\Delta\theta) \right.$$

або шляхом інтерполяції сплайном, наприклад

$$F_{\text{вип}}(\theta) = ax^2 + bx + c$$

$$n\Delta\theta \leq \theta < (n+1)\Delta\theta$$

де $\theta - n\Delta\theta$, а коефіцієнти a, b, c відповідають умові рівності значень $F_{\text{вип}}(\theta)$ з відліками $F(n\Delta\theta), F((n+1)\Delta\theta)$ та $F((n+2)\Delta\theta)$ у точках $\theta = n\Delta\theta, \theta = (n+1)\Delta\theta$ та $\theta = (n+2)\Delta\theta$.

Це уявлення дозволяє досить легко здійснити перебування оптимальної ДН ізольованої антени. Для цього ДН ізольованої антени задається у вигляді безперервної функції, що визначається $2M+1$ звітами $F_n = F_{\text{вип}}(n\Delta\theta)$. Для кожного з можливих векторів відліків $(F_{-M} \dots F_M)$ визначається коефіцієнт посилення антени:

$$G(\theta, \varphi) = \frac{4\pi}{\oint F_{\text{вип}}(\varphi) \cdot F_{\text{вип}}(\theta) \cos\theta d\theta d\varphi} \cdot F_{\text{вип}}(\theta) \cdot F_{\text{вип}}(\varphi)$$

де $F_{\text{вип}}(\varphi)$ – ДН в азимутальній площині – для більшості реальних ситуацій – секторна, відповідно до азимутальних розмірів області Ω_R .

Для визначення оптимальної ДН вирішується завдання щодо невідомих $|F_n\rangle$. Розв'язання зазначеної задачі не становить великих обчислювальних труднощів оскільки:

кількість змінних, що варіюються, невелика. Дійсно, при типових розмірах апертури антени НПЗ $\frac{L}{\lambda} \leq (5 \dots 10)$, $\Delta\theta \geq (0.2 \dots 0.1)$ рад. $M = \left(\frac{\pi}{4} \dots \frac{\pi}{3}\right)$, $\Delta\theta(4 \dots 11)$;

відомо апіорне значення $|F_n\rangle$, яке може бути використане як початкове наближення – як результат застосування співвідношень (2-3).

В умовах можуть досить ефективно використовуватися стандартні процедури пошуку локального екстремуму – методи типу градієнтних і навіть координатного перебору (Гаусса-Зейделя) [2, 3].

Список використаних джерел:

1. Huang Min, Liu Dandan, Ma Liyun, Wang Jingyang, Wang Yuming, Chen Yazhou. A Prediction Method of Electromagnetic Environment Effects for UAV LiDAR Detection System. Complexity. 2021. P. 1-14. DOI: 10.1155/2021/7190446.
2. X. Tong, Z. Li, G. Han, N. Liu, Y. Su, J. Ning, and F. Yang. Adaptive ekf based on hmm recognizer for attitude estimation using mems marg sensors, IEEE Sensors Journal. 2017. vol. 18, no. 8, P. 3299–3310.
3. Kalirajan K., Sudha M., Venkatesan Rajeshkumar, Jamaesha S. Adaptive visual tracking system using artificial intelligence. 2012. P. 954-957. DOI: 10.1109/ICIEV.2012.6317539.

СЕКЦІЯ XV. ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЦИКЛІЧНОСТІ У ВИВЧЕННІ ЕЛЕМЕНТІВ КВАНТОВОЇ ФІЗИКИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Васюрчик Катерина Олегівна

здобувачка вищої освіти факультету документальних
комунікацій менеджменту, технологій та фізики
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Галатюк Юрій Михайлович

ORCID ID: 0000-0003-0751-6029

канд. пед. наук, професор, професор кафедри фізики,
астрономії та методики викладання
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Концепція нової української школи ґрунтується на компетентнісному, діяльнісному та особистісно-орієнтованому підходах до організації освітнього процесу. Навчання фізики, як і будь-якого з інших предметів, спрямоване на формування ключових компетентностей. Результатом навчання має стати набуття учнями компетентностей, завдяки яким вони зможуть самовизначитися в сучасному постіндустріальному суспільстві, отримають можливості подальшого інтелектуального, морально-психологічного, культурного розвитку [6].

Зміст курсу фізики формується на компетентнісних засадах, відповідно до логіки наукового пізнання та розвитку фізичних знань з урахуванням внутрішньо-наукових та міжпредметних зв'язків, пізнавальних інтересів, інтелектуальних і фізичних можливостей учнів

Серед ключових компетентностей – компетентності у природничих науках і технологіях, а саме уміння: володіти основними методами здійснення фізичних досліджень, планувати і проводити фізичні досліди; прогнозувати, інтерпретувати, пояснювати результати фізичних досліджень; формулювати і розв'язувати проблеми природничо-наукового характеру, добирати адекватні методи та засоби дослідження, аналізувати, узагальнювати результати, робити висновки та ін. [4]. Зрозуміло, що йдеться про формування методологічної культури у навчально-пізнавальній діяльності учнів: формування методологічних знань та умінь.

Дидактика фізики не формує нових методів пізнавальної діяльності. Вона використовує методологію фізичної науки, трансформуючи її методи в організацію освітнього процесу. Навчально-пізнавальна діяльність учнів моделюється і організовується учителем і ґрунтується на методах наукового пізнання як емпіричного рівня (спостереження, експеримент), так і теоретичного рівня (моделювання, абстрагування, ідеалізація, формалізація та ін.). У цьому контексті важливо, щоб навчально-пізнавальна діяльність (початково-пізнавальний цикл) відображав (повністю або частково) творчий цикл наукового пізнання у фізиці: факти → модель-гіпотеза → висновки → експеримент. Це досягається завдяки застосуванню

активних методів навчання: евристичного, дослідницького та методу проєктів [1; 2; 3].

Аналіз навчального матеріалу свідчить, що при вивченні елементів квантової фізики є можливість дотримуватись гносеологічного циклу пізнання [7]. Особливо це актуально у профільних класах з поглибленим вивченням фізики. На прикладі розвитку квантових уявлень, проілюструвати отримання і накопичення нових наукових фактів у результаті експериментальних досліджень, висунення гіпотез, виведення наслідків із них й експериментальну перевірку цих наслідків. Продемонструвати побудову структурованої теорії, її евристичну силу, відкриття з її допомогою нових, не відомих раніше, явищ, створення на основі фізичної теорії нової техніки і т. ін.

Розглянемо детальніше схему циклічної побудови навчального матеріалу з квантової оптики.

Спочатку з учнями вивчаємо висхідні факти, які потім кладемо в основу квантової моделі світла. Такими фактами є розподіл енергії в спектрі абсолютно чорного тіла і закономірності фотоефекту. Від висхідних фактів, на основі аналізу, індуктивного узагальнення здійснюємо перехід до побудови моделі, яка виступає спочатку як гіпотеза. Такою гіпотезою є гіпотеза Ейнштейна про те, що світло – потік частинок (фотонів) з відповідною енергією.

З цієї моделі одержуємо наслідки, які підтверджуються експериментально. Дійсно, якщо світло – потік фотонів, то, по-перше, для слабких фотонних потоків повинні спостерігатись флуктуації, а по-друге, відповідно до співвідношення між енергією та імпульсом фотони повинні володіти імпульсом:

Після цього вивчаємо досліди Боте, Йоффе-Добронравова, Вавілова, в яких спостерігаються флуктуації фотонів, а далі досліди Комптона і Лебедева, які є доказом наявності у фотона імпульсу. Далі узагальнюємо знання про властивості фотонів і формуємо поняття корпускулярно-хвильового дуалізму властивостей світла. На цьому завершується перший етап побудови квантової теорії світла. Далі розглядаємо такі світлові явища, як хімічна дія світла, люмінесценція та ін., які пояснюємо в рамках квантової теорії світла.

Наступний етап розкриття будови квантової теорії світла відбувається при вивченні атомної та ядерної фізики. Тут вона поглиблюється та узагальнюється. Розкривається механізм випромінювання і поглинання енергії атомами та ядрами, пояснюється походження атомних і ядерних спектрів. Прикладом евристичної сили теорії є передбачення А. Ейнштейном вимушеного випромінювання, а прикладом створення на основі квантової теорії нової техніки є квантові генератори радіо- та оптичного випромінювання (мазери та лазери).

При такому підході до розробки структури навчального матеріалу його дидактичні, розвиваючі й виховні функції розглядаються в єдності і взаємозв'язку. Але цим не обмежуються шляхи підвищення ефективності вивчення цього розділу.

Вивчення квантової оптики може проходити успішно тільки за умови застосування сучасних інтерактивних технологій навчання, які ґрунтуються на діалозі, спільному розв'язанні проблем, вільному обміні думками, активній взаємодії всіх учнів. Це відповідає діяльній підходу до навчання, особистісно-орієнтованій, компетентнісній концепції освіти, згідно з якою методи навчання фізики повинні забезпечувати таку структуру науково-пізнавальної активності учня, яка б відтворювала істотні моменти логіки наукового пізнання, що відображається у фізичних теоріях.

Крім цього, більш ефективного вивчення цього розділу можна досягти завдяки

використанню засобів наочності. Як відомо, не завжди можна поставити демонстраційні досліди, тому необхідно активно використовувати засоби наочності, Новітні інформаційні технології, навчальні кінофрагменти «Фотоефект», «Фотоелементи та їх застосування», «Тиск світла», «Дискретність енергетичних рівнів атома», «Природа лінійчатих спектрів атома водню» та ін. Особливо широкі можливості виникають у зв'язку з використанням у навчанні нових інформаційних технологій, зокрема мультимедійних посібників. Комп'ютерне моделювання дає змогу одержати на екрані комп'ютера «живу» наочну й динамічну картину фізичного досліду. При вивченні квантової оптики доцільно скористуватися навчальним комп'ютерним курсом Відкрита фізика», який включає такі моделі: «Фотоефект», «Комптонівське розсіювання», «Постулати Бора», «Лазер: дворівнева модель» та ін.

Варто зауважити, що використання комп'ютерних технологій особливо цінне тоді, коли ми в шкільних умовах не можемо продемонструвати справжні досліди, такі, як, наприклад, досліди Комптона, Лебедева, Вавілова, Йоффе та Добронравова, які складають експериментальну основу квантової оптики.

Важливу роль у постановці фізичного віртуального експерименту відіграють програмні комплекси, які покликані створити віртуальне експериментальне середовище, що забезпечує динамічність і керованість зображення досліджуваної реальності [5].

Список використаних джерел:

1. Галатюк Ю.М., Галатюк М.Ю. Технологія проектування навчально-пізнавальної діяльності у процесі навчання фізики. Фізика та астрономія в рідній школі. 2014. № 6. С. 14–19.
2. Галатюк Ю.М, Тищук В.І. Дослідницька робота учнів з фізики. Харків: Вид. група "Основа": "Тріада +", 2007. 192 с.
3. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів. Видання перше. Київ: Українська Видавнича Спілка, 1997. 441 с.
4. Державний стандарт базової середньої освіти. Урядовий портал: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 12.04.2024).
5. Кух А.М., Кух О.М. Віртуальні цифрові середовища у постановці дистанційного навчального експерименту з фізики. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна, 2022. Випуск 28. С. 114–118.
6. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки України: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 11.04.2024).
7. Фізика. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11 класи. Освітні програми: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi> (дата звернення: 10.04.2024).

СЕКЦІЯ XVI. СОЦІОЛОГІЯ ТА СТАТИСТИКА

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН

Сапелкін Юрій Володимирович

ORCID ID: 0000-0002-3007-556X

кандидат соціологічних наук, старший науковий співробітник
Інститут соціології НАН України, Україна

У сучасному глобалізованому просторі усе більшої актуальності набуває потреба розвитку волонтерства в світі, в країні, на конкретній території. Волонтерський рух набирає усе більших масштабів, завдячуючи користі, яку він несе людському суспільству. Кожне офіційне, чи навіть неофіційне визнання підкреслює значущість цього соціального явища.

У світі, де добрі справи і співпраця стають все більш цінними, волонтери займають особливе місце: вони готові безкорисливо прийти на допомогу усім потребуючим.

Волонтерство є важливою складовою суспільства як для окремого індивіда, так і для великої спільноти. Ця форма діяльності ґрунтується на вільній волі та бажанні допомогти іншим, не очікуючи від цього жодної винагороди [4].

Волонтерство охоплює широкий спектр справ: від участі в екологічних проектах та рятуванні тварин до надання соціальної підтримки та допомоги в бідних регіонах. Суть волонтерської роботи полягає в самовідданій праці на користь інших та внесенні позитивних змін у життя людей.

Волонтери сприяють вирішенню різноманітних проблем, зокрема в екологічній, соціальній, медичній та освітній сферах. Вони допомагають зменшити нерівність, покращують якість життя людей та сприяють зміцненню соціальної солідарності [1].

Окрім суспільної користі волонтерство впливає і на розвиток особистості, так як волонтерська робота допомагає розвивати нові навички та отримувати цінний життєвий досвід. Воно сприяє підвищенню самооцінки та психологічному задоволенню, а також створює можливості для нових знайомств та побудови цікавих міжособистісних зв'язків.

Незважаючи на беззаперечні переваги, волонтерство може стикатися з різними викликами. Деякі проекти можуть вимагати значних зусиль та часу, іноді стикаючись з невдячністю чи відмовою від допомоги. Однак ці виклики можуть бути подолані завдяки вольовим зусиллям та впевненості у правоті своєї справи [2].

Ось кілька важливих аспектів волонтерства:

- Люди беруть участь у волонтерстві з різних причин: альтруїстичних; бажання долучитися до справи, в яку вірять; отримати нові навички; задля кар'єрного зросту; налагодження соціальних зв'язків, або просто для особистого задоволення. Волонтерство може розширити межі спілкування, дає можливість набути лідерських якостей та здатність до вирішення проблем.

- Існує багато сфер, де люди можуть брати участь як волонтери. Вони включають медичну допомогу, освіту, навколишнє середовище, розвиток громад, допомогу людям похилого віку або людям з обмеженими можливостями, захист прав людини, культурний розвиток тощо.

- Люди можуть брати участь у волонтерстві через неурядові організації,

благодійні організації, навчальні заклади, лікарні, культурні установи та інші суб'єкти, які здійснюють діяльність на благо громади.

- Волонтерство може відрізнятись за ступенем участі, часом, присвяченим діяльності, та типом заходів, що проводяться. Можна брати участь у короткострокових або довготермінових проєктах, залежно від доступності.

- Волонтерство чинить значний вплив на громади. Завдяки роботі волонтерів організації можуть надавати послуги та допомогу людям або групам, які цього потребують, сприяючи позитивним змінам у суспільстві.

- Волонтери мають право працювати в безпечному середовищі та отримувати адекватне навчання. Крім того, вони несуть відповідальність за дотримання цінностей і правил організації, в якій працюють, і за виконання взятих на себе зобов'язань [4].

Актуальність волонтерства в Україні важко переоцінити, особливо в контексті сучасних викликів та потреб суспільства. Ось кілька ключових аспектів, які підкреслюють актуальність волонтерської діяльності в Україні:

1. Підтримка армії та воєнних дій. З огляду на війну, волонтерські групи стали невід'ємною частиною підтримки українських військових. Вони забезпечують фронтові підрозділи необхідними речами, медичним обладнанням тощо.

2. Гуманітарна допомога. Волонтери активно працюють на полі гуманітарної допомоги, надаючи підтримку біженцям, постраждалим внаслідок війни, сім'ям з малозабезпечених верств населення та іншим уразливим категоріям.

3. Соціальна підтримка. Україна стикається з численними соціальними викликами, такими як бідність, безпритульність, проблеми здоров'я, особливо серед уразливих груп населення. Волонтери надають допомогу в цих сферах через матеріальну, моральну та іншу підтримку.

4. Екологічна діяльність. Останнім часом в Україні спостерігається зростання уваги до проблем екології. Волонтери активно займаються екологічними проєктами, включаючи прибирання територій, захист природних резерватів та просвітницьку роботу.

5. Культурна та освітня діяльність. Волонтери беруть участь у розвитку культурного життя та освітніх ініціатив, організовуючи майстер-класи, лекції та інші заходи для підвищення культурного та освітнього рівня суспільства.

Україна має великий потенціал у сфері волонтерства, і волонтери відіграють важливу роль у зміцненні суспільства та підтримці тих, хто найбільше потребує допомоги. Їхня діяльність є ключовою для побудови сильної та солідарної громади [3].

Отже, волонтерство - це прояв громадянської відповідальності та доброчинності. Воно відображає найкращі якості людської природи - бажання допомагати іншим та робити світ кращим. Ставши волонтером, людина не лише змінює життя інших, а й збагачує власне життя цінним досвідом та неповторними враженнями.

Список використаних джерел:

1. Говоруха Н. Волонтерство як платформа соціальних перетворень. Пед. процес: теорія і практика. 2019. Вип. 3–4. С. 24–30. Отримано з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2019_3-4_5.
2. Котелевець А. Волонтерство онлайн: виклики сьогодення. Соц. робота та соц. освіта. 2021. Вип. 1. С. 98–104. Отримано з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/srso_2021_1_12.
3. Фоміна О. О. Альтруїзм і волонтерство: аспекти взаємозв'язку у соціальній поведінці. Укр. соціум. 2021. № 2. С. 167–182. Отримано з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2021_2_13.
4. Шевчук О. В. Волонтерство як соціально-психологічна характеристика особистості. Габітус. 2021. Вип. 22. С. 25–28. Отримано з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2021_22_5.

СЕКЦІЯ XVII. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

GRAMMATICAL COMPETENCE

Валентина Миколаївна Миголь

Викладач вищої категорії

Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж інформаційних технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету», Україна

Ірина Іванівна Слинько

Викладач вищої категорії, викладач - методист

Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж інформаційних технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету», Україна

Людмила Миколаївна Горобець

Викладач вищої категорії

Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж інформаційних технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету», Україна

Grammatical competence is the ability to correctly construct phrases and sentences, correctly use and agree on tenses, as well as knowledge of parts of speech and construction of sentences of various types. The formation of grammatical competence involves the interaction of the following components: knowledge of the grammatical system of the foreign language being studied; reproductive and receptive grammar skills; the ability to use grammatical structures in one's own speech and to analyze the speech of other people. [1]

Grammatical skills are the most important component of GC. Grammatical skills, like all other speaking skills, should be characterized by such features as automaticity, flexibility and stability and be formed gradually.

Difficulties in the formation of the GC are determined by three groups of factors: a) individual characteristics of the students of education; b) a foreign language being studied; c) training: by the teacher, training technology and training materials

The use of interactive textbooks makes it possible to compensate for the lack of a language environment and provides sensory perception, just as when mastering the native language. With the help of visualization and an interactive textbook, the teacher can create a different reality directly in the classroom, which increases the motivation of learning, ensures optimal assimilation of the educational material and its memorization, promotes the development of creative imagination and thinking, and stimulates speech activity.

Linguistic (verbal-speech) and non-linguistic (object-visual) visualization is used in the teaching of various aspects of language and types of speech activity. Linguistic clarity includes the demonstration of a foreign language as a means of communication and the communicative-semantic function of each linguistic phenomenon in speech, linguistic schematic clarity (schemes, tables, etc.) and the demonstration of linguistic phenomena in an isolated form (phonemes, morphemes, words, sentences, etc.). Non-linguistic visibility covers all ways and means of presenting and forming non-linguistic factors of an educational or natural situation: natural, pictorial (pictures, objects, drawings, video films, movies,

computer programs, etc.) and active visibility (performance and reproduction of relevant actions or activities), in which skills are formed and speaking skills are developed. [2]

Practice shows that the assimilation of grammatical material should be carried out at the following stages: 1) presentation of a language sample (through the analysis and synthesis of a grammatical phenomenon); 2) training; and 3) usage in speech. Each of the stages is characterized by exercises corresponding to their goals. At the first stage of assimilation, it is necessary to understand the grammatical phenomenon, to find out its meaning, form and use, that is, to conduct a grammatical analysis. Acquaintance with new educational material for productive assimilation is most often carried out in educational and speech situations. It is necessary to create conditions for the demonstration of form and construction as a dynamic unit that has a certain functional and communicative role in communication. At the II stage, there is training of grammatical material and the formation of grammatical speaking skills. At the III stage, the final registration of grammatical speaking abilities and skills is carried out. Exercises at this stage should have, first of all, communicative value.

Mastering grammar means learning to apply the relevant rules in practice. Mastery of the rules involves practical activity, since only through activity can they be learned. Reliance on rules ensures error-free speech, which is very important during the period of skill formation. Training for the purpose of forming grammatical skills taking into account the principle of visualization takes place through language, conditional speech and speech exercises, which are accompanied by various types of visualization: tables, diagrams and symbols, schematic or ordinary drawings. In speech exercises that involve solving communicative tasks, the use of grammatical material is stimulated by a situation that is equipped with supports of a grammatical nature, which allows you to control the speech behavior of students.

The use of formulas allows you to visually generalize the material.

S + have/has +been +Ving

As experience in the process of learning foreign languages shows, the use of symbols and structural formulas makes it easier for students to both learn and remember grammatical phenomena, because it allows for a clearer presentation of their components. The use of reference schemes does not exclude, but assumes the active mental activity of education seekers, which is based on the unity of analytical and synthetic forms of thinking. Symbolic visualizations of this kind help to quickly recall learned phrases, small sentences and language clichés, which, in turn, contribute to the formation of grammatical skills and their active use in speech.

I am constantly in search of forms and methods that would help students learn to learn, promote development, self-knowledge, help create their picture of the world in the process of creative work. For this purpose, I use a number of techniques and technologies in classes: grammatical analysis and grammatical formulas, reference schemes, transformations, "brainstorming" educational situations, projects, games, dramatizations, etc.

As practice has shown, the use of symbolic clarity (symbols, grammatical formulas, reference schemes) contributes not only to overcoming difficulties during students' assimilation of grammatical structures, but also to their active use in speech. Students perform grammatical exercises with interest, which give them material for reflection, an opportunity to show initiative and independence, require mental effort, ingenuity and creativity.

Thus, the result of the study of the didactic possibilities of the methodology for the development of critical thinking, adapted to the teaching of grammatical material in English language classes, allows us to conclude that the use of the above-mentioned techniques for

the formation of grammatical competence creates opportunities for increasing the level of students' mastery of grammatical speech skills, the practical application of grammatical structures to express his opinion in everyday life and communication and, directly, develops critical thinking skills, which are related to the ability to obtain, process and use information from various sources, as well as to present the results of its analysis in a concise form.

References:

1. Rea-Dickens, P. (1991). What makes a grammar test communicative? In J. C. Alderson, & B. North (Eds.), *Language testing in the 1990s*, (pp112-131). London: Macmillan.
2. Troia, G. (2014). *Teaching writing at sentence level*. Michigan State University, CEEDAR Document No. IC-5.

LEXICAL CHALLENGES OF EARTH SCIENCE KNOWLEDGE REPRESENTATION

Брона Олена Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0003-3853-334X

доктор філософії, асистент кафедри іноземних мов для
природничих факультетів факультету іноземних мов

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

The linguistic component of Earth science plays a crucial role in the representation of knowledge. It provides a means to communicate complex concepts and relationships between different phenomena in a concise and precise manner [1]. However, this also means that the language used must be carefully chosen to avoid ambiguity and inconsistency. For instance, the same term may have different meanings in different contexts or may be used interchangeably with other related terms. This can create confusion, making it difficult for researchers and scientists to communicate effectively with each other. Therefore, it is essential to develop ontological terminologies and classifications that can help create a common language for Earth science. This would not only enhance communication but also facilitate the exchange of ideas and knowledge across different disciplines.

Linguistic expressions play a crucial role in shaping our understanding of scientific phenomena. They are the primary means by which we communicate our ideas and thoughts, and they allow us to express complex scientific concepts in a concise and precise manner. However, linguistic expressions can also be a source of ambiguity and confusion. The same concept can be expressed in a variety of ways, each with its own nuances and implications. This is where conceptual frames come in. They provide a cognitive framework for interpreting linguistic expressions, allowing us to make sense of the rich diversity of Earth science terminology. Cognitive modelling [3] and ontologies offer formal frameworks for representing these concepts and their relationships, but aligning linguistic expressions with formal entities can be a challenging task. It requires careful attention to detail and a deep understanding of the nuances of scientific language. However, aligning linguistic expressions with cognitive concepts poses challenges, as linguistic variations and ambiguities must be reconciled with formal dictionary entities.

Semantic disambiguation techniques are essential for resolving the challenge of mapping linguistic expressions to their corresponding concepts. This is where lexical semantics, including word sense disambiguation and semantic similarity measures, play a crucial role in aligning linguistic expressions with conceptual frames. By leveraging linguistic resources such as domain-specific lexicons and ontological mappings, semantic disambiguation can enhance the accuracy and precision of knowledge representation. However, in natural sciences discourse, pragmatic considerations such as contextual factors [2] and communicative goals [4] also influence the selection and interpretation of linguistic expressions. Therefore, it is imperative to consider the pragmatic constraints that shape the use of language in specific contexts. Incorporating pragmatic knowledge into ontological models can ensure that knowledge representation systems reflect the nuances of Earth science discourse and support effective communication between all stakeholders. Bridging linguistic and conceptual frames requires a holistic approach that integrates linguistic analysis with cognitive modelling and semantic interpretation. By doing so, we can achieve a more comprehensive understanding of the relationships between linguistic expressions and conceptual frameworks in Earth science. This, in turn, can lead to better

knowledge representation and more effective communication in the field.

The alignment of linguistic expressions with their corresponding conceptual structures constitutes a pivotal interdisciplinary effort aimed at refining the precision, consistency, and interoperability inherent in knowledge representation. This endeavour serves to mitigate discrepancies arising from linguistic diversity by establishing a symbiotic relationship between linguistic forms and underlying conceptual frameworks. Consequently, it facilitates seamless communication and collaboration within the domain of Earth science. Through meticulous alignment, the foundational underpinnings of conceptual coherence are fortified, ensuring the accurate dissemination and comprehension of scientific knowledge across linguistic boundaries.

Список використаних джерел:

1. Faber P., Cabezas-García M. Specialized knowledge representation: From terms to frames. *Research in Language*. 2019. Vol. 17(2). PP. 197–211. DOI: 10.18778/1731-7533.17.2.06.
2. Geeraerts D., Grondelaers S., Bakema P. The structure of lexical variation: Meaning, naming, and context. *Walter de Gruyter*, 1994. 221 P.
3. Mendoza Ibáñez F. J Ruiz, Masegosa A. G. *Cognitive modeling: A linguistic perspective*. John Benjamins, 2014. 250 P. DOI: org/10.1075/hcp.45.
4. Nuopponen A. Concept systems and analysis of special language texts. *Multilingualism in Specialist Communication. Proceedings of the 10th European LSP-Symposium*. 1996. PP. 1069–1078.

АНАЛІЗ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ФЕНОМЕНІВ У ТЕКСТОВИХ МАТЕРІАЛАХ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ПРО КУЛЬТУРУ

Зима Ольга Григорівна

ORCID ID: 0000-0003-4105-0429

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління соціальними комунікаціями
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Костенко Анастасія Юрївна

здобувач вищої освіти факультету міжнародних відносин і журналістики
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Анотація. У роботі проаналізовано використання прецедентних феноменів в українських медіа про культуру; визначено, які прецедентні феномени (імена, висловлення, тексти, ситуації) найчастіше вживаються в культурних медіа та до яких джерел прецедентності вони переважно апелюють. Виявлено, що найуживанішим типом прецедентних феноменів у текстових матеріалах медіа про культуру є прецедентні висловлення, а прецедентні тексти та прецедентні ситуації використовуються найрідше. Також з'ясовано, що основними джерелами прецедентності виступають політика й культура, що свідчить про фокус медіа на актуальних питаннях, які впливають на життя людей.

Ключові слова: прецедентний феномен, прецедентне ім'я, прецедентне висловлення, прецедентна ситуація, прецедентний текст, українські медіа, культура.

Вступ. Медіа про культуру є невід'ємною складовою сучасного інформаційного простору. На сьогодні українські медіа активно використовують тему про культуру. Вони розповідають про різні події, висвітлюють творчість українських та зарубіжних митців, розмірковують над культурними традиціями й інноваціями. Можна сказати, що медіапростір України рясніє інформацією про культуру. З одного боку, це дає аудиторії нечуваній доступ до знань, дозволяє їй знайомитися з різними аспектами культури. З іншого боку, медіа змушені боротися за увагу аудиторії, що веде до посилення конкуренції. Часто журналісти, редактори культурних медіа використовують різні техніки, прийоми, інструменти для того, щоб привернути до себе увагу, тобто, «спіймати» аудиторію «на гачок». Одним із таких «гачків» є використання прецедентних феноменів у матеріалах.

Прецедентні феномени відображають унікальні аспекти минулих подій, особливості культурних явищ, які мають значення для сучасного суспільства. Використання таких феноменів у медіа дозволяє створювати взаємозв'язок між минулим і сучасністю, допомагає аудиторії краще розуміти й оцінювати поточні події та явища. Крім того, прецедентні феномени роблять контент медіа більш привабливим та цікавим для аудиторії, що, в свою чергу, сприяє підвищенню її уваги до важливих культурних тем.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Дослідженням прецедентних феноменів займалися І. Богданова, Т. Воробйова, О. Ільченко, С. Лазаренко, І. Сахарук, О. Селіванова, Г. Тащенко, які класифікували прецедентні феномени, розглянули специфіку їх функціонування, сприйняття та тлумачення. Вагомий внесок у вивчення прецедентних феноменів у медіа зробили Л. Балахонська, А. Буднік, Л. Дядечко, Л. Меркотан, О. Полумисна, І. Хижняк тощо. Однак функціонування прецедентних феноменів в українських медіа про культуру потребує подальшого дослідження, тому

тема дослідження є актуальною.

Постановка мети. Метою дослідження є визначення того, які прецедентні феномени (імена, висловлення, тексти, ситуації) найчастіше вживаються у медіа про культуру та до яких джерел прецедентності переважно апелюють згадані медіа.

Матеріали та результати дослідження. Розпочнемо з розгляду термінів. Наприкінці ХХ століття поняття «прецедентний феномен» стало об'єктом наукових досліджень багатьох вчених-лінгвістів. Протягом цього періоду активно вивчалися й розглядалися терміни «прецедентність» та «прецедентний текст», які послужили основою для виокремлення поняття «прецедентний феномен». Однак, незважаючи на попередні напрацювання, чіткого визначення терміну «прецедентний феномен» немає й досі. Це свідчить про складність і багатоплановість цього явища, яке має різні аспекти та інтерпретації.

У ході проведення аналізу літератури було виявлено наступні поняття терміну «прецедентний феномен».

У термінологічній енциклопедії «Сучасна лінгвістика» О. Селіванова визначає прецедентні феномени як «компоненти знань, позначення та зміст яких добре відомі представникам певної етнокультурної спільноти». При цьому дослідниця додає, що прецедентні феномени є актуальними в когнітивному й комунікативному плані [12, с. 492-493].

Л. Дядечко вважає, що прецедентні феномени доцільно відносити до ептонімів (крилатих слів, виразів, мовних афоризмів), тобто до «слів або висловів, що є національно-культурно детермінованими та соціумно-орієнтованими, відносно широко відтворюваними в значенні, відмінному від вихідного при збереженні живого зв'язку з першоджерелом» [3, с. 25].

В свою чергу, Т. Воробйова відносить прецедентні феномени до когнітивних структур. Вона зазначає, що прецедентні феномени формуються на основі пізнавальної бази представників однієї мови через вивчення однакових книг, доступ до єдиної бази фільмів та телевізійних передач, а також спільне сприйняття єдиних подій [2, с. 124].

А. Буднік та І. Хижняк досліджували комунікативну сторону прецедентних феноменів. На думку вчених, прецедентні феномени сприяють формуванню специфічного напрямку колективної творчості – мовленнєвої субкультури, яка наявна у свідомості носіїв у вигляді цитат, запозичень з української літератури, усної народної творчості та інших комунікативних ситуацій. Знання й використання цих одиниць мовцем допомагають йому узгодити зміст висловлення, зробити його більш інформативним [1, с. 30].

Також доцільно розглянути типи прецедентних феноменів, яких усього чотири. Це прецедентні імена, прецедентні висловлення, прецедентні тексти та прецедентні ситуації.

Прецедентні імена – це широковідомі, власні імена, які використовуються в текстах не лише для ідентифікації конкретних осіб, місць чи організацій, але і як культурні знаки, що несуть в собі певні якості, значення [11]: *Проте авторка хотіла показати не те, який Яків донжуан, радше на тлі стосунків кожної дівчини з ним та іншими героями продемонструвати різноманіття людських типажів* [17]. У цьому реченні прецедентне ім'я *донжуан* використовується, щоб надати Якову певні характеристики і вказати на особливості його поведінки. Можна зрозуміти, що Яків – це чоловік, який має багато романів та не шукає серйозних стосунків.

Прецедентні висловлення – це стійкі одиниці мови, що виникають у процесі мовленнєво-мисленнєвої діяльності. Це динамічний різновид прецедентних

феноменів, який з'являється на короткий час, але має значний вплив у даний період [11]: *To eat or not to eat: де що з історії споживання м'яса та м'ясних виробів* [7]. Вираз *to eat or not to eat* є відсиланням до крилатої фрази «to be, or not to be» («бути, або не бути») з п'єси «Гамлет» Вільяма Шекспіра.

Прецедентний текст – це вербальний феномен, який зберігається в пам'яті людини у вигляді узагальненого образу й використовується для інтерпретації та розуміння інших текстів [11]: *Як «тизер» цієї теми можу рекомендувати щемке й постмодерно-іронічне оповідання Владислава Івченка «І заплакав» зі збірки «Звіяні вітром бездержавності»* [9]. У даному випадку прецедентне висловлення *звіяні вітром бездержавності* відсилає читачів до роману Маргарет Мітчелл «Звіяні вітром», що є прецедентним текстом.

Прецедентна ситуація – це ситуація, що колись відбувалася в реальності. Її характерні ознаки зафіксовані в народній свідомості з певною емоційною оцінкою [11]. Так, наприклад, прецедентне ім'я *Револуція на граніті* співвідноситься з прецедентною ситуацією, яка мала місце в жовтні 1990 року.

Дослідивши терміни, можемо перейти до аналізу прецедентних феноменів у медіа. Матеріалом аналізу послуговували тексти, зібрані з трьох українських медіа (Gogol Media, «Сенсор», «Бунт»), які створюють контент на культурну тематику.

Gogol Media – одне з найбільших українських медіа про культуру. У 2019 році подкастери Вадим Кириленко та Микита Рибаків запустили подкаст «Вуса Гоголя», який 27 травня 2022 року став повноцінним онлайн-медіа [18]. Кириленко й Рибаків описують стратегію Gogol Media так: «Ми слоу-медіа, тому більше рефлексуємо на культурні явища чи події у світі. Нам важливо, що підписники можуть розповісти про свої інтереси завдяки нашій роботі. Хтось прочитає пост про культурну подію в Україні й поділиться ним у сторіс – так людина покаже, що вона цікавиться темою культури й розповість про ресурс, якому довіряє. Для нас це дуже важливий механізм спілкування з аудиторією» [14]. Варто зазначити, що на Instagram-сторінці Gogol Media більше 67 тисяч підписників. Щодня на сайті та у соціальних мережах медіа виходять матеріали про літературу, кінематограф, мистецтво, музику тощо [18].

У листопаді 2023 року літературознавиця Настасія Євдокимова запустила медіа «Сенсор». Це медіа про культуру, яке публікує матеріали про книжки, театр, кіно, візуальне мистецтво, урбаністику, подорожі, безліч механізмів, які запускають і підтримують культурні процеси. Засновниця медіа зазначає, що «команда “Сенсора” налаштовує високочутливі локатори й оптику, щоб послідовно сприймати і освоювати інформацію про мистецькі твори та культурні події, суспільні зміни, ідеї й сенс. У нагоді стають органи чуття й інтуїція, ірраціональне глибинне переживання й раціональне вдумливе осмислення станів, явищ, почуттів» [13].

«Бунт» – це онлайн-медіа про українську культуру, історію та суспільство, яке було створене в лютому 2022 року. «Бунт» позиціонує себе як провідника у світ культурного та громадського життя українців. Місія медіа звучить так: «Ми популяризуємо культурну спадщину, історію та традиції українського народу». Медіа має Instagram-сторінку, на якій більше 12 тисяч підписників [4].

З вищезазначених медіа було зібрано по 10 текстів, які містять прецедентні феномени, для того, щоб визначити, які типи прецедентних феноменів використовуються в публікаціях, яка їх частотність. Зупинимось на отриманих результатах.

Дослідження десяти текстових матеріалів Gogol Media показало, що найуживанішими типами прецедентних феноменів є прецедентні висловлення (сім вживань) та прецедентні імена (шість вживань). Малочастотним є використання

прецедентних ситуацій (одне вживання), а прецедентні тексти взагалі не були виявлені. Тож в десяти текстах було знайдено 14 прецедентних феноменів.

Аналіз текстових матеріалів медіа «Сенсор» показав, що найчастіше серед прецедентних феноменів зустрічаються прецедентні висловлення (сім вживань). Менш вживаними виявилися прецедентні тексти (п'ять вживань). І найменше використовуються в текстах прецедентні імена (два вживання) та прецедентні ситуації (одне вживання). Всього в десяти текстах було виявлено 15 прецедентних феноменів.

У ході аналізу текстів медіа «Бунт» з'ясувалося, що прецедентні висловлення є найуживанішими (11 вживань). Малочастотним є використання прецедентних ситуацій (три вживання) та прецедентних імен (одне вживання), а прецедентних текстів не було виявлено. Отже, в десяти текстах було вжито 15 прецедентних феноменів.

Таким чином, у тридцяти текстових матеріалах всього було виявлено 44 прецедентних феномени, з них: дев'ять прецедентних імен, 25 прецедентних висловлень, п'ять прецедентних текстів та п'ять прецедентних ситуацій.

На основі вищезазначеної інформації, можна зробити деякі висновки. По-перше, у всіх трьох медіа прецедентні висловлення зустрічаються найчастіше. Це може бути пояснено тим, що до прецедентних висловлень належать фразеологізми, крилаті вирази, прислів'я, приказки, які є глибоко вкоріненими в мову і використовуються для лаконічного вираження думок.

По-друге, прецедентні тексти та прецедентні ситуації в текстах використовуються доволі рідко. Це явище теж можна пояснити. Всі прецедентні феномени (імена, висловлення, тексти, ситуації) використовуються в мовленні. Однак прецедентні висловлення та прецедентні імена – це вербальні феномени, тобто вони виражаються словами. В свою чергу, прецедентні тексти й прецедентні ситуації не є вербальними феноменами, але вони піддаються вербалізації. Тому, як правило, звернення до прецедентних текстів і прецедентних ситуацій відбувається через прецедентні висловлювання та прецедентні імена. А прецедентні тексти й ситуації зберігаються в нашій пам'яті у вигляді образів, асоціацій та значень.

Також варто зазначити, що загальна кількість прецедентних феноменів у досліджених текстах є відносно невеликою. Це може бути пов'язано з жанровою специфікою матеріалів, а також з тим, що їх автори не ставлять перед собою задачу використовувати прецедентні феномени.

Перейдемо до аналізу джерел прецедентності, до яких найчастіше апелюють медіа про культуру. В цілому, було визначено шість основних джерел прецедентності. А саме:

політика – політичні діячі та їх цитати, політичні партії, теорії, ідеології, явища, процеси, політичні гасла та лозунги. Приклад: *Те, що юна Ліна Василівна на кінець 1950-х мала вже три поетичні збірки та грандіозні пророкування читачів на це величніше майбутнє, не врятувало її від руки червоної цензури* [6];

культура – культурні явища, події, місця, рухи, течії, традиції, видатні особистості, а також тенденції, тренди й віяння. Приклад: *Імпресіоніст надихнувся бодлерівським образом «жінки-кішки», музою для якого була актриса Жанна Дюваль* [15];

література – назви літературних творів, імена авторів та героїв літературних творів, цитати з творів. Приклад: *Сьогодні, говорить ліричний герой Артура Дроня, «солдати падають – діти ростуть», тобто змінилася система рівноваги світу* [10];

міфологія – міфи, легенди, божества, герої, міфологічні сюжети та образи,

символи. Приклад: *Але натомість усі з них стануть «едінами», які не зможуть втекти від долі* [16];

фразеологія – фразеологізми, прислів'я, приказки, крилаті вислови та афоризми.

Приклад: *Перший млинець грудкою* [5];

суспільство – соціальні явища та події, відомі особистості, групи, об'єднання.

Приклад: *Минуло 100 років, і чомусь досі звучать такі тези, як «харьковський язик» або «какая різниця»* [8].

Найчастіше як джерело прецедентності у матеріалах Gogol Media використовуються політика та культура (по чотири прецедентних феномени). Ще одним доволі популярним джерелом прецедентності є фразеологія (три прецедентні феномени). Найменш вживаними джерелами виявилися міфологія (два прецедентні феномени) та література (один прецедентний феномен). Прецедентних феноменів з суспільства не було виявлено.

Дослідження текстів медіа «Сенсор» показало, що найуживанішим джерелом прецедентності є література (сім прецедентних феноменів). Рідше як джерело прецедентності використовується культура (чотири прецедентні феномени). Політика (два прецедентні феномени), фразеологія (один прецедентний феномен) та суспільство (один прецедентний феномен) залишаються на периферії. У текстах апеляції до міфології не знайдено.

Розподіл джерел прецедентності у матеріалах медіа «Бунт» виглядає так: політика – шість прецедентних феноменів; фразеологія – чотири прецедентних феномени; культура – три прецедентні феномени; література та суспільство – по одному прецедентному феномену. Прецедентних феноменів, що апелюють до міфології, не було виявлено.

Тож серед джерел прецедентності у текстових матеріалах культурних медіа найчастіше використовують політику та культуру (по 11 прецедентних феноменів). Доволі часто як джерело прецедентності виступають література й фразеологія (по дев'ять прецедентних феноменів). Найменше уваги звертається на міфологію та суспільство (по два прецедентні феномени).

Як бачимо, українські медіа зосереджуються на актуальних політичних і культурних питаннях. Це не дивно, адже політика й культура мають значний вплив на життя людей. Використання літератури та фразеології також є зрозумілим, адже ці джерела прецедентності багаті на художні засоби. Низькі показники міфології й суспільства можуть бути пояснені складністю та неоднозначністю цих тем.

Висновок. За результатами дослідження можна дійти висновку, що українські медіа про культуру активно використовують прецедентні феномени в своїх текстах; найчастіше – прецедентні висловлення. Прецедентні тексти та ситуації вживаються найрідше, що може бути пов'язано з їх складністю та опосередкованим використанням через інші типи прецедентних феноменів.

Серед джерел прецедентності домінують політика та культура. Це може бути пояснено актуальністю цих тем для українського суспільства.

Важливо зазначити, що дослідження ґрунтується на невеликій вибірці текстів, тому його результати не можна вважати остаточними. Це лише загальні тенденції, які дають уявлення про те, як медіа формують культурний ландшафт України.

Список використаних джерел:

1. Буднік А. О. (2013) Прецедентні тексти як засіб формування комунікативної компетенції у мовно-літературній освіті майбутніх словесників. *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*, (7), 27–30.

2. Воробйова Т. В. (2003) Семантика прецедентних імен: національно-культурний компонент. Мова і культура, (6), 119–127.
3. Дядечко Л. П. (2002) Крилаті слова як об'єкт лінгвістичного опису: історія та сучасність. Київ: Вид-во КНУ ім. Т. Шевченка.
4. Медіа «Бунт» – нетипово про українську культуру. Вилучено з <https://www.instagram.com/bunt.ua/>.
5. Медіа «Бунт». Перший млинець грудкою. Розповідаємо про Масницю. Вилучено з https://www.instagram.com/p/C4aZ8kVtBiy/?img_index=1.
6. Медіа «Бунт». Who is Ліна? Вилучено з https://www.instagram.com/p/C4sGgzctdbq/?img_index=1.
7. Медіа «Сенсор». Вегетаріанство в українській літературі першої половини ХХ століття. Вилучено з <https://sensormedia.com.ua/books/vehetarianstvo-v-ukrainskiy-literaturi-pershoi-polovyny-khkh-stolittia/>.
8. Медіа «Сенсор». 10 думок актора та режисера Артема Вусика Вилучено з <https://sensormedia.com.ua/theatre/10-dumok-aktora-ta-rezhysera-artema-vusyuka/>.
9. Медіа «Сенсор». Крипота про кріпаків: як «освіжити» для себе одну з центральних тем ХІХ століття. Вилучено з <https://sensormedia.com.ua/books/kripota-pro-kripakiv-iak-osvizhyty-dlia-sebe-odnu-z-tsentralnykh-tem-khikh-stolittia/>.
10. Медіа «Сенсор». Про дитинство з солдатського бліндажа «Тут були ми» Артура Дроня. Вилучено з <https://sensormedia.com.ua/books/pro-dytynstvo-z-soldatskoho-blindazha-tut-buly-my-artura-dronia/>.
11. Сахарук І. В. (2011) Типологія прецедентних феноменів у сучасному українському дискурсі. Лінгвістичні студії, (23), 197–203.
12. Селіванова О. О. (2006) Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К.
13. «Сенсор» – медіа про культуру, що задіює всі органи чуття. Вилучено з <https://sensormedia.com.ua>.
14. Basilik Media. «Ми боремося за те, щоб в українців була цікавість до вітчизняного кіно та мистецтва». Інтерв'ю із засновниками Gogol Media. Вилучено з <https://bazilik.media/my-boremosia-za-te-shchob-v-ukraintsiv-bula-tsikavist-do-vitchyznianoho-kino-ta-mystetstva-interv-iu-iz-zasnovnykamy-gogol-media/>.
15. Gogol Media. Найскандальніша хтивка в мистецтві. Вилучено з https://www.instagram.com/p/C4NhiTINlaQ/?img_index=1.
16. Gogol Media. «Спадщина» головний серіал 2023 року? Вилучено з https://www.instagram.com/p/C1UYvmLtQ1-/?img_index=1.
17. Gogol Media. «Три доли» Марка Вовчка. Вилучено з https://www.instagram.com/p/C4VClfpN2wX/?img_index=1.
18. Gogol Media – українське медіа про культуру. Вилучено з <https://www.instagram.com/gogol.media/>.

ВІРМЕНСЬКИЙ МЕДІАЛАНДШАФТ У КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ МЕЖІ ТИСЯЧОЛІТЬ

Косюк Оксана Михайлівна

ORCID ID: 0000-0001-8093-1961

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри соціальних комунікацій
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

На фоні воєн в Ізраїлі та Україні азербайджано-вірменське протистояння в Нагірному Карабасі не отримує належного висвітлення. І проблема, на наш погляд, не лише у міжнародних геополітичних пріоритетах, а й у внутрідержавних інформаційних проблемах Азербайджану та Вірменії, про які вже частково йшлося у нашій публікації «Пропаганда як журналістика під час війни (на прикладі ЗМІ Азербайджану та України)» [7]. Та й учені, ніде правди діти, охочіше звертаються до напіввеличній (набагато давнішої ніж, приміром, єгипетська) історії Вірменії чи зороастрійської «Персії» (частиною якої був древній Азербайджан), аніж до їх невтішної сучасності. За винятком непомірно суб'єктивних влогів з відеохостингу YouTube, немає з ким і чим вступати у дискусію, тому обмежимося констатацією фактів.

Щоб ідентифікувати рівень свободи слова та відслідкувати втілення журналістських стандартів (на фоні продукування й поширення інформації про світові соціальні злами та війни), здійснимо невелике дослідження найрейтинговіших вірменських медіа. Принагідно задіємо контент-аналіз порівняння та інші методи наукових досліджень.

Найважливіші стратегічні проблеми Вірменії – це протистояння у Нагірному Карабасі та невизнання світовим співтовариством Геноциду вірмен в Османській Туреччині початку минулого століття.

Вірменія, як і всі пострадянські країни, тривалий час дотримувались єдиної ідеологічної доктрини, тому навіть свобода слова, багатопартійність та поява рекламного бізнесу ситуацію кардинально відразу не змінили. Окрім того, більшість ЗМІ Вірменії – за кордоном (турецькомовне видання «Agos Туреччини», американський «Вірменський дзеркальний глядач», вірменсько-перський «Аракс», який виходить в Тегерані, російськомовні «Ноїв ковчег», «Газета вірмен Росії» тощо). У діаспорі вірмен проживає втричі більше, ніж на території держави. З 2012 року різко впали ціни на послуги провайдерів, тому Вірмени, як і майже всі народи світу, активно переходять у віртуал.

Інформаційний простір материкової Вірменії репрезентують такі ЗМІ, як «Herq», «Mamul», «1News», «Armenpress», «Перший вірменський інформаційний», дочірній проект інформаційного агентства «Sputnik» «SputnikArmenian», «PanArmenian» тощо. На початку загострення нагірно-карабаського конфлікту саме ці сайти найбільше потерпали від кібератак азербайджанських хакерів [9].

Загалом вірменські інтернет-видання поділяються на російськомовні («Новое время»), багатомовні («Herq», «Mamul», «1news», «Armenpress», «Aravot», «Yerkir», «Arka», «MediaMax», «Перший вірменський інформаційний», «Tert», «ArmInfo», «Pan Armenian», «Sputnik Armenian») та вірменомовні («AZG», «Noyan-Tapan», «Armnews»).

З часу прийняття Незалежності майже всі мас-медіа контролюються державою, політичними партіями, підприємцями, хоч це не відображено у жодному національному реєстрі. Потужний медіахолдинг «Pan Armenian» (включно з

телеканалами «Вірменія» та «Шант») спершу був пов'язаний з родиною колишнього президента країни Сержа Саргсяна. На початку 2019 року мас-медіа оголосив про припинення діяльності через зміну акціонерів. Як вислід – канал «Шант» став власністю олігарха Михайла Багдасарова, а «Вірменія» – проросійського очільника партії «Квітуча Вірменія» Гагіка Царукяната [8]. «Yerkir Media TV» пов'язують з революційною федерацією вірменської діаспори Дашнакцутюн. «Н2» фінансує виконувач обов'язків прем'єр-міністра Армен Геворгян, «Єреван» – колишній генеральний прокурор Агван Овсепян [3]. «AP TV» – власність компанії сім'ї олігарха Гранта Варданяна «The Grand Candy». І тільки громадське ТБ («Громадське телебачення Вірменії», канал «Вірменія» медіагрупи «Pan Armenian» та релігійний канал Вірменської апостольської церкви) створюють об'єктивну конкуренцію на медіаринку.

Вплив держави на ЗМІ став особливо відчутним після того, як 27 жовтня 1999р. телеканал «A1+» «неналежно» продемонстрував теракт, під час якого у залі засідання розстріляли парламент Вірменії та вбили прем'єр-міністра Вазгена Саргсяна [6]. Потім тривали утиски. 2 квітня 2002р. канал закрили. З тих пір «A1+» постійно брав участь у конкурсах на право мовлення, однак безрезультатно. 2018 року редакція перейшла на інтернет-платформу, створивши YouTube-канал, який вже у 2021 р. мав більше 170 тисяч підписників [5].

Колосально напруженими для ЗМІ Вірменії були вибори 2017р. У зведеннях світових правозахисних організацій постійно фігурували погрози, розправи, позови до суду тощо. За даними «Репортерів без кордонів», жертвами фізичного насилля тоді стали 17 вірменських журналістів [4].

В результаті було впроваджено низку законодавчих ініціатив, які вкрай обмежили доступ до інформації. Зокрема, згідно із поправками, прийнятими парламентом 23 березня 2017р., журналістам не дозволено відвідувати засідання уряду, а міністрам заборонено давати інтерв'ю без офіційного дозволу прем'єра [1]. Зміни також зобов'язують журналістів отримувати згоду усіх, без виключення, осіб на оприлюднення будь-яких даних [8].

Дивно, що на фоні не дуже втішної ситуації, у якій навіть громадське телебачення Вірменії – прихильник ідей та ініціатив уряду, продовжує функціонувати розслідувальна журналістика та її найрейтинговіше втілення – засноване ще у 2001р. видання «Hetq» («Слід») [2].

Вочевидь, ЗМІ Вірменії чекає ще довгий шлях у боротьбі за незалежність та прозорість, однак уже варто відзначити позитивні трансформації: від 2018 року Вірменія піднялася на 19 щаблів у рейтингу свободи слова та отримала 61 позицію у 2020 р. (в час тривання Другої карабаської війни). А станом на 2024 р. піднялася ще на 18 «сходинок» на 43 місце, випередивши Італію, Польщу, Америку Україну та багато інших демократичних держав.

Список використаних джерел:

1. Baghdasaryan, Laura & Barseghyan, Suzanna & Stepanyan Shoghik. (2019) Media consumption and information preferences in Armenia. Yerevan: «Region» Research Center, 6-7.
2. Hetq. (2020-2024). Investigative journalists/ <https://hetq.am/hy> (as of December-February 2020-2024).
3. Law on Not Opening «A1+». (2020). News Online <http://www.yerevannights.com/NewsOnline/article.aspx?id=159> (as of 10 May 2021).
4. Law on Not Opening «A1+». (2020). News Online <http://www.yerevannights.com/NewsOnline/article.aspx?id=159> (as of 10 May 2021).

5. A1+. (2021). YouTube-канал. <https://www.youtube.com/user/a1plusnews> (станом на грудень-лютий 2020-2021).
6. Драчук, Сергій. (2009) Через десять років Вірменія згадує розстріл у парламенті. Радіо свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/1862724.html> (станом на 10 травня 2021).
7. Косюк О. М. Пропаганда як журналістика під час війни (на прикладі ЗМІ Азербайджану та України). Proceedings Book. Taras Shevchenko 9 th international conference on social sciences. 14-15 august, 2023. Lutsk-Ankara. С. 365–370.
8. Բեդլյան, Աստղիկ. (2020): Դատախազությունը ստուգում է Միքայել Մինասյանի մասին վարչապետի մամուլի քարտուղարի հրապարակած տեղեկատվությունը: Ռադիո «Ազատություն». <https://rus.azatutyun.am/a/30583867.html> (մուտք՝ 2020 թվականի ապրիլի 29).
9. Հայտարարություն որոշ կայքերի տեղադրման մասին. (2020): Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ծառայություն. <https://www.sns.am/hy/> (2020 թվականի դեկտեմբերի 28-ի դրությամբ).

СИНЕСТЕЗІЯ ЯК РІЗНОВИД МЕТАФОРИ (НА МАТЕРІАЛІ ДЖОАН ГАРРІС «ШОКОЛАД»)

Тертична Оксана Ігорівна

здобувач вищої освіти факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет, Україна

Науковий керівник: Головня Алла Василівна

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет, Україна

Синестезія - це феномен, що викликає особливий інтерес у вивченні сприйняття світу. Цей термін походить від грецьких слів "syn" (разом) і "aisthesis" (відчуття), що означає спільне відчуття. Це явище полягає в тому, що один вид вражень викликає асоціації із іншими сенсорними сферами. Метафора - це використання слова або виразу в значенні, що не є буквальним, з метою надання нового або розширеного розуміння об'єкту або явища. Синестетичні асоціації можуть бути розглянуті як власне метафоричні, оскільки вони поєднують різні сенсорні враження та розширюють їхнє значення. Одним із загальноприйнятих прикладів синестетичної метафори є вираз «гарячі кольори», де терміни, пов'язані з візуальним сприйняттям, вживаються для передачі відчуття тепла чи емоційного «зігрівання» [1]. Ця метафора надає нового, емоційно насиченого сприйняття кольорів, роблячи їх не тільки візуальними, але і відчуттєво живими. У літературі, живописі та музиці синестезія використовується для створення багатогранного враження. Письменники, художники та музиканти використовують синестетичні образи для надання своїм творам глибини та емоційного забарвлення. Наприклад, у вірші може зустрітися змішання асоціацій з різних сфер вражень: «звучить блакитно», «зітхання як запах трюфелів». Ці образи сприймаються не тільки через визначений сенс, але й через відчуття, створюючи у читача або слухача багатомірне враження. У повсякденному сприйнятті світу синестезія може виявлятися у виразах, які використовують образи з різних сенсорних сфер. Наприклад, «гучний кольоровий виступ» чи «солодкий звук гітари» - це приклади синестетичних висловлювань, які збагачують наше сприйняття навколишнього світу [2]. Синестезія, як прояв метафоричного мислення, відкриває перед нами нові можливості для сприйняття світу. Вона дозволяє зблизити різні сенсорні враження, створюючи унікальні асоціації та розкриваючи глибокі значення. Це явище стає важливим компонентом творчості і культурного розвитку, збагачуючи наше сприйняття навколишнього світу через різноманітність сенсорних вражень та їхніх несподіваних поєднань. У романі «Шоколад» Гарріс використовує синестезію як засіб виразності, розкриваючи світ головної героїні, Віанни Рошер, через образи та асоціації, що поєднують різні сенсорні враження. Наприклад, описуючи аромат шоколаду, Віанна зазнає справжньої експлозії вражень, використовуючи слова, що спонукають до відчуття, смаку, звуку та навіть забарвлення. Це створює не тільки реалістичну картину, а й переносить читача у власний світ героїні, де сприйняття не обмежується окремими чуттєвими сферами. Синестетичні образи, такі як «золотисто-коричневий запах» чи «теплий смак весняного дня», перетинають межі звичайного вираження та дозволяють авторці розкрити свою креативність через унікальний сприйомний досвід Віанни. Це не просто описи, а справжній літературний перформанс, який запрошує читача

подорожувати світом відчуттів та відкрити нові шари сенсорного сприйняття. Синестезія, як прояв метафоричного мислення, дозволяє Гарріс розкрити глибину індивідуального відношення героїні до світу. Переносячи з одного сенсорного враження на інше, Віанна Рошер мовно виражає свої емоції, почуття та ставлення до навколишнього світу[3].

Список використаних джерел:

1. [https://uk.wikipedia.org/wiki/Синестезія_\(стилістична_фігура\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Синестезія_(стилістична_фігура)) (дата звернення 13.02.2023).
2. <https://readukrainianbooks.com/1400-shokolad-dzhoan-harris.html> (дата звернення 13.02.2023).
3. Harris, Joanne. Chocolate. London: Black Swan. 2007. 384 p. URL: https://royallib.com/book/Harris_Joanne/Chocolat.html (дата звернення 13.02.2023).

СПЕЦИФІКА ДИСЦИПЛІНИ «МОВА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ»

Цимбалова Світлана Сергіївна

здобувач вищої освіти факультету української
й іноземної філології та мистецтвознавства

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Добрушина Марія Юріївна

ORCID ID: 0000-0001-8799-990X

PhD, викладач кафедри англійської філології

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Останнім часом вплив засобів масової інформації на суспільство значно поширився, що зумовлює зростаючий інтерес до вивчення цієї галузі. Через великі об'єми інформації важливими навичками сьогодення стали вміння правильно сприймати та використовувати медіа. Водночас необхідністю стає володіння хоча б однією іноземною мовою.

З цієї причини в українських університетах викладається дисципліна «Мова засобів масової інформації». Предмет ознайомлює студентів з особливостями мас медіа, водночас поглиблюючи знання з іноземної мови, що вивчається. До основних навичок, які можна здобути, включають: належне опрацювання, аналіз текстів ЗМІ та вміння складати тексти для подальшого використання в цій сфері.

У засобах масової інформації використовується газетно-публіцистичний стиль, у зв'язку з чим зустрічаються лексичні одиниці і словосполучення з різних рівнів системи мови: елементи ділової мови, наукова термінологія, спеціальна лексика з різних галузей тощо. Отже, опановуючи мову медіа, студенти набувають лексичної компетентності, володіючи як широкоживаними словосполученнями, так і вузькопрофільними термінами.

Через тісний зв'язок з лінгвістикою, журналістикою та комунікаційними дослідженнями варто залучати матеріал, що використовується у відповідних дисциплінах, таких як: «Основна іноземна мова», «Загальна лінгвістика», «Соціолінгвістика» тощо [1]. В результаті студенти матимуть можливість повторити задані теми та застосувати свої знання на практиці.

Можливі кілька варіантів вправ до текстів мас медіа: завдання до прочитання, що мають на меті ознайомлення з темою; вправи після прочитання задля закріплення матеріалу та підведення підсумків [1].

На початку можна використати вступні запитання. Наприклад, до статті «Titanic survivor recalls disaster: 'I shall probably dream about it tonight'» можна запропонувати наступні запитання: «What do you know about the sinking of the Titanic?», «What was the cause of the tragedy?», «Do you know how evacuation was conducted?» [2].

Після цього представляють лексичний матеріал: це можуть бути вправи, пояснення складних слів чи вузькопрофільних виразів. Наприклад, у статті «The New Zealand city with a labyrinth of underground caves» представлена термінологія, що стосується процесу утворення лавових печер, тож варто надати переклад або визначення для розуміння студентами лексики (рис.1) [3].

To earmark: to keep or intend something for a particular purpose

Lava tubes: conduits through which lava travels beneath the surface of a lava flow

Molten rock: rock that has been heated to a very high temperature and has become a hot, thick liquid

Рис. 1. Визначення слів

Після прочитання можна задати інші запитання стосовно змісту тексту та запропонувати вправи на аналіз обраного медіа. За допомогою подібних вправ тестують уважність та критичне мислення студентів, перевіряється розуміння головної ідеї.

ГраMATика мас медіа має свої особливості, на які треба звернути увагу. Наприклад, в заголовках часто використовується інверсія, артиклі та допоміжні дієслова можуть опускатися для ефектності та лаконічності. Через це студентам надаються завдання на перефразування та складання власних заголовків.

Отже, під час курсу «Мова засобів масової інформації» студенти мають змогу покращити свої знання іноземної мови за допомогою практики, водночас набуваючи компетенцій для подальшого використання мас медіа.

Список використаних джерел:

1. Добрушина М.Ю., Репп Л.В. Peculiarities of Teaching the Course "Mass Media Language" Англістика та Американістика, (20). 2023. С. 60-66. Вилучено з: <https://doi.org/10.15421/382311>.
2. Titanic survivor recalls disaster: 'I shall probably dream about it tonight'. Вилучено з: <https://www.bbc.com/culture/article/20240412-in-history-the-man-who-survived-the-titanic-sinking>.
3. The New Zealand city with a labyrinth of underground caves. Вилучено з: <https://www.bbc.com/future/article/20240501-the-new-zealand-city-with-a-labyrinth-of-underground-caves>.

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ МАТЕРІАЛІВ НА ВІЙСЬКОВУ ТЕМАТИКУ

Нестерчук Маргарита Вадимівна

Здобувач вищої освіти ННІ філології та журналістики
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Партико Зіновій Васильович

доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики, реклами та PR
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

У контексті військового конфлікту між Україною і росією, суспільство відчуває велику потребу в об'єктивній інформації більше, ніж будь-коли. Під час війни, коли громадський контроль за діяльністю державних органів та збройних сил знижений, роль журналістів стає надзвичайно важливою для забезпечення об'єктивного огляду подій. Професійна майстерність, толерантність та здатність представити всі сторони конфлікту без упередженості стають ключовими для журналіста. Умови війни ставлять журналістів під великий стрес, який виявляється у психологічному навантаженні, додатковій професійній відповідальності та емоційному тиску через небезпеку ситуацій.

Робота журналістів в умовах воєнних дій стає набагато складнішою. Це викликано не лише загрозою для їх здоров'я та життя. Коли мова йде про напад на рідну землю, дуже важко відкинути особисті переживання та умови уривчатої та недостовірної інформації для формування об'єктивного зображення подій [1]. Великою цінністю в таких обставинах стає досвід попередників. Україна започаткувала сучасну воєнну журналістику в 2014 р., коли зроблено самопроголошення Луганської та Донецької народних республік [2].

Серія матеріалів, присвячених становленню сучасної української армії, є актуальною в контексті сучасних викликів і загроз безпеці. З урахуванням геополітичної ситуації та конфлікту на сході України, повномасштабного вторгнення, розвиток та підвищення ефективності Збройних Сил України є критично важливими завданнями. Такі матеріали можуть допомогти розуміти процеси реформування, модернізації та підготовки української армії, а також виявити ключові тенденції та виклики, з якими вона зіштовхується [3].

Створення такої серії матеріалів вимагає детального дослідження і аналізу різноманітних аспектів: від історії формування та розвитку українських Збройних Сил до сучасних стратегій, тактик та викликів, з якими зустрічаються військові підрозділи. Важливим елементом є також вивчення досвіду міжнародного співробітництва та впровадження найкращих практик з інших країн [4].

Особливу увагу при створенні матеріалів ми звернули на комунікаційну стратегію та підбір достовірних джерел інформації, оскільки умови воєнних дій можуть ускладнити доступ до об'єктивної інформації. Важливою складовою було також врахування психологічних аспектів і впливу воєнних конфліктів на суспільство та військовослужбовців. Така серія матеріалів може стати цінним ресурсом для розуміння та аналізу розвитку сучасної української армії та її ролі в забезпеченні національної безпеки.

Було створено такі матеріали, як «Лена Дарк із командою збирає кошти на дрон для ЗСУ», «Оборона ефективна, коли ворог про неї не знає», «Життя за лінією вогню:

розмова з ветераном Михайлом М'якотою». Матеріали було опубліковано в газеті «Прапор» (сmt. Хорошів). У статтях розкриваються історії жертвності, мужності та відданості українських військових та волонтерів, що борються за незалежність та безпеку країни.

Стаття «Лена Дарк із командою збирає кошти на дрон для ЗСУ» відображає ініціативу громадянки, яка збрала кошти для закупівлі дрона для ЗСУ, показуючи приклад активного громадянського підтримання армії. Інша публікація «Оборона ефективна, коли ворог про неї не знає» аналізує стратегії ефективної оборони та необхідність збереження конфіденційності військових дій для досягнення успішних результатів. Стаття «Життя за лінією вогню: розмова з ветераном Михайлом М'якотою» привертає увагу до важливості розповіді ветеранів війни та висвітлення їхніх досвідів та переживань, щоб сприяти підтримці військових та їхній інтеграції в мирне життя та задля кращого розуміння, що таке війна.

Висновки: У воєнних конфліктах журналісти відіграють ключову роль у забезпеченні громадян держави інформацією, адже контроль за діяльністю владних структур може бути обмеженим.

Матеріали, опубліковані в газеті «Прапор», є важливими для суспільства публікаціями, що мають достовірну інформацію. Такі матеріали розкривають історії військових та волонтерів, а також важливі аспекти розвитку української армії.

Список використаних джерел:

1. Будівська Г. Проблема vs. її вирішення: навіщо редакціям конструктивна журналістика. European Journalism Observatory. 2017 URL: <https://ua.ejo-online.eu/3642/etyka-ta-yakist/navishcho-redaktsiyam-konstruktivnajournalistyka> (дата звернення 01.04.2024).
2. Військова журналістика. Український аспект: становлення української військової журналістики; місце військової журналістики у медіапросторі в період воєнного стану; правові підстави діяльності військових журналістів під час воєнних дій. 2023. 27 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/viyskova-zhurnalistika-ukrainskiy-aspektstanovlennya-ukrainskoi-viyskovoi-zhurnalistiki-mistse-viyskovoi-zhurnalistiki-umediaprostori-v-period-voennogo-stanu-pravovi-pidstavi-diyalnosti-viyskovikhzhurnalistiv-pid-chas-voiennikh-diy.pdf> (дата звернення 01.04.2024).
3. Голуб О. Що таке конструктивна журналістика і чому вона життєво необхідна в складні моменти історії. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/shho-take-konstruktivna-zhurnalistyka-i-chomu-vonazhyttyevo-neobhidna-v-skladni-momenty-istoriyi-i32258> (дата звернення 01.04.2024).
4. Голуб О., Чуранова О. Критична журналістика має бути конструктивною. Тернопільський прес-клуб. 2018. URL: <https://pressclub.te.ua/novyny/kritichna-zhurnalistyka-mae-butikonst/> (дата звернення 01.04.2024).

СЕКЦІЯ XVIII. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Кубікова Катерина Олегівна

аспірантка 3 року навчання кафедри професійної освіти і
технологій сільськогосподарського виробництва
*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка, м. Глухів, Україна*

Впровадження компетентнісно орієнтованого підходу в освіті становить пріоритетну мету, спрямовану на досягнення конкретних практичних результатів та збагачення учнівського досвіду через активну участь у практичній діяльності. Перехід до цього підходу передбачає не лише концептуальні зміни, але й суттєву трансформацію інструментарію та методик оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Центральним елементом впровадження компетентнісно орієнтованого підходу є обов'язкове прогнозування результативної складової змісту навчальної програми. Цей аспект вимагає від системи оцінювання не тільки спроможності відтворити засвоєний матеріал, але й визначити готовність здобувачів освіти до застосування цих знань у реальних ситуаціях. Таким чином, впровадження компетентнісно орієнтованого підходу необхідно супроводжувати адекватними змінами у методиках та критеріях оцінювання, що сприятиме відображенню ефективності і придатності засвоєних знань для подальшої практичної діяльності.

В контексті цього змінюються підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів, як частини освітнього процесу. Результати навчальної діяльності повинні виходити за рамки знань, умінь і навичок. Головною метою навчання стає формування компетентностей, як загальних здібностей, що базуються на знаннях, досвіді та цінностях особистості. Компетентності не виключають знань, умінь і навичок, вони передбачають здатність свідомо використовувати їх. Компетентнісний підхід полягає в тому, щоб навчити учнів застосовувати отримані знання і вміння в різних навчальних та життєвих ситуаціях [8;3].

Міністерство освіти і науки України визначає основні форми та види контролю знань як проведення поточного, семестрового оцінювання й атестації здобувачів освіти. Окрім алгоритмів здійснення контролю, зазначені інструменти та засоби дистанційної комунікації, які можуть використовуватися закладами освіти. З уведенням дистанційного формату навчання ці положення переглядаються та доповнюються, актуалізуються відповідно до вимог і рекомендацій МОН і нових освітніх програм закладу [6;7].

В сучасних умовах розвитку освіти зростає роль вчителя в організації освітнього процесу. В цьому аспекті науковий інтерес мають праці В. Ковальчука [1; 2; 3; 4], Мартинюк О. В. [5], Слободянюк А. М. [9], Холод І. В. [10] та ін.

Педагогіка, як правило, розглядає два основних типи оцінювання: формальне та

підсумкове. Формувальне оцінювання спрямоване на оцінку та коригування процесу навчання, дозволяючи вчителю адаптувати свої методи та надавати зворотний зв'язок учням під час навчання. Підсумкове оцінювання проводиться в кінці навчального процесу і визначає результат навчання, часто представлене у формі тестів або контрольних робіт. Додатково до цих двох видів оцінювання виокремлюється ще й самооцінювання. Цей підхід заохочує учнів самостійно оцінювати свої власні досягнення, розуміти їхні сильні та слабкі сторони та розвиватися на основі цього аналізу.

Можна сказати, що контроль знань складається з трьох основних компонентів:

1. Оцінювання для навчання (формативне оцінювання), яке стимулює учнів до навчання. Вчителю дозволяється коригувати навчання учнів і надавати їм зворотний зв'язок під час процесу навчання.

2. Оцінювання навчання (сумарне оцінювання), яке оцінює сам результат навчання. Вчитель фіксує факти, але не може вже вплинути на них. Оцінювання за підсумком не підвищує успішність учнів, так само як зважування не допомагає скинути вагу за один день.

3. Оцінювання як навчання (самооцінювання), коли вчитель навчає учнів сприймати оцінювання як засіб навчання. Учні використовують самооцінювання для розуміння своїх реальних досягнень та не залежать від вчителя для оцінки своєї роботи [9].

Зміни в цифровому просторі вплинули на трансформацію інструментарію перевірки навчальних досягнень. Використання інноваційних технологій та перехід на онлайн-навчання поставили питання серед педагогів у виборі найбільш ефективних засобів та інструментів для оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, які можна було б використати під час організації навчання біології. Вчителям на зараз доступний масив платформ та ресурсів, що дозволяють викладачам проводити заняття, взаємодіяти у реальному часі, проводити контроль знань як: Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, Skype; онлайн-платформи, які дозволяють викладачам створювати навчальні, відстежувати навчальні здобутки, забезпечувати ефективну комунікацію та швидкий зворотній зв'язок: Moodle, Blackboard, Canvas, Schoology, Наш Клас та ін [5].

Аналіз літератури вказує на кілька дієвих методів та інструментів для оцінювання успішності здобувачів освіти у цифровому середовищі. Це включає формальне оцінювання, таке як тестування та тестові завдання, які залишаються провідними, а також автоматизовані системи оцінювання, які використовують алгоритми штучного інтелекту для збору та аналізу даних. Крім того, аналітика даних дозволяє виявляти патерни та тенденції у навчальному процесі, а зворотний зв'язок та персоналізоване навчання сприяють покращенню навчального процесу та врахуванню індивідуальних потреб кожного здобувача освіти. Такий підхід забезпечує комплексне та об'єктивне оцінювання успішності в цифровому освітньому середовищі.

Мозкові штурми, складання таблиць, цифрових інструментів Kahoot, Classtime чи звичайної Google-форми дієво та швидко допоможуть педагогам визначити рівень знань, розуміння теми чи сформованість навичок у здобувачів освіти. Функціонал у платформі відеоконференцій Zoom дозволяє викладачам проводити опитування, тестування, спостерігаючи та взаємодіючи з освітянами в режимі реального часу. Gradescope - це онлайн-інструмент для оцінювання академічних робіт, який дозволяє швидко та ефективно сканувати, надсилати, розпізнавати, оцінювати та аналізувати відповіді у паперовій та електронній формі. Він надає можливість викладачам

створювати завдання, включаючи іспити, завантажувати їх на платформу та оцінювати, використовуючи рубрики на основі конкретних критеріїв і цілей навчання, проводити групове оцінювання та інші дії. Інструмент також володіє вбудованими функціями виявлення плагиату. Qualtrics - це інтернет-платформа для проведення опитувань та аналізу даних, яка дозволяє створювати опитувальні форми, що відповідають специфіці конкретного курсу. Цей інструмент може використовуватися для оцінювання якості курсу, збирання відгуків від учнів щодо матеріалів, ефективності викладача та загального враження від процесу навчання [5; 8]. Додаток Loop допоможе на етапі рефлексії або закріплення знань уроку, вчитель може запропонувати зробити завдання, дати швидкі відповіді, паралельно може коментувати відповіді окремих учнів. Socrative - безкоштовний додаток для створення та проведення тестів. Plicker застосунок допомагає вчителю швидко отримувати результати робіт учнів офлайн, вчителю лише потрібно зробити роздруківку завдань, а по закінченню відсканувати телефоном. Flipgrid – ресурс цікавий для закріплення знань уроку, учні створюють короткі відповіді на основі 3 питань (три моменти які я запам'ятав; два моменти які я не зрозумів або два питання до уроку; одна річ яка мене зацікавила). Ігрова платформа Kahoot дозволяє створювати, відтворювати та ділитися навчальними іграми [11].

Інструментарій оцінювання навчальних досягнень також включає:

- "Хвилині роботи" - це короткі підсумки інформації, яку учні щойно вивчили, також включає результати лабораторних робіт та написання есе.

- "Вихідні бланки" - це швидкі запитання, які вчитель ставить учням після закінчення уроку, щоб перевірити їх розуміння, зручність сприйняття матеріалу та виявити можливі труднощі; аналогічно, на початку наступного заняття вчитель надає "вступні бланки" з запитаннями на основі матеріалу попереднього уроку, що допомагає з'ясувати, наскільки учні запам'ятали та зрозуміли матеріал [8;10].

Також важливо розглянути підсумкове оцінювання, яке проводиться після завершення навчального періоду для оцінки знань та розуміння здобувачами освіти матеріалу, вивченого протягом семестру. Це може бути здійснене за допомогою асинхронних завдань, де здобувачі освіти надається кілька вікон для виконання завдань, з акцентом на співпрацю, рефлексію та критичний аналіз, а не на заучуванні. До завдань додається різноманітний наочний матеріал для кращого розуміння. Метод "Unessay" може бути використаний для стимулювання творчості здобувачів освіти де вони мають можливість обирати стиль написання та формат ілюстрацій, що краще відображають їхні думки. Робота у парах або невеликих групах також може бути використана для спільної роботи над проектами чи завданнями, що сприяє розвитку навичок командної роботи та прийняття рішень шляхом колективного обговорення [10].

Згідно з Ковальчуком В. І. в освітньому процесі значну роль відіграє професійна майстерність вчителя, адже без професіоналізму неможливе ефективне навчання і виховання. Від того, як вчитель має подавати та перевіряти знання залежить сприйняття матеріалу учнями. Педагог має володіти достатнім спектром засобів впливу на учнів, володіти достатнім та різноманітним арсеналом способів, методів навчання, інструментів контролю знань, та доцільно впроваджувати у навчальний процес [2].

Інструменти оцінювання рівнів розвитку компетентностей відрізняються своєю інтегральністю та комплексністю, охоплюючи різні аспекти універсальної і професійної кваліфікації. Під час створення новаторських оціночних інструментів для визначення рівня сформованості компетентностей, важливо створити умови, які

стимулюють практичну діяльність, з одного боку, спираючись на розвиток критичного мислення при вирішенні проблем, а з іншого – за допомогою використання наявних знань, поєднання різних методів діяльності та виконання інших творчих процедур, що призводять до створення певного матеріального продукту. Оцінка компетентностей повинна базуватися на оцінці результатів діяльності учня або викладача, або на формалізованому спостереженні за їхньою діяльністю (робота в групі, діалог, вирішення проектів, публічні виступи та інше). Через це виникають складнощі у розробці та використанні засобів оцінки компетентностей та у побудові моделей їх розвитку як у світовій, так і вітчизняній теорії та практиці контролю та оцінки [1].

Таким чином, сучасні умови розвитку цифрових технологій та їх впровадження в освіту значно розширюють інструментарій оцінювання навчальних досягнень. Інноваційні методи оцінювання дозволяють переосмислити традиційні підходи до вимірювання успішності та компетентностей здобувачів освіти, сприяючи їх активному залученню та розвитку. Інструменти оцінювання сприяють індивідуалізації процесу навчання, дозволяючи враховувати особисті особливості та потреби кожного здобувача освіти. Використання інноваційних технологій в процесі оцінювання є важливим кроком у модернізації освітнього процесу та підвищенні якості навчання, сприяючи активному та змістовному розвитку здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук В. І. Оцінювання рівнів розвитку загально професійних компетентностей майбутніх викладачів вищих навчальних закладів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2017. №. 259. С. 136-141.
2. Ковальчук В.І. Сутність та структура педагогічної майстерності вчителя. Вища освіта України. Тематичний випуск Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Київ, 2011. С.210-223.
3. Ковальчук В.І. Ефективний урок: технології, структура, аналіз. К.: Шк. світ, 2011. 120 с.
4. Створення сприятливого навчального середовища. Тренінги. / за заг. ред. В. Ковальчука, упорядкування Л. Галіцина. К.: Шк.. світ, 2011. 128 с.
5. Мартинюк О. В. Засоби та інструменти оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час навчання іноземної мови за дистанційними технологіями. Чернівці, 2023. С. 71-74.
6. Наказ МОН від 15.05.2023 № 563 “Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні”. Електронний ресурс. URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/89142/.
7. Наказ МОН Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів. Електронний ресурс. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/regulatorna_dijalnist/2020/09/14/Systema%20otsinyuvannya/Proyekt%20nakazu%20MON%20Systema%20otsinyuvannya.pdf.
8. Оцінювання навчальних досягнень учнів. Електронний ресурс. URL: <http://surl.li/tglyz>.
9. Слободянюк А. М. Техніки та інструменти формування оцінювання, розробка критеріїв оцінювання. Електронний ресурс. URL: <http://surl.li/tglxk>.
10. Холод І. В., Лисенко, Т. А., & Штангрет, Г. З. (2023). Оцінка успішності здобувачів вищої освіти у персоналізованому дистанційному навчанні. Академічні візії. №17. Електронний ресурс. URL: <http://surl.li/tglyb>.
11. Цифрові інструменти формативного оцінювання учнів. Електронний ресурс. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4306-15-tsyfrovykh-instrumentiv-dlia-formatyvnoho-otsinyuvannya-uchniv>.

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОЄКТ «ІЗОМЕРНІ АЛКІЛБЕНЗЕНИ СКЛАДУ $C_{10}H_{14}$ » В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ «ОРГАНІЧНА ХІМІЯ»

Карпенко Христина Андріївна

ORCID ID: 0000-0001-6625-4714

викладач кафедри хімії

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Храновська Тетяна Олександрівна

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «014.06 Середня освіта (Хімія)

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Вдовенко Карина Андріївна

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «014.06 Середня освіта (Хімія)

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Толмачова Валентина Сергіївна

ORCID ID: 0000-0002-4082-3381

кандидат хімічних наук, доцент кафедри хімії

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Підготовка майбутнього вчителя хімії в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова здійснюється з використанням сучасних інноваційних підходів. Серед них чільне місце належить методу проєктів, який забезпечує розуміння і вивчення хімічних концепцій шляхом виконання творчих, експериментальних завдань та їх практичного застосування у реальних ситуаціях. Метод проєктів спрямований на активне навчання та формування у здобувачів освіти критичного мислення.

Вивчення органічної хімії поєднує теоретичну і практичну складові. Цей освітній компонент представлений аудиторною частиною: лекційними і лабораторними заняттями та самостійною роботою у вигляді виконання індивідуальних завдань комплексного характеру. Проміжний і підсумковий контролю здійснюються у формі модульних контрольних робіт, заліку, екзаменів відповідно. Для самостійного дослідження та вирішення хімічних проблем запропоновано сучасний підхід – метод проєктів.

Під час вивчення модуля «Ароматичні вуглеводні» здобувачам вищої освіти необхідно виконати три індивідуальні проєктні завдання: гомологи бензену, конденсовані арени, трифенілметанові барвники. Кожне завдання включає наступні етапи: формулювання проблеми, пошук інформації, планування дослідження, проведення експерименту або аналізу наукових літературних джерел та їх поєднання, висновки. Таким чином, для проєкту «Гомологи бензену» була вибрана тема, яка пов'язана з вивченням сполук складу $C_{10}H_{14}$. Обґрунтуванням такого вибору

є широкий спектр їхнього використання.

Сферами застосування ізомерних C_4H_9 -бензенів є використання їх як розчинників для лаків, фарб, клеїв, добавок до палива, пластифікаторів, поверхнево-активних речовин, сировини для виробництва синтетичних каучуків, смол, барвників. Вони містяться в асфальті та нафті. Ізобутилбензен використовують у промисловому виробництві лікарського засобу ібупрофену.

Для алкілбензенів складу $C_{10}H_{14}$ можливі структурні статичні ізомери, будова яких обумовлена конституцією алкільного замісника C_4H_9 (бутилбензен, ізобутилбензен, *втор*-бутилбензен, *трет*-бутилбензен), а також різним взаємним розташуванням алкільних замісників з меншою кількістю атомів Карбону (1-метил-2-пропілбензен, 1-метил-3-пропілбензен, 1-метил-4-пропілбензен; 1-ізопропіл-2-метилбензен, 1-ізопропіл-3-метилбензен, 1-ізопропіл-4-метилбензен; 1,2-діетилбензен, 1,3-діетилбензен, 1,4-діетилбензен; 1-етил-2,3-диметилбензен, 4-етил-1,2-диметилбензен, 1-етил-2,4-диметилбензен, 1-етил-3,4-диметилбензен, 1-етил-3,5-диметилбензен, 2-етил-1,3-диметилбензен, 2-етил-1,4-диметилбензен; 1,2,3,4-тетраметилбензен, 1,2,4,5-тетраметилбензен, 1,2,3,5-тетраметилбензен). Варто зауважити, що *втор*-бутилбензен існує у вигляді двох просторових (конфігураційних) ізомерів *R*- і *S*-енантіомерів.

У контексті дослідження було розглянуто властивості ізомерів на прикладі бутил-, ізобутил-, *втор*-бутил, *трет*-бутилбензенів. Ці сполуки відрізняються за фізичними константами і токсикологічними особливостями, але характеризуються подібними хімічними властивостями. Всі ізомерні сполуки є рідинами з різними запахами. Зазначимо, що в багатьох літературних джерелах наводиться недостовірна інформація щодо деяких фізичних констант цих речовин. Тому, під час виконання проекту використано дані сучасних інформаційних баз PubChem і GESTIS-Stoffdatenbank [1,2].

Згідно з вищенаведеними літературними джерелами в межах ряду ізомерних сполук складу $C_{10}H_{14}$ фізичні властивості змінюються наступним чином:

Таблиця 1.

Фізичні характеристики ізомерних C_4H_9 -бензенів

	$T_{\text{кип.}}, ^\circ\text{C}$	$T_{\text{плав.}}, ^\circ\text{C}$	$T_{\text{самозаймання}}, ^\circ\text{C}$	$\rho, \text{г/см}^3$ (20°C)	Розчинність у воді, г/л (25°C)	Нижня/ верхня межа вибуховості
Бутилбензен	183,3	-87,9	410	0,8601	0,0118	44 г/м ³ ; 0,8 % за об'ємом / 330 г/м ³ ; 5,8 % за об'ємом
Ізобутилбензен	173	-51	425	0,8530	0,01	44 г/м ³ ; 0,8 % за об'ємом / 335 г/м ³ ; 6 % за об'ємом
<i>втор</i> - Бутилбензен	173,5	-82,7	415	0,8580	0,0176	44 г/м ³ ; 0,8 % за об'ємом / 385 г/м ³ ; 6,9 % за об'ємом
<i>трет</i> - Бутилбензен	169,1	-57,8	450	0,8669	0,0295	44 г/м ³ ; 0,8 % за об'ємом / 310 г/м ³ ; 5,6 % за об'ємом

На сьогодні описано токсикологічні та екотоксикологічні характеристики ізомерних C_4H_9 -бензенів. Ці сполуки спричиняють подразнення слизових оболонок і шкіри, а їхні високі концентрації призводять до розладів центральної нервової

системи. Одержано результати про їхню гостру і хронічну токсичність, але, на жаль, відсутня інформація про репродуктивну токсичність, мутагенність і канцерогенність [3]. Так відомо, що для *втор*-бутилбензену LD₅₀ (орально, щур) = 1930 мг/кг; LD₅₀ (дермально, кролик) > 13800 мг/кг. Для ізобутилбензену LD₅₀ (дермально, щур) > 2000 мг/кг; LD₅₀ (інгаляційно, щур) = 4600 мг/кг; LD₅₀ (перорально, щур) = 3321 мг/кг. Для *трет*-бутилбензену LD₅₀ (орально, щур) = 3050 мг/кг; LD₅₀ (інгаляційно, щур) = 4600 мг/кг. Для бутилбензену LD₅₀ (перорально, щур) = 5000 мг/кг.

Вивчався вплив вуглеводнів, в тому числі, гомологів бензену на прикладі бутилбензену, на утворення активних форм кисню у нейтрофільних гранулоцитах людини *in vitro* [4]. Встановлено, що вуглеводні індукують утворення активних форм кисню в залежності від концентрації і збільшення числа атомів Карбону у структурі молекули. Виявлено, що ароматичні вуглеводні є менш потужними індукторами активних форм кисню.

Дослідження метаболізму ізомерних алкілбензенів свідчить про те, що вони метаболізуються переважно через окиснювальні реакції бічного ланцюга до спиртів і кетонів та реакції кон'югації [5]. Продукти метаболізму виводяться із сечею. Так, для бутилбензену 40-60% введеної дози було виявлено у сечі у вигляді глюкуронідних кон'югатів спиртів, 15-25% у вигляді фенілацетилгліцину, 2% – гіпурової кислоти [6]. Також можливе гідроксилювання ароматичного кільця.

Зазначається, що для алкілбензенів небезпечними хімічними реакціями є взаємодія із окисниками, озоном, нітрувальною сумішшю, олеумом. Клас зберігання цих речовин – 3 (займисті рідкі речовини). Забороняється розміщувати їх поруч з ліками, харчовими продуктами, кормами, інфекційними, радіоактивними та вибуховими речовинами, газами, вибуховими речовинами (клас зберігання 4.1A), легкозаймистими твердими речовинами або десенсибілізованими речовинами (клас зберігання 4.1B), пірофорними речовинами, речовинами, що виділяють легкозаймисті гази під час контакту з водою, речовинами з сильним окиснювальним ефектом (клас зберігання 5.1A і 5.1B), амоніачною селітрою, органічними пероксидами та самореактивними речовинами, горючими твердими речовинами (клас зберігання 11) [2].

Згідно з системою GHS (Globally Harmonized System of Classification and Labelling of Chemicals, Узгоджена на глобальному рівні система класифікації та маркування хімічних речовин (УГС)) для всіх ізомерних C₄H₉-бензенів характерні піктограми, які означають належність до легкозаймистих рідин; вони є небезпечними для довкілля, а також для здоров'я людини, за винятком, ізобутилбутилбензену.

Таблиця 2.

Піктограми за GHS-системою ізомерних C₄H₉-бензенів

Легкозаймисті речовини	Небезпечно для навколишнього середовища та водних організмів	Небезпечно, обережно	Небезпечно для здоров'я людини
			
Бутилбензен Ізобутилбензен <i>втор</i> -Бутилбензен <i>трет</i> -Бутилбензен	Бутилбензен Ізобутилбензен <i>втор</i> -Бутилбензен <i>трет</i> -Бутилбензен	Бутилбензен Ізобутилбензен <i>втор</i> -Бутилбензен <i>трет</i> -Бутилбензен	Бутилбензен <i>втор</i> -Бутилбензен <i>трет</i> -Бутилбензен

Таблиця 3.

Н-фрази за GHS-системою ізомерних C₄H₉-бензенів

Бутилбензен	H226, H304, H315, H319, H400, H410
Ізобутилбензен	H226, H315, H319, H335, H336, H400, H410
<i>втор</i> -Бутилбензен	H226, H304, H315, H319, H411
<i>трет</i> -Бутилбензен	H226, H304, H315, H319, H332, H411

Таблиця 4.

Н-фрази небезпек за GHS-системою ізомерних C₄H₉-бензенів

H226	Легкозаймиста рідина та її пара
H304	Може бути смертельним у разі проковтування та потрапляння в дихальні шляхи
H315	Викликає подразнення шкіри
H319	Викликає серйозне подразнення очей
H332	Шкідливий під вдихання
H335	Може викликати подразнення дихальних шляхів
H336	Може викликати сонливість або запаморочення
H400	Дуже токсичний для водних організмів
H410	Дуже токсичний для водних організмів з довготривалими наслідками
H411	Токсичний для водних організмів з довгостроковими наслідками

Важливо вказати, що такі сполуки стійкі до розкладу у ґрунтах, не піддаються гідролізу у навколишньому середовищі через відсутність гідролізованих характеристичних груп, здатні адсорбуватися на твердих речовинах і осадах у водному середовищі, мають високий потенціал біоконцентрації у водних організмах. У атмосфері ізомери здатні розкладатися шляхом реакції з фотохімічно утвореними гідроксильними радикалами.

Виробництво та використання ізомерних C₄H₉-бензенів призводить до їх викидів у навколишнє середовище. Встановлено, що ці сполуки можуть потрапляти до деяких продуктів харчування і спричиняти їхнє забруднення [1].

Таким чином, виконання науково-дослідницького проєкту дозволило більш детально ознайомитися з характеристиками ізомерних C₄H₉-бензенів та порівняти їх. Показано, що особливої уваги на сьогодні потребує досконале вивчення їх токсикологічних властивостей.

Список використаних джерел:

1. PubChem. National library of medicine <https://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/>.
2. GESTIS-Stoffdatenbank <https://gestis.dguv.de/data?name=020300>.
3. ChemSpider Search and share chemistry <https://www.chemspider.com/Chemical-Structure.10410.html>.
4. Dreiem A et al; Toxicol Appl Pharmacol 190 (2): 102-10 (2003).
5. Bingham, E.; Cohrssen, B.; Powell, C.H.; Patty's Toxicology Volumes 1-9 5th ed. John Wiley & Sons. New York, N.Y. (2001)., p. V4 287.
6. DFG German Research Foundation: The MAK Collection for Occupational Health and Safety <https://series.publisso.de/en/pgseries/overview/mak/dam/allContents/alphabetical>.

ОБГОВОРЕННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАДГОРТАННОГО ПРОВІДНИКА ПОВІТРЯ AIR-Q-SP (ILA-SP) З САМОНАДУВНОЮ МАНЖЕТОЮ З ЛІКАРЯМИ ПРАКТИЧНОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Курсов Сергій Володимирович

д-р. мед. наук, професор кафедри медицини
невідкладних станів та медицини катастроф
Харківський національний медичний університет, Україна

Скоропліт Сергій Миколайович

асистент кафедри медицини невідкладних станів та медицини катастроф
Харківський національний медичний університет, Україна

Загуровський Володимир Михайлович

д-р. мед. наук, професор кафедри медицини
невідкладних станів та медицини катастроф
Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ. Девайс Air-Qsp (ILA-SP) є сучасним надгортанним провідником повітря 1-ої генерації, що використовується найчастіше в умовах операційної. Проте може бути використаний і в процесі надання екстреної медичної допомоги (ЕМД). Основними відмінними особливостями девайса є те, що, по перше, його конструкція дозволяє проводити всліпу інтубацію трахеї через дихальну трубку, а по друге, те, що цей провідник повітря оснащений манжетою з механізмом самонадування. Аббревіатуру ILA-SP слід читати, як «Intubating Laryngeal Airway– Self-Pressurized»–інтубаційний ларингеальний провідник повітря з самонадуванням. Надуванню піддається манжета маски девайса, що є продовженням дихальної трубки повітропроводу. Найбільше розповсюдження девайс отримав для анестезіологічного забезпечення планових оперативних втручань в педіатричній хірургії [1-3]. Вітчизняні фахівці зовсім не знайомі з такими девайсами, в той час як за кордоном зазначені технології все активніше використовуються. Провідники повітря Air-Qsp виготовляються та пропонуються багатьма фірмами. Тому ми вважаємо дуже доцільним ознайомлювати молодих лікарів-інтернів та лікарів практично охорони здоров'я, які проходять курси спеціалізації та тематичного удосконалення з ЕМД, з будовою та функціонуванням подібних провідників повітря.

Мета роботи. Метою нашої роботи було докладне представлення для вітчизняних лікарів будови провідника повітря Air-Qsp (ILA-SP) з наступною розробкою представлення девайса та особливостей його використання на практичних заняттях у центрі симуляційного навчання.

Матеріали і методи. Для навчання використані фантоми Ambu різних розмірів (імітація голови і шиї дорослого пацієнта та дитини), набір надгортанних провідників повітря Air-Qsp, презентація слайдів на екрані за допомогою комп'ютера та мультимедійного проектора, мішок для імітації роздування легень, ручний дихальний апарат, ендотрахеальні інтубаційні трубки типу Мерфі з роздувними манжетами розмірів 4,5, 5,0, 6,0 та 7,0 з провідником, шприц для роздування манжеток інтубаційних трубок.

Результати та обговорення. З того часу, як з'явилася ідея використання надгортанних провідників повітря у пацієнтів зі складними дихальними шляхами, анестезіологи турбуються про застосування оптимального тиску всередині манжети, який підтримує достатню герметизацію і в той же час не сприяє ушкодженню слизової оболонки ротоглотки. Хороша герметизація забезпечить адекватну вентиляцію, гарантує бажану глибину анестезії при нижчому потоці газу і з меншим витоком до стравоходу. Це не викличе підвищення внутрішньошлункового тиску, що запобігатиме регургитації, дисфонії та не викличе локального травмування слизової оболонки та навколишніх нервів [4-6]. Тому в 2013 році було розроблено ще одну імпровізовану конструкцію провідників повітря сімейства Air-Q – Air Q із самороздуванням манжети (sp). Замість пілотного балона з клапаном для роздування манжети девайс Air-Qsp включає в себе надгортанну манжету з саморегулюванням роздування. На кінці дихальної трубки провідника повітря Air-Qsp є комунікаційний отвір. Це з'єднання надгортанної манжети та трубки повітропроводу. Цей зв'язок між двома просторами дозволяє манжеті динамічно регулювати тиск всередині неї залежно від тиску в дихальних шляхах. Тобто, чим більша інтенсивність потоку через дихальну трубку провідника повітря, тим більше роздувається манжета, що запобігає витоків повітря у порожнину рота. При спокійному диханні пацієнта та, відповідно, меншій інтенсивності потоку повітря тиск в манжеті зменшується, і вона не надає зайвого шкідливого тиску на слизову оболонку. Це сприяє запобіганню ускладненням, що асоційовані з надмірним роздуванням манжети. Ця особливість Air-Qsp здатна забезпечити зменшення ризику захворювань дихальних шляхів, пов'язаних з гіперінфляцією манжети та здавлюванням нею навколишніх тканин [1, 4, 6]. Будову провідника повітря Air-Qsp представлено на рисунку 1.

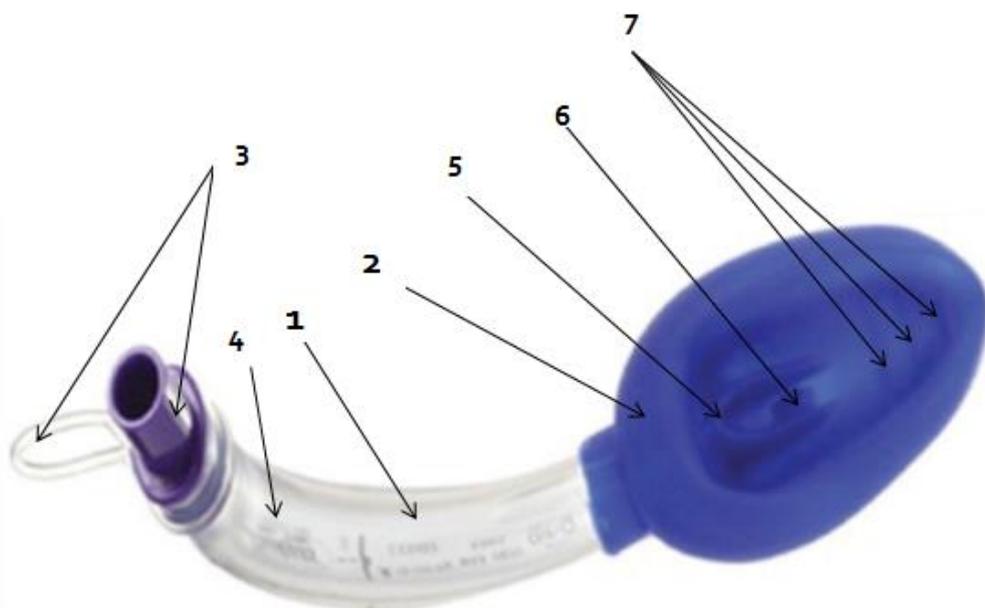


Рис. 1. Будова провідника повітря Air-Qsp: 1) дихальна трубка; 2) гортанна маска; 3) конектор з його утримувачем; 4) прикусний блок; 5) підйомник надгортанного хряща; 6) «сходинка», що спрямовує ендотрахеальну інтубаційну трубку прямо до голосової щілини; 7) три поперечні виступи, які зміцнюють кінчик пристрою [1, 6, 7]

Конфігурація самої маски девайса Air-Qsp повторює конфігурацію базової розробки – провідника повітря Air-Q. Більш показово будова внутрішньої частини

надгортанної маски повітропроводу Air-Qsp зі схематичним його знаходженням в дихальних шляхах продемонстрована на рисунку 2.

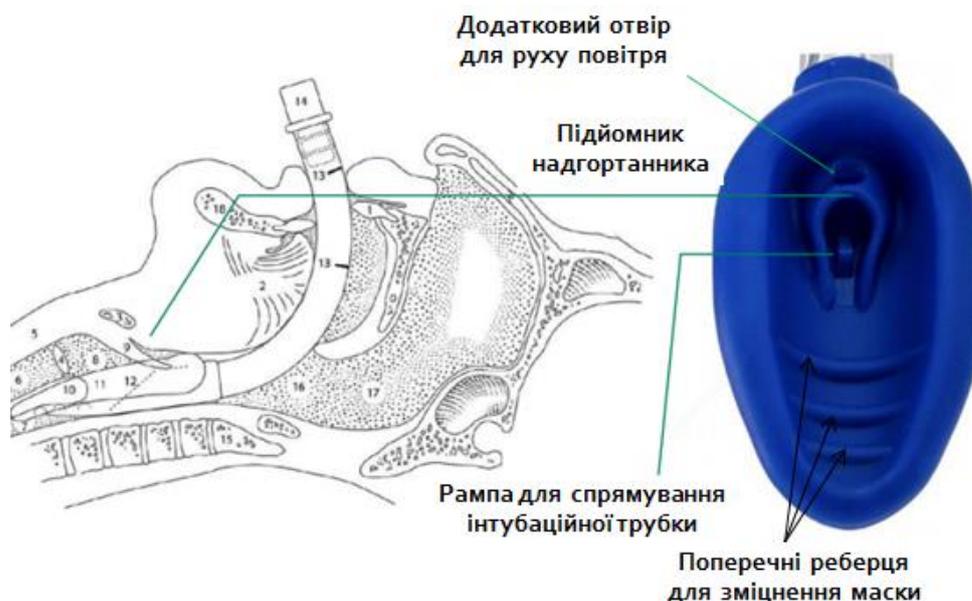


Рис. 2. Будова надгортанної маски девайса Air-Qsp та схема його розташування в дихальних шляхах [1, 6, 7]

Провідник повітря Air-Qsp є, по суті справи, різновидом ларингеальної маски, і техніка його встановлення не відрізняється від техніки встановлення класичної ларингеальної маски. Пацієнт має лежати на спині. Голову пацієнта слід розмістити рівно по повздовжній осі тіла. Під потилицю доцільно помістити м'який валик, товщиною не більше за 5 см. Голову пацієнта трохи закидають назад. Із порожнини рота видаляють знімні зубні протези у разі їх наявності. Порожнину рота оглядають та за потреби висушують марлевими серветками, використовують вакуумний відсмоктувач. Висушуванню порожнини рота сприяє дихання та допоміжна вентиляція 100% киснем. До складу премедикації доцільно включити атропін, використання якого в теперішній час не достатньо аргументовано уникають. Застосовують аналгоседацію. Контролюють сатурацію периферичної артеріальної крові киснем та гемодинамічні показники на моніторі. Маску обробляють лубрикантом. При введенні ларингеальної маски руками відкривають рот пацієнта (манекена). Це, зазвичай, роблять одною рукою, а іншою – утримують ларингеальну маску. Ларингеальну маску тримають у місці з'єднання маски з дихальною трубкою. Ларингеальну маску вводять підтримуючи її контакт з твердим піднебінням, а потім спрямовують донизу – до глотки. В цей час рух маски спрямовується вказівним пальцем. Маску проводять вглиб глотки, доки не відчується опір. Правильно введена ларингеальна маска має повністю знаходитись за язиком. Роздування манжети Air-Qsp не потрібне [3-5].

Перевагою девайса Air-Qsp є те, що відсутня потреба у роздуванні манжети маски за допомогою шприца та визначенні достатності роздування манжети або ризику надмірної інфляції. Будова девайса забезпечує можливість проведення легеневої вентиляції з позитивним тиском. Збільшення тиску в манжеті відбувається саме в той час, коли це потрібне на висоті зростання тиску в дихальних шляхах. На видиху тиск в манжеті зменшується, а разом з ним і натиснення на тканини входу до гортані, що підтримує пульсуючий кровообіг в слизовій оболонці. Виток повітря в

умовах спокійної вентиляції мінімальний, і в процесі примусової вентиляції в дихальних шляхах можна створювати тиск, що сягає 17-20 см H₂O при позитивному тиску наприкінці видиху, що не перевищує 10 см H₂O [1, 4, 7].

Девайс Air-Qsp представлений у 7 розмірах (від розміру 0,5 до розміру 4,5). Характеристики провідників повітря Air-Qsp в залежності від розміру наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Характеристики девайсів Air-Qsp (ILA-SP) відповідно до розміру [1, 6, 7]

Розмір девайса	Маса тіла, кг	Колір конектора	Мах. діаметр інтубаційної трубки
0,5	< 4 кг	рожевий	4,0
1,0	4 – 7 кг	блакитний	4,5
1,5	7 – 17 кг	зелений	5,0
2,0	17 – 30 кг	помаранчевий	5,5
2,5	30 – 50 кг	жовтий	6,5
3,5	50 – 70 кг	червоний	7,5
4,5	70 – 100 кг	бузковий	8,5

Повний набір провідників повітря Air-Qsp показано на рисунку 3.



Рис. 3. Набір провідників повітря Air-Qsp [1, 6, 7]

У дослідженні Kleine-Bruegeney M. et al (2018) вивчали можливість проведення інтубації трахеї всліпу через надгортанні провідники повітря, у тому числі, і через девайс Air-Qsp. Було встановлено, що через ці девайси вільно проходять інтубаційні трубки, що не оснащені роздувними манжетами. Максимальний діаметр інтубаційної трубки, яку можна було провести через повітропроводи цілком відповідав інформації, що була представлена фірмами в таблицях (в тому числі, таблиця 1). Проте інтубаційні трубки з манжетами через ці девайси вільно не проходили. Для успішної інтубації всліпу через провідники повітря потрібно було обрати трубки з манжетами, діаметр яких був на 0,5-1,0 розміри меншим за той, що був офіційно представленим у рекомендаціях до застосування цих надгортанних девайсів. Буклети виробників не попереджали про ці обмеження [8]. Отже, і ми також, як і в наших більш ранніх публікаціях, рекомендуємо не застосовувати для інтубації трахеї всліпу трубки з роздувними манжетами, діаметр яких визначений, як максимальний при використанні надгортанних провідників повітря. Не потрібно цього робити і при

навчанні молодих фахівців за допомогою симуляційних технологій. Ми рекомендуємо не застосовувати при проведенні навчання на манекенах ендотрахеальні трубки з діаметром більшим за 7,0 мм. Адже це швидко призведе до пошкодження симуляційного обладнання.

Заключення. Надгортанні провідники повітря з самонадувними манжетами все частіше використовуються в клінічній практиці лікарів-анестезіологів за кордоном. Вони також можуть бути застосовані при наданні ЕМД. Девайси типу Air-Qsp є такими, що дуже широко рекламуються, і в сучасних джерелах спеціалізованої наукової інформації про їх застосування є достатня кількість публікацій. Провідники повітря конструкції Air-Qsp виготовляються та пропонуються багатьма зарубіжними фірмами. Отже інформація про будову, переваги та недоліки використання зазначених девайсів має бути представлена на практичних заняттях при підготовці лікарів у вітчизняних учбових медичних закладах.

Список використаних джерел:

1. Cookgas, LLC (2024) Air-Q® sp Masked Laryngeal Airways Disposable. ONLY ONE. Cited 27 April, 2024. <https://sciba.gr/wp-content/uploads/2014/02/laryngeal-mask.pdf>.
2. Abdalla A. (2023) Self-pressurized Air-Q with Blocker and Air-Q Blocker in Low Risk Female Patients Undergoing Ambulatory Surgery. Gold Clinical Practice NETWORK: US Clinical Trials Registry, Clinical Trial NCT03816969. July 23, 2021 updated by: Ahmed Abdalla, Cairo University. <https://ichgcp.net/clinical-trials-registry/NCT03816969>.
3. Jagannathan N., Sohn L.E., Mankoo R., Langen K.E., Roth A.G. & Hall S.C. (2011) Prospective evaluation of the self-pressurized air-Q intubating laryngeal airway in children. *Paediatr Anaesth.* 21(6), 673 – 680. DOI: 10.1111/j.1460-9592.2011.03576.x.
4. Ramaiah R., Das D., Bhanarer S.M. & Joffe A.M. (2024) Extraglottic Airway Devices: A Review. National Library of Medicine. Lister Hill National Center for Biomedical Communications. Cited: 25 April 2024; https://openi.nlm.nih.gov/detailedresult?img=PMC3982375_IJCIIS-4-77-g015&query=ALL&fields=all&favor=none&it=nonexgxxgxxg&sp.
5. Zhang K., Zhou M., Zou Z., Zhu C. & Jiang R. (2024) Supraglottic Airway Devices: a Powerful Strategy in Airway Management. *American Journal of Cancer Research.*14(1), 16 – 32. DOI: 10.62347/KJRU4855.
6. AirLife (2024) Air-Qsp Reusable Intubating Laryngeal Airways. Medical Dynamics. Cited 28 April, 2024. <https://thinkmdi.net/product/air-qsp-reusable-intubating-laryngeal-airways-1-pkg/>.
7. Sovereign Medical, Inc (2024) Intubating Laryngeal Airways (ILA). The Everyday Airway That's Ready for the Unexpected. Cookgas (Air-Q® Intubating Laryngeal Airways). Cited 29 April, 2024. <https://sovmed.com/wp-content/uploads/2021/05/Air-Q-Brochure-SLML-203-Sovereign-2021-05-05a.pdf>.
8. Kleine-Brueggeney M., Kotarlic M., Theiler L. & Greif R. (2018) Limitations of Pediatric Supraglottic Airway Devices as Conduits for Intubation - an in Vitro Study. *Canadian Journal of Anesthesia.* 65(1), 14 – 22. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12630-017-0992-z>.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА» В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Лехіцький Тарас Володимирович

викладач кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, Україна

Поплавська Ганна Володимирівна

викладач інформатики циклової комісії природничо-математичних дисциплін

КЗВО «Луцький педагогічний фаховий коледж», Україна

Дослідженню проблеми професійної підготовки вчителя приділяється значна увага, зокрема теоретичні та методичні аспекти підготовки вчителя висвітлені в працях О. Абдуллоєвої, С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна; можливості реалізації дидактичних функцій комп'ютерної графіки розглядаються в роботах багатьох вчених: Б. Жебровського, Г. Ломаковської, Л. Вовк, П. Лосюк, О. Польшиної, Т. Іванюшенко та інших. Учені приходять майже до одностайних висновків: використання комп'ютерної графіки в навчанні – новий, більш удосконалений інструмент пізнання, засіб навчання й виховання. Її використання сприяє розв'язанню багатьох педагогічних завдань.

При формуванні програми підготовки майбутніх педагогів перш за все необхідно враховувати специфіку їх майбутньої професійної діяльності. Підготовка майбутніх учителів повинна формувати ключові компетентності необхідні для успішної самореалізації та продовження навчання протягом усього життя. До таких компетентностей відносять і інформаційно-цифрову:

А3.1. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності.

А3.2. Здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси.

А3.3. Здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі [1].

Виходячи з цієї специфіки, метою викладання освітнього компонента «Комп'ютерна графіка» для здобувачів освіти педагогічних вузів є вивчення є основної комп'ютерної графіки, а також освоєння підходів до застосування прикладних графічних редакторів.

Досягнення поставленої мети забезпечується вивченням наступних розділів і тем: основні поняття комп'ютерної графіки та області її застосування; види комп'ютерної графіки; колірні моделі; створення та обробка зображень за допомогою редактора растрової графіки; виконання фотомонтажу та корекції зображень; створення зображень за допомогою редактора векторної графіки; можливості використання засобів штучного інтелекту для генерування зображень; створення 3D та анімованих зображень.

Важливим принципом графічної підготовки є поєднання традиційних і комп'ютерних технологій навчання. Це і повинно визначати зміст навчальної роботи з графічних дисциплін. Слід відзначити, що в процесі навчальної діяльності повинна забезпечуватися безперервність графічної підготовки і спадкоємність знань при переході до навчальних дисциплін, які профілюють за фахом [2].

Вивчення комп'ютерної графіки або окремих її елементів забезпечується різноманітними освітніми компонентами: основи інформатики, сучасні інформаційні технології навчання, інформаційно-комунікаційні технології в освіті, комп'ютерна графіка та дизайн та ін.

При викладанні освітнього компонента «Комп'ютерна графіка» необхідно уникати поширеної помилки, яка полягає в наступному: «дисципліна помилково вважається виключно «практичною», її не вивчають систематично, не повідомляють студентам необхідних відомостей для вирішення складних завдань, не обґрунтовують прийняті умовності при зображенні елементів у векторних та растрових графічних редакторах» [3].

При виборі програмних продуктів викладач повинен враховувати не тільки специфіку обробки інформації, гнучкість програмного продукту, мобільність, але і його функціональну повноту та функціональність. Програмний продукт, що вивчається, повинен бути корисним у майбутній професійній діяльності вчителя.

Для студентів різних педагогічних спеціальностей нами були обрані наступні редактори та онлайн сервіси – GIMP та Photopea для роботи з растровою графікою, Inkscape та Vectr – для роботи з векторною графікою, Tinkercad для роботи з 3D графікою.

Редактор GIMP (GNU Image Manipulation Program) – це безкоштовна програма для редагування та маніпулювання зображеннями. GIMP є одним з найпопулярніших редакторів у світі та має велику кількість функцій та можливостей. GIMP надає можливість працювати з шарами та масками, що дозволяє користувачам більш гнучко управляти своїми зображеннями; пропонує різноманітні інструменти для малювання та ретушування зображень; має велику кількість фільтрів та ефектів, які можуть бути застосовані до зображень; дозволяє додавати та редагувати текст на зображеннях. Gimp являє собою потужний і безкоштовний графічний редактор для редагування растрової графіки, свого роду безкоштовний аналог Adobe Photoshop. Є версії як для Windows, так і для ОС Linux.

Photopea – це онлайн-редактор растрової графіки, розроблений Іваном Куцкіром, українцем за походженням. Ресурс доступний багатьма мовами, зокрема і українською, має зрозумілий інтерфейс та широкий інструментарій, подібний до Adobe Photoshop. У редакторі доступні такі інструменти, як малювання пензлем та олівцем, гумка, фонові гумка, градієнт та заливка, виділення області, освітлення та затемнення, розмиття зображення, додавання текстового поля, пензель відновлення, додавання фігур і т.д. Як і у Adobe Photoshop є можливість працювати з окремими шарами, додавати маски та накладати фільтри.

Inkscape — відкритий редактор векторної графіки, функціонально схожий з Adobe Illustrator, CorelDraw або Xara X. У програмі підтримуються такі можливості SVG як фігури, контури, текст, маркери, клони, альфа-канал, трансформації, градієнти, текстури і угруповання. Inkscape також підтримує правку вузлів, шари, складні операції з контурами, векторизацію растрової графіки, текст за контуром, зверстаний у фігуру текст та багато іншого.

Vectr — це просте у використанні програмне забезпечення, яке підходить людям будь-якого рівня кваліфікації. Має простий інтерфейс і ефективні функції. Оскільки це онлайн-додаток для малювання, ви можете отримати доступ до нього з різних пристроїв і операційних систем. Незалежно від того, користуєтеся ви настільним комп'ютером, ноутбуком чи планшетом, Vectr пропонує послідовний і гнучкий дизайн. Vectr пропонує всі функції, які тільки можуть знадобитися для створення векторної графіки, плюс безліч опцій для використання фільтрів, тіней і шрифтів.

Цього вистачить, щоб впоратися з більшістю повсякденних дизайнерських завдань.

При виборі програмного продукту для вивчення 3D-графіки важливо враховувати не тільки ступінь поширення програмного продукту, але також його вимоги до ресурсів системи. Для початкового освоєння 3D-графіки нами обрано онлайн сервіс Tinkercad, який забезпечує створення 3D моделей і передачу їх на 3D-друк. Для роботи з цим сервісом достатньо лише браузера, що підтримує WebGL. Створені моделі можна зберігати на сервері або завантажувати їх на локальний диск в форматі файлів STL. Для некомерційного використання сервіс безкоштовний. Перевагами Tinkercad є зручне робоче середовище, прості інструменти, можливість огляду моделі з різних ракурсів, наявність великої бази доступних для редагування моделей.

Підготовка в області комп'ютерної графіки повинна характеризуватися цілісністю, вивченням фундаментальних основ, а також засвоєнням підходів до застосування в майбутній професійній педагогічній діяльності сучасних графічних редакторів, а саме навчання - зорієнтоване на міжпредметні зв'язки. Обов'язковим є формування умінь працювати з різними прикладними графічними програмами, а також розвиток естетичного смаку майбутнього педагога.

Майбутнім вчителям необхідно вміти застосовувати знання у практичних ситуаціях; аналізувати фахові завдання та обирати для їх вирішення оптимальний графічний редактор; створювати, редагувати (видозмінювати, відновлювати, покращувати якість) графічні дані; коригувати недоліки у фотографіях і зображеннях; робити колажі із застосуванням різноманітних ефектів; здійснювати підготовку зображень для поліграфії та електронних видань; продукувати графічну інформацію задля реалізації освітніх цілей.

Список використаних джерел:

1. Професійний стандарт за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>.
2. Горбатюк Р.М. Основні засади графічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Збірник наукових праць «Педагогічні науки», 2008. № 47. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/1800/1630> (дата звернення: 02.05.2024).
3. Коростель П. В. Професійна спрямованість курсу "Основи комп'ютерної графіки" в системі підготовки педагогів професійного навчання [Текст] / П. В. Коростель // Науковий вісник Ужгородського університету: збірник наукових праць; серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І. Кузьма. Ужгород: Говерла, 2021. Вип. 1 (48). С. 189-193.

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Мінаков І.В.

Аспірант кафедри германських та східних мов і перекладу
Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса, Україна

В сучасному вищому навчальному середовищі однією з ключових складових успішного навчання є не лише якість освіти, але й якість формування студентського колективу. Академічний студентський колектив не лише відображає соціокультурні та академічні цінності закладу освіти, але й має значний вплив на процес навчання та розвитку кожного студента. Проте, управління процесом формування студентського колективу стає предметом постійної уваги та обговорень серед педагогічного колективу, студентів та адміністрації навчальних закладів.

У цьому контексті виникає необхідність у глибокому розумінні та аналізі актуальних проблем управління процесом формування академічного студентського колективу. Ці проблеми стають ще більш важливими у зв'язку з постійними змінами в суспільстві, технологіях та освітніх підходах. Відповідно, стаття спрямована на вивчення ключових аспектів, що впливають на управління студентським колективом, зокрема на лідерство, комунікацію, соціальну взаємодію та організацію активностей. Дослідження в цій області може допомогти вдосконалити стратегії та методи управління, спрямовані на формування сприятливого та продуктивного навчального середовища для студентів.[3, с. 581-584]

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що ця проблема була і залишається в полі зору сучасних філософів, психологів, соціологів, педагогів, проте деякі її аспекти є недостатньо розкритими, що не дає змоги повною мірою усвідомлювати можливості колективу студентської групи та використовувати їх як ефективний засіб підвищення якості навчально-виховного процесу у вищій школі.

Питання інтенсифікації новітніх соціокультурних взаємин у студентській академічній групі, яке обумовлене новою соціальною, економічною та міжкультурною ситуацією, знайшло своє відображення і стало об'єктом спеціальних досліджень В. Бучківської, Т. Резніка, Л. Орбан-Лембрик, І. Зязюна, С. Денисюка, М. Євтуха, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, І. Бежа та інших вітчизняних і зарубіжних учених [2, с. 111-113].

Проблема колективотворення в історії педагогічної науки не нова, але є досить складною та багатогранною. У сучасних умовах оновлення і реформування системи освіти вона набуває актуальності, гостроти та дискусійності, оскільки "несе" в собі стереотипи тоталітарної системи. Значна частина науковців стверджує, що виховання в колективі – обов'язкова умова повноцінного розвитку кожної особистості, бо саме в колективі особистість вчиться оцінювати себе, розвиває комунікативні здібності і здобуває досвід соціальних взаємин, який стає в подальшому житті молодій людині так званим "моральним компасом" – основою життєвого успіху.

Однак цей підхід позначений рядом недоліків: невпорядкованість та розбіжність у тлумаченні досліджуваних понять; відсутність їх чіткого формулювання у навчально-методичній літературі; у педагогічній науці немає також єдиного підходу до визначення поняття "колектив", що, на наш погляд, викликає

певні ускладнення у науковому трактуванні поняттєвого масиву, гальмує дослідження проблеми та впливає на розробку концептуальних положень теорії та практики навчання.[4, с. 48]

Аналізуючи наукові роботи, які розглядають проблему формування колективу студентів академічної групи у вищому навчальному закладі, можна переконатися, що цей процес є індивідуальним, оскільки кожна соціальна спільність людей має свої особливості і розвивається з різною швидкістю, та окреслити деякі умови підвищення ефективності процесу колективотворення:

- 1) об'єднання членів первинної студентської групи спільною суспільно корисною діяльністю та спрямованістю;
- 2) встановлення гуманістичних, високоморальних відносин;
- 3) надання можливості особистісного розвитку та подальшого творчого зростання кожному;
- 4) стимулювання ініціативних, комунікабельних студентів, що виступають центром інтеграції;
- 5) розширення соціальних контактів;
- 6) адаптація у суспільстві за активної участі куратора;
- 7) активізація міжособистісного спілкування студентів;
- 8) залучення першокурсників до культурного й громадського життя за допомогою студентів старших курсів [1, с. 167-169].

Шляхи вирішення проблем управління процесом формування академічного студентського колективу в Україні можуть бути різноманітними та включати в себе наступні аспекти:

• Розвиток лідерських якостей серед студентів

–*Проведення лідерських програм.* Університети та коледжі можуть організовувати спеціальні лідерські програми.

–*Створення студентських організацій.* Залучення студентів до роботи у студентських радах, гуртках та інших органах самоврядування.

–*Менторство:* Створення системи менторства.

–*Проведення проєктів.* Організація студентських проєктів та ініціатив.

–*Підтримка з боку університету.* Забезпечення університетом підтримки та ресурсів для студентських ініціатив.

–*Розвиток комунікативних навичок.* Організація тренінгів з комунікації, спілкування та управління конфліктами

• Створення сприятливого навчального середовища

–*Фізичне середовище.* Забезпечення комфортних, безпечних та стимулюючих умов для навчання.

–*Психологічна підтримка.* Надання доступу до психологічної підтримки.

–*Активне використання технологій.* Залучення сучасних технологій до навчального процесу.

–*Створення інклюзивного середовища.* Забезпечення рівних можливостей для всіх студентів.

–*Підтримка академічних та позаакадемічних ініціатив.*

–*Залучення доцільних педагогічних методів.* Використання методів активного навчання, колективної роботи, диференційованого навчання та індивідуального підходу.

• Підтримка студентських ініціатив

–*Створення платформ для комунікації та співпраці.*

–*Фінансова підтримка.*

–Публічна підтримка та визнання.

–Розвиток мережі партнерів. Залучення зовнішніх партнерів, таких як компанії, організації та громадські організації.

–Створення мережі однодумців. Забезпечення можливостей для зв'язку та співпраці студентів

•**Розвиток міжкультурної співпраці**

–*Міжнаціональні студентські об'єднання.* Створення та підтримка студентських об'єднань.

–*Міжнаціональні проекти та дослідження.*

–*Обмін студентами.*

•**Стимулювання активності та ініціативності**

–Студентські проекти та ініціативи.

–Участь у студентських органах самоврядування. Залучення студентів до роботи у студентських радах, комітетах та інших органах

–Підтримка студентських інновацій. Надання можливостей для розвитку та впровадження інноваційних ідей та проектів.

Висновок. Проведене теоретичне дослідження дозволяє також припустити, що підвищення ефективності процесу колективотворення в академічних групах пов'язане з оптимізацією діяльності адміністрації вищого навчального закладу освіти; виховною спрямованістю організації навчання професорсько-викладацьким складом; залученням студентів до науково-дослідної роботи; функціонуванням самоврядування; участю молоді в різноманітних спортивних секціях, гуртках художньої самодіяльності, а також визначенням напрямків проектування й розробки соціально-педагогічних умов формування студентського колективу.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А., Калініної Л. В., Антонової О. Є. Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку. Житомир: ЖДУ, 2019. 220 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: Акад., 2019. 528 с.
3. Frumkina A. Postmodern Principles in Integrated Teaching of Foreign Languages and Fine Arts to Primary Learners in the New Ukrainian School. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala. 2021. Vol. 13, no. 4. P. 579–594. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.4/499>.
4. Frumkina A. Theoretical and Empirical Models of Organizational Learning Processes in Knowledge Management. Economics. Ecology. Socium. 2023. Vol. 7, no. 3. P. 46–64. URL: <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2023.7.3-5>.

СЕКЦІЯ ХІХ. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ANXIETY AS INDICATOR OF ADAPTIVE ACTIVITY OF PERSONALITY

Yevheniia Kaliuzhna

ORCID iD: 0000-0003-0735-2247

Phd in Psychology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Practical Psychology, Faculty of Psychology, Social Work and Special Education
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

Anxiety as an emotion sphere phenomenon, having taken the main place in existential psychology and having been developed in psychiatry attracts the attention of the modern researchers mainly by its psychological aspect. Many research works are devoted to researching anxiety mechanisms today but that doesn't exclude the opportunity for the theoretical rethinking of some related questions.

Explaining the mechanism of any mental phenomena (or process) is possible by determining the nature of interrelation and interdependence of its structural elements. That is why we try to establish the nature of interrelation between the structural elements of the functional organization of anxiety and find its functional mechanism.

In our opinion, personal anxiety is an indicator of the presence of confrontational relations between the sphere of competence of the individual and the system of its primary objectives. In recognition this value as fair, the goal being realistic should be considered an important term for emotional well-being of the individual: the bigger your own expectations of yourself are, the greater the difference between the desirable and achievable, and the more costly the result. So to say, too remote from reality goal (eg due to mismatch with opportunities) that requires hyperactivation leads to «intoxication» by the anxiety that is an example of the transformation of its positive potential for motivation to a personality issue. So there is good reason to assume the existence of individual anxiety level appropriate for an individual, ensuring the effectiveness of mental adaptation.

The relevance is a category of relativity between the purpose and the intensity of activation and it indicates the ability of an individual to act in accordance with the specific circumstances and priorities, acting as a sense and measure of the effort's usefulness in the space of subjects. The goal is always correlated with the need, and the need, in its turn with the degree and quality of the expenses needed to fulfill it. We can say that a correlation reveals the active «return» the purpose and feasibility of achieving it.

We can say that such correlation reveals the subjective profitability of the aim set and whether its relevant to achieve it. The general opinion is that moderate anxiety is adaptive (optimal). But we can agree to the fact that moderate levels are not necessarily optimal and adaptive given the individual variability of mental manifestations. That is why we tried to single out indicators to describe personal anxiety in the context of the individual's adaptive activity.

Hyperfunction of anxiety speaks for the psychological hyperactivation of the individual and the lust for achievements. That is, the extremely high level of anxiety shows the

individual's orientation on the result. Thus, to exclude negative consequences of hyperfunction and prevent conversion of its motivational potential to personal issue we must either increase their potential, or adjust the criteria for assessing self-efficiency (eg decrease the importance of unrealistic objectives, expectations, intentions and aspirations).

Thus, we can formulate a conclusion that the stabilization of personal anxiety at a certain level of intensity is determined by the degree of activation necessary to achieve goals relevant to individual's needs. In the context of the adaptation model introduced selfactivation is viewed as initiated by the individual internal (dispositional) and external (behavioral) activation, aimed at achieving the full realization of the need with minimal psychological and physical effort (costs). The advantage of the proposed model of anxiety and its difference from other models is that it conceptually formalizes the adaptive activity's space and reveals its functional mechanism.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕПРЕСІЇ: ПРИЧИНИ, ПРОЯВИ ТА ЛІКУВАННЯ

Ташматов Вячеслав Абдуллайович

ORCID ID: 0000-0002-3786-9004

канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

Продан Дар'я Дмитрівна

здобувачка вищої освіти факультету прокуратури та слідства
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

Депресія, безсумнівно, є найпоширенішою проблемою психічного здоров'я. Депресія - це серйозний психічний розлад, що впливає на почуття, думки, поведінку та загальний стан людини. Вона відрізняється від звичайного смутку чи втоми тим, що її симптоми тривають довгий час і мають значний вплив на щоденні функції та якість життя.

Депресія (WHO, 2012) є поширеним психічним захворюванням, що вражає людей у всіх суспільствах світу. Сьогодні депресія охоплює 350 мільйонів людей. Світове дослідження психічного здоров'я, проведене в 17 країнах, показало, що в середньому близько 1 з 20 осіб переживали випадки депресії в попередньому році. Депресивні розлади часто починаються в молодому віці; вони впливають на функціональність людини і часто повторюються.

З цих причин депресія є провідною причиною інвалідності в усьому світі в обсягах загальної кількості втрачених через інвалідність років. Запит на лікування депресії та інших проблем психічного здоров'я зростає в усьому світі. Нещодавно Всесвітня Асамблея Охорони Здоров'я закликала Всесвітню Організацію Охорони Здоров'я та її держав-членів вжити заходів у цьому напрямку [1].

Існує декілька видів депресії, від яких може страждати людина, причому найбільш загальною відмінністю є наявність у людей з депресивними розладами маніакальних епізодів в анамнезі. Депресія - це серйозний психічний розлад, що впливає на почуття, думки, поведінку та загальний стан людини. Вона відрізняється від звичайного смутку чи втоми тим, що її симптоми тривають довгий час і мають значний вплив на щоденні функції та якість життя.

Симптоми депресії можуть включати:

1. Поглиблені смуток і відчуття безнадії: Людина може відчувати постійний смуток, пустоту або безнадійність, навіть якщо немає явних причин для цього.
2. Втрата цікавості та задоволення: Зниження інтересу до раніше приємних або задовольюючих діяльностей, включаючи відносини, хобі та розваги.
3. Зміни відчуття апетиту та ваги: Можлива зміна апетиту, що може призвести до значних змін у вазі (збільшення або зменшення).
4. Сонливість або безсоння: Здатність до засинання (інсомнія) або, навпаки, занадто багато сну (гіперсомнія).
5. Втоменість і відчуття слабкості: Постійне відчуття втоми та втрата енергії, навіть після мінімального зусилля.
6. Зниження концентрації та прийняття рішень: Важкість зосередитися, приймати рішення або здійснювати пам'яті.
7. Відчуття вини або безцінності: Постійні відчуття вини, непридатності або

самокритика.

8. Думки про смерть або самогубство: Мислі про смерть, самогубство або відсутність надії на майбутнє.

Депресія виникає в результаті комплексної взаємодії соціальних, психологічних і біологічних факторів. Люди, які пережили несприятливі життєві події (безробіття, втрата, психологічна травма), частіше мають розвинену депресію. Депресія може, у свою чергу, призвести до більшого стресу та дисфункції і погіршити життєву ситуацію і психічний стан самої постраждалої людини [2, с.87].

Психологічні причини депресії можуть бути дуже різноманітні, і вони часто взаємодіють з іншими факторами, такими як генетика, біологія та оточуюче середовище. Давайте розглянемо деякі з найпоширеніших психологічних причин депресії:

- **Негативні думки і перекручене мислення:** Люди, які мають тенденцію дивитися на світ через призму негативних думок і сприймають себе, своє майбутнє та навколишніх у негативному світлі, можуть бути більш схильні до розвитку депресії.

- **Самокритика і низька самооцінка:** Постійна самокритика та відчуття власної безцінності можуть сприяти виникненню депресії. Люди, які постійно критикують себе і вважають себе недостатніми або неспроможними, часто відчувають безнадійність і втрату інтересу до життя.

- **Стрес і травми:** Довготривала емоційна або фізична стресова ситуація, а також переживання травматичних подій, таких як втрата близької людини або досвід насильства, можуть викликати депресію.

- **Неспроможність адаптуватися до змін:** Люди, які мають складності в адаптації до нових ситуацій або втрачають віру в свої здібності адаптуватися, можуть відчувати постійний стрес та неспокій, що може призвести до депресії.

- **Втрата сенсу життя або цілей:** Коли людина втрачає сенс життя або не має чітких цілей і перспектив у майбутньому, вона може відчувати пустоту та втрату інтересу до життя.

- **Ці психологічні причини депресії можуть бути важливими для розуміння та лікування цього розладу.**

Існують ефективні методи лікування середньої та важкої форм депресії. Медичні працівники можуть пропонувати психологічне лікування (наприклад, поведінкова активація, когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) і міжособистісна психотерапія (МОП)) або антидепресанти (такі як селективні інгібітори зворотного захоплення серотоніну (СІЗЗС) і трициклічні антидепресанти (ТЦА)). Медичні працівники повинні мати на увазі можливі побічні ефекти, пов'язані з антидепресантами, можливостями терапії або втручання (з точки зору експертизи, та/або доступності лікування), так і індивідуальні переваги. Різні формати психологічного лікування включають індивідуальні та/або групові особисті психологічні процедури, що проводяться професіоналами та терапевтами.

Американська психологічна асоціація (АРА, 2018) Психосоціальна терапія також ефективна при легкій формі депресії.

Антидепресанти можуть бути ефективною формою лікування середньо тяжкої депресії, але не є першою лінією лікування випадків легкої форми депресії. Їх не слід застосовувати для лікування депресії у дітей і вони не є першою лінією лікування у підлітків, серед яких їх слід використовувати з особливою обережністю.

Отже, депресія - це серйозний психічний розлад, який може мати значний вплив на якість життя та загрожувати загальному благополуччю людини. Психологічні причини депресії є важливим аспектом її розуміння та лікування. Негативні думки,

перекручене мислення, самокритика, стрес та травми можуть сприяти розвитку депресії або поглибити існуючі симптоми.

Розуміння психологічних механізмів, що лежать в основі депресії, дозволяє психотерапевтам та іншим фахівцям у галузі психічного здоров'я розробляти ефективні підходи до лікування та підтримки для осіб, що страждають від цього розладу.

Важливо наголосити на значенні раннього виявлення симптомів депресії та доступності професійної підтримки для тих, хто ними страждає. Індивідуальна та комплексна психотерапія, разом з медикаментозним лікуванням у випадках важкої депресії, може допомогти відновити емоційне благополуччя та покращити якість життя пацієнтів.

Список використаних джерел:

1. Henningsen P. Still modern? Developing the biopsychosocial model for the 21st century. *J Psychosom Res.* 2015 Nov;79(5):362-3. doi:10.1016/j.jpsychores.2015.09.003.
2. Beckley, K. (2007). Schema Therapy. *Contemporary Psychotherapy.* <http://contemporarypsychotherapy.org/vol-2-no-2/schema-therapy/>.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ З РІЗНИМИ РИСАМИ ХАРАКТЕРУ

Герасименко Людмила Борисівна

ORCID ID: 0000-0002-8635-5288

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних
дисциплін, магістр з психології

*Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради, Україна*

Інтенсивний розвиток суспільства, реформаційні процеси в усіх сферах життєдіяльності, розширення інформаційного простору зумовлюють необхідність формування у студентів здатності орієнтуватися у швидкоплинному потоці інформації та ефективно засвоювати компетенції. У науковій літературі особистість визначають як людину в сукупності набутих соціальних якостей, а юнацький вік – це етап формування самосвідомості, світогляду, прийняття відповідальних рішень, становлення цінностей дружби, любові, моральних якостей, збагачення емоційної сфери молоді. У юнацтва виникають важливі особистісні якості: усвідомленість, самостійність, незалежність, поглиблюються та розширюються рефлексивні характеристики самосвідомості, самовизначення себе в суспільстві, усвідомлення своїх можливостей і прагнень, призначення у житті. У процесі формування особистості спрямованість є системоутворючою основою, яка визначає психічний склад студентів, а її дослідження здійснюється шляхом вивчення цілісної системи психічних властивостей і станів особистості: потреб, інтересів, схильностей, мотиваційної сфери, ідеалів, ціннісних орієнтацій, переконань тощо.

На загальнотеоретичному рівні проблему спрямованості особистості розглядали Б. Г. Ананьєв, О. М. Леонтєв, В. М. Мясіщев, С. Л. Рубінштейн та ін. Розробку проблеми спрямованості особистості здійснювали Л. І. Божович, Б. І. Додонов та ін. Характерологічні риси особистості вивчали У. Джеймс, Е. Еріксон, Б. Г. Ананьєв, М. М. Бахтін, І. Д. Бех, А. М. Бойко, О. А. Донченко, Ю. М. Орлов, Б. М. Теплов, Т. М. Титаренко та ін.

В науковій літературі співвіднесення понять «особистість» і «характер» визначається наступними варіантами: отождошення термінів, характер як підструктура особистості, особистість як специфічна частина характеру, характер та особистість як взаємозв'язане єдине ціле. Однак психологічні особливості означеної тематики потребують подальшого наукового розгляду.

Мета дослідження полягала у виявленні особливостей формування спрямованості особистості студентів з різними рисами характеру.

Об'єкт наукового пошуку ми визначили як особистість студентів юнацького віку, а предмет дослідження як взаємозв'язок між спрямованістю особистості та рисами характеру студентів.

Гіпотеза дослідження полягала в припущенні твердження про те, що можливий взаємозв'язок між спрямованістю особистості та домінуючими рисами характеру, а корекційно-розвивальна робота призведе до підвищення рівня особистісного розвитку студентів.

Психологічний інструментарій включав наступні методики: «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» С. С. Бубнова, «16-факторний

особистісний опитувальник (16 RF-опитувальник)» Р. Б. Кеттела, «Методика діагностики соціально-психологічних установок особистості у сфері мотивації і потреб» О. Ф. Потьомкіна.

На наше переконання, пізнання характеру дозволяє з великою ймовірністю передбачати поведінку, здійснювати корекцію дій, вчинків студентів. Таким чином, характерологічні риси можна віднести до формально-динамічних особливостей поведінки, а у структурі особистості характер найбільш повно карбує її цілісність [1].

У дослідженні зміст характеру ми розглядаємо як сукупність стійких мотивів діяльності, а ставлення – це завжди вияв спрямованості, що є суттєвою ознакою характеру. Ми вважаємо, що в межах взаємозв'язку «ставлення–діяльність» характер є психічним явищем, що формується у процесі діяльності та у формі ставлення містить смисловий досвід студента, зміст його спрямованості. Аналіз наукової літератури, дані наших досліджень, спостережень підтверджують, що спрямованість особистості студента – це його інтегральна і генералізована властивість, домінуюча система стійких мотивів, інтересів, нахилів, переконань, ідеалів, відображених у світогляді. Вона є рушійним вектором діяльності особистості, зумовлює гармонійність, узгодження знань, взаємин, мотивів поведінки та діяльності молоді.

Зауважимо, на наше переконання, характерологічні риси визначають стиль діяльності студента, його поведінку, а особистісні – мету, способи, характер вчинків, завдання, цілеспрямованість. Варто відзначити, що специфіка поведінки і спрямованість особистості відносно незалежні, оскільки одними способами можна реалізувати різні цілі і досягати однієї мети різними способами.

У дослідженні ми акцентуємо, що спрямованість особистості – це система мотивів, які визначають діяльність студента і є відносно незалежними від ситуацій довкілля, активність та вибірковість його поведінки відповідно до чинників впливу. Залежно від компонентів спрямованості та їх особливостей у дослідженні ми виділяємо особистісну, індивідуалістичну (домінують мотиви в поведінці спрямовані на задоволення особистісних потреб); колективістичну (у діяльності переважають мотиви, спрямовані на користь людей, громади); ділову (провідними є мотиви успішної кар'єри, якісного виконання службових обов'язків) різновиди спрямованості студентів. На наш погляд, поглиблене вивчення спрямованості особистості зумовлене труднощами, які пов'язані зі складністю операціоналізації цього конструкту, оскільки особистість не усвідомлює своєї спрямованості, а мотиви, потреби, бажання і переконання недоступні для зовнішнього спостереження [2].

Зазначимо, що характер (від грец. character – ознака, риса, особливість) – це властивість індивідуальності, динамічна форма складного психологічного змісту, яка зумовлює сталий спосіб життя індивіда, його вчинки, життєві досягнення і невдачі. Він, на відміну від властивостей нервової системи, темпераменту, здібностей відображає не динаміку і результативність, а зміст стосунків людини зі світом, ґрунтується на загальних закономірностях психічного розвитку особистості у онтогенезі. Це ознака індивідуального стилю життя студента в межах певної культури, вияв його ставлення до світу, сукупність властивостей і змісту у формі усталених стосунків молоді людини із довкіллям.

Аналіз результатів анкетування юнацтва підтвердив позитивні та негативні, на думку молоді, риси характеру. Позитивні характерологічні риси особистості – це гуманність, щирість, людяність, правдивість, тактовність, принциповість, відповідальність, працьовитість, скромність, відкритість, самостійність, конформність, рішучість, оптимізм, поступливість та ін. – як властивості індивідуальності, що зумовлюють усталений спосіб життя студента, його стосунки із

середовищем. Негативні характерологічні риси – брехливість, безтактність, егоїзм, безпринципність, потаємність, удаваність, впертість та ін. Саме характерологічні риси є підґрунтям певного ставлення молоді до освітнього процесу, соціального оточення.

Характер як сукупність стійких індивідуальних особливостей студента, що формується і проявляється у діяльності, спілкуванні, зумовлює типові способи поведінки людини. У єдності із соціально-типовим у характері проявляється його індивідуальна своєрідність, що зумовлена соціалізацією суб'єкта, процесом виховання та природними передумовами розвитку індивідуальності. Характер студента проявляється і формується у освітній діяльності, системі взаємин із довіллям, при цьому існує залежність від змісту, особистісного спрямування, об'єктивної оцінки успішності, суб'єктивного ставлення до власних успіхів і невдач. За даними наших спостережень, індивідуальної та групової психолого-педагогічної корекції, ми визначаємо характерологічні риси-антагоністи, оскільки характер проявляється у системі взаємин людини і довілля, у стосунках з іншими людьми (спілкування або замкненість, правдивість або брехливість, тактовність або безтактність та ін.), у ставленні до навчання і дорученої справи (відповідальність або недобросовісність, працелюбність або лінощі), у ставленні до себе (скромність або самозакоханість, гордість або приниження та ін.), у ставленні до власності (щедрість або жадібність, бережливість або марнотратність, акуратність або неохайність) та ін. На прояви характеру, який виявляє свою суспільно-історичну природу, суттєво впливають світогляд, переконання, моральні принципи особистості. За визначенням студентів, такі характерологічні риси як чесність, принциповість, гуманність пов'язані саме з українським національним характером. Однак самі по собі риси характеру не визначають однозначно соціальну позицію індивіда, відносна стійкість характерологічних рис не виключає його високої пластичності. Для формування характеру вирішальне значення має цілеспрямований освітній процес, виховання, включення особистості у різноманітні види діяльності колективу. Підкреслимо, що характерологічні риси можна класифікувати за критеріями змісту та форми ставлення (ставлення до інших, до справи, до себе); за формою – інтелектуальні, вольові, емоційні. Студентське соціальне середовище завжди оцінює певні риси – негативні засуджує, а позитивні схвалює [3].

Характер – це система психічних особливостей людини, що проявляється в поведінці, діяльності, у його структурі певні риси взаємопов'язані, серед них є визначальні. Вони допомагають або заважають особистості будувати конструктивні взаємини з людьми, проявляти витримку, самовладання у складних життєвих ситуаціях, відповідати за свої вчинки і поведінку в соціумі.

В результаті проведення теоретичного аналізу проблеми дослідження встановлено, що поняття особистості належить до найбільш суперечливих і складних для визначення у сучасній психології. Особистість характеризує людського індивіда як члена суспільства, узагальнює інтегровані в ньому соціально-значущі риси, як людину в сукупності набутих соціальних якостей. Основне в становленні особистості студента – це відкриття власного світу, яке проявляється в формі переживання своєї індивідуальної цілісності та неповторності. Рефлексія життєвого шляху, прагнення до самореалізації призводять до бажання реалізувати соціальні ролі в суспільстві. Виникає відповідальність не просто за себе, а й за себе у спільній справі, за спільну справу і за інших людей. Становлення моральних якостей пов'язане з формуванням моральних ідеалів, а характеру – з думками, почуттями і прагненнями студентської молоді. Отже, спосіб життя, соціальне довілля, суспільні умови і конкретні життєві

обставини відіграють важливу роль у формуванні характеру студентської молоді.

Підкреслимо, що спрямованість формується як динамічна система життєвих прагнень, а прояв рис характеру студентів мотивується спрямованістю, і разом з тим кожна риса характеру відображає сутність компонент спрямованості [4].

Проведене експериментальне дослідження спрямованості особистості студентів з різними рисами характеру за методикою «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості» С. С. Бубнова підтвердило, що для студентів характерні такі ціннісні орієнтації як приємне проведення часу та відпочинку, високе матеріальне благополуччя, соціальний статус та управління людьми, а найменше вираженими є пізнання нового у світі, людині, природі, спілкування, соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві.

«Методика діагностики соціально-психологічних установок особистості у сфері мотивацій і потреб» О. Ф. Потьомкіна продемонструвала, що у більшості студентів низька спрямованість на ефективну діяльність, занижений рівень потребнісно-мотиваційної сфери, виражена орієнтація на владу, тобто прагнення впливати на інших, занижена орієнтація на працю, що засвідчує низький рівень мотивації студентів.

Методика «16-факторний особистісний опитувальник (16 RF-опитувальник)» Р. Б. Кеттела довела низький рівень особистісних (студентам властива конкретність, деяка ригідність мислення та емоційна дезорганізація мислення, практичність, добросовісність), емоційно-вольових (виражена низька толерантність до фрустрації, підвладність почуттям, мінливість інтересів, схильність до лабільності настрою, роздратованість, втомлюваність, невротичні симптоми, іпохондрія, розслабленість, низька мотивація, лінощі), комунікативних та особливостей міжособистісної взаємодії в групі (студенти життєрадісні, імпульсивні, веселі, говіркі, енергійні, експансивні, щирі у стосунках з людьми).

Результати проведеної психокорекції за допомогою «Тренінгу особистісного зростання» автором якого є В. М. Федорчук [5] підтверджують, що психокорекційна робота була ефективною. У більшості учасників контрольного експерименту підвищився загальний бал особистісного розвитку. Ми також провели кореляційний аналіз за t-критерієм Стьюдента та математично підтвердили, що психокорекційна робота була ефективною та в подальшому може використовуватися для роботи зі студентами.

Таким чином, результати дослідження підтвердили актуальність та необхідність подальших наукових пошуків, що стосуються обґрунтування та поглибленого аналізу взаємозв'язку спрямованості та рис характеру студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Турбан, В. В. (2020). Генеза поняття «особистість» в українській психологічній науці: монографія. Київ: Видавничий дім «Слово».
2. Шилова, Н. І. (2017). Спрямованість особистості як соціально-психологічне явище. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологія», Випуск 5, Том 1, 135–140.
3. Толков, О. (2019). Психологічні особливості спрямованості особистості студентів. Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології», (23), 630–639.
4. Максименко, С. Д., Зливков, В. Л., Кузікова, С. Б. (2015). Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка.
5. Федорчук, В. М. (2019). Тренінг особистісного зростання. Навчальний посібник. Київ: ЦУЛ.

СЕКЦІЯ XX. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

DAMAGE TO THE RESPIRATORY SYSTEM OF PATIENTS SARS-COV-2 ASSOCIATED WITH COVID-19 INFECTION

Andrusovych Inna Volodymyrivna

graduate student of the Department of Infectious Diseases and children's
infectious diseases, parasitology, Phthisiology and pulmonology
Kharkiv National Medical University, Kharkiv, Ukraine

Introduction. Corona virus disease (COVID-19) is associated with a number of clinical conditions mainly of the respiratory system, including both mild lesions of the upper respiratory tract and severe viral pneumonia. Manifestations of interstitial pneumonia are determined among at least 14.0% of infected patients, which has a significant chance of developing into a severe acute respiratory syndrome with subsequent need for intensive therapy. In addition, damage to peripheral pulmonary vessels and vessels involved in gas exchange significantly affects the balance of ventilation and perfusion, which causes the development of hypoxemia and requires a change in the patient's position during oxygenation.

The purpose of the work: to determine the levels of damage to the respiratory system of patients with SARS-CoV-2 associated with the infection of COVID-19 according to saturation indicators.

Materials and methods: The study was conducted at the Department of Infectious and Children's Infectious Diseases, Parasitology, Phthisiology and Pulmonology of the Kharkiv National Medical University and on the basis of the communal non-commercial enterprise (KNE) "Kharkiv Regional Infectious Hospital" of the Kharkiv City Council (KhCC) in the period 2020–2024. The necessary list of laboratory and instrumental methods was carried out on the basis of the KNE "Kharkiv Regional Infectious Disease Hospital" and on the basis of the laboratory complex of the Kharkiv Regional Blood Service Center and the "Analytika" medical laboratory.

The research was conducted in accordance with existing international and domestic bioethical norms and rules.

Were examined 179 patients with coronavirus infection COVID-19 (according to ICD XI revision - code RA01.0 "COVID-19 identified") 20-88 years old, who were treated on the basis of KNE "Kharkiv Regional Infectious Disease Hospital" of KhCC in the period 2020-2021 (main group). Were examined and 42 people of the control group (practically healthy people who are blood donors), randomized by age and sex.

Results and discussion. Among patients with a coronavirus infection of COVID-19, a significant decrease in average levels of saturation compared to individuals of the control group (76.0 ± 11.6 and $97.9 \pm 1.52\%$, respectively) was observed, which was accompanied by an increase in body temperature to subfebrile values (37.67 ± 0.85 and $36.7 \pm 0.22^\circ\text{C}$, respectively), which marked the degree of response to infection with the COVID-19 virus.

Conclusions. Thus, it was determined that the infection of COVID-19 triggers a whole "cascade" of mechanisms, which are accompanied by damage to the respiratory system of the patient's body.

SOME ASPECTS OF THE MECHANISM OF ACTION OF PHYTOESTROGENS IN WOMEN OF REPRODUCTIVE AGE WITH OVARIO-MENSTRUAL DISORDERS

Abdullaieva Aihun

master's degree candidate

Kharkiv National Medical University, Ukraine

Pysarenko Kateryna

master's degree candidate

Kharkiv National Medical University, Ukraine

Scientific supervisor: Tishchenko Oleksandra

Candidate of Medical Sciences, Assistant Professor of the

Department of Obstetrics and Gynecology №2

Kharkiv National Medical University, Ukraine

Relevance: In modern realities, there is a growing trend towards the use of natural remedies to regulate hormonal imbalances in women with ovario-menstrual disorders. Phytoestrogens have an estrogenic effect due to their structure, which mimics the structure of estradiol. A common feature of all phytoestrogens is the presence of at least two hydroxyl groups in opposite positions on the molecule, as in estradiol. These hydroxyl groups are responsible for the interaction of phytoestrogens with the ligand-binding domain of estradiol receptors. Currently, three estradiol receptors are under consideration - $ER\alpha$, $ER\beta$ and GPER (formerly GPR-30). Plant estrogens, when interacting with estrogen receptors, will affect processes in cells depending on the type of receptor [4]. For example, $ER\beta$ receptors are responsible for cell apoptosis, which may be important for maintaining a normal cycle [1].

In addition to restoring the menstrual cycle, phytoestrogens affect a number of other reproductive system disorders: endometriosis, breast cancer, menopausal symptoms, etc. [2,3].

In view of this, the study of some aspects of the mechanisms of action of plant estrogens in the restoration of the ovario-menstrual cycle of women of reproductive age may be of great importance for the development of new methods of correction and maintenance of women's health.

Objective: To investigate some aspects of the mechanism of action of phytoestrogens in women with ovario-menstrual disorders.

Materials and methods of the research: We studied 30 women of reproductive age with ovario-menstrual disorders aged 25 to 36 years, who did not have any somatic diseases. The study participants were randomised into three groups: the main group, the comparison group and the control group. The first group consisted of 10 women taking phytoestrogens, the second group consisted of 11 women taking synthetic hormones, and the third group consisted of 9 women who did not take any drugs and had no ovario-menstrual disorders. The effectiveness of the correction was investigated by measuring basal temperature in all three groups.

Results and discussion: At the beginning of the study, the main and comparison groups had anovulatory cycles according to the results of basal temperature charts, and the control group had a biphasic menstrual cycle.

According to the research, in the first group of women taking phytoestrogens, the cycle was restored within 4-6 months. After 4 months, 6 out of 10 participants established a regular cycle with a biphasic basal temperature schedule, while 4 remained anovulatory. After another 2 months, the biphasic ovario-menstrual cycle was restored in one participant. In addition, almost all participants had no recurrence of menstrual disorders during the year.

In the second group, the cycle remained anovulatory for 2 months while taking synthetic hormones. However, after the drugs were discontinued, 5 out of 11 participants resumed their cycle and the basal temperature graph became biphasic, and 6 participants had no changes. Also, most of the respondents experienced relapses in less than a year.

The research has shown that taking phytoestrogens helps to restore the menstrual cycle for a longer period of time, but with greater efficiency and a reduced risk of recurrence of disorders compared to taking synthetic hormones (Fig. 1).

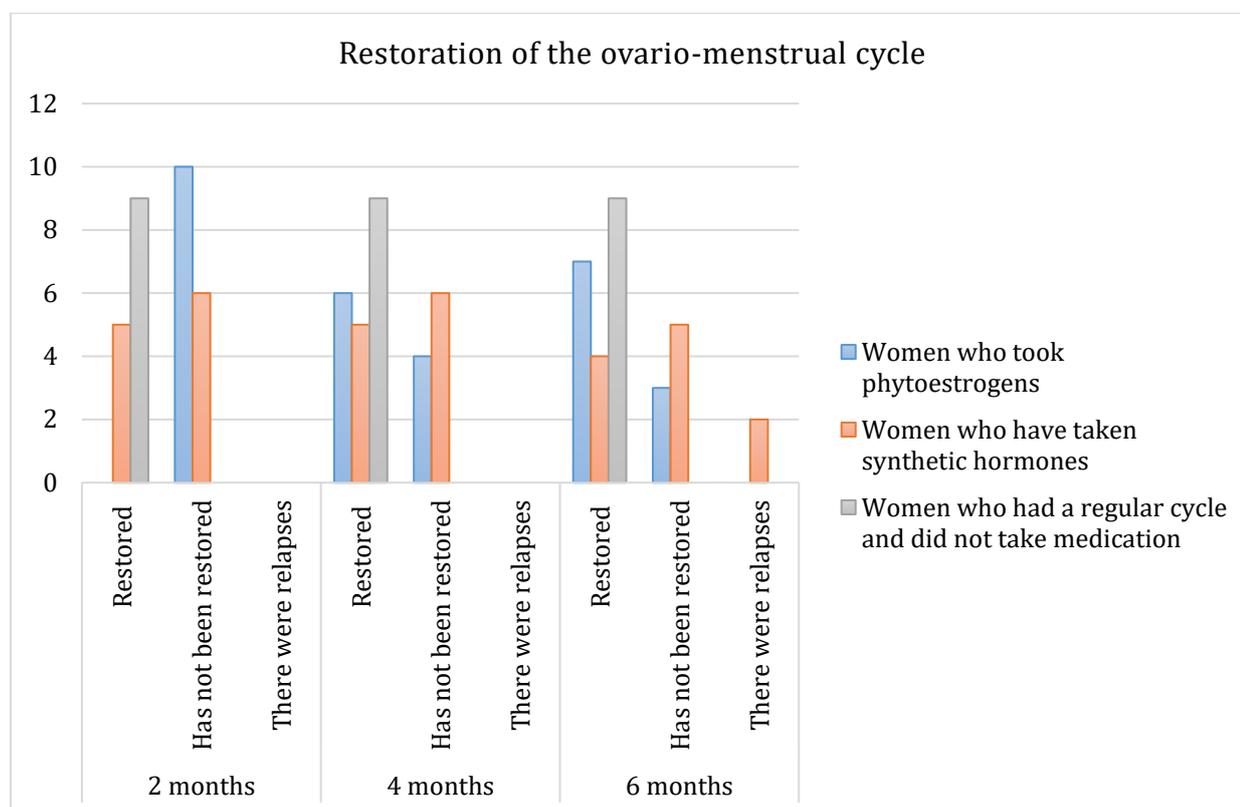


Fig. 1. Diagram of ovario-menstrual cycle recovery during

Conclusion: The results of this research indicate that phytoestrogens are more effective than synthetic hormones in restoring the ovario-menstrual cycle and preventing recurrence of disorders. This indicates that the use of phytoestrogens may become a promising area for the correction of reproductive disorders. Their potential impact on the body of women with menstrual disorders may open up new opportunities to improve the quality of life and health of many patients.

References:

1. Desmawati D, Sulastri D. Phytoestrogens and Their Health Effect. *Open Access Maced J Med Sci.* 2019 Feb 14;7(3):495-499. DOI: 10.3889/oamjms.2019.044. PMID: 30834024; PMCID: PMC6390141.
2. Ludmila Křížová, Kateřina Dadáková, Jitka Kašparovská, Tomáš Kašparovský. Isoflavones. *Molecules* 2019, 24(6), 1076; DOI: 10.3390/molecules24061076.
3. Ludovica Bartiromo, Matteo Schimberni, Roberta Villanacci, Jessica Ottolina, Carolina Dolci, Noemi Salmeri, Paola Viganò, Massimo Candiani. *Nutrients* 2021, 13(8), 2532; DOI: 10.3390/nu13082532.
4. Marie-Chantal Canivenc-Lavier, Catherine Bennetau-Pelissero. Phytoestrogens and Health Effects. *Nutrients* 2023, 15(2), 317. DOI: 10.3390/nu15020317.

ВСТАНОВЛЕННЯ КРАНІОТИПУ ЛЮДИНИ ЗРІЛОГО ВІКУ ЗА ЧЕРЕПНИМ ІНДЕКСОМ

Якименко Руслан Олегович

аспірант кафедри анатомії людини, клінічної анатомії та оперативної хірургії
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Вовк Олег Юрійович

Д-р. мед. наук, професор завідувач кафедри анатомії людини,
клінічної анатомії та оперативної хірургії
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Вступ. З розвитком сучасних методів інструментальних досліджень, стало можливим, отримати прижиттєву краніометричну характеристику черепа людини. Виходячи з цього, дослідження індивідуальної анатомічної мінливості лицевого скелету з урахуванням статі та існуючого краніотипу є вкрай важливим та актуальним завданням сьогодення [1-6].

Ціль роботи. Встановити актуальну прижиттєву характеристику існуючих краніотипів черепа людини зрілого віку за результатами розрахунку черепного індексу.

Матеріали та методи. Матеріалом для проведення дослідження слугували сухі кісткові препарати цілісного або фрагментованого черепа людини обох статей у кількості 39 одиниць, з колекції кафедри анатомії людини ХНМУ, та результати КТ-досліджень голови людей зрілого віку без існуючих патологій кісткової тканини, загальним об'ємом – 85 спостережень, які отримані з лікувально-діагностичних центрів що мають договори про співробітництво з кафедрою анатомії людини ХНМУ. В нашій роботі використана класифікація вікової періодизації життя людини, де до зрілого віку відносяться чоловіки – 22-60 років, жінки – 21-55 років. Дана класифікація рекомендована Міністерством охорони здоров'я України (лист №08.01-22/2472 від 09.12.2008 року).

Краніометрія черепа та лицевого скелету включала в себе проведення вимірів загальних лінійних параметрів, тобто загальновідомих відстаней між краніометричними точками, що описані в класичних монографіях [7,8]. В нашій роботі застосовувались наступні точки: глабела (glabella), g – надперенісся, найбільш передня точка лобової кістки в серединній площині (між внутрішніми краями надбрівних дуг); опістокраніон (opistocranium), op – точка на потилиці кістки в серединній площині, найбільш віддалена від точки глабелі; еуріон (eurion), eu – найбільш віддалена від серединної площини точка на латеральній поверхні черепа. До базових краніометричних вимірів відносяться: довжина черепа (відстань між точками глабела (gl) та опістокраніон (op)), ширина черепа (розмір між точками еуріон (eu) справа та зліва).

В першу чергу розраховувався головний (черепний) індекс, який визначався за формулою:

$$\text{Ind}_{\text{гол.}} = \frac{\text{поперечний розмір черепа (ширина)} \\ (\text{eu-eu}_1)}{\text{поздовжній розмір черепа (довжина)} \\ (\text{gl-op})} \times 100$$

За результатами розрахунку усі спостереження мали розподіл за трьома краніотипами: доліхокрани – 74,9 та менше; мезокрани – від 75,0 до 79,9; брахікрани – 80,0 та більше.

Даний індекс є базовим для проведення будь-яких досліджень індивідуальної анатомічної мінливості голови, розподіл за вищевказаними краніотипами підтверджує якість зібраного матеріалу та може слугувати своєрідною початковою точкою усіх краніометричних робіт.

Результати та обговорення. Задля визначення ознак індивідуальної анатомічної мінливості та проведення краніотипування у групі що досліджується, встановлені загальні лінійні розміри черепів людей зрілого та розрахований головний індекс (табл. 1).

Таблиця 1

Діапазон загальних лінійних параметрів черепа та головного (черепного) індексу людини зрілого віку

Дослід. показник	Краніотип			
	Доліхокрани	Мезокрани	Брахікрани	
Довжина черепа (мм)	чол.	168,8-197,5	164,6-187,6	159,7-181,4
	жін.	165,8-191,9	163,2-183,8	156,1-175,7
Ширина черепа (мм)	чол.	136,8-147,5	140,8-149,2	145,4-158,3
	жін.	132,3-142,6	138,5-146,7	143,3-155,1
Індекс черепа (%)	чол.	70,2-74,6	75,4-79,8	80,2-90,6
	жін.	69,8-74,3	75,8-79,8	80,4-88,2

Встановлено, що довжина черепа у зрілому віці знаходиться в діапазоні від 156,1 мм до 197,5 мм, при чому, у чоловіків цей параметр дещо більший та коливається від 159,7 мм до 197,5 мм, тоді як у жінок він знаходиться у межах від 156,1 мм до 191,9 мм не залежно від форми будови черепу. В свою чергу, ширина черепа в цьому віковому періоді варіює від 132,3 мм до 158,3 мм, з вираженим збільшенням у чоловіків від 136,8 мм до 158,3 мм та зменшенням у жінок від 132,3 мм до 155,1 мм. Загальні значення черепного індексу у вибірці знаходились на рівні від 69,8 до 90,6 відсотків без значущих різниць за статевою ознакою.

Після розподілу всіх об'єктів, що включені у дослідження, за краніотипом у відповідності до загальноприйнятих методик, простежена залежність загальних розмірів черепа від його форми, а саме, у представників з доліхокранною конструкцією кісткової основи голови встановлені максимальні значення довжини від 165,8 мм до 197,5 мм, у мезокранів цей параметр мав середні значення – від 163,2 мм до 187,6 мм, мінімальні значення спостерігались у брахікранів – від 156,1 мм до 181,4 мм, в свою чергу ширині черепа була притаманна зворотна тенденція, коли мінімальні значення встановлені у доліхокранів – від 132,3 мм до 147,5 мм, а максимальні у брахікранів – від 143,3 мм до 158,3 мм, при цьому така характеристика показників простежена у представників обох статей.

Для підтвердження встановлених тенденцій, нами проведена статистична обробка отриманих даних, результати наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Статистичні показники лінійних розмірів черепа людини зрілого віку

Статистичний показник			\bar{x}	σ	m_x
Форма черепа	Розмір	Стать			
Доліхокрани	Довжина черепа	чол.	182,3	4,19	1,40
		жін.	179,5	4,24	1,60
	Ширина черепа	чол.	141,3	4,41	1,47
		жін.	138,7	4,39	1,66

Продовження табл. 2

Статистичні показники лінійних розмірів черепа людини зрілого віку

Статистичний показник			\bar{x}	σ	$m_{\bar{x}}$
Форма черепа	Розмір	Стать			
Мезокрани	Довжина черепа	чол.	176,4	3,21	0,68
		жін.	172,8	3,14	0,67
	Ширина черепа	чол.	144,8	3,56	0,76
		жін.	142,3	3,11	0,66
Брахіокрани	Довжина черепа	чол.	170,7	2,98	0,53
		жін.	167,4	3,11	0,55
	Ширина черепа	чол.	151,2	2,76	0,49
		жін.	149,4	2,71	0,48

Можна стверджувати, що максимальна довжина черепа у зрілому віці притаманна чоловікам з доліморфним типом будови тіла, коли середній показчик склав $\bar{x} = 182,3$ мм при $\sigma = 4,19$ та $m_{\bar{x}} = 1,40$, у жінок з ідентичним типом будови черепа параметр був меншим – $\bar{x} = 179,5$ мм при $\sigma = 4,24$ та $m_{\bar{x}} = 1,60$, але в той же час він був найбільшим серед усіх груп цієї статі. У мезокранів довжина черепа встановлена на рівні, чоловіки – $\bar{x} = 176,4$ мм при $\sigma = 3,21$ та $m_{\bar{x}} = 0,68$ жінки – $\bar{x} = 172,8$ мм при $\sigma = 3,14$ та $m_{\bar{x}} = 0,67$ мінімальні значення цього параметру визначені у брахіокранів, у чоловіків середнє значення дорівнює $\bar{x} = 170,7$ мм при $\sigma = 2,98$ та $m_{\bar{x}} = 0,53$ у жінок з таким краніотипом – $\bar{x} = 167,4$ мм при $\sigma = 3,11$ та $m_{\bar{x}} = 0,55$. Таким чином спостерігається значна варіація повздовжнього параметру черепа у представників різного типу будови голови з підтвердженням діапазоном середніх до 12-13 мм, що свідчить про виражені ознаки індивідуальної анатомічної мінливості у групі яка була обрана для дослідження.

Ширина черепа також має певний діапазон коливань середніх, так, найменші показчики цього параметру зафіксовані у доліхокранів та складають – $\bar{x} = 141,3$ мм при $\sigma = 4,41$ та $m_{\bar{x}} = 1,47$ у чоловіків, та – $\bar{x} = 138,7$ мм при $\sigma = 4,39$ та $m_{\bar{x}} = 1,66$ у жінок, дещо більшими середні були у мезокранів, у чоловіків цієї групи параметр дорівнює – $\bar{x} = 144,8$ мм при $\sigma = 3,56$ та $m_{\bar{x}} = 0,76$, у жінок з таким краніотипом – $\bar{x} = 142,3$ мм при $\sigma = 3,11$ та $m_{\bar{x}} = 0,66$ але максимальні значення спостерігались у брахіокранів, коли у чоловіків середня досягла – $\bar{x} = 151,2$ мм при $\sigma = 2,76$ та $m_{\bar{x}} = 0,49$ а у жінок – $\bar{x} = 149,4$ мм при $\sigma = 2,71$ та $m_{\bar{x}} = 0,48$. Як у випадку з попереднім параметром, можна констатувати, що поперечний розмір голови має значний діапазон варіацій середніх, який досягає 10-11 мм, що в свою чергу слугує підтвердженням наявності вираженої різниці у характеристиках існуючих краніотипів та сприяє коректному розумінню тенденцій класичного вчення про індивідуальну анатомічну мінливість.

Черепний індекс є одним з базових показчиків у краніології, який дозволяє провести розподіл групи спостереження за існуючими краніотипами та значно впливає на подальший аналіз отриманих даних, тому нами проведена статистична обробка цього параметру, результати якої представлені у таблиці 3.

Зіставляючи отримані діапазони черепного індексу (табл. 2) з результатами його статистичної обробки (табл. 3) можна говорити про відсутність статистично значущої різниці цього параметру за гендерною ознакою.

Таблиця 3

Статистичні показники черепного індексу людини зрілого віку

Статистичний показник		\bar{x}	σ	$m_{\bar{x}}$
Форма черепа	Стать			
Доліхокрани	чол.	72,5	3,47	1,16
	жін.	71,1	3,58	1,35

Продовження табл. 3

Статистичні показники черепного індексу людини зрілого віку

Статистичний показник		\bar{x}	σ	$m_{\bar{x}}$
Форма черепа	Стать			
Мезокрани	чол.	77,6	3,07	0,65
	жін.	76,9	3,13	0,67
Брахікрани	чол.	85,7	2,48	0,44
	жін.	84,3	2,35	0,41

Групу спостережень яку ми відносили до представників доліхокранного типу будови черепа мала діапазон черепного індексу на рівні – від 69,8 до 74,6, при цьому середні значення дорівнювали – $\bar{x} = 72,5$ при $\sigma = 3,47$ та $m_{\bar{x}} = 1,16$ у чоловіків, та $\bar{x} = 71,1$ при $\sigma = 3,58$ та $m_{\bar{x}} = 1,35$ у жінок. Слід зауважити, що згідно з загальновідомою методикою краніотипування, до доліхокранного типу будови можна відносити череп зі значенням індексу меншим ніж 74,9, тобто у нашій групі доліхокранів середні значення індексу далекі від граничних, що в свою чергу підтверджує статистичну значущість ознак які в ней простежені. Для мезокранів діапазон індексу склав від 75,4 до 79,8 зі встановленими середніми у чоловіків $\bar{x} = 77,6$ при $\sigma = 3,07$ та $m_{\bar{x}} = 0,65$ у жінок – $\bar{x} = 76,9$ при $\sigma = 3,13$ та $m_{\bar{x}} = 0,67$. Враховуючи існуючий діапазон ознаки від 75,0 до 79,9, можна стверджувати що значення середніх нашої групи далекі від граничних тобто прийнятні для дослідження. У брахікранів індекс коливався від 80,2 до 90,6, а середні значення складали у чоловіків $\bar{x} = 85,7$ при $\sigma = 2,48$ та $m_{\bar{x}} = 0,44$, у жінок – $\bar{x} = 84,3$ при $\sigma = 2,35$ та $m_{\bar{x}} = 0,41$, що з урахуванням відомої межі для цього типу на рівні 80,0 та більше, приводить до висновку що група сформована якісно та може брати участь у дослідженні.

Таким чином, в нашій роботі вивчення індивідуальної анатомічної мінливості голови та черепа розпочато зі встановлення лінійних розмірів та краніотипування за допомогою черепного індексу. У вибірці що використовувалась, вдалось отримати статистично значущі різниці у параметрах які досліджували, встановити базові краніютипи з притаманними їм характеристикам (рис. 1).

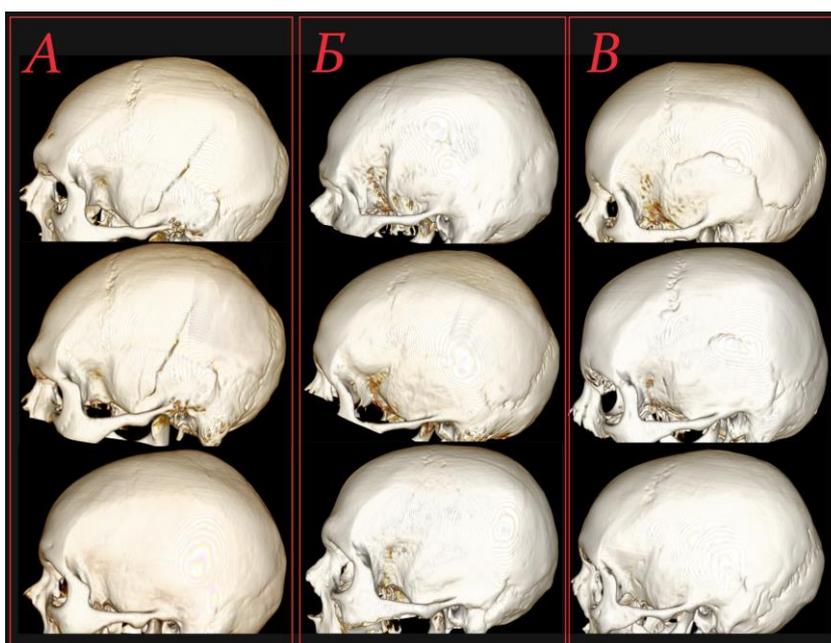


Рис. 1. Різноманіття краніютипів за черепним індексом: А – доліхокранія (КТ №2037, 1930, 1910); Б – мезокранія (КТ №2010, 2068, 2007); В – брахікранія (КТ №2020, 2019, 2022)

Список використаних джерел:

1. Анатомія людини: підручник: у 3 т. Т. 1 / А.С. Головацький, В.Г. Черкасов, М.Р. Сапін, А.І. Парахін, О.І. Ковальчук. – Вид. 3. – Вінниця: Нова книга, 2013. – 368 с.
2. Сазонова О.М. Індивідуальна анатомічна мінливість коміркової дуги нижньої щелепи у людей зрілого віку / О.М. Сазонова // Український журнал медицини, біології та спорту. – 2019. – Т.4, №2 (18). – С. 87-93.
3. Степаненко А.Ю. Вариантная анатомия и закономерности индивидуальной изменчивости мозгового черепа человека. Український морфологічний альманах. 2011. Том 9, № 3 (додаток). С. 39-42.
4. Gunas I, Shinkaruk-Dykovytska MM, Kotsyura OO, Orlovskiy VO, Dmytrenko SV, Shayuk AV, Glushak AA. Differences of craniotype distribution and types of face among apparently healthy men from different regions of Ukraine. *Folia Morphol (Warsz)*. 2017;76(3):473-477.
5. Sazonova O, Vovk OYu, Vovk YuM, Hordiichuk D, Dubina S. Craniometric characteristic of the visceral skull in adulthood. *Biomedical and Biosocial Anthropology*. 2018. (32): 5–12.
6. Del Bove A, Menéndez L, Manzi G, Moggi-Cecchi J, Lorenzo C, Profico A. Mapping sexual dimorphism signal in the human cranium. *Sci Rep*. 2023;13(1):16847. Published 2023 Oct 6. doi:10.1038/s41598-023-43007-y.
7. Вовк Ю.М. Індивідуальна анатомічна мінливість та її клініко-морфологічне значення: монографія / Ю.М. Вовк, О.Ю. Вовк Харків: ФОРМ Бровін О.В., 2019. – 187 с.
8. Беков Д.Б. Вивчення індивідуальної анатомічної мінливості - одна із задач сучасної морфології. АГЕ. 1991;10(7):85-88.

ЗВ'ЯЗОК МІЖ КУРІННЯМ СИГАРЕТ І РЕЗЕРВОМ ЯЄЧНИКІВ СЕРЕД ЖІНОК, ЯКІ ЗВЕРТАЮТЬСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ З ПИТАНЬ ФЕРТИЛЬНОСТІ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)

Барваринець Роман Іванович

Здобувач вищої освіти медичного факультету
Буковинський державний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Дубик Людмила Василівна

канд. мед. наук, асистент кафедри акушерства та гінекології
Буковинський державний медичний університет, Україна

Електронні сигарети суспільство часто вважає за «безпечну заміну» тютюновим виробам. Але склад рідини не завжди чітко визначений і має великі варіації в межах брендів і виробників. У рідинах і аерозолях виявлено понад 80 сполук. Електронні сигарети містять нікотин, а додавання ароматизаторів значно підвищує токсичність парів електронних сигарет. Тепло, що виділяється електронною сигаретою, призводить до окислення та розкладання її компонентів, зрештою утворюючи шкідливі компоненти у вдихуваних парах.

Токсикологічний профіль компонентів електронних сигарет

Через численні компоненти та різні концентрації речовин, які містяться в рідині для електронних сигарет, важко визначити точний токсичний вплив використання електронних сигарет на репродукцію. Кожен компонент сам по собі може мати шкідливий вплив на репродукцію. Крім того, взаємодія речовин ускладнює остаточне визначення негативного впливу вживання сигарет на репродуктивне здоров'я людини [1].

Нікотин

Репродукційна токсичність нікотину значною мірою задокументована у зв'язку зі звичайним курінням сигарет. Нікотин порушує гіпоталамо-гіпофізарно-гонадну вісь у гострих і хронічних курців [2, 3]. Репродуктивна система знаходиться під контролем кількох статевих гормонів, таких як фолікулостимулюючий гормон, лютеїнізуючий гормон, глобулін, що зв'язує статеві гормони, і кортизол, рівні яких, як було виявлено, змінюються у споживачів нікотину [3]. Відомо також, що нікотин є потужним судинозвужувальним засобом, який може погіршити сексуальну та еректильну функції. Було також показано, що нікотин викликає окислювальний стрес у яєчках, що призводить до глобальної зміни функції яєчок зі зниженням рівня тестостерону, зниженням кількості та життєздатності сперматозоїдів у придатках яєчка та підвищенням рівня апоптозу в сперматогоніях і сперматоцитах [4].

Процес запліднення також є мішенню нікотину, оскільки було показано, що одна з його ключових подій, акросомальна реакція, значно змінюється нікотином [4]. Порушення імплантації, яке спостерігалось у зв'язку зі споживанням нікотину, було пов'язане зі зменшенням товщини ендометрію, спричиненого порушенням кровотоку до тканини матки [5]. Подібним чином спостерігалось помітне зниження кровотоку як у матці матері, так і в пуповині плода, коли жінки піддавалися впливу нікотину під час вагітності. Ці самки народили дитинчат зі значно зменшеною масою тіла та довжиною зі змінами в поведінці. Цікаво, що в дослідженнях на биках було

показано, що нікотин порушує поділ клітин і хромосомне вирівнювання, що призводить до зниження якості та кількості культивованих бластоцист [6].

Смакові сполуки

Вплив ароматизаторів, доданих до рідини для електронних сигарет, оцінювався на репродуктивну здатність і результати переважно на моделях тварин. Було продемонстровано, що тривалий щоденний вплив ароматизованих парів електронних сигарет без нікотину спричинив низьку вагу яєчок, збільшення апоптозу в яєчках, посилення окислювального стресу та посилення інгібування експресії основних ферментів стероїдогенезу [3]. Крім того, підвищені рівні фрагментації ДНК сперми в яєчках мишей також були описані після тривалого впливу ароматизаторів електронних сигарет. Було виявлено, що аромат жувальної гумки пошкоджує зародкові клітини, тоді як кориця змінює попередники зародкових клітин у відкритих яєчках мишей [3].

Важкі метали

Внаслідок процесу нагрівання електронної рідини та компонентів пристрою електронні сигарети вивільняють численні металеві наночастинки, такі як свинець, нікель, хром, алюміній, залізо, мідь, срібло, цинк, олово, марганець, кераміка та кремнезем [1]. У високих концентраціях кадмій має шкідливий вплив на дозрівання, запліднення, раннє розщеплення та швидкість розвитку бластоцист людини, бичачих і мишачих ооцитів [3]. Було також виявлено, що мідь негативно впливає на розвиток ембріона залежно від дози. Жіноча репродуктивна система також є мішенню важких металів. У той час як механізм ще належить з'ясувати, виявлено, що стероїдогенез в яєчниках, включаючи рівні естрадіолу, FSHR, StAR, CYP11A1, CYP19A1, HSD3 β 1 і SF-1, порушується у жінок і шурів, які зазнали впливу міді та нікелю [1].

Пар електронної сигарети

Під час використання електронних сигарет утворюється пара, яка є сумішшю різноманітних компонентів, включаючи TSNA, акролеїн, гліцидол, формальдегід, ЛОС і ПАУ [10].

Репротоксичність формальдегіду в основному вивчалася на тваринних моделях. Він показав здатність змінювати структуру яєчок, викликати дефекти параметрів сперми та змінювати сексуальну поведінку [5]. Негативний вплив на рухливість сперми спостерігався у чоловіків, які піддавалися впливу парів формальдегіду на роботі. Подібним чином вплив ЛОС і ПАУ на навколишнє середовище негативно впливає на ендокринну функцію та якість сперми (кількість і морфологія сперми) [5]. ЛОС негативно впливають на розвиток ембріона, що призводить до зниження шансів на успіх ЕКЗ, оскільки вони мають нижчий рівень імплантації та вагітності [5].

Дослідження вчених Університету Луїсвілля

У цьому дослідженні вивчався зв'язок куріння з резервом яєчників у перехресному дослідженні 207 жінок, які брали участь у Луїсвільському дослідженні впливу тютюнового диму, генетичної сприйнятливості та безпліддя (LOUSSI), і оцінювалася модифікація ефекту за фенотипом ацетилятора NAT2 [7].

Куріння сигарет у жінок було пов'язано з несприятливими репродуктивними наслідками, такими як гірший результат ЕКО та збільшення несприятливих наслідків вагітності. Однак дослідження зв'язку куріння з оваріальним резервом дали суперечливі результати [8].

Деякі дослідження повідомляють про значно нижчі рівні антимюллерова гормону (АМГ), показника оваріального резерву, серед курців [7,8]. Шух-Уерта та ін. однак виявили, що сироваткові рівні АМГ були значно вищими серед жінок, що палять, порівняно з жінками, які не палять [8].

Генетична гетерогенність є ще одним фактором, який може пояснити суперечливі результати попередніх досліджень зв'язку куріння з резервом яєчників. Було показано, що статус ацетилятора N-ацетилтрансферази2 (NAT2) (швидкий, проміжний або повільний) змінює зв'язок куріння з різними наслідками захворювання, причому повільні ацетилятори часто більш чутливі [9]. Тейлор та ін. повідомили про зниження плодючості серед курців, які повільно ацетилюють [9]; однак, залишається встановити, чи впливають ці ефекти на плодючість через зменшення резерву яєчників. Жодне дослідження не оцінювало вплив статусу ацетилятора NAT2 або потенційної взаємодії з курінням на резерв яєчників.

Дослідження впливу тютюнового диму в Луїсвіллі, генетичної сприйнятливості та безпліддя (дослідження LOUSSI) є обсерваційним дослідженням, яке зосереджено на впливі впливу тютюну та статусу ацетилятора NAT2 на резерв яєчників і результати ЕКЗ. Жінки віком від 21 року, які шукали лікування безпліддя у відділі репродуктивної ендокринології та безпліддя (REI) університету Луїсвілла, мали право на участь у дослідженні. Інституційна ревізійна рада Університету Луїсвіла схвалила це дослідження для людей, і всі суб'єкти надали письмову згоду перед участю (номер IRB – 16.0063) [7].

Оцінка статусу куріння

Поточний статус куріння оцінювався на основі рівня котиніну в сечі. Котинін, метаболіт нікотину, має період напіввиведення, який коливається від 7 до 40 годин, і його рівні можна використовувати для оцінки нещодавнього впливу нікотину (за останні 3–5 днів) [10]. Аналіз котиніну ELISA (Calbiotech, Spring Valley, CA) використовувався для оцінки рівня котиніну в сечі з максимальним виявленим рівнем котиніну для аналізу 100 нг/мл. Рівні котиніну в сечі оцінювали з точністю до 0,50 нг/мл. У всіх курців, за винятком одного, рівень котиніну >100 нг/мл; отже, на основі попереднього аналізу розподілу рівнів котиніну в досліджуваній популяції та доказів з літератури [10], рівень котиніну, який використовувався для розрізнення курців від некурців, був встановлений на рівні ≥ 14 нг/мл. «Поточний активний курець» визначався як особа з рівнем котиніну в сечі ≥ 14 нг/мл. Жінки з рівнями котиніну між 0,5–13,9 нг/мл були класифіковані як «пасивні курці». «Некуряща» була визначена як жінка з рівнем котиніну <0,5 нг/мл [10].

Відповідь на дозу оцінювали за допомогою відповіді на анкету щодо паління (SSQ). Сукупне кількість курців за все життя базувалося на викурених пачках-роках, розрахованих для нинішніх і колишніх курців (жінки з історією куріння принаймні 1 сигарети на тиждень, які повідомили про припинення більш ніж за місяць до реєстрації) шляхом множення кількості пачок, викурених на день за роками паління, як зазначено в анкеті.

Генотип NAT2

Геномну ДНК виділяли із зразків сечі за допомогою ZR Urine DNA Isolation Kit™ (Zymo Research, Irvine, CA, USA) відповідно до інструкцій виробника. Алелі NAT2, гаплотипи, генотипи та виведений фенотип були визначені за допомогою панелі генотипів NAT2 з чотирма SNP rs1801279 (191G>A), rs1801280 (341T>C), rs1799930 (590G>A) і rs1799931 (857G>A). Точність панелі з чотирма SNP у визначенні стану ацетилятора NAT2 становить 98,4% і порівнянна з панеллю з семи SNP. В аналізі використовуються SNP-специфічні ПЛП-праймери та флуорогенні зонди, розроблені з використанням Primer Express™ (Applied Biosystems, Каліфорнія, США). Наявність чотирьох SNP визначали за допомогою попередньо розробленого аналізу генотипування TaqMan® SNP (Applied Biosystems) відповідно до інструкцій виробника. Позитивний і негативний (без матриці ДНК) контролю перевіряли, щоб

переконатися, що не було ампліфікації забруднюючої ДНК, і від 10% до 20% зразків з кожного планшета аналізували в двох примірниках. Особи, що володіють двома алелями NAT2, пов'язаними зі швидким ацетилюванням (NAT2*4), були класифіковані як швидкі ацетилятори; особи, що володіють одним із алелів, пов'язаних із швидким ацетилюванням, і одним алелем, пов'язаним із повільним ацетилюванням (NAT2*5, NAT2*6, NAT2*7 та NAT2*14), були класифіковані як проміжні ацетилятори; і тих осіб, які мали два алелі повільного ацетилювання (NAT2*5, NAT2*6, NAT2*7 і NAT2*14), класифікували як повільних ацетиляторів [7].

Оцінка оваріального резерву

Резерв яєчників можна виміряти за допомогою рівня АМГ у сироватці крові або кількості антральних фолікулів. Рівень АМН у сироватці крові та кількість антральних фолікулів (АFC) мають сильний і подібний лінійний зв'язок із розміром первинного пулу фолікулів та оваріальним резервом [11]. Жінки, які спостерігаються у відділі REI Університету Луїсвіля, регулярно здають зразок сироватки для аналізу репродуктивних гормонів, включаючи АМГ, як частину первинного обстеження безпліддя. Межа виявлення (LOD) для аналізу становила 0,03 нг/мл; Значення АМН, нижчі за LOD, було присвоєно значенням 0,03 нг/мл. Для цього дослідження зниження оваріального резерву було визначено як початковий рівень АМГ у сироватці крові менше 1 нг/мл [11].

Статистичний аналіз

Вплив поточного активного куріння на резерв яєчників оцінювали шляхом порівняння активних курців з тими, хто ніколи не курив, і пасивними курцями. Доза експозиції для поточного активного куріння ґрунтувалася на кількості викурених сигарет на день, зазначених у SSQ, незалежно від значень котиніну в сечі. Зв'язок «доза-реакція» між поточним активним курінням і резервом яєчників був змодельований як змінна безперервного впливу, так і категоріальна змінна: некурець (0 сигарет/день), помірний курець (1– <10 сигарет/день) або завзятий курець (≥ 10 сигарет/день).

Сукупний вплив за все життя базувався на кількості викурених пачок на день і тривалості куріння в роках, зазначених у SSQ як поточними активними курцями, так і колишніми курцями. Вплив сукупної кількості років активного паління протягом життя оцінювали як за змінною безперервного впливу, так і за категоріальною змінною, кодовою як ніколи не курив, 1–5 пачок років: або >5 пачок років.

Коваріати, взяті з медичної карти, включали вік; раса; вага і зріст при реєстрації для розрахунку індексу маси тіла (ІМТ); вік менархе; парність; і статус СПКЯ. Вік при вступі класифікувався як 21–25, 26–30, 31–35 і 36–45 років. Паритет, який визначається як кількість живонароджених, розділявся на 3 категорії: ненароджені, одне живонароджене або двоє або більше живонароджених. Статус СПКЯ було взято з медичної карти, задокументовано як поточний діагноз або як попередній діагноз, про який пацієнт самостійно повідомив. ІМТ під час реєстрації класифікували як нормальну вагу (17,5–24,9), надмірну вагу (25,0–29,9), ожиріння (30,0–34,9) або хворобливе ожиріння (≥ 35) [7].

Моделі лінійної регресії з використанням натурального логарифма (ln) АМН як залежної змінної були створені для оцінки впливу різних змінних куріння на резерв яєчників, скоригованих на коваріати. Відсоткові відмінності та 95% довірчі інтервали (ДІ) у сироватці АМГ між групами експозиції були розраховані з оцінок параметрів таким чином: $([e^{x\beta} - 1] * 100)$ і представлені з відповідними 95% довірчими інтервалами (ДІ) і p -значення. Моделі безумовної логістичної регресії були використані для оцінки співвідношення шансів (OR) і 95% ДІ для асоціації куріння з

DOR. Регресійний аналіз був скоригований для змінних, які були суттєво пов'язані з резервом яєчників (вік і СПКЯ) [7].

Модифікацію ефекту за генотипом *NAT2* оцінювали шляхом включення терміну взаємодії між *NAT2* і змінними куріння в багатофакторних моделях. Фенотип швидкого ацетилятора об'єднали з фенотипом проміжного ацетилятора, щоб сформувати референтну групу для порівняння з групою повільного ацетилятора, яка використовувалася в інших дослідженнях. Моделі взаємодії були додатково скориговані для раси, на додаток до інших коваріантів. Повідомлялося про етнічні відмінності в частоті швидких і повільних алелей *NAT2* або гаплотипу [8]. Р-значення <0,05 вважалося статистично значущим. Усі моделі регресії також обмежувалися жінками без СПКЯ. Усі аналізи були двосторонніми та проводилися з використанням програмного забезпечення статистичного аналізу версії 9.4 (SAS Institute, Cary, NC).

Результати

У цьому дослідженні поточне куріння не було пов'язане зі зменшенням резерву яєчників. Однак інші результати та тенденції, які спостерігалися в цьому дослідженні, узгоджувалися з гіпотезою про те, що інтенсивне або тривале куріння може зменшити резерв яєчників.

Але далі вивчалися популяційні відмінності в частотах генотипу *NAT2* як можлива причина непослідовності зв'язку куріння з резервом яєчників. Результати цього дослідження, хоча і не є статистично значущими, свідчать про те, що ризик зниження резерву яєчників може бути підвищений для курців, які є повільними ацетиляторами *NAT2*. Поліморфізми в гені *NAT2* змінюють чутливість до шкідливих гетероциклічних і ароматичних амінів, що містяться в тютюновому димі [12]. Повідомлялося про високі рівні аддукту ДНК 4-амінобіфенілу, канцерогенного ароматичного аміну в тютюновому димі, у тканинах курців, таких як гортань, печінка, сечовий міхур, груди і мокротиння [12]. Крім того, було показано, що повільні ацетилятори *NAT2* мають різне зниження каталітичної активності, що робить їх більш чутливими до впливу деяких токсинів [12]. Враховуючи суттєво знижену здатність до запліднення, про яку повідомляють Taylor et al. [8], ймовірно, що ефект модулюється через зменшення резерву яєчників. Фенотипи повільного ацетилятора *NAT2* є результатом різних механізмів, заснованих на наявності одонуклеотидних поліморфізмів, і подальші дослідження показали, що повільний фенотип не є однорідним [12]. Таким чином, обробка всіх повільних ацетиляторів як єдиної групи може послабити будь-які ефекти, присутні в конкретному гаплотипі.

Висновок

Поточне куріння не було пов'язане зі зменшенням резерву яєчників. Проте тенденції та напрями впливу, які спостерігаються в цьому дослідженні, свідчать про те, що інтенсивне або тривале куріння може зменшити резерв яєчників. Потрібні додаткові дані, щоб краще визначити роль поліморфізму *NAT2* у зниженому резерві яєчників після впливу токсинів, таких як ті, що містяться в сигаретному димі.

Список використаних джерел:

1. Debbie Montjean, Marie-Hélène Godin Pagé, Marie-Claire Bélanger, Moncef Benkhalifa, Pierre Miron An Overview of E-Cigarette Impact on Reproductive Health. *Life* 2023; [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.3390/life13030827>.
2. Вайсберг, Е. Куріння та репродуктивне здоров'я. *Clin. Репрод. Фертильний*. 1985, 3, 175–186. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://europepmc.org/article/med/3910212>.
3. Jandíková, H.; Душкова, М.; Старка, Л. Вплив куріння та відмови від паління на репродуктивний гормональний баланс людини. *фізіол. рез.* 2017, 66, S323–S331.

- [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.biomed.cas.cz/physiolres/pdf/2017/66_S323.pdf.
4. Пачіфічі, Р.; Альтєрі, І.; Гандіні, Л.; Лензі, А.; Пічіні, С.; Роза, М.; Зуккаро, П.; Дондеро, Ф. Рівні нікотину, котиніну та транс-3-гідроксикотиніну в насінній плазмі курців: вплив на параметри сперми. Тер. Препарат Моніт. 1993, 15, 358–363. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://journals.lww.com/drug-monitoring/abstract/1993/10000/Nicotine,_Cotinine,_and_trans_3_Hydroxycotinine.2.aspx.
 5. Шумілас, К.; Szumilas, P.; Гживач, А.; Wilk, A. Вплив компонентів парів електронних сигарет на морфологію та функцію чоловічої та жіночої репродуктивної системи: систематичний огляд. Міжн. J. Environ. рез. Public Health 2020, 17, 6152. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mdpi.com/1660-4601/17/17/6152>.
 6. Акар, Ю.; Ахмад, Н.; Халід, М. Вплив кадмію на дозрівання ооцитів in vitro великої рогатої худоби та ранній розвиток ембріона. Міжн. J. Veter Sci. Мед. 2018, 6, S73–S77. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.sciencedirect.com/unsupported_browser.
 7. Islamiat Oladipupo; T'shura Ali; David W. Hein at al. Association between cigarette smoking and ovarian reserve among women seeking fertility care. PLoS One. 2022; 17(12): e0278998. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: 10.1371/journal.pone.0278998.
 8. Фреур Т., Массон Д., Міраллі С., Жан М., Бах К., Дежуа Т. та ін. Активне куріння погіршує результат ЕКЗ і впливає на резерв яєчників. Reprod Biomed Online. 2008 рік; 16 (1):96–102. doi: 10.1016/s1472-6483(10)60561-5 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [https://www.rbmojournal.com/article/S1472-6483\(10\)60561-5/pdf](https://www.rbmojournal.com/article/S1472-6483(10)60561-5/pdf).
 9. Taylor KC, Small CM, Dominguez CE, Murray LE, Tang W, Wilson MM та ін. Алкоголь, куріння та кофеїн по відношенню до плодючості, з модифікацією ефекту NAT2. Анналі епідеміології. 2011 рік; 21 (11):864–72. doi: 10.1016/j.annepidem.2011.04.011 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3203540/>.
 10. Беновіц Н.Л., Шульц К.Е., Халлер К.А., Ву А.Х., Дайнс К.М., Якоб П., 3-й. Поширеність куріння, оцінена біохімічно в міській державній лікарні: обґрунтування регулярного скринінгу котиніну. Американський журнал епідеміології. 2009 рік; 170 (7):885–91. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2765360/>.
 11. Tal R, Seifer DB. Тестування оваріального резерву: посібник користувача. Am J Obstet Gynecol. 2017 рік; 217 (2):129–40. doi: 10.1016/j.ajog.2017.02.027 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.sciencedirect.com/unsupported_browser.
 12. Руїс Дж. Д., Мартінес С., Андерсон К., Гросс М., Ланг Н. П., Гарсія-Мартін Е. та ін. Диференціальний ефект варіантних алелів NAT2 дозволяє уточнити висновок про фенотип і ідентифікує генотип дуже повільного ацетилювання. PloS один. 2012 рік; 7 (9):e44629. doi: 10.1371/journal.pone.0044629 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0044629>.

ОСОБЛИВОСТІ ДИФЕРЕНЦІЙНОЇ ДІАГНОСТИКИ ТУЛЯРЕМІЙНОГО ТОНЗИЛІТУ

Грищенко Вячеслав Геннадійович

ORCID ID: 0000-0002-6306-0348

здобувач вищої освіти 2-го медичного факультету
Донецький національний медичний університет, Україна

Туляремія – природно-осередкове, гостре інфекційне захворювання з множинними механізмами передачі збудника, супроводжується загальною інтоксикацією, ураженням лімфатичних вузлів, гарячкою, ураженням шкіри, легень та слизових оболонок. Збудник *Francisella tularensis* належить до роду *Francisella*, родини *Brucellaceae*. Вирізняють декілька форм туляремії – ульцерогландулярна, окулогландулярна, легенева, шлунково-кишкова, генералізована та інші форми туляремії. Ангінотно-бубонна форма є одним з варіантів ульцерогландулярної форми туляремії. Ангінотно-бубонна форма досить схожа на гострий тонзиліт, тому необхідно чітко відрізнити туляремію від тонзиліту іншої етіології.

Ангінотно-бубонна форма туляремії протікає із запаленням піднебінних мигдаликів. У перші дні хвороби, коли відзначається висока лихоманка, біль при ковтанні та наявність катарального запалення однієї з мигдаликів - виникають труднощі при диференціальній діагностиці. Однак досить швидко урадження мигдалика (при туляремії процес завжди односторонній) починає набувати некротичного характеру. З'являється наліт сірого кольору, потім після його відторгнення утворюється досить глибока виразка. На відміну від ангіни Симановського-Плаута-Венсана весь цей час зберігаються висока температура тіла і досить виражена загальна інтоксикація. Характерна риса туляремії - утворення бубона. Регіонарні верхні середньошийні лімфатичні вузли значно збільшуються. Спочатку з'являються болючість та помірне збільшення лімфатичних вузлів на стороні ураження, що поступово прогресує, і до кінця першого тижня бубон досягає 3-5 см у діаметрі. Бубон не спаяний з навколишніми тканинами, рухливий, шкіра над ним не змінена. У деяких випадках з'являється флуктуація бубона і можуть навіть утворитися нориці (зазвичай до кінця 3-го тижня від початку хвороби). В інших випадках у періоді реконвалесценції бубон дуже повільно зменшується, склерозується. Зворотний процес завжди йде дуже повільно, захворювання протікає тривало. Гарячковий період триває 10-15 днів, але загоєння виразки на мигдалині і особливо зворотний розвиток бубона відбувається значно повільніше. Після загоєння виразки на ураженій мигдалині залишаються рубці. Основні ознаки для клінічної діагностики туляремійного тонзиліту такі: виражена, тривала лихоманка та загальна інтоксикація, одностороннє ураження до некротичних змін мигдалика, утворення бубона в області регіонарних лімфатичних вузлів. Для підтвердження діагнозу можна скористатися внутрішньошкірною алергічною пробою з тулярином (позитивною вона стає до кінця 1-го - початку 2-го тижня хвороби). Застосовуються також серологічні реакції, краще з парними сироватками. Невеликі титри антитіл без динаміки можуть бути у осіб, які раніше перенесли туляремію або у вакцинованих проти туляремії.

Висновки. Основні ознаки для клінічної діагностики туляремійного тонзиліту такі: виражена, тривала лихоманка та загальна інтоксикація, одностороннє ураження

до некротичних змін мигдалика. Для підтвердження діагнозу можна скористатися внутрішньошкірною алергічною пробою з тулярином. На відміну від інших видів тонзилітів в локалізації лімфовузла утворюється бубон.

Список використаних джерел:

1. Інфекційні хвороби, підручник / За ред. О.А. Голубовської. — К.: ВС В “ Ме- 174 диинна”, 2012. — 728 с. + 12 с. кольор. вкл. ISBN 978-617-505-214-3.
2. Інфекційні хвороби: Підручник / Нікітін Є.В., Андрейчин М.А., Сервецький К.Л., Качор В.О., Головченко А.М., Усиченко Є.М.; За ред.: Є.В. Нікітіна, М.А. Андрейчина. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2014. 364 с.

ПРОЯВИ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ШКТ НА ФОНІ СТРЕСУ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ У СТУДЕНТІВ ХНМУ

Літвінова Дар'я Геннадіївна

студентка 4 к 2 гр. 1-го медичного факультету,
Кафедра Внутрішньої медицини №3 та ендокринології
Харківський національний медичний університет, Україна

Журавльова Л.В.

Професор, зав. кафедрою Внутрішньої медицини №3 та ендокринології
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Філоненко М.В.

Доцент, Кафедра Внутрішньої медицини №3 та ендокринології
Харківський національний медичний університет, Україна

Актуальність: Функціональні розлади шлунково-кишкового тракту (ШКТ) є поширеними станами, які значно погіршують якість життя пацієнтів, при цьому не несучи загрози життю. До можливих причин належать зміни чутливості кишечника, моторики, мікробіоти, функціонування імунної системи та регуляторних впливів центральної нервової системи. Вони спричиняють хронічні/рецидивуючі симптоми з боку шлунково-кишкового тракту, які погіршуються через дезадаптивну поведінку пацієнтів, стрес і супутню психологічну патологію. Останніми роками на фоні стресу через військові дії прояви даних розладів стають все більше поширеними серед населення України.

Мета: Дослідити поширеність у студентів ХНМУ (Харківського національного медичного університету) функціональних розладів ШКТ на фоні стресу.

Матеріали та методи: за допомогою розробленої нами анкети, було опитано 92 студенти ХНМУ: чоловічої статі – 20%, жіночої статі – 80%. Вік опитаних – 18-25 років.

Результати дослідження: опитувані студенти відчувають стрес: декілька разів на місяць - 40%, декілька разів на тиждень - 35%, майже кожного дня - 25%. Виникнення стресу респонденти пов'язують з: навчанням - 90%, роботою - 25%, проблемами у родині - 40%, нестабільною ситуацією у країні/світі - 65%, фінансовим становищем - 40%, з іншими проблемами - 10%. На фоні стресу опитувані відчували в себе такі симптоми: епізодична або регулярна нудота - 25%, печія, гіркота у роті - 20%, біль в епігастрії - 40%, відрижка - 15%, закреп - 20%, діарея - 15%, відчуття застрягання або ненормального проходження рідкої або твердої їжі по стравоходу - 15%, слабкість та пригнічення - 5%, головний біль - 5%. 70% опитуваних студентів не приймають жодного лікування з приводу зазначених симптомів, 20% знімають симптоми медикаментозно, 10% звертались з допомогою до фахівців. Студенти з больовим синдромом приймали: нестероїдні протизапальні засоби - 45,4%, спазмолітики - 27,3%, антагоністи H₂-гістамінових рецепторів - 27,3%. У 76,9% респондентів така терапія була успішною.

Висновки: Стрес і функціональні розлади ШКТ у студентів ХНМУ тісно пов'язані між собою і потребують симптоматичного лікування. Найчастішими причинами стресу у опитаних студентів були: навчання, ситуація в країні та світі, проблеми у родині. Найбільш поширені симптоми з боку ШКТ, що виникали на тлі стресу: біль в епігастрії, нудота, закреп. При цьому, лише невелика частина студентів приймала медичні препарати чи зверталася до фахівців.

СПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ БОЛЕМ

Серік Михайло Романович

здобувач вищої освіти II медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Мощенко Єлизавета Максимівна

здобувач вищої освіти I медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Романов Олександр Володимирович

здобувач вищої освіти I медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Кузнецова Мілена Олександрівна

доцент кафедри загальної та клінічної патофізіології ім. Д.О. Альперна
Харківський національний медичний університет, Україна

Актуальність. Усунення болю є критично важливим аспектом охорони здоров'я, що впливає на благополуччя та якість життя людей. Сприйняття стратегій управління болем відіграє ключову роль у формуванні досвіду пацієнта та результатів. Розуміння того, як люди сприймають різні підходи до лікування болю, має вирішальне значення для оптимізації практики охорони здоров'я та підвищення рівня задоволеності пацієнтів.

Мета. Основна мета цього дослідження полягає в тому, щоб вивчити уявлення про стратегії лікування болю. Поєднуючи соціальні опитування та всебічний аналіз існуючої наукової літератури, ми прагнемо отримати уявлення про обізнаність громадськості, уподобання та ставлення до різних підходів до лікування болю.

Матеріали та методи. Структурована анкета була розроблена, щоб охопити різні погляди на стратегії лікування болю. Опитування охоплювало питання, пов'язані з обізнаністю, уподобаннями, рівнем задоволеності та сприйнятою ефективністю різних втручань для лікування болю. Щоб забезпечити широкий спектр думок, було набрано репрезентативну вибірку учасників із різним демографічним походженням. Одночасно було проведено комплексний огляд наукової літератури, щоб виявити та проаналізувати дослідження, що стосуються стратегій лікування болю.

Результати. Медикаментозна терапія, яка ґрунтується на класичних підходах, продемонструвала свою ефективність у різноманітних випадках болю, і застосування її як окремо, так і в поєднанні з іншими стратегіями, обіцяє поліпшення у лікуванні болю [1]. Однак, деякі наукові дослідження вказують на те, що молитва та надія виступають найпоширенішими стратегіями для подолання труднощів. За цими методами слідує оцінка власної компетентності, збільшення активності та відволікання уваги. Рідше за все виявляється ігнорування болю та переосмислення болісних відчуттів [2]. Також треба відмітити, що у ряді наукових робіт було зазначено, що когнітивні стратегії є ефективнішими у подоланні болю порівняно з відсутністю лікування або очікуванням, підкреслюється результатами досліджень [3].

Дослідження проведено серед 85 учасників, включаючи 15 чоловіків та 70 жінок. В основному респонденти були представлені у вікових категоріях: 23,5% – 17-

18 років, 70,6% – 19-21 рік, 5,9% – 22-24 роки. Щодо частоти больових відчуттів, 35,3% відчують їх щодня, 35,3% - кілька разів на тиждень, а 29,4% - кілька разів на місяць. Більшість учасників, 76,5% від усіх респондентів, оцінюють інтенсивність болю на рівні 4-6 із 10. Щодо місця виникнення болю, 41,2% вказують на спину, ще 41,2% – на голову, 11,8% – на суглоби, та 5,9% – на серці. Реакції на біль різноманітні: 41,2% використовують фізичні вправи, 41,2% вдаються до ліків, 5,9% витримують болючі відчуття. Зазначено, що 58,8% іноді звертають увагу на емоції під час болю. Больовий синдром негативно впливає на життя для 52,9%, тоді як 29,4% вважають вплив нейтральним, і 17,6% - дуже негативним. Щодо альтернативних методів лікування болю 70,6% ставляться до них негативно, тоді як 29,4% висловлюють позитивну думку. Що стосується стратегій управління больовими відчуттями, 64,7% активно їх використовують, 23,5% застосовують не завжди ефективно, і 11,8% вважають їх неефективними. Досвід управління болючими відчуттями ділиться 47,1% респондентів, 29,4% не діляться, а 17,6% ділиться регулярно. Важливість індивідуального підходу до управління болючими відчуттями підтверджують 94,1% учасників. Емоційний стан впливає сприйняття болю, вважають 58,8%, і 35,3% надають йому певну роль. Фізична терапія вважається найбільш ефективною стратегією управління болями для 35,3%, тоді як 47,1% віддають перевагу фармацевтичним препаратам.

Висновки. Дослідження, проведене серед 85 учасників, виявило, що болючі відчуття поширені, в основному у віковій групі 19-21 рік. Біль найчастіше виникає в області спини та голови. Респонденти різноманітно реагують на біль, віддаючи перевагу фізичним вправам або лікам. Більше половини зазнають негативного впливу болю на своє життя. Однак більшість підкреслюють важливість індивідуального підходу до управління больовими відчуттями. Слід зазначити, що жоден метод лікування болю, чи то медикаментозний, чи нетрадиційний, не може гарантувати абсолютну безпеку, і кожен препарат може не виявитися ефективним у всіх ситуаціях болі. Ефективне управління болем передбачає, що лікарі визначають або рекомендують ті методи втручання, які найкраще вирішують конкретний випадок болю, уникаючи можливих негативних наслідків [4].

Список використаних джерел:

1. Hue Jung Park and Dong Eon Moon. (2010). Pharmacologic Management of Chronic Pain. *Korean J Pain*, 23(2): 99–108., doi: 10.3344/kjp.2010.23.2.99.
2. Bilal Afridi, Haroon Khan, Esra Kupeli Akkol, and Michael Aschner. (2021). Pain Perception and Management: Where do We Stand? *Curr Mol Pharmacol*, 14(5): 678–688. doi: 10.2174/1874467213666200611142438.
3. Jennifer A Haythornthwaite a, Lynette A Menefee b, Leslie J Heinberg a, Michael R Clark a. (1998). Pain coping strategies predict perceived control over pain. *Pain*, 77(1):33-39. doi: 10.1016/S0304-3959(98)00078-5.
4. Srinivas Nalamachu. (2013). An overview of pain management: the clinical efficacy and value of treatment. *Am J Manag Care*, An overview of pain management: the clinical efficacy and value of treatment.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ РОЗРИВІВ ХРЕСТОПОДІБНИХ ЗВ'ЯЗОК

Винникова Валерія Жанівна

здобувач вищої освіти 2 медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Макарова Катерина Максимівна

здобувач вищої освіти 2 медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Веснін Володимир Вікторович

канд. мед. наук, асистент кафедри травматології та ортопедії
Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ. Розриви хрестоподібних зв'язок є серйозними травмами, які часто стають проблемою для спортсменів та людей, які мають активний спосіб життя. Дослідження свідчать про високу поширеність цих травм серед спортсменів. Особливо часто травми переднього хрестоподібного зв'язку (ПХЗ) виникають у спортсменів, які займаються видами спорту зі зміною напрямку руху, такими як футбол, баскетбол, волейбол, гандбол, гімнастика та лижний спорт. Травми можуть варіюватися від легких (наприклад, невеликі розриви/розтягнення) до важких (коли зв'язки повністю розірвані). У жінок ризик травм ПХЗ вище, порівняно з чоловіками, що може становити від 2,4 до 9,7 разів серед жінок атлетів. Травми ПХЗ - це серйозна проблема, яка має високу частоту виникнення, досягаючи 84 випадків на 100 000 осіб у США та 78 випадків на 100 000 осіб у Швеції, при середньому віці травми 32 роки. Щорічно у США реєструється приблизно 200 000 випадків травм ПХЗ, половина яких потребує реконструктивної хірургії. Норвегія, Данія та Швеція ведуть національні реєстри реконструкцій ПХЗ, де інциденти травм ПХЗ становлять від 29 до 38 на 100 000 осіб [2, 7].

Швидка та точна діагностика, а також ефективне лікування цих пошкоджень важливі для забезпечення оптимального відновлення функцій колінного суглоба та попередження ускладнень. У зв'язку з швидким розвитком технологій, сучасні методи діагностики та лікування розривів хрестоподібних зв'язок набувають все більшої унікальності та ефективності. У цьому контексті, використання штучного інтелекту, телемедицини та інших інноваційних технологій стає надзвичайно актуальним.

Метою є проаналізувати нові технології та інноваційні підходи, які можуть покращити результати лікування та реабілітації пацієнтів з такими травмами.

Основним завданням цієї статті є огляд доступних методів діагностики та лікування розривів хрестоподібних зв'язок, а також визначення їхньої ефективності та перспектив подальшого розвитку в галузі ортопедії.

Методи та матеріали. Для підготовки цієї статті були використані дані з наукових досліджень, журналів та книг з медичної тематики. Пошук англійських статей проводився у електронній базі даних PubMed та наукових журналах. Були проаналізовані результати останніх клінічних випробувань, метааналізів та метасинтезів, щоб надати чіткий огляд сучасного стану діагностики та лікування розривів хрестоподібних зв'язок.

Результати. Діагностика розривів хрестоподібних зв'язок включає традиційні методи та сучасні образні методи. До традицій відносяться: клінічний огляд, фізичне обстеження і рентгенографія. Застосовуються різні клінічні тести, які допомагають лікарю оцінити ступінь пошкодження зв'язки та рішення щодо подальшого лікування. Серед них тест Лахмана, вальгус і варус стрес-тести та тест висувної шухляди (Anterior Drawer Test) є основними [2].

Щодо сучасних, то це магнітно-резонансна томографія (МРТ), комп'ютерна томографія (КТ), ультразвукове дослідження (УЗД), 3D артроскопія. МРТ та КТ надають детальну інформацію про структуру і стан хрестоподібних зв'язок, дозволяючи точніше діагностувати травми та планувати лікування. УЗД може бути швидшим і доступнішим методом для діагностики та моніторингу травм хрестоподібних зв'язок, особливо в екстрених ситуаціях або у випадках, коли інші методи недоступні. 3D артроскопія дозволяє лікарям отримувати тривимірне зображення внутрішньої структури колінного суглоба, що допомагає виявляти та лікувати травми хрестоподібних зв'язок з вищою точністю та меншим втручанням [2].

Традиційний підхід включає в себе широкий спектр методів, від фізіотерапії та реабілітації до хірургічного втручання, що спрямовані на відновлення стабільності та функції хрестоподібних зв'язок. Важливим аспектом традиційного лікування є його широке застосування та доказана ефективність у покращенні якості життя пацієнтів. Розуміння та використання традиційних методів у лікуванні травм хрестоподібних зв'язок є ключовим для досягнення успішних результатів та забезпечення повноцінного відновлення функцій руху та активності у пацієнтів.

Реабілітація після травм хрестоподібних зв'язок має на меті відновлення функцій суглоба та повернення пацієнта до повноцінного життя та активності. Цей процес може включати в себе вправи, фізіотерапію, заняття на тренажерах, масаж, розтягування та інші методи, спрямовані на покращення рухомості та стабільності суглоба. Фізіотерапія є ключовою складовою реабілітації при травмах хрестоподібних зв'язок. Цей метод лікування включає в себе ряд вправ, масаж, розтягування та інші процедури, спрямовані на поліпшення функції суглоба, зміцнення м'язів та покращення рухомості. Фізіотерапевти надають індивідуалізовані плани лікування для кожного пацієнта з урахуванням його потреб та стану травми [4].

Ортезування використовується для лікування травм хрестоподібних зв'язок з метою забезпечення підтримки, стабілізації та полегшення процесу загоєння. Ортези можуть бути використані у разі консервативного лікування або після хірургічного втручання. Вони можуть включати різні типи підтримуючих або компресійних бандажів, шин, апаратів для розтягування, а також спеціальні ортопедичні пристрої, які надають підтримку та допомагають у відновленні рухової функції суглоба. Ортези допомагають зменшити навантаження на *травмовану зв'язку*, сприяють відновленню тканин та зменшенню болю під час реабілітації. Крім того, вони можуть бути використані для попередження повторних ушкоджень під час повернення до активного спорту або фізичної активності [9].

Лікування травми переднього хрестоподібного зв'язку (ПХ) може варіюватися від консервативного до оперативного, залежно від різних факторів, включаючи вік пацієнта, ступінь пошкодження та активність. Консервативний підхід зазвичай застосовується для пацієнтів старше 35 років, з легким переднім зсувом гомілки вперед. З іншого боку, оперативне лікування рекомендується для молодих пацієнтів з вираженим зсувом гомілки вперед, додатковими ушкодженнями та високою активністю [3].

Хірургічне лікування розривів хрестоподібних зв'язків включає в себе різноманітні методи, серед яких важливе місце займають аутографтна та аллографтна реконструкція. Аутографтна реконструкція передбачає використання тканин самого пацієнта, зазвичай з препателлярного або ротового зв'язок. Цей метод відзначається високою прийнятністю організму до власних тканин, що сприяє швидшому загоєнню та зменшує ризик відторгнення матеріалу. Аллографтна реконструкція використовує тканини з донорських джерел, що може бути корисним в разі відсутності придатних тканин у самого пацієнта. Вона дозволяє уникнути додаткової травми для пацієнта та скорочує час операції. Успішна реконструкція залежить від ряду факторів, включаючи: вибір пацієнта, хірургічну техніку, післяопераційну реабілітацію та пов'язану з нею вторинну нестабільність зв'язок. Помилки у виборі трансплантата, розміщенні тунелю, натягу або вибраних методах фіксації також можуть призвести до відмови трансплантата [3].

В даний час все частіше використовують інноваційні підходи, такі як штучний інтелект, віртуальна реальність, телемедицина та спеціалізовані мобільні додатки з інтернет-платформами.

Штучний інтелект (ШІ) використовується для діагностики та лікування травм хрестоподібних зв'язків завдяки своїм унікальним можливостям. Він може аналізувати різноманітні медичні зображення, такі як знімки МРТ, КТ та УЗД, щоб точно визначити місце та розмір розривів хрестоподібних зв'язків та оцінити їхню важкість. ШІ здатний автоматично виявляти ушкодження та проводити аналіз, що допомагає медичним фахівцям швидше і точніше встановлювати діагноз [1].

Окрім цього, ШІ може аналізувати великі обсяги даних пацієнта, включаючи медичну історію, результати обстежень та інші клінічні показники. Це дозволяє створити індивідуалізовані плани лікування, які враховують унікальні потреби та характеристики кожного пацієнта. Наприклад, на основі аналізу даних ШІ можуть бути розроблені персоналізовані реабілітаційні програми, що сприяють швидкому та ефективнішому відновленню функцій суглоба [1].

У сфері хірургічного лікування, ШІ використовується для навігації під час операцій на хрестоподібних зв'язках. Він допомагає хірургам точно визначити оптимальні місця для вирізання тканин або встановлення металевих конструкцій, зменшуючи ризик пошкодження навколишніх структур та підвищуючи точність операції [1].

Нарешті, ШІ може використовуватися для моніторингу прогресу реабілітації пацієнтів після лікування. Шляхом аналізу даних про рухи та фізичні параметри пацієнта, він допомагає визначити ефективність реабілітаційних заходів і вчасно виявити можливі ускладнення [1].

Телемедицина та дистанційне консультування займають важливе місце у лікуванні розривів хрестоподібних зв'язків, особливо в умовах пандемії, воєнних конфліктів, що значно обмежують контактні зустрічі. За допомогою відеозв'язку, пацієнти можуть отримувати консультації від лікарів, отримувати інструкції щодо реабілітації та виконання вправ, а також здійснювати моніторинг післяопераційного стану. Це забезпечує доступність медичної допомоги навіть на відстані, зменшуючи необхідність у фізичних зустрічах та швидко реагуючи на потреби пацієнтів [5].

Використання віртуальної реальності (VR) у реабілітації травм хрестоподібних зв'язків є інноваційним підходом, який дозволяє пацієнтам зануритися у іммерсивне віртуальне середовище. Цей підхід дозволяє пацієнтам виконувати спеціально розроблені вправи та симуляції рухів, спрямовані на поліпшення функцій суглоба та м'язів. VR може емулювати реальні сценарії травми та реабілітації, що допомагає

пацієнтам краще зрозуміти природу їхньої травми та розвинути стратегії для її подолання. Використання цієї технології сприяє моторному навчанню та нейропластичності, допомагаючи мозку відновлювати зв'язки та відновлювати функцію суглоба. Системи VR можуть бути обладнані сенсорами, що відстежують рухи та біомеханіку пацієнта, дозволяючи моніторити прогрес реабілітації та надавати зворотний зв'язок. Занурення у віртуальне середовище стимулює відчуття комфорту та безпеки, що сприяє психологічному благополуччю та мотивації до активної участі в реабілітації. Віртуальні програми можуть бути налаштовані на індивідуальні потреби та здібності кожного пацієнта, що дозволяє забезпечити оптимальний рівень викликів та підтримки у реабілітаційному процесі [8].

Цей метод у реабілітації може бути ефективним інструментом для відновлення функцій суглоба та покращення якості життя пацієнтів після травм хрестоподібних зв'язків. Переваги використання у реабілітації включають індивідуалізацію програм, моніторинг прогресу та забезпечення ефективного заняття. Враховуючи потенційність VR для поліпшення результатів реабілітації, використання цієї технології може стати важливим напрямком у лікуванні травм хрестоподібних зв'язків [8].

Спеціалізовані мобільні додатки та веб-платформи стали важливою складовою процесу реабілітації пацієнтів з розривами хрестоподібних зв'язків. Ці технології, відомі як mHealth, надають пацієнтам можливість виконувати індивідуалізовані фізичні вправи та відстежувати свій прогрес у процесі відновлення. Наприклад, додатки як PhysiApp, MyRehab, Rehab Guru дозволяють отримувати поради та рекомендації від лікарів та фахівців з фізіотерапії, виконувати вправи згідно з індивідуальним реабілітаційним планом, а також вести журнал прогресу. Цей підхід забезпечує ефективну та персоналізовану реабілітацію, що сприяє швидкому і успішному відновленню функцій суглоба після травми [6].

Висновки. Розриви хрестоподібних зв'язків є серйозною проблемою, особливо серед спортсменів та людей з активним способом життя. Їх поширеність серед спортсменів свідчить про необхідність ефективних методів діагностики та лікування. Сучасні технології, такі як магнітно-резонансна томографія, комп'ютерна томографія, ультразвукове дослідження та віртуальна реальність, разом з традиційними методами дозволяють забезпечити швидку та точну діагностику, ефективне лікування та реабілітацію. Використання інноваційних технологій, таких як штучний інтелект та телемедицина, відкриває нові можливості для поліпшення результатів лікування та підвищення якості життя пацієнтів. Огляд доступних методів діагностики та лікування розривів хрестоподібних зв'язків демонструє значний прогрес у цій галузі та вказує на перспективи подальшого розвитку в ортопедії.

Список використаних джерел:

1. Andriollo L, Picchi A, Sangaletti R, Perticarini L, Rossi SMP, Logroscino G, Benazzo F. The Role of Artificial Intelligence in Anterior Cruciate Ligament Injuries: Current Concepts and Future Perspectives. *Healthcare*. 2024; 12(3):300. <https://doi.org/10.3390/healthcare12030300>.
2. Anterior Cruciate Ligament (ACL) Injury. (2023, October 2). Physiopedia. Retrieved 21:54, April 30, 2024 from [https://www.physio-pedia.com/index.php?title=Anterior_Cruciate_Ligament_\(ACL\)_Injury&oldid=341992](https://www.physio-pedia.com/index.php?title=Anterior_Cruciate_Ligament_(ACL)_Injury&oldid=341992).
3. Anterior Cruciate Ligament (ACL) Reconstruction. (2022, February 15). Physiopedia. Retrieved 21:48, April 30, 2024 from [https://www.physio-pedia.com/index.php?title=Anterior_Cruciate_Ligament_\(ACL\)_Reconstruction&oldid=294145](https://www.physio-pedia.com/index.php?title=Anterior_Cruciate_Ligament_(ACL)_Reconstruction&oldid=294145).

4. Anterior Cruciate Ligament (ACL) Rehabilitation. (2024, April 29). Physiopedia. Retrieved 21:51, April 30, 2024 from [https://www.physio-pedia.com/index.php?title=Anterior_Cruciate_Ligament_\(ACL\)_Rehabilitation&oldid=353753](https://www.physio-pedia.com/index.php?title=Anterior_Cruciate_Ligament_(ACL)_Rehabilitation&oldid=353753).
5. Dunphy E, Gardner EC. Telerehabilitation to Address the Rehabilitation Gap in Anterior Cruciate Ligament Care: Survey of Patients. *JMIR Form Res.* 2020;4(9):e19296. Published 2020 Sep 18. doi:10.2196/19296.
6. Guo Y, Li D, Wu YB, Sun X, Sun XY, Yang YP. Mobile health-based home rehabilitation education improving early outcomes after anterior cruciate ligament reconstruction: A randomized controlled clinical trial. *Front Public Health.* 2023;10:1042167. Published 2023 Jan 12. doi:10.3389/fpubh.2022.1042167.
7. Neeraj S. International Epidemiology of Anterior Cruciate Ligament Injuries. *Ortho Res Online J.* 1(5). OPROJ.000525.2018. DOI: 10.31031/OPROJ.2018.01.000525.
8. Soltanabadi S, Minoonejad H, Bayattork M, Seyedahmadi M. Effect of Virtual Reality and Augmented Reality Training for Injury Prevention and Accelerating Rehabilitation of Anterior Cruciate Ligament Injury in Athletes: A Scoping Review. *Asian J Sports Med.* 2023;14(4):e139704. <https://doi.org/10.5812/asjasm-139704>.
9. Tuang, B. H. H., Ng, Z. Q., Li, J. Z., & Sirisena, D. (2023). Biomechanical Effects of Prophylactic Knee Bracing on Anterior Cruciate Ligament Injury Risk: A Systematic Review. *Clinical journal of sport medicine: official journal of the Canadian Academy of Sport Medicine*, 33(1), 78–89. <https://doi.org/10.1097/JSM.0000000000001052>.

СЕКЦІЯ ХХІ. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ВПЛИВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА БОЙОВУ ГОТОВНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Ткаченко Тарас Олександрович

Курсант 1 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції та підготовки Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Журавель Олександр Анатолійович

старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки, доктор філософії в галузі МСУ
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Фізична підготовка особового складу працівників Національної поліції в Україні є важливим і необхідним елементом їхньої професійної підготовки. Цей процес має значний педагогічний аспект, оскільки він не лише спрямований на збереження здоров'я поліцейських, а й на підтримку їх творчої й трудової активності. Важливою є спеціалізована фізична підготовка, яка допомагає забезпечити ефективне виконання службово-оперативних завдань враховуючи специфічні умови роботи поліцейських.

Розвиток фізичних якостей має ключове значення у формуванні професійно важливих навичок, необхідних для успішного виконання службових завдань. Належний рівень фізичної підготовки не лише відображає професійні якості, а й визначає загальний стан здоров'я, що є критичним для забезпечення працездатності поліцейських під час виконання їхніх обов'язків. У процесі фізичної підготовки, поліцейські повинні розвивати здатність переносити різноманітні фізичні навантаження, що допомагає зберігати високий рівень працездатності, особливо в умовах значної фізичної напруги, яка може виникати при виконанні службових завдань.

Мета фізичної підготовки майбутніх поліцейських включає не лише збереження здоров'я і підтримку творчої та трудової активності, але й набуття необхідних фізичних якостей для виконання оперативно-службових завдань. Цей процес охоплює як теоретичні знання, так і практичні навички використання різних засобів фізичного впливу, дотримання гігієнічних вимог та запобігання травматизму. Інтегрований підхід до фізичної підготовки поліцейських є ключовим для забезпечення їхньої успішної професійної діяльності та здоров'я [1, с. 153].

У сучасних умовах роботи правоохоронців велике значення має їхня фізична та тактична готовність. Це особливо актуально для працівників з високою фізичною витривалістю та загальною працездатністю, оскільки їхня точність та ефективність у виконанні завдань безпосередньо залежать від ступеня втоми. Сучасні вимоги до поліцейського сектора, які наближаються до європейських стандартів, покладають

значний акцент на підвищення рівня фізичної підготовки та здоров'я працівників. З цієї причини оптимальний рівень фізичної та функціональної підготовки стає ключовим фактором для успішного виконання оперативних та тактичних завдань.

Умови високої маневреності та напруженості, що характеризують роботу правоохоронців, вимагають від них не лише професійних навичок, але й фізичної спроможності реагувати на непередбачені ситуації. Ефективність виконання тактичних прийомів стає важливим критерієм їхньої бойової майстерності та успішності службових операцій. Загалом, в контексті сучасних змін у стандартах та потребах, підвищення рівня тактичної та фізичної готовності української поліції є необхідним кроком для забезпечення безпеки та ефективності правоохоронної діяльності [3, с. 67].

Сучасний процес спеціальної фізичної підготовки стикається з рядом викликів, які вимагають уваги та розв'язання. Одним з ключових аспектів, що потребує удосконалення, є застарілість вимог та методів, які не враховують останніх досягнень у спортивній та фізичній активності. Це особливо важливо для правоохоронців, оскільки їхнє фізичне навантаження та вимоги до готовності у складних ситуаціях постійно зростають.

Один з недоліків полягає у відставанні українських правоохоронців у фізичній підготовці порівняно з європейськими колегами. Це свідчить про необхідність перегляду підходів до підготовки, зокрема, урахування новітніх технологій та наукових досягнень у цій області. Важливо розуміти, що фізична підготовка не лише підвищує загальний фізичний розвиток, але й збільшує здатність до ефективної реакції та ухвалення рішень у стресових ситуаціях.

Також важливо звернути увагу на відповідність змісту підготовки потребам сучасної Національної поліції. Фізична готовність має бути спрямована не лише на розвиток фізичних якостей, а й на оволодіння сучасними техніками та навичками, необхідними для ефективного виконання службових обов'язків. Це означає, що програми підготовки мають включати навички рукопашного бою, роботу зі сучасним озброєнням, а також тренування у відтворенні екстремальних умов.

Одним з важливих кроків у вирішенні цих проблем є активне впровадження сучасних методів та технологій у фізичну підготовку правоохоронців. Це може включати в себе застосування віртуальної реальності для тренування в екстремальних ситуаціях, використання спеціалізованих тренувальних програм та обладнання, а також розробку індивідуальних планів підготовки з урахуванням потреб кожного правоохоронця.

Узагальнюючи, важливо зрозуміти, що фізична підготовка у сфері правоохоронної діяльності має стратегічне значення для успішного виконання службових обов'язків. Її ефективність напряму впливає на здатність правоохоронців реагувати на виклики сучасного світу та забезпечувати безпеку громадян. Тому важливо продовжувати розвивати та вдосконалювати систему фізичної підготовки з використанням сучасних технологій та передових методів [2, с. 86].

Фізична підготовка правоохоронців є ключовим аспектом, що визначає їхню готовність до сучасних викликів правової сфери. Однак, наявна невідповідність між змістом фізичної підготовки та вимогами сучасної правоохоронної діяльності викликає серйозні питання щодо актуальності та практичності цього процесу.

Сучасний світ характеризується постійними змінами і розвитком технологій, що ставить перед правоохоронцями нові завдання. Навички реагування на кіберзагрози, володіння новітніми технологіями, і активна участь у різноманітних ситуаціях вимагають від них не лише знань в області права, а й фізичної підготовленості, що

дозволить їм ефективно діяти у будь-яких умовах.

Тому важливо вдосконалювати систему фізичної підготовки для правоохоронців. Це означає не лише збільшення часу тренувань або підвищення фізичного навантаження, але й адаптацію програм до сучасних реалій. Наприклад, включення в тренувальні програми елементів, які сприяють розвитку реакційних навичок у кіберпросторі, заняття з використання новітніх технологій у вирішенні ситуаційних завдань, і навіть психологічні тренування для підвищення стресостійкості та управління емоціями.

Такий підхід не лише забезпечить більшу ефективність правоохоронців у виконанні своїх службових обов'язків, але й сприятиме повноцінному розвитку фахівців. Розвинена система фізичної підготовки є важливою складовою успішного виконання завдань правоохоронної діяльності, допомагаючи забезпечити безпеку та порядок у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Афонін В. М., Лойко О. М. Історія підготовки військово-педагогічних кадрів фізичного виховання для збройних сил // Сухопутні війська Збройних Сил України: історія, сучасність, розвиток: матеріали доп. наук.-практ. конф. Львів: АСВ, 2022. С. 153–156.
2. Ольховий О. М. Теоретико-методичні основи професійно-спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗЗС України: монографія. Харків: ХУПС, 2022. 286 с.
3. Романчук С. В. Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ ЗС України: монографія. Львів: АСВ, 2022. 367 с.

ВПЛИВ ФУТБОЛУ НА ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

Щур Ростислав Ігорьович

Курсант 1-го курсу ННІП та ПФПНП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Журавель Олександр Анатолійович

старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Простота і доступність футболу широким верствам населення, доступність гри, величезна емоційність ігрових ситуацій, необхідність виявлення волі і мужності при подоланні дій суперника роблять футбол популярним видом спорту і цінним засобом фізичного виховання.

Футбол як один із найбільш популярних та доступних видів спортивних ігор традиційно використовується для організації різних форм фізкультурних занять у школах [1].

Мабуть, немає такого хлопчика, який би не ганяв м'ячик у своєму дворі, чи то на будь-якому вільному майданчику. Футбол дозволяє без великих матеріальних затрат досягти високого ступеня фізичної підготовленості та розвивати швидкість, силу, витривалість, спритність, стрибучість і решту рухових якостей, виховувати сміливість, дисциплінованість, розвивати координацію і рішучість.

Один із ключових аспектів впливу футболу на здоров'я – це його фізична активність. Незалежно від того, чи граєте ви на професійному рівні, чи просто ганяєте м'яч із друзями на вулиці, футбол пропонує інтенсивні фізичні навантаження. Цей вид спорту розвиває витривалість, силу, спритність та швидкість, що робить його чудовим тренуванням для всього тіла. Також, спортивні тренування найчастіше проходять на свіжому повітрі, що теж є плюсом для здоров'я. Наприклад, стійким стає організм дитини. Юні футболісти рідше хворіють на простудні захворювання. Вони стійко переносять навантаження, не бояться грати за будь-якої погоди!

Футбол - це чудовий спосіб покращити фізичну форму. Гра вимагає поєднання швидкості, сили, спритності та витривалості.

Проведені дослідження показують, що гра у футбол допомагає знизити ризик різних захворювань, таких як ожиріння, діабет, серцево-судинні захворювання та навіть депресія. Це відбувається завдяки інтенсивним кардіо-навантаженням, які зміцнюють серце, покращують циркуляцію крові та сприяють зниженню рівня стресу [2].

Є думка, що футбол може сприяти збільшенню тривалості життя. Регулярна гра у цей вид спорту зміцнює кісткову тканину, що особливо важливо для запобігання остеопорозу у старшого покоління. До того ж участь у футбольних матчах стимулює соціальні зв'язки, а це, як відомо, один із ключових факторів для довголіття.

Фізичні вигоди футболу – лише частина його користі. Ця гра також позитивно впливає на психологічний стан людини. Коли ви займаєтеся футболом, ваш мозок виробляє ендорфіни – природні антидепресанти та анальгетики. Це може допомогти вам розслабитися, зняти стрес та покращити ваш настрій [2].

Більше того, футбол – це командна гра, і це означає, що ви розвиваєте навички співпраці, спілкування та лідерства. Так як я живу поруч з стадіоном, то часто можу

спостерігати як у процесі гри діти та дорослі вчаться працювати в команді, вирішувати стратегічні завдання та долати труднощі - все це навички, які можуть стати в нагоді у повсякденному житті.

Як на мене, то ще одним плюси́ком до копилки футболу є те, що він є надійною профілактикою для молоді від шкідливих звичок та асоціальних захоплень. Спортивна молодь рідше має потяг до куріння. Підлітки, щиро захоплені цим видом спорту, менше схильні до поганого впливу вулиці.

Футбол – це не лише фізична активність, а й інтелектуальне змагання. Під час гри гравці постійно приймають рішення: коли пасувати, коли вдарити, який шлях вибрати. Це розвиває стратегічне мислення та здатність вирішувати завдання швидко та ефективно.

Що робить футбол особливо привабливим, то це його доступність. Неважливо, якого віку ви, де ви живете або який рівень фізичної підготовки, ви завжди можете почати грати у футбол. Це не потребує спеціального обладнання чи високих витрат.

Якщо ви маєте дитину і ви ще не спробували цей вид спорту, не прогавте свій шанс. Приєднайтесь до місцевої команди або зберіть друзів для гри у парку. Футбол - це чудовий спосіб підтримувати активний спосіб життя, піклуватися про своє здоров'я та насолоджуватися грою, а для вашої дитини ще і можливість знайти друзів плюс соціалізація. Гра розвиває комунікативні навички дітей, здатність працювати у команді, дисциплінованість.

Раніше я досить скептично відносилася до цього виду спорту, не розуміла що цікавого і корисного в буцанні і ганянні мячика по полю чи по двору. На сьогодні моя думка кардинально змінилася. Я вважаю, що футбол – це не просто спортивна гра, це джерело здоров'я та радості. Він покращує фізичну форму, сприяє довголіттю, допомагає боротися зі стресом та депресією, а також розвиває навички співпраці та спілкування. Незалежно від нашого віку чи рівня підготовки, футбол доступний кожному, хто готовий внести у своє життя активність та радість. Тож не пропустіть свій шанс - почніть грати у футбол і дбати про своє здоров'я вже сьогодні!

Список використаних джерел:

1. ВПЛИВ СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ФУТБОЛУ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН СТАРШОКЛАСНИКІВ. Коваленко Ю.О., Дорошенко І.Е. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport/article/view/792/752>.
2. Benefits of Football: Enhancing Physical Fitness & Stamina. URL: <https://www.ismsports.org/blog/benefits-of-football-for-physical-fitness>.
3. BENEFITS OF PLAYING FOOTBALL. URL: <https://nflflag.com/flag-football-safety/benefits-of-football>.

ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ ТА СПОСОБІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН В ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Рухло Нікіта Віталійович

Здобувач вищої освіти, Факультет ННППФПП
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Порохнявий Андрій Вікторович

Викладач кафедри Спеціальна-фізична підготовка
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Сьогодні в Україні підготовка поліцейських здійснюється на засадах закордонного досвіду з його найбільш ефективним підходом до вирішення проблем практичного навчання.

В умовах реформування діяльності кадрів сил безпеки України наша країна звернула особливу увагу на питаннях, пов'язаних з удосконаленням професійної підготовки кадрів. Причинами удосконалення є перехід нашої держави до Європейських стандартів, збройна агресія на сході країни, також ускладнилась криміногенна ситуація, відбулось зростання протиправних діянь із застосуванням зброї та вільний обіг зброї.[4]

Службова і, зокрема, фізична підготовка як система заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності займає чільне місце у діяльності поліцейського.[2]

Важливе значення для успішного виконання покладених на нього завдань має якраз тактична та фізична підготовка, тому у зв'язку із зазначеним, особливої актуальності набуває аналіз сучасних підходів та напрямків підвищення рівня фізичної підготовленості, фізичного розвитку й функціонального стану організму, як складових спеціальної підготовленості здобувачів закладів вищої освіти (ЗВО) МВС України з урахуванням зарубіжного досвіду.

Чимало корисного можна запозичити із досвіду службової підготовки зарубіжних колег в межах спільних тренінгів, навчань, змагань та теоретичного обміну досвідом. Варто взяти до уваги саме практику підготовки поліцейських у Федеративній Республіці Німеччина, правоохоронні органи якої працюють досить ефективно та надійно захищають життя, здоров'я, права, свободи та законні інтереси своїх громадян.

Останніми роками кількість жінок, які вступили на службу до поліції, незмінно зростає. Вся система фізичної підготовки жінок-поліцейських повинна будуватися виключно на науковій основі з урахуванням специфіки їхньої професії та професійної діяльності, а також з урахуванням анатомо-фізіологічних особливостей жіночого організму. [5]

У Великобританії спеціальна фізична підготовка жінок-поліцейських передбачає різноманітні види боротьби: карате, дзюдо, самбо. Значне місце відведено засвоєнню спортивних єдиноборств, професійній та тактико-спеціальній підготовці. Проблема нападу на співробітників поліції є актуальною і для США, що змушує спеціалістів постійно удосконалювати види, методи фізичної й вогневої підготовки, розробляючи різноманітні програми. [6]

У Франції з кожним роком збільшується кількість поліцейських, у тому числі й жінок, які отримують під час несення служби різної тяжкості поранення. З метою вирішення даної проблеми розробляються методичні посібники, нормативні акти, проводяться тренування, що моделюють різні ситуації оперативно-службової діяльності, посилюються вимоги до фізичної підготовленості кандидатів на службу до поліції, а також періодично переглядаються нормативи фізичної підготовки. [1]

Фахівці Німеччини також приділяють значну увагу підвищенню рівня фізичної підготовки працівника поліції. Реформування української правоохоронної системи, у тому числі Національної поліції, зумовило необхідність перегляду багатьох аспектів змісту поліцейської діяльності, умов прийому на службу та вимог до кандидатів на посаду поліцейського в цілому та особистого підходу до кожного, хто виявив бажання пов'язати свою професійну діяльність зі служінням суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку зокрема. [4]

Підготовка поліцейських кадрів у Німеччині здійснюється в рамках програм, складених Поліцейською академією. До навчання поліцейських у Німеччині ставляться дуже серйозно: це єдина країна, де тривалість курсу навчання становить 2,5 роки. Поліцейські школи мають хорошу навчальну базу й раціонально поєднують навчання теорії та її закріплення практикою. На практичних заняттях особлива увага приділяється загальній фізичній підготовці, плаванню й заняттю різними видами спорту. [2]

Підтримання фізичної форми є обов'язком кожного федерального поліцейського. Тому всі правоохоронці федеральної поліції зобов'язані брати участь в заняттях спортом. Працівники федеральної поліції щороку мають у своєму розпорядженні 84 години спортивних занять. Зрештою, це близько 1,6 годин на тиждень, у яких спортом можна займатися в робочий час. До них відносяться: 46,5 годин ситуаційних та оперативних тренувань, 30 годин спортивних занять та 7,5 годин стрільби. [1]

Федеральні управління поліції організують регулярні навчальні курси з визначеними датами та місцями. Окрім того, поліцейських спонукають до тренувань і в позаслужбовий час, щоб постійно тримати себе у формі. І це виправдано, оскільки федеральній поліції доводиться щорічно проходити перевірку в спринті (100-метровий біг) та в зоні витривалості (12-хвилинний пробіг або альтернативно плавання на 1000 метрів).

Мінімальні вимоги базуються на досягненнях німецького спортивного знаку категорії «Срібло». Німецький спортивний знак (DSA) – це нагорода від Німецької олімпійської конфедерації спорту (DOSB). Це найвища нагорода за межами змагальних видів спорту і вручається як знак досягнення за середні та різнобічні фізичні показники. Нормативи, які потрібно виконувати, базуються на основних моторних навичках, витривалості, силі, швидкості та координації. Плавання завжди є обов'язковим. У деяких федеральних землях наявність такого знаку у претендента є умовою прийому на службу в поліцію. [1; 2]

Для прикладу, для того щоб отримати знак «Срібло» у віковій категорії від 25 до 29 років, потрібно скласти на вибір наступні нормативи із чотирьох категорій:

- витривалість: біг 3.000 м. – 15,10 хв.; плавання 800 м. – 20,00 хв.;
- велосипедний крос 20 км. – 44.30 хв.
- сила: штовхання ядра вагою 7,26 кг. – 8, 25 м.; стрибок з місця – 2,25м.
- швидкість: біг 100 м. – 14,8 сек.;
- плавання 25 м. – 23 сек.;

- велосипедний заїзд 200 м. – 18 сек.
- координація: стрибок у висоту – 1,40 м; стрибок у довжину – 4, 60 м.[1]

Важливим аспектом професійної підготовки поліцейських у ФРН є також базове або поглиблене засвоєння прийомів рукопашного бою. Фізична підготовка та високий рівень психологічної стійкості – основні вимоги до співробітника. Програмою навчання Королівської школи жандармерії Бельгії на заняття спортом і фізичною культурою відводиться 15 %. Здебільшого це заняття, спрямовані на оволодіння технікою самооборони та прийомів для затримання.

Огляд системи та особливостей проходження служби в органах поліції ФРН показує, що фізичній підготовці у Німеччині приділяється особлива увага як на етапі відбору кандидатів на службу, так і в ході проходження служби. Особливої уваги заслуговує професійна підготовка поліцейських у силах спеціального призначення, зокрема створених для боротьби з тероризмом та захопленням заручників. Актуальним це видається і для України зараз.[3]

Таким чином, використовуючи вітчизняний багаторічний педагогічний досвід в організації процесу фізичного вдосконалення здобувачів ЗВО МВС, а також враховуючи закордонний передовий досвід професійної підготовки поліцейських, необхідно його правильно синтезувати та адаптувати для підвищення рівня спеціальної підготовленості правоохоронців України.

Список використаних джерел:

1. Система підготовки поліцейських в Україні та закордонний досвід. URL: https://www.researchgate.net/publication/369737648_Sistema_pidgotovki_policejskih_v_Ukraini_ta_zakordonnij_dosvid.
2. Рознов Д. І., Пекарський С. П. Спеціальна фізична підготовка: зарубіжний досвід. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15953/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%2016.09.2022.pdf>.
3. Свиридов О. М., Белкова Т. О. Зарубіжний досвід визначення рівня фізичної підготовленості працівників правоохоронних органів. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15953/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%2016.09.2022.pdf>.
4. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ПІДВИЩЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС З УРАХУВАННЯМ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ. URL: <file:///C:/Users/Samsung%20R538/Downloads/265-Chapter%20Manuscript-15288-1-10-20221121.pdf>.
5. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ Й СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ЖІНОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37235/Dominiuk%20M.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
6. ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЖІНОК ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36852/Torlo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ

Сміян Діана Денисівна

здобувач освіти, гр. ФКІС/017-21-1Б

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, Україна

Шевченко Лілія Гранитівна

ORCID ID: 0000-0002-4853-8593

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, Україна

Фінансування є головним чинником сталого забезпечення розвитку будь-якої держави. Дослідження сучасного стану фінансування таких галузей як охорона здоров'я, фізична культура і спорт є головною передумовою їх подальшого розвитку. Виявлення перспективних джерел фінансування фізичної культури і спорту забезпечить їх подальший розвиток.

Згідно зі ст. 47 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» фінансування розвитку фізичної культури і спорту здійснюється відповідно до цього Закону та інших нормативно-правових актів за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством [1].

Для розвитку фізичної культури і спорту використовуються позабюджетні кошти, зокрема від:

- підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян, окремих осіб;
- фінансово-господарської діяльності закладів фізичної культури і спорту;
- користування правами інтелектуальної власності закладами фізичної культури і спорту, організаторами фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів;
- проведення державної спортивної лотереї;
- інвестиційної діяльності у сфері фізичної культури і спорту [1].

На розвиток фізичної культури і спорту підприємства, установи та організації спрямовують кошти у порядку, визначеному законодавством. Заклади фізичної культури і спорту звільняються від сплати земельного податку відповідно до закону, держава може надавати податкові пільги для юридичних та фізичних осіб (резидентів та нерезидентів), що здійснюють благодійну діяльність у сфері фізичної культури і спорту в порядку, визначеному законодавством. Держава сприяє діяльності суб'єктів господарювання, що здійснюють інвестиційну діяльність у сфері фізичної культури і спорту в Україні.

За рахунок коштів місцевих бюджетів фінансуються видатки державних програм розвитку фізичної культури і спорту: утримання та навчально тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів, заходи з фізичної культури і спорту та фінансова підтримка організацій фізкультурно-спортивної спрямованості і спортивних споруд місцевого значення.

Аналіз літературних джерел свідчить, що деякі науковці здійснюють умовний поділ системи фінансування діяльності галузі на чотири підсистеми, а саме:

- комітетська підсистема – фінансування галузі фізичної культури і спорту з державного, місцевого бюджетів і коштів соціального страхування;
- громадсько-відомча підсистема – має змішаний характер фінансування, тобто кошти надходять з державного бюджету, також з відомчих, громадських організацій

і закладів;

- громадсько-комерційна підсистема здійснює фінансування фізичної культури і спорту через НОК України, національні спортивні федерації, спортивні клуби з видів спорту;

- комерційна підсистема – забезпечує фінансування фізкультурно-спортивної діяльності через організації, установи, підприємства різної форми власності, що займаються підприємницькою діяльністю [2].

Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт», держава регулює відносини у сфері фізичної культури і спорту шляхом формування державної політики у цій сфері, створення відповідних державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту (ФКС), а також визнання широкого самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні і комплексної взаємодії державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості [1].

В умовах тотального дефіциту бюджетних коштів на державному й місцевому рівнях на передній план виступає питання їх ефективного використання та одержання максимально можливого результату. Зазначене завдання ускладнене існуванням низки проблем об'єктивного та суб'єктивного характеру.

Внаслідок широкомасштабної збройної агресії Росії проти України протягом тривалого часу було призупинено проведення уроків фізичної культури, занять з фізичного виховання, активних перерв, фізкультурно-оздоровчих заходів, роботи гуртків та секцій у закладах освіти. Унеможливлено проведення фізкультурно-оздоровчих заходів у місцях масового відпочинку, проживання та роботи, пошкоджено та зруйновано частину локацій для занять фізичною культурою і спортом у місцях проведення бойових дій.

Крім цього, у сфері фізичної культури і спорту серйозною проблемою є залежність фізкультурно-оздоровчої діяльності, розвитку резервного спорту та спорту вищих досягнень від спроможності бюджетів органів місцевого самоврядування, ставлення до сфери фізичної культури і спорту з боку місцевих керівників і депутатів.

Також поза увагою залишаються питання встановлення пріоритетності олімпійського та параолімпійського спорту у визначені обсягів матеріально-технічного забезпечення, розмірів заробітної плати та винагород від досягнутих результатів, що вимірюються кількісними та якісними показниками. Фактично зупинене реалізацію ключових програмних документів – Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року, виконання завдань Плану заходів на 2021 – 2022 рр. щодо реалізації першого етапу Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, частково призупинена реалізація завдань, визначених Положенням про соціальний проект «Активні парки – локації здорової України». Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021 – 2025 роки працює на 10 % [3].

Згідно Матеріалів робочої групи «Молодь та спорт» Національної ради з відновлення України від наслідків війни у Плані відновлення ФКС було означено ряд цілей, серед яких, зокрема:

- формування фізично активної і здорової нації є пріоритетним напрямом гуманітарної політики держави;

- відновлення і розвиток резервного спорту та спорту вищих досягнень,

враховуючи пріоритетність олімпійського спорту;

- відновлення та розвиток спортивної інфраструктури; підвищення рівня української національної та громадянської ідентичності до 85 % [3].

Державним бюджетом України на 2023 рік на фінансування розвитку ФКС було передбачено 3,9 млрд грн. Кошти спрямовано на такі напрямки:

- 2,7 млрд. грн. – проведення та участь у більше ніж 2 тис. міжнародних та державних спортивних заходах різного рівня з олімпійських, неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю;

- 0,5 млрд. грн. – створення належних умов для забезпечення тренувального процесу українських спортсменів на підтримку та розвиток спортивної інфраструктури;

- 0,4 млрд. грн. – проведення понад 300 масових фізкультурно-спортивних та фізкультурно-оздоровчих заходів серед усіх категорій населення;

- 0,3 млрд. грн. – забезпечення підготовки та участі українських спортсменів у зимових Дефлімпійських, Європейських іграх, олімпійських фестивалях, у зимових Юнацьких Олімпійських іграх 2024 року;

- 79 млн. грн. – створення умов для фізичної активності громадян, зокрема внутрішньо переміщених осіб та забезпечення в регіонах фізкультурно-оздоровчої роботи як засобу їх соціально-психологічної реабілітації у межах реалізації ініційованого Президентом України соціального проєкту «Активні парки – локації здорової України» [4].

Таким чином, обсяги фінансування галузі залежать визначальною мірою від державної політики щодо її розвитку, соціально-економічного становища держави, її окремих територіально-адміністративних одиниць, бюджетного процесу. Головними умовами для розвитку галузі в умовах війни та повоєнного відновлення України повинно стати стимулювання занять фізичною культурою, створення життєвих ситуацій, за яких рухова діяльність стає внутрішньою органічною потребою, за якої усвідомлюється її значення та користь. Змінюючи нормативну базу, значну увагу потрібно приділити створенню програм розвитку фізичної культури та спорту, створити вигідні умови для заохочення меценатів, які були б зацікавлені у фінансуванні даної сфери.

Список використаних джерел:

1. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.
2. Вавренюк С.А. Закордонний досвід державного управління розвитком фізичної культури і спорту. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. Вип. (47). С. 163–167.
3. Проект Плану відновлення України: Матеріали робочої групи «Молодь та спорт». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. 178 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/restoration-and-development-ofinfrastructure.pdf>.
4. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03.11.2022 № 2710- IX. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582.

СЕКЦІЯ XXII. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ В ДОБУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991 - 2023 РР.)

Затірка Олександр Олегович

Здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: Шкабко Сергій Іванович

Кандидат історичних наук, асистент кафедри новітньої історії України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Українські науковці ділять становлення «волонтерства» в Україні в добу незалежності на три умовні етапи. За цей короткий проміжок часу волонтерський рух пройшов повну трансформацію від традиційного уявлення про нього та виріс як унікальний феномен важливий для національної безпеки та розвитку суспільства.

Вже у перші роки незалежності відбулось зародження волонтерських та благодійних організацій. Вітчизняними науковцями було почато роботу щодо формування теоретичної бази, а ініціативними громадянами здобуття практичних навичок та залучення іноземного досвіду [1].

Згідно з аналітичними даними, процеси залучення громадськості до волонтерства показали його потенціал та виокремили перспективи щодо його розвитку. Фактично, цей етап став перехідним між розумінням волонтерської діяльності з точки зору радянської ідеології та сучасним комплексним підходом щодо даного явища.

Другий етап, що розпочався після Помаранчевої революції можна схарактеризувати значним приростом інтересу до волонтерського руху зі сторони наукової спільноти та державного апарату. Дослідження та аналіз волонтерства як соціального руху сформували комплексні рішення щодо його класифікації, організації та характеру [2]. Волонтерська платформа показала свою зацікавленість в розвитку громадянського суспільства та необхідність залучення більшої кількості громадян до розв'язання важливих проблем у розвитку нашої держави.

Самоорганізація соціуму призвела до появи великої кількості проактивних громадян, котрі своїми діями стимулювали державу до реформування та переосмислення підходів в управлінні. Приріст інтересу до волонтерської діяльності призвів до інституалізації волонтерського руху та його законодавчого закріплення. В окреслений період з'явилась велика кількість наукових праць, що наголошували на важливості такої форми залучення громадян задля вирішення низки соціальних та економічних проблем.

Ключовими в розвитку волонтерського руху в Україні стали події 2013-2014 рр. Революція гідності та втручання росії у внутрішні процеси України показали потенціал та міць волонтерського руху. Організація масштабного руху опору злочинним діям тодішньої влади залучили нових активних громадян до вирішення

питань національного захисту та вирішення соціальних, культурних та економічних проблем всередині держави.

Серед науковців варто виділити певний «бум» досліджень у різних гуманітарних науках, присвячених волонтерській діяльності в Україні. Варто відзначити, що волонтерський рух почав розглядатися дослідниками не лише як фактор вирішення соціальних питань, а як чинник, що впливає на національну безпеку, розвиток держави, трансформацію системи управління, оновлення вищих політичних кіл, забезпечення дотримання принципів демократичного урядування та функціонування громадянського суспільства в Україні [4].

З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави відбулось ще більше його розширення, що призвело до залучення навіть тих громадян, котрі проявляли неактивність та не давали йому належної оцінки. З точки зору безпеки держави, волонтери були залучені до вирішення актуальних державних проблем, чим ще раз довели важливість розвитку громадянського суспільства та потребу в ньому.

Отже, волонтерський рух за роки незалежності сформувався як важливий соціокультурний феномен, що сприяє консолідації та розвитку суспільства. Актуальні та прогресивні рішення, що були запропоновані та втілені в життя волонтерами сформували потужний інструмент перевтілення держави. Прояв громадянами добровільної допомоги дав змогу державі ефективно протидіяти вразливим зовнішнім факторам та стійко стояти під впливом будь-яких загроз.

Список використаних джерел:

1. Баковецька О. Волонтерський рух в Україні на сучасному етапі розвитку Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. Чис. 23. 2020 DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2020.23.06>.
2. Соціальна робота в Україні: навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; за заг. ред. І. Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонової. Київ: Науковий світ, 2003. 233с.
3. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія / Павло Горінов, Ростислав Драпушко. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.

СЕКЦІЯ XXIII. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

ВІДОБРАЖЕННЯ СТАНУ ПРИРОДИ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

Самонова Діана Віталіївна

здобувач вищої освіти факультету педагогіки, психології та мистецтв
Центральноукраїнський державний університет ім. Володимира Винниченка, Україна

Науковий керівник: Стрітьєвич Тетяна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецької освіти
Центральноукраїнський державний університет ім. Володимира Винниченка, Україна

Пейзаж являє собою жанр образотворчого мистецтва, центральним об'єктом зображення якого виступає природа. Пейзажний живопис відтворює природу та її риси, зокрема гори, ліси, річки і зданий передавати красу, настрій та відчуття через зображення станів.

Зображення стану природи в образотворчому мистецтві може включати у собі різні погодні умови та сезони, наприклад дощ різної інтенсивності, вітряність або спокій, сонячну погоду та пасмуруну, лютий сніг та мороз взимку, початок весни і озеленіння тощо. Шляхом використання різноманітних прийомів, технік, підбір кольорових рішень, доречне використання світла та тіні, художник здатний передати ці різноманітні стани, і в свою чергу вони викликать відповідні емоції та враження від перегляду творчої роботи.

Важливу роль для створення гарного краєвиду в пейзажному живописі відіграє:

- вибір точки зору та композиційного центру;
- висота лінії горизонту, просторові плани перспектив;
- ритм, колорит, рефлекс, світло, напівтінь, тінь.

Кольори, тіні та простір є надважливими елементами роботи, які надають можливість забезпечити передачу стану природи. Їх використання дозволяє передавати атмосферу оточуючого ландшафту, яка пов'язана з певним моментом часу. Колір має великий вплив на емоційний стан глядача, наприклад яскраві та насичені кольори можуть передавати емоції життєрадісності, тоді як холодні кольори можуть передавати спокій або сум.

На підґрунті висновків учених різних часів виникла наука про колір – «кольорознавство», що систематизує знання про природу кольору та світла, основні характеристики та властивості кольору та кольорову гармонію. Будь-який хроматичний колір має кольоровий тон, яскравість і температуру. На цих трьох властивостях ґрунтується вся суть впливу кольору на глядача [1].

Кольоровий тон є одним із важливим аспектів, які впливають на передачу стану природи в живописі. Він визначається порівнянням з наближеними кольорами і створює відчуття глибини та контрасту.

Кольоровий тон - характеристика кольору, зумовлена становищем його у видимому діапазоні. Тобто колірний тон - це відповідність кольору одному зі спектральних кольорів, він співпадає з назвою кольору в колірному колі [1].

Ще одним важливим аспектом в живописі є простір. Простір та його глибина передає відчуття відкритості, а іноді навіть і обмеження. Простір у загальному розумінні асоціюється з поняттями далечинь, висота, ширина і глибина, тобто відтворюючи усі три просторові виміри.

Простір не є новим засобом художнього вираження порівняно з лінією, площиною, кольором, світлом, тінню, масою тощо, він лише поєднує ці та інші засоби в їхньому постійному прагненні виявити простір. Перевага цієї концепції полягає в тому, що вона зберігає "чистоту" простору і водночас позбавляє його ознак безмежності. Ясно також, що при цьому простір отримує всі ознаки геометричного тіла (ознаки форми в сенсі геометричному, а не художньому), перетворюючись на просторове тіло [2].

Також існує поняття перспектива, яка є одним із важливим елементів в образотворчому мистецтві. Перспектива дозволяє створювати відчуття простору, глибини та реалізму в зображенні та включає у собі такі аспекти:

1) лінійна перспектива - техніка, де художник за допомогою прямих ліній передає віддаленість об'єктів у просторі. Головним елементом лінійної перспективи є лінія горизонту та лінія перспективи;

2) колірна перспектива - спосіб, де використовуючи колір передається віддаленість об'єктів у просторі. Використовуючи колірну перспективу художники змінюють насиченість та теплоту кольорів у залежності від їх віддаленості;

3) повітряна перспектива - ефект, який виникає через розсіювання світла, вона передає віддаленість об'єктів шляхом зміни контрастності, насиченості та чіткості зображення у залежності від віддаленості об'єкту.

Світлотінь і колір змінюються у залежності від відстані. Ближче до нас розташовані предмети виглядають кольоровіше і яскравіше, чим розташовані далі. Чим більша відстань до предмета, тим менше насичена їх окраска. Ліс здалеку нам здається якимось нейтральним за кольором. Це тому, що повітря має густоту, яка затрудняє проходження кольорових променів. Крім того, у атмосфері розпилені міленькі органічні і неорганічні частки, ослаблюючи колір предмету. У результаті колір втрачає свою насиченість. По мірі віддалення предмету і збільшення прошарку повітря, через котре проходить відображене світло, різниця між дійсною і зримою інтенсивністю кольору буде збільшуватися [3].

Висновки. Пейзажний живопис відображає не лише зримий зовнішній світ, але й внутрішній стан художника та сприйняття природи і її стану ним. Він дозволяє передати не лише красу ландшафту, аде й відчуття, емоції та настрої, що пов'язаний з конкретним моментом часу та загальною атмосферою.

Такі аспекти, як світло, тіні, простір, перспектива та інші відіграють ключову роль у створенні образу, який повинен вразити, захопити глядача своєю глибиною та атмосферністю стану. Враховуючи ці аспекти, художник може створювати гармонійно поєднані та емоційно насичені пейзажі.

Список використаних джерел:

1. Капран Оксана Володимирівна, АСПЕКТИ ВПЛИВУ КОЛІРНОГО РІШЕННЯ НА СПРИЙНЯТТЯ ЖИВОПИСНОГО ТВОРУ. DOI <https://doi.org/10.32782/art/2023.1.3>.
2. Федорук В. КАТЕГОРІЇ ЧАСУ ТА ПРОСТОРУ В МИСТЕЦТВІ ЖИВОПИСУ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ // Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2012.№ 23. С. 57-65.
3. Мунтян С. Д. Вплив освітлення на сприйняття кольору в умовах пленеру: метод. рек. до дисципліни "Навчальна художньо-творча практика (Пленер)" для здобувачів вищої освіти ОС "бакалавр" 3 року навчання спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) / С. Д. Мунтян. – Одеса: [б. в.], 2018. – 28 с.

ВПЛИВ РЕДИЗАЙНУ АЙДЕНТИКИ НА ЕСТЕТИЧНІСТЬ ТА ВІДВІДУВАНІСТЬ БОТАНІЧНОГО САДУ: АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНІ НАСЛІДКИ

Михайлюк Ольга Юріївна

Доктор філософії, доцент, факультет дизайну, кафедра графічного дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Коляско Ірина Михайлівна

здобувач вищої освіти факультету дизайну, кафедра графічного дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ВСТУП

Ботанічні сади – це не лише місця природної краси та різноманітності, але й освітні центри, що викликають захоплення природою та її чудесами. Збереження рослинного світу набуває все більшої важливості, а ботанічні сади відіграють ключову роль у цьому процесі. Однак з часом вони повинні адаптуватися до вимог сучасного суспільства. Ці оазиси природи, де можна помилуватися розмаїттям рослин і поринути в спокій і гармонію природи, є домом для рідкісних і екзотичних рослин з усього світу, що надає унікальні можливості для досліджень. Редизайн ботанічних садів у всьому світі стає дедалі більш актуальним інструментом для підвищення привабливості садів для відвідувачів і привернення уваги до збереження природи.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідити вплив редизайну ідентичності на естетичне сприйняття, відвідуваність та економічний потенціал Ботанічного саду імені М.М. Гришка НАН України з метою визначення ефективності цього заходу та його можливого впливу на діяльність установи.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Для проведення дослідження впливу редизайну на естетичне сприйняття, відвідуваність та економічний потенціал, можна використати комбінацію кількох методів і методик, що дозволить отримати комплексні дані та забезпечити достовірність результатів.

- Опитування відвідувачів: анкетування щодо сприйняття нової ідентичності саду, ставлення до змін, оцінка естетичних аспектів і факторів, що впливають на відвідування.

- Фокус-групи: Організація групових дискусій з відвідувачами, які дозволять отримати більш детальні відповіді та висловлення точок зору щодо редизайну.

- Експертна оцінка: Залучення фахівців з галузі маркетингу, дизайну, архітектури для оцінки нової ідентичності та її потенційного впливу на відвідуваність та економічний потенціал саду.

- Аналіз даних про відвідуваність: Збір та аналіз статистичних даних щодо кількості відвідувачів до та після впровадження редизайну ідентичності, а також їх поведінки під час відвідування.

- Оцінка економічного впливу: Аналіз фінансових показників, таких як прибуток від продажу квитків, сувенірів, послуг, збільшення спонсорських внесків тощо.[2]

Комбінування цих методів дозволить отримати широкий обсяг даних, які можна буде використовувати для оцінки ефективності редизайну та його впливу на діяльність Ботанічного саду. Після проведення дослідження впливу редизайну на

естетичне сприйняття, відвідуваність та економічний потенціал Ботанічного саду, були отримані наступні результати:

Естетичне сприйняття: Опитування відвідувачів та експертна оцінка показали, що більшість позитивно сприйняли новий дизайн Ботанічного саду. Вони відзначили сучасний та привабливий вигляд, що відповідає сучасним тенденціям та створює приємну атмосферу.

Відвідуваність: Аналіз даних показав збільшення кількості відвідувачів Ботанічного саду на 15% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Це свідчить про позитивний вплив редизайну на зацікавленість громадськості та збільшення популярності саду.[3]

Економічний потенціал: Фінансовий аналіз показав зростання доходів від продажу квитків, сувенірів та інших послуг на 20% у порівнянні з попереднім періодом. Крім того, спостерігалось збільшення спонсорських внесків та інвестицій у розвиток саду.

Обговорення результатів дослідження вказує на успішність редизайну. Позитивний вплив спостерігався як у сфері естетичного сприйняття, так і у відвідуваності саду, що відображається на збільшенні доходів. Це підтверджує важливість і актуальність редизайну як інструменту для підвищення ефективності та привабливості ботанічних садів у сучасному світі.[4]

Редизайн айдентики Ботанічного саду імені М.М. Гришка НАН України може мати значний вплив на естетичне сприйняття саду та кількість його відвідувачів. Ідентичність, включаючи логотип, фірмові кольори, графічний стиль та інші визначні елементи, створює перше враження про сад і може визначати загальний стиль його образу. Зміна айдентики може привернути увагу нових відвідувачів, зробити сад більш привабливим та сучасним, що може позитивно позначитися на кількості відвідувачів.

Ефективний редизайн може створити гармонійну атмосферу та візуальний образ, який сприяє релаксації та приємному перебуванню в саду. Відвідувачі, перебуваючи в такому оточенні, можуть відчувати більшу задоволеність від відвідування та бажання повертатися знову. Крім того, якісна айдентика може викликати відчуття довіри та професіоналізму, що може збільшити привабливість саду для відвідувачів.[5]

Особливості дизайну у воєнний період

У воєнний період дизайн набуває нових функцій та особливостей, пов'язаних з потребами армії, виробництвом військової техніки та підтримкою патріотичного настрою населення. Він часто стає засобом мобілізації та підтримки військових операцій.

У цей період дизайн орієнтується на виробництво військового обладнання, зброї та амуніції, а також на створення символіки та емблем для підтримки військових операцій та реклами воєнних зусиль. Він може бути спрямований на створення ефективних та функціональних рішень для військових потреб, а також на підвищення моралі та бойового духу військових.

Також варто відзначити, що дизайн у воєнний період може бути підсилений елементами патріотичної символіки, яка сприяє підтримці національного духу та відданості країні у часи воєнних конфліктів

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження виявлено, що редизайн айдентики Ботанічного саду імені М.М. Гришка НАН України має значний вплив на естетичність та відвідуваність цієї установи. Покращена ідентичність може створити привабливий та сучасний

образ саду, що приверне нових відвідувачів та збільшить їхню лояльність. Ефективний редизайн сприяє створенню гармонійної атмосфери, яка збільшує задоволення від відвідування саду та мотивує повертатися знову.

У воєнний період дизайн набуває нових функцій, пов'язаних з потребами армії та підтримкою військових операцій. Він орієнтується на створення ефективних та функціональних рішень для військових потреб та може бути спрямований на підвищення моралі та бойового духу військових.

Таким чином, редизайн айдентики та дизайн у воєнний період відображають важливі аспекти впливу дизайну на естетичність та функціональність об'єктів та установ, а також підтримку національних цінностей та ідентичності.

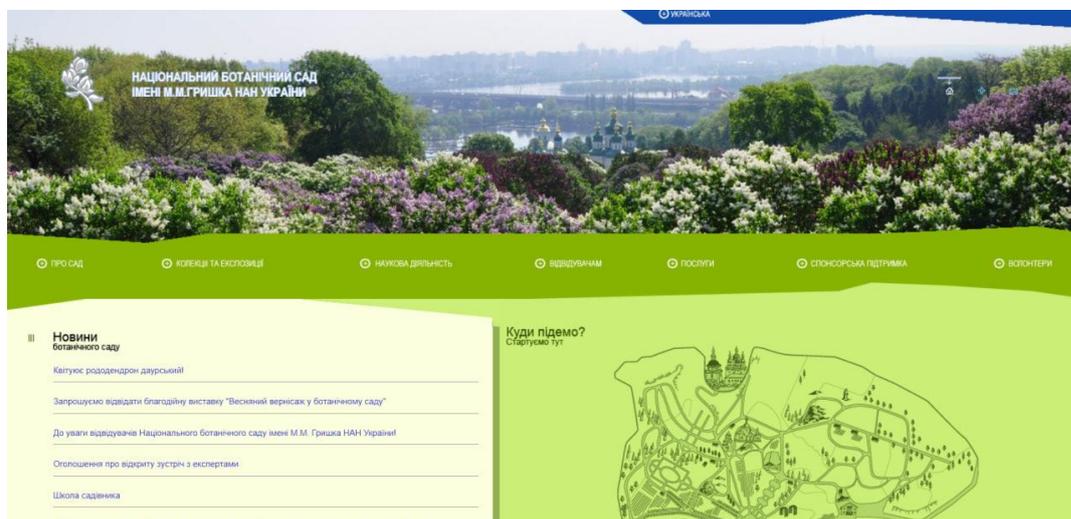


Рис. 1 і 2. Логотипу і вигляд сайту Ботанічного саду імені М.М. Гришка НАН України розроблений 02.07.2008[1]

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного ботанічного саду ім. Гришка. URL: http://www.nbg.kiev.ua/about_garden/history/ (Дата звернення: 26.03.2024).
2. Ребрендинг фірмового стилю, логотипу, сайту. URL: <https://caspa.ru/article/rebranding-kompanii/> (Дата звернення: 26.03.2024).
3. Лаптон Е., Філіпс Дж. К. Графічний дизайн: Нові основи. 2020. 264 с.
4. Левикін І.В. Бовтенко С.В. Дослідження можливості ребрендингу кафе «Leaflet» з використанням екологічних матеріалів 2021. 49-64 с.
5. Дизайн-проект фірмового стилю ботанічного саду-оранжереї URL: http://4ua.co.ua/marketing/xb2ac78b5c53a88421216c26_0.html (Дата звернення: 28.03.2024).

КВІТИ ЯК ОБ'ЄКТ ЗОБРАЖЕННЯ У ТВОРАХ ХУДОЖНИКІВ-ЖИВОПИСЦІВ

Кібукевич Катерина Володимирівна

Здобувач вищої освіти факультету педагогіки, психології та мистецтв
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка, Україна

Науковий керівник: Гусева Любов Григорівна

ORCID ID: 0000-0003-0171-0744

Викладач кафедри мистецької освіти
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка, Україна

Анотація: В статті запропоновано розгляд проблеми зображення квітів у творчості художників-живописців. За допомогою історично-порівняльного аналізу, досліджено шлях розвитку зображення квіткових мотивів в історії образотворчого мистецтва, розглянуто квіткові мотиви та композиції у ролі об'єкту живопису. Складно встановити чіткі хронологічні межі початку застосування квітів, як об'єкту зображення. Історичні дослідження підтверджують наявність зображень квітів на давніх посудинах та стінах стародавніх будівель у вигляді фресок і мозаїк. Також в статті проаналізовано літературні джерела та твори художників, що містять зображення квіткових мотивів у живописі. Як відомо, значна увага зображенню квітів приділялася митцями Японії та Китаю. На цю проблему звертали увагу визначні художники, серед яких варто також виокремити імена Клода Моне та Вінсента Ван Гога. Роботи відомих майстрів стали об'єктом вивчення та обговорення, що надало змогу зрозуміти роль і значення квіткових мотивів у розвитку мистецтва. Крім того, аналіз даної проблеми можна знайти в творах і роздумах австрійського філософа Ернста Гомбріха, чий внесок у розуміння естетичних образів є значним і вагомим. Отриманні в ході роботи висновки, свідчать про те, що зображення квітів - це один з найчастіше використовуваних об'єктів у мистецтві.

Ключові слова: зображення квітів, квітковий мотив, живопис, образотворче мистецтво.

Актуальність роботи полягає в тому, що квіти та квіткові мотиви - один з найбільш вживаних об'єктів зображення у дизайні, в архітектурі, декоративному та образотворчому мистецтвах, зокрема живописі й графіці, оскільки важливе значення надається цьому мотиву в зображенні художників-живописців та художників-графіків. Саме тому вивчення різновидів квіткових натюрмортів, зображення квітів та квіткових мотивів, способів їх застосування від давніх часів до сучасності вважаємо актуальним та необхідним для досконалішого його розуміння.

Красу та велич квітів люди усвідомлювали з давніх часів. Неможливо було уявити свято, парадний виїзд або бенкет без великої кількості живих гірлянд і букетів. Причому зародився такий напрям у різних культурах в різні часи окремо. Квітами вітали народження нової людини та з ними ж і проводжали її після смерті. І якщо дослідники обрали шлях вивчення та застосування різноманітних рослин, то діячі мистецтва увічнювали їх на полотнах.

Часто квіти в творах великих художників виконували не лише декоративну, а й символічну роль. В контексті мистецтва, квіти на полотнах відіграють значну роль як символ краси, життя та емоційного відчуття. Їхня присутність в творах художників-живописців додає естетичну глибину та поглиблює сприйняття глядача. Крім того,

використання квіткових мотивів може мати релігійні, культурні або філософські відтінки, що розширює пізнавальні можливості арт-аналізу.

Аналіз технічних аспектів зображення квітів допомагає краще розуміти стиль та індивідуальний підхід кожного митця. Таким чином, квіткові мотиви в живописі не лише прикрашають полотна, але й спонукають до глибоких роздумів про природу мистецтва та людського існування. Символіка квітів дозволяє побачити наскільки тонко відчував свою роботу автор, і наскільки багатогранного трактування може бути полотно завдяки квітам.

Розглянемо детальніше використання квітів та квіткових мотивів в образотворчому мистецтві. Ця тема знайшла віддзеркалення в роботах багатьох митців різних часів, зокрема, таких визначних митців імпресіонізму, як Клод Моне та Вінсент Ван Гог, які експериментували з образами квітів у своїх творах.

Важко чітко визначити період, коли зображення квітів вперше почали прикрашати побутові та інші предмети. Ймовірно, це сталося задовго до винаходу писемного мовлення [4]. Також не виключено, що з перших зображень квітів починає свій відлік й історія образотворчого мистецтва. У перших науково обґрунтованих трактатах з мистецтва, які з'явилися у період античності, знаходимо згадки про квіти, квіткові мотиви, які є частиною мистецтва живопису [5].

У Японії квіти в композиції пейзажів з'явилися ще на зорі японського образотворчого мистецтва в IV-VII ст. н. е. Тоді їх використовували для створення колірних контрастів і насичення смислами художньої оповіді. Відомими майстрами, на полотнах яких зображені квіти є художники: Бакуфу Оно, Утагава Кунісада, Іто Дзякутю [2].

У китайському мистецтві зображення квітів має давню та різноманітну історію, яка відображає глибокі культурні, філософські та естетичні аспекти китайської культури. Квіти у китайському мистецтві використовуються як символи, що передають різноманітні концепції та емоції. Кожен вид квітів мав своє власне значення, яке часто асоціюється з важливими аспектами культури та традицій китайського суспільства. Відомі художники які зображали квіткові мотиви: Хуа-Няо, Лі-Ді, Ци Байши [12].

А ось у країнах Близького Сходу орнаменти з рослинними та квітковими мотивами набули широкого розповсюдження після поширення Ісламу. Це було пов'язано із запровадженням релігійних заборон на зображення людей і тварин.

У Західній Європі мистецтво зображення квітів отримало потужний імпульс в епоху середньовіччя. Частково використовувалися напрацювання античних майстрів, але були присутні також новаторські елементи. Схематизм і візуальна простота образів у середньовічному мистецтві компенсувалася глибиною їхнього символічного значення.

В епоху Відродження відбувається радикальне переосмислення цілей мистецтва, внаслідок чого квіти перестають розглядатися як смислове доповнення релігійних сюжетів. Спочатку вони з'являються в пейзажах, а пізніше - у квіткових натюрмортах. У цей період художники приділяли максимум уваги реалістичності зображень, наслідуючи принципи античного мистецтва. Відомим майстром цього періоду є Сандро Боттічеллі, який також використовував мотиви квітів у своїх полотнах, наприклад, у такому творі, як "Весна".

Помітних успіхів вдалося досягти представникам фламандської школи натюрморту. Тут квіти з'являлися, і як доповнення до фруктових композицій, і як самостійний об'єкт, пізніше вони постають як елемент необхідний в самому натюрморті. Приголомшлива реалістичність і деталізація зображень на темному тлі

забезпечили їм безсмертя. Навіть через три сотні років картини того часу використовують як ілюстрації до статей у словниках, присвячених квітковому натюрморту [4]. Відомими майстрами фламандської школи, в роботах яких присутні квіти, є: Ян Брейгель старший, Рубенс Пауль.

На полотнах українських художників квіткові мотиви можна побачити в творах митців епохи Барокко, яка є золотим віком українського мистецтва. В роботах майстрів квіткові мотиви можна бачити у вигляді стилізованих зображень на одязі вельмож барочного часу. Також цікавими є роботи із зображенням квітів та квіткових мотивів і сучасних українських митців.

Помітний внесок у розвиток жанру також зробила школа імпресіоністів. Приголомшливі квіткові натюрморти, що немов тануть у димчастому просторі, впливали на сприйняття глядача, викликаючи відчуття ірреальності зображення. Ці полотна викликають складний калейдоскоп відчуттів навіть у сучасного глядача, досвідченого актуальним мистецтвом і спецефектами комп'ютерної графіки.

Після імпресіонізму квіти регулярно з'являлися на полотнах представників нових напрямів модернізму, щоразу видозмінюючись відповідно до вимог нової художньої мови [4]. Незважаючи на тематичну обмеженість жанру, квіткові натюрморти пишуть і сучасні майстри. Такі квіткові зображення виконують не тільки учні художніх шкіл, а й професійні художники.

Розглянемо декілька відомих творів з зображенням квітів. Відомий художник Амброзіус Босхарт Старший в своїй роботі "Натюрморт із квітами" (1614) відзначає виняткову досконалість в передачі деталей та майстерність у роботі з квітковими мотивами. Це свідчить про великий таланти художника у відтворенні натурних образів. Крім того, бездоганна симетрія та колористичний баланс відображають технічну вправність і художній рівень фламандської школи натюрморту.

В серії робіт іншого художника XIX століття Вінсента Ван Гога "Соняшники" (1888) відзначається висока популярність цих робіт, які стали візитною карткою митця. Зображення соняшників у вазі має символічне значення в творчості Ван Гога та великий попит серед глядачів і критиків [9].

Своєрідною є робота з квітами іншого відомого митця Клода Моне. Коли один з мистецьких критиків вперше побачив роботу Клода Моне "Водяні лілії" (1908), він зазначив, що такий живопис наближається до музики та поезії. З цим важко посперечатися; вільні мазки майстра змішують окремі елементи композиції, створюючи гармонійне й нескінченне полотно світу природи. Квіти, небо, рослини та вода зливаються воедино, утворюючи мрійливий пейзаж. Деякі історики мистецтва небезпідставно вважають, що твір справив суттєвий вплив на художню мову абстрактного експресіонізму [10].

В роботах сучасних художників також присутні квіткові мотиви. Наприклад, твір Енді Воргола "Квіти" (1970), який виконаний у техніці шовкографії, є найвідомішою роботою з квітковою тематикою в стилі поп-арту. Однак, захоплення у Воргола квітами вийшло далеко за межі цього полотна. Він часто використовував квіти в своїх роботах як символи поп-культури, споживчого суспільства та масової продукції. Оригінальні принти Воргола пізніше використовував американський модельєр Рой Голстон при створенні колекцій модного одягу [1].

"Готовий розквітнути вранці" (1989) - одна з пізніх літографій ексцентричної японської художниці Яйої Кусами. Традиційні для її стилю прийоми колірного контрасту поєднуються з точковим мотивом. Картина була створена вже після повернення до Японії та добровільного поселення в психіатричну клініку [10].

Таким чином, можна зазначити, що протягом всієї історії людства квіти

викликали великий інтерес та були предметом особливої захопленості. Вони традиційно зустрічаються у важливих життєвих моментах і широко використовуються в мистецтві як символи, що мають релігійне, міфічне та драматичне значення. Зображення квітів та їх елементів, які потрапляють на різні культурно-національні ґрунти, відбувається абсолютно різними, унікальними шляхами. Символіка дозволяє побачити, як тонко відчував свою роботу автор і наскільки багатогранного трактування може набути полотно завдяки квітам. Різні художники мали власні квіткові мотиви в зображеннях це неповторна і цікава частина в історії живопису, яка має свій символізм та красу; це відображення вишуканого, яке дозволяє пізнати не лише внутрішній світ художника, а також належність його творчості до певної школи чи напрямку. В залежності від епохи, стилю та індивідуальних уподобань художника, квіткові мотиви можуть використовуватися для передачі різних концепцій і ідей. Це відображається в різноманітності стилів і напрямків у мистецтві, де кожен художник має можливість виразити свої думки та почуття через образи квітів у своїх творах. Квітова символіка стає важливою частиною розуміння та оцінки мистецтва, розкриваючи перед нами не лише красу, а й глибокий внутрішній світ мистецької творчості.

Список використаних джерел:

1. Абліцов В. Галактика Україна. Українська діаспора: видатні постаті. — К.: КИТ, 2007. — 436 с.
2. Белкіна Е. Мистецтво Японії // Мистецтво і освіта. — 2002. — №1.
3. Віппер Б. Нариси голландського живопису періоду розквіту, М, 1962.
4. Ернст Г. Історія мистецтва. Мистецтво ХХІ століття, — 688 с.
5. Козовик І., Пономарів О. Словник античної міфології — К.: Наукова думка, 1985. — 236 с.
6. Креховецький Я. Богослов'я та духовність ікони. — Львів: Свічадо, 2002.
7. Крижанівський О. Історія стародавнього Сходу. Підручник для студентів. К., 2002. — 592 с.
8. Пажак Ф. Ван Гог. Іскріння / [пер. з фр. І. Рябчий]. — К.: Нора-Друк, 2018. — 270 с.
9. Пасічний А. Образотворче мистецтво: енцикл. ілюстр. словник-довідник / К.: Факт, 2007. — 678 с.
10. Кусамі Я. Офіційний сайт Яйої Кусами [Архівовано 25 грудня 2017 у Wayback Machine.]
11. Роздобудько М. Що розповідають та приховують археологічні пам'ятки. - К.: Академперіодика, 2015. — 303 с.
12. Колекція авторів. Мистецтво Азії та Ісламського світу. Сафран. — 2024. — 352 с.

МОЗАЇЧНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Косяк Дар'я

студентка IV курсу першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти мистецького факультету
Україна

Науковий керівник: Кулініч Л.О.

старший викладач кафедри, художник-кераміст
Україна

***Анотація.** В статті досліджується значущість монументальних мозаїк в архітектурі та культурі України та міста Кропивницького. Розглядається значення мозаїки, як особливого виду монументального мистецтва. Автор аналізує найвідоміші зразки мозаїк Кропивницького, так і інших міст України. Наголошує видатних художників-монументалістів Кропивницького та їх роботи, які знайомі на все місто. Стаття покликана розширити розуміння та збереження мозаїки в архітектурі та культурі міста, а також стимулювати подальші дослідження у цій галузі.*

***Ключові слова:** мозаїка, монументальне мистецтво, мистецтво.*

Постановка проблеми: В Україні є тисячі мозаїк, декоративних панно та інших просторових фігур, які на офіційному рівні ніхто не рахує. Монументальне мистецтво в Україні не охоплено жодним реєстром, тож є юридично незахищеним. Та й культура зберігання цієї спадщини, створеної українськими художниками, на державному рівні відсутня. Адже за 30 років незалежності держава не розробила законодавчих механізмів захисту спадщини монументального мистецтва. Більшість цих творів упродовж десятиліть просто розчиняються в урбаністичному пейзажі. Водночас за останні кілька років під проводом декомунізації, або теплоізоляції, незворотно було знищено близько десятка мозаїк і об'ємно-просторових фігур. Алла Горська, Марія Литовченко, Ернест Катков, Валерій Ламах, Ольга Рапай, Галина Севрук, Роман Патик, Микола Стороженко, Ада Рибачук та Володимир Мельниченко... Це лише скромний перелік українських майстрів монументального мистецтва, імена яких вже рідко відомі пересічному українцю.

Аналіз досліджень і публікацій. Витвори монументального мистецтва масово зникають по всій країні. Окрім росіян, до знищення цих творів докладають руку й самі українці. Так, наприклад, не так давно було знищено мозаїку Богдана Сойки у Львові, попри те, що вона внесена до реєстру мозаїк Львівської міської ради. Журналісти, Руденко А. та Совотеева О. у своїх репортажах показали, як мозаїка переживає війну в Маріуполі та Чернігові. Також деякі монументальні твори не мають охоронного статусу, що є ще однією причиною їхнього зникнення, наголошує дослідник. Іноді знищення цього виду мистецтва аргументують декомунізацією, але варто враховувати, що значна частина творів не містить радянської пропаганди.

Мета статті. Розкрити особливість монументальної мозаїки України та міста Кропивницького

Виклад основного матеріалу дослідження. Мозаїка є одним із видів монументального мистецтва, що використовується для прикрашання декоративно-ужиткових виробів, архітектури тощо. Мозаїка – це зображення, яке виконане з

однорідних або різних за матеріалом частин. Мозаїкою можна назвати орнаментальні або сюжетні композиції, які виконані з природних каменів, кераміки, смальти, емалей поверх випаленої глини як давня техніка виконання панно і підлоги [12].

Монументальна мозаїка, вітражі, сграфіто масово почали з'являтися після 1955 зі зміною принципів архітектури та будівництва [5]. Різновиди та класифікація мозаїки за технологіями, в історії мистецтв, виникли та розвивалися послідовно: давньогрецька мозаїка з камінців, давньоримська, візантійська (смальта), флорентійська, керамічна мозаїка, імітації мозаїки різними матеріалами (уламками скла тощо). Вона є популярним видом мистецтва з багатою культурною спадщиною. Мистецтво мозаїки відоме кілька тисячоліть, а кращі роботи майстрів мозаїки за своїм сприйняттям залишаються нарівні з шедеврами живопису, скульптури. Початок мозаїчного мистецтва в Україні асоціюється з прийняттям християнства в Київській Русі і впровадженням культурних традицій із Візантії. У IX–X ст. швидко розвиваються фресковий і мозаїчний живопис. Наприклад, сюжетні композиції, портрети святих, орнаменти. Перші мозаїки, за прототипом візантійських, прикрашали Десятинну церкву та Успенський собор Печерського монастиря в Києві [12].

Мистецтво монументальної мозаїки мало складну історію, але зараз їхня естетика привертає дедалі більше уваги. Одна з найяскравіших київських мозаїк присвячена фізикам-ядерникам – головним рок-зіркам радянської науки автори Галина Зубченко, Григорій Пришедько, 1974 рік зображена на Інституті ядрних досліджень Національної Академії наук України. Панно Галини Зубченко та Григорія нагадують нових прометеїв, які кують майбутнє, розщеплюючи ядро та створюючи «мирний атом». Яскравість та динаміка композиції справді вражають! Тема наукового прогресу була однією з найпопулярніших у монументальній мозаїці та коханою у авторів цієї роботи – до рчі, подружньої пари. [6].

Багато Українських міст і не тільки, оздоблені цим витвором мистецтва. Мозаїчні панно прикрашають будинки, торгівельні центри, зупинки та багато іншого. Наприклад у Луцьку нараховують до 20 мозаїк. Створенні у 1960-1980-і роки, вони не зареєстровані як зразки культурної спадщини. Однак є нашим надбанням. Особливо зважаючи на те, що нині таких монументальних робіт не створюють. Єдина на Волині мозаїка зроблена зі справжньої смальти – кольорового непрозорого скла (решта виконані з керамічної плитки), що вирізняє її від решти. Вона розміщена на фонтані у дворі колишнього Луцького меблевого комбінату (вулиця Ковельська), тому цілком логічно, що зображає рибок на воду. У дворі комбінату був невеликий сквер для відпочинку, який і прикрасили фонтаном. Мозаїка створена у 1984 році Миколою Куценком та Валентином [1].

Також багато монументальної мозаїки, прикрашають місто Маріуполь. Одним з яких є Мозаїчне панно «Підкорювачі Космосу», 1964 р. Віктора Арнаутова та Григорія Пришедько. Наступного 1964 року в Маріуполі з'явилася друга мозаїка. Так склалося, що в місті почав працювати монументаліст зі світовим ім'ям, учень Дієго Рівери — Віктор Арнаутов. В 1963 році після виходу на пенсію Арнаутов повертається зі США на батьківщину, де майже одразу береться за улюблену справу. Разом із Григорієм Пришедько йому доручається зробити монументальне панно, яке стане, мабуть, найвпізнаванішим і відомим у місті. Панно було завершено в жовтні 1964 року після семи місяців роботи. Тематично митці прив'язалися до призначення будівлі. Вертикально орієнтована композиція зображує працю зв'язківців та поєднує в собі поширену в 60-х роках космічну тематику. Треба зазначити, що усталена назва «Підкорювачі космосу» з'явилася пізніше і вірогідно не належить автору. Через

недоліки в проектуванні будівлі Будинку зв'язку, зараз втрачена майже всягорішня частина мозаїки [9].

А також хотілось би зазначити монументальну мозаїку Кропивницького, яка з'явилася у період радянських часів 70- років, коли в рамках соціалістичної ідеології активно розвивалися монументальне мистецтво та архітектура. Завдячує своєму утвердженню творчій молоді, яка саме у ці роки значною мірою поповнила склад художніх майстерень. Вони часто встановлювалися на фасадах будівель громадського та культурного призначення, таких як школи, бібліотеки та кінотеатри. Згодом монументальні мозаїки у місті стали не лише засобом пропаганди, а й показником культурної різноманітності та творчого потенціалу місцевих художників.

Одними із видатних художників-монументалістів Кіровоградщини є Анатолій Пунгін його презентують як майстра станкового живопису та монументально-декоративного мистецтва (вітраж, мозаїка). Роботи художника давно гармонійно увійшли в монументально-архітектурне обличчя міста Кропивницького: «Молодість» (мозаїчне панно), корпус КДПУ ім. Винниченкаї, разом з Е. Руденко, щоправда автори не зовсім точно розрахували відстань від нього до вулиці, внаслідок чого позбавили перехожих відчуття перспективи, необхідного в одному разі для сприйняття площинної композиції, але чітка побудова, вдале кольорове рішення, зрештою точно висловлена думка дала їм змогу справитися із своїм завдання, і споруда завдяки панно відразу ж виділилася серед інших, стала досить помітною в місті [3]. «Весна», «Свято» (мозаїчне панно); «Музи» і «Музика» (вітражі), зали мистецтв обласної наукової бібліотеки ім. Чижевського; серія вітражів «Рух», відділ природи обласного краєзнавчого музею; серія вітражів «Козацька слава» у ресторані «Козацька застава» і багато іншого [4,7]. Анатолій Данилов та його Мозаїчне панно на фасаді Національного технічного університету. Працював художником монументально – декоративного мистецтва, у Кіровоградській художньо – промисловій майстерні (1975—2000). Брав участь у виставках: обласних, республіканських та всесоюзних (з 1970). Персональні виставки – у Кіровограді (1983). Основні твори: розпис - "Земля - молодим" (1980-і роки); мозаїка - «Дотик» (1992); живопис - "Дев'яносто весна" (1978), "Мамина хата" (1985), "Вечірня" (1986), "Наречена" (1988), "Свіжий вітер", "Бабуся Марина", "Флора (Дочка)" (1991), "Голодомор-33" (1993), "Ніч на Купала" (1994), "Спас" (1996), "Розп'ята Україна" (2000), "Автопортрет", "Український Гомер" (2005). Твори зберігаються у Кіровоградському художньому музеї [1,7].

Але нажаль є багато чинників, які знищують ці витвори мистецтва. Нині Росія чинить культурний геноцид проти України. Велика кількість творів мистецтва назавжди знищена агресором. Наприклад, ворог знищив мозаїки "Дерево життя" та "Боривітер", створені Аллою Горською та іншими митцями в Маріуполі, Льодовий палац з величезними мозаїчними панно в Северодонецьку. Також під Черніговом у березні 2022-го був повністю знищений аеропорт, на якому були мозаїчні панно відомого художника Володимира Зінченка. Через підрив окупантами Каховського водосховища затоплені вітражі та декоративні панно, якими були оздоблені будівлі 50-х років у Новій Каховці [8,9].

Ще одна втрата в Маріуполі це мозаїка Віктора Арнаутова "Підкорювачі космосу", окупанти розпочали демонтаж будівлі. З її знесенням буде знищено унікальний витвір мистецтва монументалізму авторства маріупольця Віктора Арнаутова [11]. Це чинить ворог, окупує й обстрілює українські міста і села. Але це не одна з причин знищення мозаїк, але і самі українці це роблять, бо частиною суспільства ці пам'ятки сприймаються суто як частина радянської пропаганди. Більшість таких пам'яток не мають охоронного статусу, тож їх руйнують і з побутових

причин — під час ремонту, утеплення фасадів тощо.

Також поширеною причиною зникнення мозаїк є побутова недбалість, коли роботи зникають після ремонтів або реконструкцій. Прикладом цього, є наше місто Кропивницький. В нас зазвичай не було такого впливу війни, але ж все ж таки було знищено, в ході реконструкції мозаїчне панно, на місці якого тепер продуктовий магазин Маркетопт.

Висновки: Отож, в Україні є тисячі мозаїк, декоративних панно та інших просторових фігур, які, однак, на офіційному рівні ніхто не рахує. Та й культура зберігання монументальної спадщини українських художників на державному рівні відсутня. Чимало об'ємно-просторових фігур було занедбано. Стаття закликає, цінити та зберігати цей вид мистецтва, адже вони стають як елементами прикраси міського середовища, а й важливими символами міської історії та колективної пам'яті. Успіхи наших монументалістів - явище, що поступово переростає обласні рамки. Народжується власний почерк Кіровоградських митців.

Список використаних джерел:

1. «Київський клуб колекціонерів». Київ. URL: <https://socrealizm.com.ua/gallery/artist/danilov-aa-1941>.
2. «Конкурент» інформаційне агентство. «Волинські новини». Луцьк, 2023. URL: <https://konkurent.ua/publication/113918/proguluuchis-lutskom-pokazali-naytsikavishi-mozaiki-mista-foto/>.
3. Кіровоградщина у дзеркалі часу: архітектурне мистецтво: фотоальбом / авт.-упор. А. М. Надеждін. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 76с.: іл.- Текст укр., рос. та англ. мовами. 1000 прим.
4. Куманський Б. післямова до виставки «Свій почерк», Кропивницький, 1980 рік.
5. Л. Є. Жоголь, Є. О. Моляр, Н. М. Нікітенко // Енциклопедія Сучасної України. <https://esu.com.ua/article-69570>.
6. Лазаренко В. Культурна програма. Київ, 2020 URL: <https://34travel.me/gotoukraine/ru/post/kyiv-mosaic>.
7. Нікітіна О. Інтернет-видання «Україна-Центр». Кропивницький, 2023. URL: <https://uc.kr.ua/2023/02/07/dyvitsya-vgoru-j-zgadujte-pungina/>.
8. Руденко А. Рубрика все по полицках. 2023. URL: <https://rubryka.com/article/ukrayinski-mozayiky-radyanskogo-periodu/>.
9. Совотеева О. Крихка краса: як мозаїки та вітражі переживають війну в Маріуполі. Маріуполь 2024. URL: <https://bukvy.org/kryhka-krasa-yak-mozayiky-ta-vitrazhi-perezhyvayut-vijnu-v-mariupoli/>.
10. Станіславський І., Чернов О., Маріупольські мозаїки від А до Я. Монументальний путівник. Маріуполь, 2020. URL: https://lb.ua/culture/2020/07/16/461317_mariupolski_mozaiки_vid_я.html.
11. Степура А. Суспільне Донбас. Маріуполь, 2024. URL: <https://suspilne.media/donbas/678196-u-mariupoli-okupanti-znisuut-unikalnu-mozaiку-pidkoruvaci-kosmosu-miska-rada/>.
12. Храмова-Баранова О.Л. «Історичні аспекти становлення і розвитку техніки мозаїки з часів Київської Русі XXI ст. в Україні» URL: [file:///C:/Users/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/126-Article%20Text-172-1-10-20221220%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/126-Article%20Text-172-1-10-20221220%20(2).pdf).

ТЕХНОЛОГІЯ КОЛЬОРОВОГО ДРУКУ XV-XVII СТОЛІТТЯ

Кириць Євгенія Ігорівна

здобувач вищої освіти історичного факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: Котляров Петро Миколайович

ORCID ID: 0000-0002-8917-8926

Доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії мистецтв
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Історія кольорового друку зображень сягає своїм корінням багатокольорних ксилографічних ілюстрацій Ерхарда Ратдольта, створених на основі типографського друку Гутенберга в червоно-чорному кольорі. [2] Ратдольт опублікував книгу з шістьма червоними і чорними/жовтими і чорними діаграмами та однією червоною, жовтою і чорною у Венеції в 1485 році. [1] Після цього в 1487 році в Аугсбурзі було надруковано чотирикольірне зображення [14], в якому кожен колір був надрукований на окремому ксилографічному блоці, причому кольори були надруковані як поруч, так і частково один над одним. До першого десятиліття шістнадцятого століття ця техніка перетворилася на ксилографію в техніці світлотіні. [9]

Друкарі світлотіні володіли цією технікою, і навіть на ранніх етапах, приблизно з 1530 року, кольорові ксилографії перекривалися гравюрою або офортом. Іншими словами, гравюри та офорти іноді друкували разом із тоновими блоками для фонових кольорів. Ксилографія давала кольорові тони тла, а інтагліо - дрібні деталі зображення, виконані чорним кольором. [9]

Перший текст, написаний італійцем Ченніно Ченніні, містить низку рецептів для тиснення ксилографії кольоровими олійними чорнилами на тканині. Він пояснює, як приготувати лак шляхом уварювання певної кількості лляної олії до половини її об'єму, що схоже на рецепти уварювання олії для друкарської фарби пізніших століть. Далі в рукописі він описує, як зробити чорнило, розтираючи разом лак і пігмент. [12]

За Ченніні пішли інші автори, які пояснювали друк на тканині, шкірі, а наприкінці XV століття також і на папері. [12] Ці трактати показують, що приготування друкарських фарб на основі олії було добре відоме з кінця XIV століття. Це не означає, що фарби для рельєфного друку були прямими попередниками фарб для інтагліо, - це просто означає, що змішування олійного лаку з пігментом, з будь-якою метою, було відоме вже на початку XV століття. Слід зазначити, що фарби на водяній основі також використовувалися для друку ксилографій, і є припущення, що деякі з ранніх гравюр могли бути надруковані фарбами на водяній основі, що технічно не є неможливим. [5]

У другій половині XV століття друковані шрифти та гравюри на дереві друкувалися монохромно червоним або золотим кольором, а також поліхромно - чорним і червоним, синім і червоним або жовтим і чорним, а іноді й комбінаціями кількох кольорів. [11] Друк інтагліо був тісно пов'язаний з технічним прогресом, і до 1460-70-х років були проведені перші експерименти з друкуванням гравюр у кольорі. [1]

Слід зазначити, що ми не обговорюємо різні відтінки чорного кольору, які в

літературі називають сірувато-чорним, зеленувато-чорним або коричнево-чорним.[11] Такі відтінки можна пояснити, відповідно, прозорістю чорнила (грубий пігмент або тонкий друк), пожовтінням сполучної речовини або тонким лаком, який виділяється з чорнила і забарвлює його в коричневий колір. Такі спостереження стосуються властивостей чорного чорнила і не мають нічого спільного з кольоровими чорнилами. Крім того, вони показують, що не було одноманітності у формулах чорнила.[4]

Найдавніша з відомих кольорових гравюр інтагліо вже сама по собі є предметом уваги: «Мадонна з немовлям у саду» майстра Е.С., виконана близько 1465-1467 рр. [7] Пластина була надрукована білою фарбою на чорному підготовленому папері і справді гравірувалася з наміром друкувати білим кольором, про що свідчать відблиски і білки очей із залишеними зіницями. Однак причини використання такого процесу залишаються незрозумілими. Нічого подібного в техніці гравюри інтагліо ні він, ні жоден інший гравер у XV столітті не використовував. [6] Прикладом могли слугувати малюнки, виконані білим або блідо-жовтим кольором на кольоровому папері, - техніка, що з'явилася століттям раніше в Італії і стала популярною в епоху північного Ренесансу. Одне з припущень полягає в тому, що гравюра призначалася як зразок для граверів на перламутрі, але поки не з'явиться додаткова інформація, цю гравюру можна розглядати як технічний експеримент.

Невелика кількість гравюр, зроблених між 1460 і 1530 роками, зареєстрована як надруковані монохромно зеленим, синім, коричневим або червоним кольором. [9] До датування слід ставитися з певним скептицизмом, оскільки кольорові друковані копії можуть бути пізнішими відбитками, не завжди зробленими під наглядом самих майстрів; вони також можуть бути посмертними. [1]

Іншим явищем є друк на кольоровому папері - не на папері, виготовленому з кольорової целюлози, який використовували для інтагліо, починаючи з другої чверті XVI століття, а пофарбованому фарбою на папері. Прикладом може слугувати вже згадана Мадонна, а Ніколаус Александр Мейр фон Ландсхут відомий тим, що зафарбовував свої роботи сірою, коричневою, блакитною чи зеленою аквареллю. [5]

Функції друку в кольорі різноманітні. Загальним аргументом на користь раннього кольорового друку є те, що відбитки могли призначатися як презентаційні копії для прихильного мецената чи друга, але ми також можемо виявити й інші причини. «Мадонна з немовлям у саду» роботи майстра Е.С. (1465-1467) надрукована білою тушшю на почорнілому папері.[6] Мідна пластина була вигравірувана спеціально для друку білим по чорному, як видно з вигравіруваних відблисків і вигравіруваних білків очей. Це можна вважати експериментом як у художньому оформленні, так і в технічній майстерності. Негатив інтагліо-друку, очевидно, підтримував інтерес друкарів, оскільки впродовж століть знаходимо все більше прикладів інтагліо-друку білим по чорному. [1]

Інші кольорові інтагліо XV століття надруковані монохромно синім, зеленим, коричневим або червоним кольором. У ряді офортів школи Фонтенбло (1542-1548), надрукованих рожево-червоним, коричнево-червоним або темно-коричневим кольором, простежується експериментальний характер офортів, що виконувалися при французькому дворі. [3] Не виключено, що червонуваті кольори були обрані через їхню схожість з малюнком червоною крейдою. Червоні відбитки зустрічаються на гравюрах і офортах XVI-XVII ст., які в інших випадках друкуються чорним кольором, можливо, з комерційних міркувань - пластилини, ймовірно, були передруковані червоним кольором для пізнішого обмеженого тиражу, призначеного для

колекціонерів. [10]

Друк в техніці інтагліо шляхом поєднання двох і більше кольорів для створення одного зображення з'явився в XVI - на початку XVII століття, використовуючи такі способи: одночасний друк різних кольорів з однієї друкарської форми в одному тиражі; паралельний друк різних кольорів з двох і більше форм; послідовний друк різних кольорів з двох і більше форм.

Однією з технік була техніка друку "à la poirée". У цій техніці на одну пластину наносять два або більше кольорів. Різні сусідні ділянки пластини зафарбовуються різними кольорами, які межують один з одним і ніколи не перекриваються, хоча можуть змішуватися. Пластина друкується за один прогін, і на відбитках видно всі кольори, що знаходяться поруч один з одним і містяться в межах країв пластини. Термін "à la poirée" походить від назви "лялечки", виготовленої зі згорнутого шматка ганчірки, що використовується для нанесення фарби. [1]

Найдавнішим відомим прикладом друку "à la poirée" є гравюра Агостіно Венеціано «Мадонна, яку шанують святі Домініканського ордену» (бл. 1525 р.), на якій Богородиця з немовлям надрукована червоним кольором, а решта ілюстрації - синім. [15] Пластина явно була надрукована за життя Венеціано, оскільки тонко вигравірувані лінії ще не стерлися. Нанесення кольорів акуратне, але не таке вишукане, як у гравюрі "à la poirée", що зустрічається з кінця XVII ст. і далі. Про функцію кольорової композиції можна лише здогадуватися, але з певної відстані привертає увагу сяючий червоний колір Богородиці з Немовлям. У поєднанні з темною рамкою (нині знятою), що створює ефект перспективи, неважко уявити, що цей тип кольорової гравюри можна було наклеїти на панель, яку використовували для сімейного вітара, щоб вона слугувала фокусом. [15]

У наступний період з'являється більше зразків друку "à la poirée". Наприклад, перший том книги Венделя Діттерліна «Архітектура» з архітектурними проектами з'явився у 1593 році, другий - у 1595 році. Обидва томи мають витравлені титульні аркуші, кожен з яких містить два невеликі текстові аркуші, вирізані з основних аркушів. В обох випадках нижні, маленькі текстові аркуші були надруковані червоним і чорним чорнилом. На титульному аркуші першої книги розділення просто червоне зверху і чорне знизу. Друк à la poirée на титульному аркуші другої книги є більш специфічним, оскільки він виконаний червоною фарбою з чорним штрихуванням для позначення тіні, яку відкидає рука фігури зліва. [1]

Примірник книги Генріха Цейзінга з інженерії має офортну титульну сторінку першої частини (1607 р.), надруковану "à la poirée" зеленим, чорним і фіолетовим чорнилом. Тут забарвлення є простим і не має іншої функції, окрім привабливого виділення різних частин титулу. [15] Принаймні один офорт Геркулеса Сегерса надрукований "à la poirée" сірувато-блакитною (зверху) та сірувато-зеленою (знизу) фарбами. Застосування кольорового друку "à la poirée" у всіх вищезгаданих випадках є скромним, що свідчить про обмежений досвід використання цього методу роботи.

Простіший варіант багатотиражного друку передбачає друк з двох або більше форм, так званий "пазл-друк", розміщених поруч або всередині одна одної на станині преса і надрукованих за один тираж, що практикувався з середини XV століття. [2] Ця практика дала друкарям досвід, необхідний для друку двох з'єднаних пластин для створення одного зображення. Одна більша пластина розрізається на кілька частин, які фарбуються окремо, з'єднуються на станині преса і друкуються разом за один прогін. Типовим для відбитків, надрукованих у такий спосіб, є білий обідок з рельєфним тисненням між пластинами.

Ранніми, якщо не найпершими, прикладами є дев'ять пластин «The Round Passion» Лукаса ван Лейдена, датованих 1509 роком. Усі дев'ять круглих пластин надруковані разом з окремими бордюрами у формі кільця, тобто кожна з дев'яти пластин надрукована з однаковим бордюром навколо неї. [8]

Пазл-друк практикувався в Антверпені з 1570 року. [16] Пізніше антверпенські гравери завезли цю техніку до Німеччини, де її використовували, зокрема, для портретів з оздобленими краями. Усі пластини антверпенської та багатотиражної гравюри натхнені антверпенсько виконані чорним кольором, але це лише один крок від фарбування різних пластин різними кольорами. У німецькому перекладі «Nicolas de Nicolay's journey through Turkey», опублікованому в 1572 році, видно, що офортна титульна сторінка була надрукована з друкарської форми, яка складалася з двох пластин, одна з яких вставлялася в іншу. Зовнішня прямокутна пластина являє собою оздоблену рамку, надруковану чорним кольором, тоді як внутрішня овальна пластина містить текст і була надрукована червоним кольором. [16]

Двотомник Венделя Діттерліна «Архітектура» вже згадувався у зв'язку з друком "à la roupee", в якому обидві титульні аркуші були надруковані з трьох об'єднаних пластин. Пазл-друк у два кольори з'являється частіше після 1600 року. Наприклад, набір ілюстрацій до «Peristromata Turcica» (1641), тогочасного політичного памфлету, має всі сім пластин, надрукованих червоним кольором для основної частини і чорним для вклейки, або навпаки. Один примірник памфлету має титульний аркуш, надрукований червоним і синім кольорами. [2] У 1739 році Джон Пайн здійснив більш амбіційний проект, надрукувавши серію гравюр із зображенням гобеленів, що ілюстрували поразку іспанської армади (1588) у Палаті лордів, причому внутрішні аркуші були надруковані зеленим кольором, а рамки - чорним чорнилом. [1]

Різновид цієї техніки передбачає розміщення меншої пластини на більшій пластині. Зазвичай нижня пластина має гравіровану облямівку тільки з порожньою центральною частиною. Друга тонка пластина розміщується поверх нижньої, і всі вони разом проходять через прес. [13] Типовим для цієї техніки є недрукована облямівка з розпливчастими краями навколо рельєфної верхньої пластини, яка використовується, коли на одній і тій самій пластині розміщується різний текст або портретні вставки. [12]

Список використаних джерел:

1. Ad S. Engraving and etching, 1400-2000. Brill | Hes & De Graaf, 2012. 658 p.
2. Burch R. M. Colour printing and colour printers. New York: Garland Pub., 1981. 280 p.
3. Dackerman S. Painted prints: The revelation of color in Northern Renaissance & Baroque engravings, etchings & woodcuts. University Park, Pa: Pennsylvania State University Press, 2002. 295 p.
4. Geisberg M. Die Anfänge des Kupferstiches. 2nd ed. Leipzig: Klinkhardt & Biermann, 1924.
5. Hind, A.M. An Introduction to a History of Woodcut with a Detailed Survey of Work Done in the Fifteenth Century, repr. of London: Constable, 1935, 2 vols. New York: Dover, 1963.
6. Hind A. M. A history of engraving & etching: from the 15th century to the year 1914. Boston: Houghton Mifflin, 1923. 487 p.
7. Hofmann, R. (1867) 'Ein merkwürdiges Blatt des Meister von 1466', Archiv für die zeichnenden Künste 13: 93-98.
8. Jacobowitz, E.S. & Stepanek, S.L. The Prints of Lucas van Leyden & his Contemporaries. Washington, DC: National Gallery of Art, 1983.
9. Landau, D. & Parshall, P. The Renaissance Print 1470-1550. New Haven, London: Yale University Press, 1994.
10. Meder J. Dürer-Katalog, ein Handbuch über Albrecht Dürers Stiche, Radierungen, Holzschnitte,

- deren Zustände, Ausgaben und Wasserzeichen. Wien: Gilhofer & Rauschburg, 1932. 357 p.
11. Parshall, P. & Schoch, R. *Origins of European Printmaking: Fifteenth-Century Woodcuts and their Public*. Washington, DC: National Gallery of Art, 2005.
 12. Peterdi G. *Printmaking: methods old and new*. New York: Macmillan, 1971.
 13. *Printmaking: traditional and contemporary techniques* / Ann d'Arcy Hughes, Hebe Vernon-Morris; ed. Nicola Hodgson - Mies: Rotovision, 2008. - 416 p.
 14. Savage E., Stijnman A. *Printing colour 1400-1700: history, techniques, functions and receptions*. Boston: Brill, 2015.
 15. Teeuwisse, N. *Ausgewählte Druckgraphik*. Berlin: Nicolaas Teeuwisse, 2007.
 16. *The New Hollstein: Dutch & Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts 1450-1700*: Lucas van Leyden / P. Parshall et al. *Simiolus: Netherlands Quarterly for the History of Art*. 1997. Vol. 25, no. 2/3. P. 236.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ ІV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАУКИ:
ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ВЗАЄМОДІЇ»**

10 травня 2024 року  Харків, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 10.05.2024. Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 19,17. Замовлення № 24/005. Тираж: 50 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@mcnd.org.ua

Видавець: ТОВ «УКРЛОГОС Груп».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.